

Palau 150110. Goyena 152

Este Palau se usa
una referencia de
la biblioteca Nacio-
nal y este incorrecta-
mente el n.º de pgs
tomado posiblemente
de Goyena que tambien
lo cita incorrectamente
y que son 238 pss
como puede verse en
el propio indice
y se desprende del
propio comentario
de Goyena.

EPISTOLARVM

PAVLI MANVTII

LIBRI QVATVOR.

Cum aliquot præfationibus.

bit.

POMPELONÆ.

Ex Typographia Thomæ Porralis.

M. D. Lxxxvj.

DOy fe y testimonio yo Miguel Barbo Secretario del Consejo Real de su Magestad deste su reyno de Nauarra, que visita la approbacion del Reuerêdo padre Pedro Ortiz, Rector del Collegio de la Annunciada, de la Compañia de I E S V S, desta ciudad, del libro intitulado Epistolarum Pauli Manutij, el Consejo Real a quatro deste presente mes y año, dio licencia y permissõ à Thomas Porràlis impressor para que lo imprima, como parece todo lo susodicho por los autos que en mi poder quedan à que me refiero. Fecha en Pamplona à diez y seys de Iulio, de mil y quinientos y ochenta y seys años.

Miguel Barbo Secretario.

A ij

AD ILLUSTRIS.

ALBERICVM

CIBO MALASPI-
NAM MASSÆ ET

CARRARIÆ

PRINCI-

P E M.

XIIS artibus, quæ merito Liberales appellantur, excellere duas in primis, Litterarum scientiam, & rei militaris præstantiam, in omni ætate omnium consensu iudicatum est: vtra verò ex his ipsi illustrior, vtra magis expetenda sit, & quæsitum aliquando est à magnis viris, & minimè tamen adhuc plane videtur explicata deliberatio. Nam vt otium, & pax, sine quibus litteræ non consistunt, armis comparentur: tamen nec ipsa feliciter satis armata tractantur, nisi ad sint illa, quæ magna ex parte à litteris petuntur, consilium, ordo, prudentia, animi præterea ita ratione temperata magnitudo, vt, sicubi periculum occurrat, metus pariter ac temeritas absint. itaque constat, quæ nationes bellica gloria claruerunt, in iisdem viguisse studia doctrinæ, vt in Græcia, quæ Perfarum innumerabiles exercitus non modò sustinuit, verù etiam fregit, atq; prostrigauit: ipsa verò nunquam vinci, nisi à se ipsa potuit, domesticis enim & diuisa discordiis, & infumata bellis, non tam Philippi, Macedonum Regis, virtute, quàm propriis perculia viribus, afflictaq; corrui. Romana verò gente, quæ fuit vlla vnquam gens, aut belli ge-

belli gerendi scientia, ac fortitudine præstantior, aut iis præcipuè litteris, quæ rudes animos humanitate informant, exulta diligentius? hic illa manus ducum excellentium, quæ Romani terminos imperij quàm longissimè protulit, Catones, Aemilliani, Syllæ, Luculli, Cæsares, quos historia mirabiliter laudant, nec tamen ita, ut eorum merita laudes vllæ satis adæquare videantur. Age, Macedonū tot victoriæ, tot militaria decora vnde fluxerint, si quis interroget, quid respondebimus? hoc primum, ut opinor, ab Alexandro duce: is enim Asiam perdomuit vniuersam, & ad intimos etiam Oceani recessus penetrasse fertur: deinde illud, à phalange, quæ fuit acies in exercitu firmissima. Quod vtrumque si spectetur, ac perpendatur accuratè, non exiguam fortasse bellicæ laudis partem litteræ sibi vendicant. Nam Alexandrum à primis annis disciplina erudiit Aristoteles, & ad eam tum animi, tum ingenij præstantiam, qua postea res illas, omnium opinione maiores, & aggressus est, & confecit, præceptis philosophiæ pulcherimis extulit. Phalangem verò, eiusque artem struendæ ab vno primum Homeri poetæ versu manasse, doctissimi homines memoriæ prodiderunt. Ergo vicissim & à litteris adiuuantur arma, & ab armis litteræ sustinentur. quod si, vbi que situm armis imperium est, ibi artes illæ vigerent, quæ litterarum vsu cognoscuntur: cõseruarentur facile studia ciuium, ac populorum: & in communi omnium concordia, nullus vnquam externis viribus ad labefactandam publicam rem locus esse posset. Quod contra & in Græcia, & apud Romanos, & vbiuis gentium accidisse, atque accidere quotidie videmus. Neque solum in vna ciuitate aut in vnâ etiam gente multos, sed vix in singulis familiis singulos, qui vtranque laudem adamauerint, & in vtraque pariter excelluerint, reperire difficilimum est. Vnum quidem non modo nostra tempestate, sed multorum sæculorum memoria historiæ celebrat, quem verè phœnicem inter omnes Europæ vniuersæ Principes licet appellare, Laurētium Medicem, proauum tuum: cuius,

nescio, plusne virtus in bellis, an in pace sapiētia, ac mōderatio enituerit. Nam rem Florentinam, sæpe aduersa fortuna nutantem, confirmauit, interdū malis prope extinctam vnus ipse non modò restituit, verū etiam vehementer auxit. tranquillis verò rebus, ornauit patriā, muniiuit legibus optimis, atq; institutis: iustitiam praeter cæteros, ac temperantiam publicè priuatimq; coluit: libertate, si quis vnquā, delectatus est: cuius fama lōginquas regiones peruagata, barbaras etiam gentes, & religione diuersas, illi cōciliauit, multosq; aliqua modò virtute, nobiliue arte insignes, in urbē Florentiam perduxit. Et, vt alia vel in patriam, vel in singulos non vulgaria merita, omittatur, quis miseram Græciam, suis sedibus Othomanorum iniuriā pullā, supplicem, atque egentem hospitio excepit, benignitate subleuauit, perpetuo studio fœuit, ac tutatus est: vnus eā laudem sibi vindicat, vnus in Italia Græcas litteras, & præclara doctrinarū studiā Laurentius Medices excitauit: cū & ipse pro ea, qua excelluit, eruditione acerrimus esset ingeniorū æstimator, & naturæ quodā impulsu ad beneficentiā magnoperè propenderet: vt mirādū minimè videatur, si, tātò patre genitus, domestico tā illustri exemplo commotus, Leo X. Pont. Max. omnes liberales disciplinas præmiis extulit atque ornauit amplissimis, effecitque, vt aliquādo Romā in urbe Roma liceret agnoscere. In tua verò paterna gēte Cibo, & in materna Malaspina, mirabilis omniū virtutū in omni ætate fuit exercitatio. Et, ne illa nimis vetera ex annalibus fide dignis repetamus, iam inde ab eo tēpore, cum, Græcorum Imperatorum ætate, oppidum Pera, quod proximè Bizantium situm est, Genuenses obtinebant, quo tempore summis honoribus, & copiis maiores tuos floruisse constat: aut, cū Mucius ille Cibo, planè alter Mucius in tuenda patriæ salute, triremibus priuato sumptu comparatis atque instructis, Pisanos, Genuentiū rebus acriter in fensos, in Sardinia prosligauit: sexcenta præterea in Genuensium Remp. merita, in qua etiam

Guilielmus Cibo cruce rubea, publico insigni, virtutis ergo decoratus est, hæc vt omittam, & illa, quæ auorum nostrorum memoria gesta sunt, attingam: Aranus, Aaró in historiis nominatus, equestri dignitate ornatus, Romani Senatoris titulo insignia, antiqua ille quidem sue gentis nobilitate clarus, multò tamen suis laudibus illustrior, qui nihil vnquam in vita non egregium, non amplum, non ingenuo nobilique viro dignum aut cogitauit, aut fecit, is, qua tempestate Renatus Andegauenlis Alfonso Neapolitanorum Regi bellum intulit, in eo bello, quæcunque à summo duce munera postulantur, ea fortissimè præstitit, vsq; eo, vt Renatus, Neapoli potitus, eum pro rege iure summo, ac potestate amplissima constituerit. Quo in imperio ita se gessit abstinenter, ita iustitiam est complexus, vt, cum ad Alfonso rursus victoria inclinasset, afflictis Renati partibus, exceptus ab illo sit honorifice in primis, ac splendide: quæ quæ apud Renatum antea, eudem apud eum, quæ sæpe armis læserat, sæpè in discrimè vitæ adduxerat, & dignitatis, & gratiæ locum obtinuerit. Ex hac tantarum virtutum præstantia filius eius, ad optimam naturam optima voluntate adiuucta, documenta sumpsit ad vitam laudabiliter instituendam, & iis artibus excolendam, quibus postea maximam adeptus & virtutis, & probitatis opinionem, Pontifex, approbante Deo, fauentibus, atque incumbetibus hominibus, creatus est. Nec se postea, vt multi, sui diuisilem præbuit: sed, quantum antea contenderat, vt in studio virtutis omnes anteiret, tantum, vt se ipse in omni laude vinceret, & studuit, & consecutus est. Itaque quemadmodum ei non modò ad obtinendam Cardinalis dignitatem, verum etiam ad Pontificatum, antiqua maiorum existimatio, & clariss. patris memoria quasi viam ex aliqua parte muniit, aditumq; patefecit: sic patris deinde tui fratrem, multis illum quidem animi bonis ornatum, multò tamen facilius ad Cardinalatum egregia Ponti-

A iij   ficatus

fit, atq; Innocentij fama perduxit. Hæc est in tua gente,
 magnæ Princeps, non opum, ac diuitiarum, quibus etiã
 minime digni sæpe affluunt, sed virtutis & gloriæ, per-
 petua multorum sæculorum serie quasi per manus tra-
 dita, & ad te ipsum vsque conseruata hæreditas. Nec ve-
 rò paternum tibi quidem genus prædicandum, maternũ
 autem disimulandũ viderur. Vtroq; licet, si vetera spe-
 ctes, æque glorigeris. Nã Malaspinarum nobilitas simul
 & antiquitas Etrusci poetæ doctissimi, ac sapientissimi
 Dantis testimonio cognoscitur: nobilitas in eo, quod il-
 lam Italiæ partẽ, quæ hodie Luncianã com nuni voca-
 bulo nuncupatur, Malaspinis olim vniuersam paruisse
 tradit: antiquitas autem, quod cum ipse annis ante nos
 ducentis quinquaginta floruerit, Conradum tamen Ma-
 laspinam, nõ vt ætati suæ proximã, sed vt multis ante
 sæculis natũ, honorificè appellat. Vides, a quibus viris or-
 riginẽ ducas, Alberice clarissime. Neq; verò vides tu qui-
 de, sed non imitaris, aut imitaris quidẽ, sed nõ assequeris.
 Versantur enim in animo tuo cogitationes egregiæ. In-
 de emeunt preclare facta, tuis maioribus, teque ipso
 digna. Et, quanquam tibi maximè propositum est mili-
 tare decus, vnde primũ tuę gẽtis nobilitas fluxit: magni
 tamen facis earum doctrinarum studia, quæ si absint ab
 hominum vitã, simul absit omnis humanitas, neq; satis
 diu, quæ merces virtutis est, rectè factorum memoria cõ-
 seruetur. Faues ingenijs, vt audio: nihil deesse litteratis
 hominibus, nullũ comodũ, nullũ ornamerũ pateris: cupis
 viro:ũ illustriũ res gestas æternis mädari monumẽtis
 litterarũ. Et vidi iã de Laurentij Medices vita libros tres,
 à Michaële Bruto luculenter conscriptos: qui cum supe-
 rioribus diebus Venetias venisset, mira quædam de ani-
 mi, ingenij, cõslij tui præstantia, de studio erga nobiles
 disciplinas, præterea de humanitate, ac morum elegan-
 tia prædicabat. Quæ cum in te ipso bona sint, longè
 plus intelligentium iudicio, quàm ea, quæ petuntur ex
 trinsecus, æstimantur. Nam argenti, atque auri magnã
 vim possidere, imperare populis, oppida tenere munitissi-
 ma,

ma; clarum esse à maioribus, omnes pene Italiae Principes, summos etiam Reges necessitudine attingere magna quidem hæc sunt, nec tibi communia cum multis, eiusmodi tamen, ut inter fortunæ munera referantur, quæ scis etiam ad tui dissimilimos peruenire: vitam autem sic instituere, ut omnia cōsilia, omnes actiones ratio moderetur: virtutem in se ipso expetere, in aliis diligere, ac ornare, velle inter homines eminere beneficentia potius quàm potestate: hæc quia partim sequeris, partim adeptus iam es, idcirco te verè diuitem, qui æterna bona tibi comparares, verè nobilem, qui nobilitatem à te ipso haurias, existimamus. Atque etià illa ipsa, quæ dixi à fortuna pendere, quia cum virtute coniungis, firmiora sunt: quandoquidem neque tuas v. bes, tuamque ditionem moenia potius & aggeres & flumina, quàm populorum beneuolentia tuebitur: neque facilius vlla te, quàm rectè factis, beneuolentia comparatur. Quæ sit autem eorum, qui propè adsunt, qui te quotidie intuentur, ad te diligè dum propensio, nos, qui longinqui sumus, ex nostro in te singulari studio faciliè iudicamus. Nam me quidè, iam aliquod abhinc annis, ea quæ de te adolescentulo, reu in laudabilium infinita cupiditas, & magnarum indoles virtutum ferebatur, in tui amorem atque obseruantiam cœpit illicitè: postea, tuis laudibus cum ætate auctis, incensus ita sum, ut statuerim, tibi quidem primum, deinde etiam aliis, aut meum in te celebrando ingenium, aut certè voluntatem aliquando ostendere. Quare, cum hæc iam increbuerit consuetudo, ut de quibus optiniesentimus, iis dicata esse, & eorum nomine insigniri nostra scripta cupiamus: mittendum putavi ad te, dum aliquid interim fortasse præstantius adornatur, volumen Epistolarum & Præfationum mearum. Quas ego nequaquam edere animum induxissem, nisi me suadentis, atque etiam petentis Venetæ nobilitatis mouisset auctoritas. quibus enim pro summis erga me meritis omnia debere mihi videor, iis cur aliquid à me negari æquum putem? cur non obsequar amplissimis

A V viris,

18. P R A E F A T I O.

Viris, non credam sapientissimis, non gratificer amicissimis: Tuo verò nomini liber inscriptus vt exiret, fecerūt illa superiora: quæ ne te offendant, (quãdoquidem sunt à me, non vt gratiam tuam ficta laudatione colligerem, sed vt omnibus mei erga te studij causam verissimã exponerem, cõmemorata) cupio impetrare à modestia tua, & debeo scilicet, cum etiam in iis non tam ad laudandũ, quàm ad cohortandũ nonnulla pertineant: & currentibus ad metam, atque etiam appropinquantibus, minimè molestas esse cohortantium voces, minimè plausum displice. e
constat. Venetiis.

EPISTOLARVM
PAVLI MANVTII
LIBER PRIMVS.

RAINVTIO FARNESIO
Cardinali creato Romæ.

QUIA virtus est ipsa per se amabilis:
 Et quia nobilitati honor et obseruã
 tia debetur: amaui te iã inde à tua
 pueritia, studio virtutis incensum:
 et colui, clarissimo genere ortũ, Pau
 li III. Pontificis nepotẽ: iam tum
 equidem vidi, prædixi q; multis, qui
 futurus esses: et nũc, opinionẽ, auguriumq; de te meũ exitu
 cõprobante, vtriq; nostrũ gratulor, tibi, cui tribuũtur ea,
 quæ semper illustra fuerũt, nunc eò magis, quod à Paulo
 III. Põtifice tribuũtur: mihi, qui de tua futura dignitate,
 fretus indole, moribus, ingenio tuo, adolescens ver è cõic
 cerim. Cardinalis es, optabile Et honorificum: sed est in
 isto honore pãdus, Et labor: cadũt in eã, quã nũc sustines,
 personã virtutes omnes, atq; ita cadunt, ut, si absint, is, qui
 honor est, honor esse desinat, vel sit etiã summa deformat
 tas. Curæ autẽ, Et cogitationes illæ sunt præclaræ, illæ,
 Rainuti, te dignæ, æternãq; cũ glõria coniunctæ: pietatem
 præcipuẽ

præcipue colere: excubare animo pro salute, ac dignitate
 Ecclesiæ: beneficiã sine spe præmiorũ exercere: nihil
 omnino facere, nihil cogitare, in quo statim decus nõ elu-
 ceat: nã, vbi paulò videtur obscurius, ibi satus cõstat turpi-
 tudinem inesse, quæ profectò tibi in mentem venire, atque
 ob oculos assidue versari, cum in aui tui summam gloriã
 intueris, necesse est: & omninò datum hoc vestro generi di-
 uinitus videtur, vobis nascentibus heroum numerus vt au-
 geatur, & quasi maius lumen de sublimi quadam specula
 errantibus honestis disciplinis viã & hospitium ostẽdat.
 ergo alter alteri exẽplo estis ad benè agendũ: vobiscum
 simul & oriuntur virtutes, & cum ætate crescunt, donec
 vitæ munere persunctos educant ex hac rerum humana-
 rum deterimã caligine, & in illa sempiterna luce colloca-
 tos cum illo bonis omnibus circumfluente cælestium ani-
 morum coetu coniungant. Aut igitur mihi nullus tui co-
 hortandi relictus est locus, aut hic tantum, vt velis esse tui
 quam simillimus: quodq; tuo generi, tuo nomini, tibi met-
 ipsi, tuisq; debes institutis, id cumulatè persoluendum
 existimes, Vnum exoptandum, vt qui tibi istam mentem
 cum ista auctoritate dedit, (dedit autem omnium auctor
 laudandarum rerum, & creator Deus) idẽ velit virtusq;
 rei fructum esse maximè diuturnum, & æquare tuæ vitæ
 spaciũ cum iis bonis, quæ in te summa cõtulit: profectò
 tales gubernatores, tam peritos, tã vigilantes, Christiana
 religio si nunquam non haberet: nunquam illæ exorirentur
 dissidentium opinionum horribiles procellæ: quæ iactare
 multis abhinc annis Petri nauem cõperunt, neque dum cõ-
 sistere patiuntur: quo quidem mihi libet ominari de te idẽ
 planè, quod cupio, futurum, vt optimis artibus, quamdiũ
 vixeris,

vixeris, praesidio sis, & ornamento: viuas autē diu, quā
vel temperātia duce, vel naturā lege licet. Vale Venetiis.

ALFONSO CARAFAS
Cardinali creato Romam.

Solent esse, quæ minus expectantur, latiora: nihil tamē
ista, quate auctum nuper accepimus dignitate neque
magis expectatum apud eos, qui tua studia, tuos ad virtutē
præclaros impetus noucrant, neq; iucundius, aut latitiæ
maioris vnquam fuit. Nemo enim dubitat, quin cum,
qui te nunc ornat, honorem ornaturus aliquando sis, exi-
mia tua gloria bono publico coniuncta: quo te horfari res
ipsa non patitur. nā, si attendes diligēter, & considerare
cū animo tuo, adhibita in consiliū ratione, volueris, pri-
mum illud, quis te Cardinalē creauit: deinde, quæ Cardin-
nalis partes, quā graues, & laboriosæ, quā eadem ho-
norificæ, ac splendide sint: postremò, quibus temporibus
hæc tibi sit imposita persona, quā alienis à virtute, quā
turpi omnibus in locis omnium pœne scelerum labe fonda-
tis: profectò ipse te, nullo cuiusquam hortatu, à te ipso de
tua laude admonitus, excitabis ad excellentem omnium
artium honestarum cupiditatem: quæq; his artibus ad-
uersantur, abiicias, atque contemnes, neque solū eo viro,
quē te in posterum præstare debes, qualemq; te fore om-
nes auguramur, verum indigna prorsus homine iudica-
bis. Vixisti semper antea laudabiliter, fuit in puero pu-
dor, est in adolescēte probitas, est perfectā pœnæ ratio, et
expetendarū vitandarumq; rerū scientia: desiderari vide-
batur, in qua te ostēderes, occasio, delata diuinitus est om-
nium

nū maxima, singulari consilio summo Pōtificis Pauli IV. qui cū sit patruus parētis tui: cū te ab ineūte aetate nō mediocriter dilexerit: cū omnes suos incredibili quadā complecti caritate consueuerit: tamen in te honestādo alia quaedam secutus est: dedit honorem non propinquitati, aut familiæ, sed tibi ipsi, qui familiæ nomen stude illustrare, & quo modo principia se dāt, studiū cōprobat euētus. En habes Alfonso cāpurn, in quo tua virtus, parā vigiliis, benè agendi cōsuetudine iam confirmata, excurrat. hec est illa, ad quam te exercebas, quo tuæ spectabant cura, tuo ingenio, tuis optimis cogitationibus, ac studiis dignissima prouincia, ostēde, quæ tuæ sit nō modò volūtatis, verū etiam industriæ præstantia: & prome ex animo tuo illa præclara, quæ, vt antiquum gentis tuæ decus, ac domestica præsentē virtutē referres, à pueritia collegisti. Non est, mihi crede, labor et, qui benè sentiat, benè facere. quod enim positum est in nobis ipsis, non aliunde pendet, non extrinsecus assumitur in eo, quid obstat, quo minus voluntatem res ipsa consequatur? Iam ipsa virtus inuitat, ipsa allicit, atque afficit sui studiosos omni voluntate, omnibusq; præmiis: nec dubito, quin excellens animi tui vis omnes difficultates, omnia superet humana. Quare gratulor equidē tibi tua causa, de isto, quo te extulit Pauli Pōtificis diuina sapiētia, honoris altissimo gradu: sed me mouet aliquāto magis publica res: quā tu, traditam tibi simul cum ista dignitate, atque cōmendatam, sæpe, ac nunc quidem maximè, talium virorum ope indigētem, tueberis in omni vita: præsidiumq; erit in te situm aduersus iniustitiā impietatemq; firmissimum. Quæ si tibi magna videntur, atque gloriosa, debes animum sic instituere, ac moderari,

nihil

nihil vt ad te ipsum referas, nihil ipse tibi arroges, aut a te ipso expectes, manasse à Deo cuncta puta: qui perennis æternusq; bonorum omnium est fons. nos enim, vt nos nihil sumus: aliquid autē, atq; adeo plurimum, vt à Deo, & per Deum esse possumus. Vale.

STEPHANO SAULIO
Decentianum.

Magnum est hoc, Sauli clarissimè, humanitatis, & amoris in me tui argumentū, quod, cum in istis locis nūc sis, vbi multā dici partē cum singulari viro, Cardinali Polo, grauisimis sanctissimisq; sermonibus traducas: nō modò tamē de me cogites, quo ego vno contentus esse poterā, verū etiam id ipsum mihi declarandū litteris existimes. at quibus litteris? scriptis mehercule, quod ad verba attinet, elegatissimè: quod ad sentētiās, prudentissimè: vt iis legendis non magis amarem amorem tuum, qui te ad scribendum impulerit, quā eloquentiā suspicerem: quæ effeceras, vt illa ipsa, quæ scriberes, cum ornatiores essent, amabiliora quoque viderentur. Quare, cum tibi ago gratias, vt debeo, immortales, quod ita animatus in meis: tū verò etiam atque etiam te rogo, in quo me ambitio quædam mouet, vt id quod facis, perpetuò facias. quanti enim putus ad meam laudem interesse, cum hoc percebere scit, me à Stephano Saulio diligi: cuius est familia perillustri: qui suæ ipse familiæ clarum lumē est: quem præclari illi viri, eius consuetudine, & conuictu magnopere delectati, coluerunt, Flaminius, Bonamicus, Iulius, Camillus, Lōgo lius. Hæc ego, Sauli, cum aliquot abhinc annis cogitarem
semper

semper quidē, vt à te diligerer, optaui: vt verò etiam lau-
 darer, optare fortasse potui, sperare, cum ipse me nossem,
 certè non debui. at tu in hac parte mecum sanè per libera-
 liter egisti. scripsisti in hac Romanæ linguæ facultate, nō,
 mihi neminem præstare, sed id, quod ego cum legerem;
 erubui, neminem esse, cui non ipse antecellam. equidē, vt,
 quod res est, aperiā, fateor à prima pueritia ita me in lit-
 teris esse versatum, vt vnam maximè spectarem eloquen-
 tiam, vnam colerem, vnam admirarer. atque hoc me stu-
 dio satis mea sponte flagrantem, acrius inflammabant ij,
 qui tum homines viuēbant, Bembus, Sadolctus, Bonami-
 cus: quorum nomina per orbem terrarum celebrata ser-
 monibus, & scriptis extingui nulla vetustate posse intelli-
 gebam. Polus hic noster, qui nunc in omni laude, omniq;
 virtute tantus est, suis me scriptis capiebat, atq; afficiebat
 maximè. ego tum, vt erat atas mea, præter verborum, et
 nonnullarum sententiarum ornamenta nihil agnoscebam.
 purè & eleganter scribere. putabam esse id, quod vnū si
 assequer, excellerē. sed Rhambertus meus, qui ex Ga-
 ssparis Contareni, præstantissimi viri, cōsuetudine prudē-
 tiam hauserat, præclara quædam notabat in Polo: meq;
 paulò etate inferiorem, ex vulgata venalium magistrorū
 disciplina rudem atque impolitum erudiebat, & confor-
 mabat ex èplo. tum quidem, quantum proficerem, non me
 pœnitebat: & ex iis, quæ iecerā, fundamentis aliquid eius
 modi, quale ego vellē, excitari aliquādo posse videbatur.
 sed in rebus humanis, quis est, cui nihil vnquam secus acci-
 dat? cum in eloquentiæ studio multus essem, nec satis vale-
 tudini parcerem incidi in morbum: qui cum esset per se
 grauis, tū eo factus est periculojior, quod, vsu mihi libro-
 rum

rum à medicis interdicto, magna sanè est animi mei affectio, atq; ægritudo consecuta. post biennium denique valetudine recuperata, cum præteriti temporis iacturâ sarcire diligentia vellem, ad pristina studia redeuntem excerpunt domesticæ controuersiæ: quæ neq; sedare minime negotio, neque negligere sine graui mearum fortunarum exitio licebat. his quoque me difficultatibus aliquando is, cui omnia debeo, eripuit Deus. Lucem iam, quasi diu per tenebras errassem, videbar adspicere: & quanquam multorum annorum amisso fructu, erat sanè cur ingemiscerem, vitamq; mihi haud satis iucundam putarem: tamen ocij spe recreatus, facile impetrabam à me ipso, vt ex animo meo superiorum molestiarum, atque incommodorum memoriam obliuione delerem. Vigebat item, vt antea, pristina illa cura: nec erat quidquam in meis consiliis antiquius, quàm, vt abditas atque implicatas in mente cogitationes non modò aperire, atque explicare verbis, verùm etiam exornare, quasiq; pigmentis & coloribus illustrare possem. res erat nec exigui temporis, & maximi laboris. tempus non, quantum rei magnitudo ferret, suppetebat: cum ex vctere patris instituto in hoc imprimendorum librorum munere, & restituendæ antiquitatis cura distinerer. laborem autem, vel si abundare tempore perspecta valetudinis meæ ratio reculabat. vtrumque tamen cum voluntas vinceret: quotidieq; aliquot horarum occupationibus erepta stylo darem: ecce me nescio quis, homo certè satis à fortuna felix, præmiis commotum, & blanditiis captum atque irretitum, Romã abduxit. vbi cum aliquot menses non in iis, quæ semper a naueram, litterarum studiis, sed inani officiorũ genere consumpsissem: & ille, quæ

secutus,eram montes aureos pollicitus vix minima præsta-
ret:collegi ipse me, neque solum studiorum meorum,quæ
intermiseram potius, quàm dimiseram,verùm etiã rei fa-
miliaris, cui nisi consulerem, ipsa quoque iacere studia ne-
cesse erat,habendam mihi rationem duxi.quo consilio in
patriam reuersus, retuli me omninò ad veteres meas tum
legendi, tum scribendi exercitationes: sed tum in domesti-
ca re constituenda, tum in emendandis antiquorum libris
districtus, postea verò etiã crudièda duodecim nobiliũ
adolescentium Academia per triennium occupatus,quan-
tulam habuerim excolèdæ facultatem eloquentiæ,quan-
tumq; in tantis temporum angustiis per eam, quam in-
gressus erã latinè scribèdi viam procedere potuerim,fa-
cilè, vt opinor est existimare. Nosti tu, Sauli, cui⁹ acies in
genij etiã ea, quæ occultissima sunt, asequitur: primùm,
cuius prudentiæ sit quale illud est, quod in imitatione sit
optimum, diiudicare: deinde, cuius industriæ, quod opti-
mum iudicamus, id re ipsa consequi. quod vtrumque cum
sit difficillimum, id quod, vt vides, ætate nostra optimorũ
scriptorum penuria declarat: cum tamen qui hoc in gene-
re elaborent, plurimi sint, satis equidem mirari nõ possũ,
cur tu me in epistola tua summum feceris in eloquentia,
dederisq; id, quod ego si accipiã, mei sanè dissimilius
hoc est, impudens planè sim. nam, vt cætera, quæ dixi esse
ad studium huiusce laudis necessaria, mihi non defuerint:
quæ vtinam mediocria fuissent: tẽporis quidem, vt paulò
antè exposui, multò minus habui, quàm tres tanta postula-
bat: fatum in hoc singulare meum est, vt otio nunquam a-
bundem. abundem autem: vtinam non semper indigerem
maximè. nunc ad occupationem etiã accessit sollicitudo:
quam

quam mihi ex immaturo Cardinalis Massei, diuini homi-
 nis, interitu exortam, utinam aliquando dies extinguat: ra-
 tio quidem hoc nondum potuit. ille mea studia fouebat
 vnus: ille mihi otij spem dederat, & fecisset: quis enim ad
 benignitatem propensior? ille me, ubi opus esset, auctorita-
 te ornabat, consilio moncbat, re sustentabat. quid plura: in
 illo mihi erant omnia, & cum illo mihi omnia perierunt.
 quare non tam mihi cogitandum est, vt opus vniuersum
 de Romanis antiquitatibus, quod tu dilaudas, illo auctore
 insitutum, posim absoluerè, quàm vt partem aliquam,
 iam confectam, liceat perpolire. quod ipsum, si mihi nunc
 per meas occupationes liceret, hic tamen, qui me vexat,
 dolor certè non cōcederet. ac me hercule hæc ipsa, quæ tu
 nunc legis, irrigaui lachrymis, cum scriberem: nec putau-
 fore, cum tot curis distinerer, vt possem scribere: sed ma-
 gna vis amoris est, magna obseruantiæ erga te meæ. ea se-
 cit, vt hoc officium rebus omnibus anteferrem. Aduentus
 tui iam aliquam nobis expectationem amicorum sermo
 commouerat. eam tu quod literis confirmes, valde lætor.
 cupio enim tuam tum humanitatem, tum prudentiã, qua-
 rum altera tibi ab hominibus amorem, altera etiam hono-
 rem conciliat, in consuetudine & sermonibus regustare.
 me autem quod huius consilij præcipuam tibi ais esse caus-
 sam: faciliè patior mihi hoc à te, viro grauisimo persuade-
 ri, amòq; mirabiliter animum, atq; amorem istum tuum:
 cui respondere officiis etsi difficile est, perpetuo tamè stu-
 dio, & singulari quodam obseruantiæ genere, vt spero, ti-
 bi satisfactam. Vale.

E I D E M Deceniano Genuam redeunti.

B ij

ET si

ET si multarum rerum curis atq; oneribus ita premor,
 optime Sauli, vt respirare vix possim: tamē, vt litte-
 ris tuis, amātissimē scriptis aliquid respōdere, abieci om-
 nia, & officium, quod tibi à me debetur, habui antiquissi-
 mum. Video te miro quodam veteris eloquentiæ amore,
 ac studio teneri, significāt hoc studia tuā, declarāt scripta,
 sermones vbique non obscurē testantur. nā tu rem pulcher-
 rimam diligis: cuius me quoque forma cepit adolescen-
 tem: & de voluntate illa, vel cupiditate potius, tantum
 abest, vt dies aliquid detraxerit, vt ætate simul amor
 creuerit. quare cum tibi ego tam multis in rebus conce-
 dam, patere, obsecro te, in hac me vna riualem esse tuum,
 nec tibi vel tantillum omninō velle concedere. sentimus
 enim idem, quod tu, nihil esse speciosius eloquentia, nihil
 præstantius, quam, vt ipse nosti, amarūt ætate nostra, at
 que appetiere quamplurimi: potiri autem, vt mihi quidē
 videtur, adhuc nemo potuit. quis enim latinæ orationis
 laudem non magnopere diligendam dixit? quis porrō ra-
 tionem, & quasi viā, qua peruenire ad eam liceat, nobis
 indicauit? nam, qui se ita exercent, vt ex veterū scriptis
 & membra, & integrum quandoq; comprehensionis cor-
 pus sua in scripta transferant: non equidē eos reprehē-
 do; siquidē perfecti similitudinem quandam sequuntur:
 sed, quia perfectum ipsum non attingunt, in magna laude
 non posuerim. Obsecro te, Sauli, qui iudicio excellis, quid
 tibi de Christophoro Longolio videtur? equidem, si quan-
 do quid de scriptis illius existimem, interrogor, ita soleo
 respondere, exilem esse in sententiis, non luculentum in
 verbis: vt tamen de eo, si vitæ contigisset vsura diuturnior,
 benē censam sperandum fuisse. sed, vt nunc est, mea qui-
 dent

dem sententia, nullus est. quid enim affert exquisitū, quid
 singulare, quid non vulgatum, non ex quotidiana consue-
 tudine, vsuq; sumptum? At scribit interdum & de rebus
 familiaribus, & ad familiares. Quid tum? quasi nō vel in
 obscuro argumento possit ingenij lumen elucere. Nam
 quod in eo verborum circuitus sępē à Cicerone totus est:
 si consultò fecit, quod inde laudem speraret, iudicium re-
 quiro. etenim, aliena quę sunt, ad nos translata stultè ia-
 ctamus: vt neminem laudare solemus, quia pulcher, quod
 accipitur à natura: at quia temperatus, quia iustus, quę
 posita sunt in nobis ipsis: sin, quod potius existimo, inops
 à latina lingua explicare animi sensa aliter nō potuit: ne
 cessitatem excuso nec tamen, quod faciebat, diutius cum
 puto facturum fuisse. qui enim in illo otio Patauino nihil
 ageret aliud, quàm vt se tum eloquentiæ copiis, quę phi-
 losophiam ornant, tum earum artium instrumento, sine
 quibus muta silet eloquentia, locupletaret: vtriusque stu-
 dio facultatis consecutus esset, vt, suis quasi opibus abun-
 dans, de alieno quotidie parcius assumeret. cuius autem
 generis ea, quę moriens reliquit, scripta sunt: absesse cum
 iudico ab ea specie, quę est in scribendo optima, longissi-
 mē. qua de re cum aliquot abhinc annis in conuentu ami-
 corum sermo esset ortus, memini dissentire à me amicū
 hominē & eruditum: qui Ciceronis in libris diu, multūq;
 volutatus, tamen Longolium suscipit. aurea videlicet cum
 assiduē tractet, ærea non internoscit. itaq; paucis post il-
 lum sermonē diebus interiectis, cum epistolam ad me mi-
 sisset, in qua ita scripsit, nihil sibi tam accidisse mirandum,
 quàm quod à me audisset, cum dicerem, mihi Longoliana
 scripta nō admodum probari: nihil rescripsi, quod homi-

ni quinquagenario insitam opinionem nō speravi me posse euellere, & sunt omnino quædam res, quas vbi sensu et iudicio ipsi non percipimus, atq; assequimur, nulla satis oratio probabit, vt cum Anaxagora, nuē atrā iudicāte, frustra de albedine disputares. Improbas igitur, inquis, si ab antiquitate scribentes mutuemur? Ego verò si aptè fiat, etiā summè probo, sed hoc ipsum aptè, quàm difficile sit, ex eo licet cogitare, quod latinā linguam continet vniuersam vniuersa enim sub imitationē cadit, imitādi autem ratio, quia & multū flex est, et admodum recōdita: primum de ea præcipere sigillatim, infinitæ doctrinæ est: deinde quæ præcipiatur, cognoscere, et perfectè exequi, nō medio cris ingenij. Cumq; id, quod entet in oratione, aut in re videatur esse, aut in verbis: ego olim rē significatā simul cū verbis significantibus sumebā, eaq; meis scriptis cum inseruissem, tum optimū illud, quod quæritur in itādo, planè arbitrabar me esse consecutū. Postea cœpit mihi meum cōsiliū displicere: cogitavi, quoniā id esset memoriæ magis, quàm ingenij: quod ego efficerem, præstare multos posse: quod autem multi possent, egregium non esse. Tum inui rationem haud paulo difficiliorem, quam cum patientias, de Cicerone excerptas, aut de Terentio, tacitus in animo versabam, eas ornabam verbis quàm poteram lectissimis: vt, quasi vestitu orationis mutato, cum eadem essent, aliæ tamen viderentur. Erat non dissimilis in verborū figuris commentatio, si quas notaueram illustriores ad alias sententias ita traducebam; vt interdum eandem locutionem in res propè innumerabiles accommodans, quasi ex vna cera plures imagines, nec tamen eiusdem generis

neris effingerem. In hac exercitatione quantum esset, uti nam aut maturè cognouissem: aut serò cognitum, auideq; arreptam vis occupationum non extorsisset. equidem si quis me neget in scribendo quidquam esse, non pugnabo: sed si quid sum, ab hac uia esse contendam. Tibi gratulor, Sauli, qui & vis, quod sentis esse præclarum, & quod vis, nihil impedit, quo minus præstare possis: otij enim tantum habes, quantum styli exercitatio postulat. abundas, ut animi, sic fortunæ bonis: in quibus ipsis (Zenonis pace dixerim) nō minima, bis præsertim temporibus, ad virtutē vis est. ingenio uerò ita flores, ut tuam maximè consuetudinem, ppter ea expecterint ij, qui ipsi ingenij gloria præter cæteros excellere putabantur. atq; uinā ea, quæ literis mandasti de homine Christiano, aliquando emittas: ut opinionē, ac sermones de te meos res ipsa confirmet: quod breui futurum facile spero. recipis enim te nunc in uillulas tuas, hoc est, in summū ocium: ubi cū nullam tibi horam à studiis uacua abire patiaris: (sic enim & à multis antea cognouerā, & postea Coccius noster cōfirmauit) expolitionem intra paucos menses expectamus operum tuorum. qua de re ut interdum me Bruti nostri litteris certiores fieri uelis, etiam atque etiā rogo. Pontificis Legatus, Ludouicus Beccatellius, homo antiquæ probitatis, humanitate ac doctrina præstans, post obitum Cardinalis Maffei ita me complexus est, ut omnem in meis cōmodis atque ornamentis curam & cogitationē fixisse uideatur: cui non tam à me gratiæ sunt habendæ, quod agit ipse quantum potest, ac plus etiam, quàm potest, quàm, quod alios etiā, magnos & principes viros, ad me augetū atq; honestandū suo exemplo, atq; auctoritate uehementer ex-

citat. qui cū multi sint, tua tamen inter omnes elucet liberalitas: qui, re vix audita amore in me tuo, studio erga litteras inuitatus, tantū tua sponte ad hanc prouinciā cōferre velle pollicitus es, quantum ex animo meo nulla vnquam delebit obliuio. Vale, tuamq; valetudinē cum tua, tum nosira etiam, qui à te pendemus, causa diligenter cura,

E I D E M, Genuam.

Magnam mihi solarium attulit epistola tua: iucūditatem dicere non possum: quam tempora eripiunt, sic, vt me tristitiæ totum penē tradiderim. Ac primum, obisse audio fratrem meum Bononiæ, cum vale et optimè, repente morbo oppressum: fratrem cum dico, me alterum iure naturæ dico, verum addo illud, obierit, si vera narrantur, frater is, qui bonitate præstabat, valebat ingenio, excellebat industria, factus ad omnia maximè omnium vid:batur, itaque obruor dolore: nec puto, emergam, nisi aut, illi melius esse, cognouero, aut si naturæ satisfecit, opem tulerit ipsa dies: quæ valet ad omnia plurimū, animi vcrò morbis plus etiam interdum, quam ratio medetur. Ad hanc ægritudinē accedunt domestica, meaq; propria, vxor, cuius præcipuè studio res familiaris, ac domus tota nititur, quæ me multis molestiis, multarumq; rerū, & curarum onere leuabat, quæ meam valetudinē præsentem semper officio turbatur, ipsa nunc iacet, periculi nō expers, affectis diuturno morbo viribus, ego vxor acerbißimè annuersariis oculorum doloribus: quos sanare, cum iam pœne tentata sint omnia, humanæ artis esse non puto. remedia sunt ab yno illo, qui malis cunctis medetur, celesti medico.

sti medico expetenda. is mihi optimam, ut spero, valetudi-
 nem aliquando restituet: si hoc minus, munict me saltem
 ea virtute, qua res aduersæ faciliè perferuntur, ita salus ex
 morbo nascetur, non hæc, qua corpus viget, quam ego ad
 huc omni remedium genere frustra quæsiui, quæ cum
 ipso corpore paucorum annorū spatio penitus extingue-
 tur, sed illa multò præstâtior, qua nostræ mentes, cū sese
 ab hac terrestri labe seiunxerint, & cum purissimo illo cæ-
 lestium animorum cœtu consociauerint, perpetuò fruen-
 tur. interim, tot in me concurrētibus malis, ægè impetū
 sustinco, planèq; quoniā homo sum, debilitor aduersis.
 Hic tu me vocas ad scribendum, & hortaris, vt ea tradam
 litteris, quæ assiduo Latinæ linguæ vsu, & diuturna tibi vi-
 deor exercitatione cōsecutus. Vis me scilicet, optimè Sau-
 li, cam viam, quæ ad eloquentiam ducit, aperire. spissum
 opus, ac difficile, multi otij, tranquillæ mentis, nō nostræ
 fortunæ, cuius tibi imaginem ostendi, neque nostrorum
 neruorum, quos tu putas esse satis firmos: ego, quam sint
 imbecilli, ex perior sæpè, ac sentio. At erunt præclari co-
 natus, etiā si non succedat. Si ita est hac laude nemo exclu-
 ditur. potest aggredi, qui vult. velle autē quis nō debet? si
 quidem egregia cupientem aliqua vel ex hoc ipso gloria
 consequetur. te, si quenquam, Sauli doctissime, te, inquam
 ipsum decet maximè omnium id suscipere, quod mihi impo-
 nis. quæ enim sunt ad hoc munus necessaria, quorum aliis
 alia desunt, ea in te vno abundant omnia, ingenium; vsus
 diuturnus, doctrina, iudiciū, quid? opes, & fortuna nūquid
 huc pertinet? illa verò mea sententia, vel maximè: cur sum
 enim ingeniorū retardat, vires debilitat, ac frangit inopia.
 an tu putas Aristotelem, & Platonē, illa Græciæ lumina,

an Ciceronē nostrum, an Plinium tam multa potuisse litte-
ris mandare, nisi summū illis otium rerū omnium affluen-
tia peperisset: domi alebant seruos eruditos, contuberna-
les habebāt, eximiis præmiis accersitos ex vltimis terris,
rhetores, historicos, præstantis ingenij, singularis doctri-
næ philosophos. cū his se quotidie exercebāt, cōmentaban-
tur, disputabant: horum omnium opera, quatenus liberet,
vtebantur. at ego sumptum vnus pueri, minima mercede
conducti, quo inscribēdo vtor, ægrē sustineo. Et in his an-
guistiis, in hac mea tam tenui valetudine, tam aduersa for-
tuna, quā rudes homines, veteris eloquētiæ cupidos, meis
scriptis non erudio, nec in rectam latinē scribendi viam in-
duco, appellas me, quasi malum debitorē, atque etiam ac-
cusas, verbis tu quidē humanissimis, & alieno, vt videris,
nomine, re tamen ipsa grauitate, & vt ego interpretor, tuo
iudicio: quod vereor in primis, facioque, sicuti debeo, plu-
rimi. veruntamen videre te puto, quā facultatē res deside-
ret. quid autem præstari à me possit, nemo omnium, qui
viuūt, me ipso melius intelligit. quare noli mihi languo-
rem, aut desidiam obiicere: quæ abesse procul à me, qui an-
teactæ meæ vitæ cursum inspiciet, atque examinabit, facile
cognoscet. satis habeas, si nemo istam in te culpam con-
ferat. qui cū ingenio præstes, ætatem omnem in latina
lingua contriueris: ex quo factum est, vt tam perfectē
calleas: id quod tuorum scriptorum subtilitas, & elegan-
tia declarat: cū valetudinem non desideres: otio penē
diffluas: addo etiam illud: cū optimē tibi cum fortuna
conueniat, quæ tibi de suis bonis tantum elargita est, vt
erogare quantumuis pecuniam in homines doctos, eo-
rumque studia nullo tuo incommodo possis: hæc cū in
te sint

te sint omnia, eaque ut ego arbitror, summa, non minima quidem certè : abstines tamen ab hoc munere, & hortaris alios, nulla tibi re, præterquam voluntate, & studio conferendos. Quis non miretur sitire fontes? sitiunt enim certè, cum tu petis à me tanquam ex arido solo, quod in te ipso uberrimum esse constat: & cum ad nostram potius in opiam confugere, quàm tuis copiis uti vis. Hoc loco mihi venit in mentè, tuam quoq; causam, non modò meam, mendicanti, quod tu fortasse respondeas. Distingues illa superiora: negabis in te vno esse omnia, quæ dixi esse de latina lingua scribètibz necessaria. de fortuna cõcedes: patet enim, etiam, opinor, de valetudine, de ocio: ingenij laudè, & doctrinæ, quæ tua modestia est, abs te reiciis: fortasse etiã, quæ tui est in me animi propensio, quæ humanitas, ad me transfers. Nolim equidem tecum, Sauli, ne in tua quidè laude contendere: verum, quod tu mihi de te ipso nõ credes, credent alij, verumq; fatebùtur adaucti in hanc sententiã, ac planè cõfirmati, non tam auctoritate mea, quam tamen, in his præsertim elegantioribus litteris: in quibus iam tot annos versor, non esse nullam intelligo, quam tuo ipsius testimonio, quod habet ponderis apud bonos ac sapientes viros in omni re plurimũ. te, inquam, ipso teste locuplete, cui fides habenda videatur, probabo tuã virtutem. Oblitus ne es, aut oblitũ me putas illius temporis, cum tu librum tuum de homine Christiano mihi ostendisti? bone Deus, quàm in illo multa præclara, cuius industriæ, cuius prudentiæ, quàm à te grauitè, quàm copiosè, quàm splèdidè tractata. neq; verò ego vnus illũ librum, videre alij, vidit, qui vir, & quantus, Reginaldus polus Cardinalis, qui potest esse instar omnium, què tu profectò iudicem in re tua nunquã

tua nunquã recusabis. hunc ego audiri, audiẽre multi, de
 tuo interdũ libro loquentem: ornabat laudibus. (Et est ho
 mo, vt scis, natura simplex, et rectus, cuius ab intimo sensu
 nunquam ne minimũ quidẽ aut vultus, aut oratio discre
 pet) quid plura? conferendũ cum antiquitate iudicabat.
 Quamobrem redeo illuc Et concludo paucis. Magni facis
 eloquentiã: cupis eam cognosci, cupis amari, Et coli. egre
 gia cupiditas, Et nobili sanẽ viro digna. verũ, vt tibi satis
 facias, Et inuenias exitũ studij tui, elige de duobus vtrum
 vis. aut ipse, qui potes, ostẽde nobis latinã linguã pulchri
 tudinem, ac præstantiã: doce nos, doce posteros, quã sit
 eius adipiscendã Et perfrundã ratio incunda: aut, si quos
 existimas hac præstare posse, excita eos liberalitate, fo
 ue tuis copiis: noli pati, animũ eorũ hac Et illa cura distra
 hi: sit intẽtus, Et fixus hoc vno in studio: neq; abducat eum
 ab opere pulcherrimo, ac nobilissimo humillima interdũ
 rei turpis, Et sordidã procuratio: ita consequeris facilẽ,
 quod vis: optimisq; studiis Et posteritati magna tua cũ lau
 de consules. Illa, quẽ scribis de legulciis quibusdam, in
 meum librum de Romanis legibus, detrahendi studio in
 currentibus, legi nullo cum stomacho: nec sum miratus
 à barbaris hominibus, sordido quodam litterarum gene
 re assuetis, elegantioris doctrine scientiam, Et quasi lau
 titiam quandam studiorum contemni. Non placet istis
 meus liber magnis videlicet viris, quorum fama ædium
 illarum, in quibus ipsi habitant, limina nondum est egres
 sa. At placet Vincẽtio Portulacã, cuius est in yrbe Britia
 insignis auctoritas, illustre per Italiã nomen: placet Anto
 nio Augustino, Marco Antonio Natte, Lælio Turello,
 Vido Pancirolo, iuris ytriusq; scientia claris: quorum no
 mina,

mina, scriptis egregiis testata virtus, atque expressa, cum aeternitate coniunget. hos ego meorum laborum, & vigiliarum laudatores cum audio. viros graues, & certos, omniumque nobilissimos: vovulas raucae plebecule contemno, quidque leues, & obscuri homines de me sentiant, aut loquantur, non esse mihi valde laborandum existimo. te quoque sperabam in meis praesidiis esse, & si qui vrgeret grauius, obsistere, impetumque iniuriae & malevolentiae tua auctoritate, ac testimonio frangi, quod si facis, fructum fero meae singularis in te obseruantiae, & habeo tibi, quam debeo, gratiam: sin minus, hoc tamen nomine tibi debeo, quod meos obrutatores flocci facis, vsque eo, ut indignos, quibus respondeatur, existimes. Vale. Venetiis.

V I D O F A B R O

Patauium.

Nescio, vtrum fortunae succenseam, cuius culpa factum sit, ut ego tuas litteras duobus ferè mensibus post eum diem, quo tu scripseras, acceperim: an eidem gratias habeam, quod mihi, arculam quandam scriptorum meorum euoluenti, planèque aliud agenti, de improviso illas obtulerit. gratias habeo potius: quod eodem tempore simul cum iniuria beneficii accepi, & iniuriae beneficium praeferrere aequum est. sed, quoniam vereor, ne tarditate in scribendo meam durius acceperis: hunc tu mihi scrupulum, Vide, si ex animo euelleres, faceres humane, nec tamen inique: cum hoc ipsum, quod commissum à me est, primum ex aliena culpa pendeat, deinde nunc quidem etiam corrigatur. Venio ad tuas litteras: quibus nihil gratius mihi potuit accidere:

accidere: dicerem iucundius, nisi clausula illa de Buncello meo planè omnem iucunditatē eriperet. nam sic fac existimes, ex illius viri interitu tantum me cepisse dolorem, quantum fortasse dies exhaurire nulla poterit. Vixerat mecum Venetiis per quadriennium: cum ego in illo probitatem morum, virtutemq; diligere, ille in me profectionem, credo, quandam ad litteras non improbare. Intercessere etiam inter nos officia quaedam, sed à me leuia, nec satis digna, quae memoria tenèretur: quae tamen ille, vt erat gratus, non meminisse solum, sed praedicare etiam solebat. ego ab illo maximum habebam beneficium, quod me, cum Philclphis, & Campanis nescio quibus (vt aliis parcam) miserè errantem, in haec rectè scribendi viam primus induxerat. Videbatur quibusdam natura seuerior: sed erat lenissimus erga sui similes, hoc est erga bonos viros: vbi vitium nossset, censor acerrimus. Distinguere homines non fortuna, sed moribus solebat. Loqui ad voluntatem neque ipse poterat, neque ferre, qui ad istam artem eruditus esset: totus erat apertus, & simplex. Satis scio fuisse, qui illum deprauatæ religionis nomine in crimen vocauerint. quorum vitam si cum Buncelli vita comparares, Socratem diceres iniquorum conspiratione circumuentum. Coluit omnes virtutes & philosopho dignas, & homine Christiano, sed continentiam praeter cæteras. hac verò ille triūphauit maxime, & triūphauit adolescens, cum cæteros voluptas capit. quo mirandum est minus, si tantus postea vir ex tanto adolescente factus est. nam extremam vitæ partem, quam, vt in fabula actum, decet esse perfectissimam, heroicam audio fuisse, & planè diuinam. Quare incumbamus, o Vide, & hanc

hanc operam Bunello nostro nauemus, vt illius nomen, immortalitate dignissimum exstingui mortali cum corpore non sinamus. quod equidem enitar, & hominis mihi amicissimi, summi viri memoriã (si modò is ego sum, qui tantum præstare possim) profectò ab interitu vindicabo. video te in tuis litteris idem velle: nec dubito, quin possis. nam & Bunellum amas mortuum: & vales plurimum ingenio, quod etiam pietas excitabit: cuius officij societas eò gratior vtrique nostrum esse debet: quod cum apud alios laudabilis maximè erit, illustri exemplo gratiæ referendæ: tũ ad animos nostros amore cõiungēdos, æternãq; necessitudine conglutinandos, plus valere nihil potest. Reliqua erant in epistola tua magnifica quædam, & elegãter scripta de laudibus parentis mei, quæ verissima fateor: quædam etiã de me ipso, quæ non agnosco. nam, etsi tibi, nobilissimo adolescenti, multis non solũ fortune sed etiam naturæ, doctrinæq; bonis ornato, & quod caput est, virtutis amanti, placere maximè velim tamẽ, quia nemo adhucã me hoc impetrault, vt ea mihi adsciscerem, quæ mea non essent, patere, obsecro te, de me ipso mihi potius me credere, quã tibi. quod si, cupidum esse laudis, laudem esse vis: isto me licet nomine non condemnas: quod ea, quæ habent ij, qui laudabiles ducuntur, ego, eadem vt haberem, semper laboravi. sed scis, velle & perspicere, nõ idẽ esse. alterũ contingit multis, alterum dũtaxat iis, quos Dij diligere putantur. quorũ ego te in numero, optime Vide, præstanti natura præditũ, Bunelli præceptis informatum, confido facile futurum. Vale. Ventiis.

MARCELLO CERVINO

Cardinali Romani,

Postica.

Posteaquam Roma discessi, etsi tum mea vetus in te
 obseruantia, tum tua in me perpetua beneuolentia
 postulare videbatur, vt ad te quam sœpiſimè scriberem:
 tamen id non feci: propterea, quòd omne otium, atque om-
 nem etiam mentis tranquillitatem molestæ in primis ad-
 meruit occupationes: quam me, cum primum huc reuer-
 ti, tantus æstus absorbit, vt longo interuallo vix emerſe-
 rim. nam primum domesticas res ita malè affectus of-
 fendi, vt eas seruare multi temporis, non exigui laboris,
 etiã alicuius artis esset: deinde, cum illa, quam scis in meis
 epistolis nutu tantùm appellari, inimica natio virtutis, ac
 diligentia, quæ etiam patri meo, viro optimo, (Et adde,
 si quid vis) negotium exhibuit, ad me vexandum, atq; op-
 primendum conspirasset: durius habui negotium, vt meas
 fortunas in tuto collocarẽ, sed me, qui antea præsto mihi
 semper affuit laboranti, idem in hoc potissimum discrimine
 egentem opis Et cõsilij, nec mediocriter de toto re-
 rum mearum statu sollicitum respexit, ac liberauit Deus.
 Itaque omni planè molestia perfunctus esse mihi videor.
 quid quæris? al: qua etiam officij specie ab iisdem obser-
 uamur: ac se satis aptè simulationis, vt opinor, artificio
 tuentur. accipere tamen quod datur, quocunque animo de-
 tur, inscitia non est: nec hodierni mores, Et ratio tempo-
 rum secus postulat. Cætera sunt in meis rebus non planè
 cuiusmodi nos optabamus, sed cuiusmodi tamen multi non
 sperarunt: quibus hæc, quæ nunc agimus, amplissima vi-
 dentur esse, cum nos præ iis, quæ, nisi quis casus nostris cõ-
 filiis occurrerit, agere aliquando cogitamus, tenuissima in
 dicemus. quam quidem ad rem, quod tu omnia, quæ in te
 sunt, liberalissimè polliceris: quodq; Alexandrum etiã

Farne;

Farnesium, & præstantem omni virtute Cardinalem, in eandem rationem propensum esse affirmas: equidem de te sic existimo, & multas esse res, in quibus iuuari à te pro tua summa, tum dignitate, tum etiam fortuna possim: & in iis rebus nunquam omnino mihi tuam esse humanitatem defuturam: Farnesium autem, diuinum adolescentem, natum ad liberalitatem, & ad gloriam, non miror co esse erga virtutem animo, quo quia semper fuit auus eius, idcirco ad eum gradum, qui est in terris summus, & angustissimus, diis, hominibusq; volentibus ascendit. ac sanè ille cum domestico exemplo, tum multò etiam magis, egregia ipsius natura ad immortalitatis laudem excitatus, sæpè alias, quanti bonas artes faceret, ostendit, sed proximè vel in primis, cum Hieronymum Ferrarium, iuuenerrarissimæ virtutis, sanè quàm pro eius meritis ornauerit, atque auxit, in quo, cum apud vnum posuisse beneficium videatur, à multis tamen gratiam iniuit, nam, cum vos, tales viri, patrocinium litterarum suscipitis: quicumq; bonis artibus delectantur, animo recreati, veniunt in spem aliquando fore, vt post diurnos labores, & molestiarum quasi tempestates, in quietis & otij portum, vobis aspirantibus, deferantur. quos si in cursu studiorum instituto vestræ benignitatis aura deficiat, hærebunt, neque iam poterunt, quo intendebant, sine ope auxilioq; vestro peruenire. verum huiusmodi dubitationem vestra iam consuetudo sustulit. magna enim optimæ voluntatis documenta sæpissimè dedistis, maiora etiã dare cogitatis: cum quidem, vt Antonius Bladus ad me detulit, pulcherrimam rem, & vobis dignissimam aggressi, omnes libros Græcè scriptos, qui nunc in bibliotheca Palatina conditi asser-

C uantur,

uantur, prælo subiicere cogitatis: vt, multiplicatis exemplaribus per orbem terrarum, in vsum omnium gentium, omniumq; seculorum, diuulgentur. cui se muneri Bladus à te esse præpositum aiebat: itaque venisse ad nos, vt & eos typos, quibus atramento illitis charta imprimitur, conglados curaret, & si qua præterea sunt ad opus necessaria, maturaret. sanè sum lætatus plurimū, hominemq; sua sponte diligentissimum tamē cohortari non desino, vt in ea re, quæ ad commodum studiosorum, maximè verò ad tuam, vt ego sentio, gloriam spectat, operæ ne parcat: eiq; dixi, vt ad omnia me & fratribus vteretur. neque minus prolixè, quæ verbis pollicitus sum, vbi ille petierit, re præstabo. nam & hominem diligo, & verò tua voluntas maximi est apud me ponderis. In Romulo quidem tuo, quem initio sum cõplexus vt fratrem tuum, deinde amare cæpi vt te fratre dignum, nihil prætermitto, quod aut in officio cohortandi, aut etiam in studio iuuanadi positum sit: sed ille, cui notissimæ sunt occupationes meæ, pudore, credo, facit, vt rarius ad me scribat: cum mihi, vel in maximis negotiis ei vacare, nõ modo molestum, sed etiam gratissimum sit. quod tu, si videbitur, ad illum scribes: simulq; litteris admonebis, vt, quo consilio Pataniū est profectus, id studio & diligentia consequatur. neque tamen hoc dico, quod eum, adhuc quidem, lapsū esse putem: de quo etiam ea, quæ volumus, & videmus, & audimus: sed quod, infirmitatē eius ætatis cum recordor, interdum vereor, vt possit consistere. Vale Venetiis.

BERNARDINO MAFFEO

Episcopo creato Romani.

Vltime

Vbi te audiui Episcopum esse creatum, letatus sum non tam ob ipsam rem, quæ sanè est perhonorifica: propterea quòd Episcopatus & sacerdotium est, & maximum sacerdotium: quã quia de te ipso cogitans, intelligebam te eum esse, cui ad istam honestandam dignitatem summa facultas in optima voluntate nõ deesset. Tibi erũt quæ multis solènt esse laboriosa, virtus, & vigilãtia, ex tua vetere consuetudine facillima. non enim honorem, quasi legem bonitatis, ad quã te fingeres accepisti, sed ad honorem bonus accessisti multis antea, magnisq; rebus Paulo III. probatus: cui Põtifici: omnũ sapièntissimo, & optimo qui & ipse Deo probatus est, & nõ probat nisi sui similes. Gratulor igitur tibi, non vt gratulantur ij, qui ferè, quibus fructibus auctus sis, vnum cogitant, cætera magnoperè non spectant, sed vt ij, quibus dignitas, & religio prima sunt: quæ tu coles maximè, & eris in Christi militia antesignanus. Grauem sanè personam Episcopi sustinetis, vestrum est, errantes animos in viam reducere. & reducitis vos quidem præceptis diuinæ doctrinæ tradendis: sed magna vis est in exemplo, cum ea quæ traditis, ipsi vita & moribus exprimitis, quod tu præstabis vtrumq; omnium maximè: qui & habes non doctrinam modò, verum etiam eloquẽtiã: quarum altera imperitos erudias, altera languentes excites: & viuis, vt homo, satis extra culpã, quòd memini me multis abhinc annis in tua prima adolescentia miratum: cum ea in te laudarem, quæ tanè imitari vix poteram quod fecisti adolescens, cum tua te singularis, optimaq; natura ad decus inuitaret, & quasi manu prehensum duceret: nunc, ætate confirmata, cum ad voluntatem accesserit ratio, dubitè quin idè multò sis alacrius

C ij   constantia

constantiusq; facturuse dubitet, qui te ignorat: mihi, cui tua studia, tui sensus ex nostra familiaritate notissimi sunt, dubitare non licet. Quare, vt ad prima redeã, non eo solum nomine tibi gratulor, quod Episcopus es, in summa dignitate constitutus: quod tibi scis esse commune cum multis, sed quod is es, qui cū ista dignitate virtutē æquare possis. quod quia vides, quàm non multi potuerint, eò magis tu, qui potes, hoc ipsum, quod potes, acceptum Deo referre debes, tantumq; munus in te collatum, illud quidem plurimū facere, sed, quoniam est proprij erga te amoris argumentū, muneris causam multò, quàm ipsum munus, pluris æstimare. Vale. Venetijs Kalend. Maij, MDXLVII.

GABRIELI CATIANO

Brixiam,

Epistolas à te habeo duas, vtramque scriptam elegantissimè, sed illā pleniorē, quā XI. Kalend. Sept. dederas: nam hæc recentior, cui nonarum Oct. dies erat adscripta, argumentū habuit ferè nullum. vnicio igitur ad priorē: in qua cætera iucundissima, illud per molestum, quod te minus cōmodè significas valere: scribis enim, valde te ob aduersam valetudinem vereri, ne non illud, quod instituisti, absolucere ac perpolire tibi liceat. Mi Catiane, excita prudentiã tuam: Occurre morbi principis: ne ille grauior deinde factus, & te, & amicos tuos, qui, te ægro tante, valere non possunt, diutius vexat. Hoc loco mihi veniunt in mentem, quæ tu me olim, minus rectè cūm haberem, prudentissimè & amantissimè mouisti. illa, illa ipse tibi nunc in memoriã redige: & quæ tuæ tunc partes erant,

tes erant, eas nunc fac esse meas. Tu mihi non ex Hippocrate, aut Galeno, sed ex veterum philosophorū libris ea remedia, quibus ad salutē meam præstantius esse nihil potuit, attulisti: ego nunc idem in te facio, tuamq; tibi medicinam restituo. vis, quæ meū morbum, te medente, sanarunt, ea tuo ipse in morbo prætermittere? non vis, opinor. non enim id te dignū est: qui ea sæpè legisti, unde homines aliis cauere cū discant, sibi eos non cauere turpe est, quare adhibe eam, quam ad omnes res soles, ad te curandum diligentiam: & quod oneris suscepisse te scribis, id si grauius videtur, quā ut perferre possis, depone prius, quā opprimare. magnum est, quod moliris, & magni non solum ingenij, quo tu non egēs, sed etiam otij: quo nisi abundas, quo modo te speras ea, quæ in iure ciuili dispersa sunt, quæ scis esse minimè pauca, primū posse cogere, deinde coacta ita disponere, ut ex certis generibus totum ius ciuile cognoscatur? atque ego tamen sic existimo: si quis est, qui hoc præstare possit, aut cum te esse, aut omninō neminē: sed, quoniam res & fortunæ tuæ, quemadmodum tu quidem affirmas, ita ferunt, ut in forum tibi necessario sit eundum: quæ ratio, si modò & tibi & populo placere velis, multi temporis exercitationem desiderat: hæc autem quæ à te est iuris ciuilis instituta digestio, eiusmodi est ut nihil operosius existimetur: vereor, ne duarum rerum difficillimarum tractatione distractus, utraq; dum vis neutram assequare. quam obrem quid suscipias, tui consilij est: ego monendi partes, quæ sunt prudentiæ, non assumo: neque enim plus vlla in re me existimo videre, quā tu vides: id, quod est beneuolentiæ meæ, faciam, ut magnopere te

nō solūm hortor, verūm etiā rogem, valetudini tuæ mi-
nus, quā gloriæ, ne seruias : quæ quidem nobis, qui te
summè diligimus, tantæ curæ est, vt plurimas nostræ salu-
tis partes in tua salute positas existimemus. De Alciani
libro, valdè te amo: sed, eū, hoc quidem tempore, cur mit-
tas, non est, sunt quædam, quæ magis vrgent. Quæ scis à
nobis anno proximo superiore instituta, iam pene absol-
uimus. Domestica ferè sunt, vt volumus. fratres valent
optimè, ego sicut soleo, hoc est, & si noui of timè, sic tamè,
vt studiis nostris frui liceat, quòd si perpetuò detur, equi-
dem hac me a tenuitate contentus ero: illam firmitatem, illa
athletarum latera non appeto: neque mihi vnquam de na-
tura queri veniet in mentem, quæ me corpusculo finxerit.
imbecillo: gratias agam potius, quòd effecerit, vt omnibus
penè horis, aduersæ valetudinis metu, spectanda mihi ra-
tio sit, & continentiam, quæ virtus est, aut certè ad virtu-
tem ducit, cogar amplecti. Amamur à multis: si modò ex
vultu, & verbis amor intelligitur: colimur etiā à non-
nullis, qui, falsa de nobis opinione adducti, nostram con-
suetudinè, quasi docti hominis, vidètur expetere, quibus
ego si me patefecero, facilè hunc errorè eripiā: & puto,
faciam, ne totos dies saluatoribus tribuam, Vale. Ve-
netiis.

FRANCISCO LVISINO

Patauium.

SI nescis, Luisine, quantum ego amori nostro tribuam,
cognosce ex hoc, quòd & superioribus mēsis licere
mihi per cū putari ad tuas litteras, humanissimè scriptas,
nihil

nihil respondere: & nunc, eodem fretus, etiã malè respõ-
 deo. Non est hoc, inquis, officium colere. Quasi iam pro-
 baueris, quia nõ coluerim, ideo me turpè esse. ais nõ pla-
 cet ita duris legibus amicitiam adstringi, vt nunquam re-
 laxentur. summã diligentiam maximis in rebus, si ab amico
 requires, iure facis: sed si etiã in minimis, non æquus es.
 est enim profectò quædam suauitas in negligentia: quam
 qui ex amicitia tollit, horridior est, quã vt urbani more s
 ferre possint. quare, si amabilis esse vis, (quanquam quis
 te vno amabilior est?) veruntamen, si id tibi propositũ est,
 vt omnibus in rebus æquè amabilis, æquè iucundus sis:
 permitte mihi, vt liceat aliquando tecum esse negligentem.
 Nam quod ad tuas litteras attinet, ita iudico, scriptas esse
 non solum eleganter, in quo tamen non minima laus est,
 sed etiã sapienter: quod quia solet ab ætate tua longius
 abesse, non solum laude, sed etiã admiratione dignum
 est. vitium hoc in plerisque adolescentibus, atque etiã in
 robustioribus quibusdã fama celebratis animaduerto, vt
 inania colligãt, & eloquentiam non; vt veteres illi, in sen-
 tentiis, & verbis à communi consuetudine alienis, sed in
 quibusdam vulgaribus, ac penè puerilibus ineptiis consti-
 tuant. Quo circa non ego te, Luifine, hortabor, vt ex ista
 imperite scribentium turba te eximas: sed gratulabor po-
 tius, quòd ita effecisti, vt hortationi locum nõ reliqueris.
 hoc cum adolescens adhuc, & penè imberbis, nondum ea
 prudentia, quæ intrinsecus assumitur, propter ætatem
 copiosè instructus natura quadã ingenijs facultate, & assi-
 dua Ciceronis lectione sis consecutus: cum illa accesserint
 Aristotelica, in quibus nunc totus es, vsuq; rerum qui
 in adolescentem non cadit: per callueris, qualem te virum

futurum putemus? non sum natura blandus: neque soleo cuiusquã auribus inseruire: potius offendit quosdã libertas mea. itaque quod dicturus sum gratiã causa dictum ne putato: si quando accidit, vt interroget de iis, qui antiquam illam perfectẽ scribendi laudẽ posse nobis videantur iam penẽ amissam restituere: soleo te duobus præstantissimis adolescentibus, meis familiarissimis, Calino & Amaltheo, tertium inferere. Calinum, puto, non nosti: qui clarissimum iuuenẽ, Aloysium Cornelium, singularis viri, Ioannis Cornelij, filium, in Cyprum insulam secutus, tertium iam annũ abest. sed mihi hoc velim credas affirmanti: ea bona, quã magister tuus Aristoteles laudabilia esse dicit, omnia ferẽ in illo adolescente aut esse iam, aut breui, vt ergo auguror, futura. De Amaltheo autem quid sentiam, non expectas, opinor, vt significem, neq; vt ego tibi cum quasi latentem inãicem, quẽ in illustri quadam specula virtus constituit. quare coniunge te cum his, & eloquentiam tres optimi adolescentes, etate ferẽ pares, concordi studio, sicuti pulcherrimam virginem, diligite. quod si me etiã socium recipitis, & riualem in hoc amore fertis: erit præclara consensio: & latine linguẽ formam, quam, superioribus temporibus turpi barbariẽ vitiatam, nunc agnoscere vix possumus, post hac, vt opinio mea fert, intactam, illibatamq; tuebimur. Vale Venetiis.

PAVLO CONTARENO

Venetias.

CVM Venetiis proximẽ discessi, vt in hãc solitudinẽ existi frequentia me conferrem, magna sanẽ lætitia perfruebar:

perfruebar: & quod ad ea, quæ homini charissima sunt in
vita, uxorem ac liberos meos redibā. & quod mihi, otium
ad studia, amœnitatem ad valetudinem quærenti, hunc
esse præter cæteros locum expetendum atque adamandum
intelligebam. sed, vt in rebus humanis nihil est simplex, in
summa voluptate molestiæ tamen hoc erat, quod ita
fortuna tulisset, vt, quo tempore tibi per anniuersarias
Patauini gymnasij ferias Venetiis esse, & cômorari lice
ret, tũ ego à te disiungerer, magnamq; manendi cupidita
tem maxima discedendi necessitas vinceret. nec verò mihi
dubium est, quin cum meo sensu tuus quoquo sensus con
gruat, & quæ me cura torquet, eadem te pungat. vinci
enim in officio, atque amore, quàm sit turpe, si te nõ mea
vox aliquãdo docuisset, ipsi te libri, vnde hauris illa præ
clara, quibus ad laudem informamur, penitus erudirent.
quod si vt vnâ simus, quod & tu, vt opinor, sperabas, &
ego certè cupiebam, per interualla locorum non licet: at,
quod proximum est, vt vnâ esse videamur, non video cur
præstare litteris & cõsequi non liceat. nam si propterea,
simul esse, iucundum est, quia mutuo sermone fruimur: in
litteris nõ ego quidem tuam vocẽ audio, neque tu meam:
sed, quæ voci subest res, eam nihilò minus, quàm vnâ cum
sumus, percipimus. hoc etiam maiore cum fructu, quod
aliquantò scribimus accuratius, quàm loquimur. quare
velim ad scribendum te des: & cum me tuæ consuetudinis
vsura, ob ingenij tui suauitatem, & sermonis elegantiam
mirificè capiat: hæc, quæ in te amo, quæ nunc abesse do
leo, fac, si me diligis, ne omninò desiderem. debes hoc mea
caussa non nolle, tuã verò maximè cupere: nam, cum te
aliquot ab hinc annis in rectam illam antiquæ eloquen
tiæ viam

*tiæ viam dederis, patris tui, viri optimi, ac sapientissimi
 vocibus consiliisq; commotus, patris vero, clarissimi ac
 præstantissimi cuius, exemplo incitatus: turpè tibi est, in
 mediocri laude cõsistere, et ad summã peruenire, sine sty-
 lo assiduaq; exercitatione non licet: quid enim ille noster,
 cuius tu libros nunquam de manibus deponis, quid aiebat?
 timere se nisi frequenter declamãret, ne, quod adeptus e-
 rat in arte oratoriæ facultatis, exaresceret. Attende, mi
 Paule, & tuam caussam, à qua mea disincta non est, si
 placet, mecum considera. Ille sibi homo Romanus, latinæ
 orationis inopiam metuebat, cum tamen omnibus in hoc
 genere diuitiis abundaret: nos, quibus latina lingua pere-
 grina est, qui in optima scribendi aut dicendi ratione ru-
 des, & infantes penè sumus, de summa eloquentia sine
 summo studio cogitabimus? & vnã omnium difficillimã
 rem, eandemq; omnium gloriosissimã, ludibundã conse-
 quemur: Vides me ipsum, qui quid sim, ego quidem non
 statuo, sed sunt, quibus non esse nihil videar, nullum penè
 diem intermittere, quin aliquid latinè scribam? cum ta-
 men, ex quo lapidem hunc volo, annus iam vigesimus
 abierit. Est adolescens in vestra nobilitate, tibi non igno-
 tus, mihi admodum familiaris: quem excellẽti præditum
 ingenio, gloriæ cupiditate flagratem, nisi à Romana elo-
 quentiæ laude ad huius maternæ linguæ studium falsa
 quedam opinio traduxisset: erat, cur de illo sperarem ea,
 quæ summa sunt. tantam enim operam in scribendo ponit,
 quantam tu videlicet in legendo, sed neque illi in summa
 industria iudicij satis est, qui de latinæ linguæ dignitate
 non optimè sentire videatur: neq; tibi, rectissimè iudicati
 ad id ipsum, quod probas, obtinẽdum suppetit industria.
 quare*

quæte vellem, ut & tu illū in diligentia, & ille te imitaretur in sententia: quòd vtrumque si contingeret: nã ego vestra vtriusque laudi præclarè consultum putarẽ. Sed ille de suo cõsultor viderit: idcirco enim se nõ existimat errare, quia, quos sequatur, auctores habet eos viros, qui, quòd optimum esse dicunt, in eo facillè omnibus hominibus antecellunt. Te verò, qui mecum in iisdem ædibus per triennium ferè vixisti: qui, quidquid es, de meorum consiliorũ præceptorumq; fonte fluxisti: cuius à laude mea laus quòdam modo pendet, te, inquam, mi Paule, quantum in me erit, errare nõ patiar, teq; coactus amore, & officiis tuis, hortari nunquam desinam, ut in veram ac sinceram eloquentiæ formam, cuius ego tibi excellentem pulchritudinem, duorum veterum oratorum exemplo, sæpè demonstravi, tuæ mentis oculos acriter intendas? eamq; tibi à me veris, ut arbitror, lineis designatam, ut aliquando tuis scriptis, quasi coloribus coneris exprimere. Graue, inquires, onus imponis, & difficilè mihi laborè mandas. Fateor ita esse: addo etiam illud, non esse nobis optandum, ut aliter sit. nam, cum omnium hominum in appetenda laude par propè voluntas, similisq; sensus sit: quòd omnes appetunt, id si esset eiusmodi, ut consequi multi possent: quanti, obsecro, æstimares? opinor, minimi. Copiam enim vilitas, & vilitatem sequitur contemptus. quare non tibi est dolendum, quòd de sudoribus manat gloria, letare potius, quòd, cum eam omnes amabilem esse, valdeq; expectendam sentiant, plerosque tamen laboris magnitudo terret, & æmulandi studiũ rei difficultas imminuit. Est autem tibi ad hanc laudem, quo te voco, aditus eò facilior, atque apertior, quòd, quæ duo sunt ad comparandam eloquen-

eloquentiam instrumenta maximè necessaria, ingenium, & memoria, ytrumque sic tenes, vt in altero excellas, in altera iis, qui excellere putantur, non admodum concedas. hæc tu bona si languere sinis, gratiam naturæ non optimam refers: quæ non in te benigna fuit, vt suum beneficium negligeres, sed vt ad decus, ad dignitatem, ad immortalæm æternamq; laudem conferres. Neque verò is ego sum, qui te velim eloquentiam à philosophia scijungere totosq; dies in hoc vno expoliendæ orationis studio consumere. erras, si me ita sentire putas. ego philosophiam diuinum quiddam esse dico, indicem veritatis, magistram vitæ, omnium virtutum, omniumq; laudandarum artium parentem. sed idem ita statuo, si, qui optimè sciat, non optimè loquatur, plerumque fieri, vt id ipsum, quod sciat, nescire videatur: & vt in conuiujs non parum interest, qua epulæ ratione condiantur: sic in sermonibus, aut scriptis magni refert, quibus animi cogitata verbis enuncientur. quòd si cui ita stupidus, aut ita deprauatus est sensus, vt ornata, & benè structæ orationis suauitatem, & tãquam harmoniam auribus non percipiat: hunc tu si sapias, neque consules in re tua: quia, rectè qui non intelligit, is vt rectè iudicet, sperare non licet: neq; ipsum monebis, quia, quibus desunt principia naturæ, iis inutilem artem esse constat. tu, si me audies, musarum vocem ab rusticano sono distingues: & vt inanem multorũ loquacitatem oderis, sic elinguem quorundam sapientiam nõ amabis. qua in sententia video fuisse, quos viros? Platonẽ, et Xenophontẽ: quibus ego plus crederem solis nutu significantibus, quàm omnibus, qui nunc vbique sunt, philosophis cum iureiurando confirmantibus. nonne vides magnum

gnum vtrumque & excellentem in philosophia fuisse, vtrumque tamen in hac, quam homines inepti reprehendunt, exornadæ orationis facultate ita præstitisse, vt, eorum scripta cum legimus, nihil omninò purius, nihil elegantius, nihil illustrius fieri posse iudicemus? à qua laude plurimū abfuisserit, nisi temporis industriæq; multū in eloquentiæ studio collocassent. neq; verò eloquentiæ studuisserit, nisi ex ea decoris ornamentiq; plurimum ad philosophiam accedere, tanquam ad firmosam virginem à corporis cultu iudicassēt. Hos igitur ego te imitari mallo, quorum nomina adhuc vigent, cum ipsi duobus abhinc annorum millibus obierint, quàm istos, si qui sunt, qui te infirmisimis rationibus à pulcherrimo consilio conantur abducere. Perge, vt facis, in disciplina philosophiæ, in qua Patauij artificem habes eximium M. Antonium Genuā: eloquentiā verò, cuius, vt opinor, in via me ducē non cōtemnis, ne dimitte. vtrumq; enim & debes, si tibi magna proposita sunt: & potes, si quod me sæpè dixisse meminī, dei horas aptè, & cum ratione distribues. Vale, & patrem tuum, & patrum, quos ego plurimi sanè facio, & communes amicos meo nomine saluta. Ex plebe Sacij.

CHRISTOPHORO MADRVTIO
Cardinali Mediolanum.

AVdio te de nobis, & loqui, & sentire perhonorificè. præclarum hoc est, laudari à Principe viro, & ab eo Principe, qui cū fortuna virtutem ita coniunxerit, vt in vtraq; pariter emineat. atque ego te semper antea, cum

NUM.

nunquam essem allocutus, nunquam vidiſſem, tamen vehementer colui. mouebat tuis præſtantiffimis actionibus, hominumq; conſtanti ſermone, omnia de te ſumma prædicantium. neq; verò, ſi quis in te laudaret opes, aut nobilitatē, aut dignitatem admirabar. cōmunia multorum hæc ſunt, optabilia potiùs, quàm laudabilia. ſed illa, quæ tua propriè ſunt, cum audirē, vnū eſſe Chriſtophorū Madruſium, qui virtutem ipſe coleret ſtudio ſingulari, in aliis ornaret præmiis ampliſſimis, omnesq; liberales diſcipulas (fate quodā, tēporum dicā, an hominū iniuriis?) exultantes exciperet, amplecteretur, foueret: qui deniq; ſolidam gloriam ſpectaret, inania, quæ multi ſequentur contemneret: hæc ego cum audirem, incitabar ſtudio meæ tibi ſingularis erga te obſeruantiæ declarandæ: ſed obſtrepere litteris inanibus tali viro, præclaras Italiæ vrbes, multorumq; populorum fortunas non poteſtate magis, quàm iuſtitia tuenti hominis eſſe vel inepti nimis, vel imprudēter ambitioſi exiſtimabam. nunc autem cum ad me ſermones tui, meæ cum laude habitū, referantur: occaſionem cupidè complector, quam mihi tua liberalitas offert, tibiq; gratias, quas poſſum quidem, ago, habeo autē certè maximas, atque immortales: tum quod ornes me teſtimonio iudicij tui, quod apud omnes valere plurimum intelligo: tum verò, quod iſto officio, iſta tam præſtāti humanitate quaſi fores mihi aperueris ad amicitiam tuam. qua quidē ego me, ſi minus alia re licebit, perpetuo certè, ac ſingulari erga te ſtudio, aſſiduaq; tuarum virtutum prædicatione dignum præſtabo. quod cum antea fecerim, iudicio meo cōmotus, faciam tamen in poſterum alacrius ac diligentius, tua humanitate incitatus: quàm ſemper eandem in

me

me futuram, non magis constantiæ ratio, quàm naturæ tuæ benignitas, mihi persuadet. Vale. Vcnetiis.

ROMULO CERVINO PATAVIUM.

Quod tu sæpe queri solitus es, id mihi nūc accidit, ut epistola prorsus careā argumēto: sed ego tamē nō cōmittam, quod tu soles, ut argumēti me inopiā deterreat à scribēdo, quin vide, quā diuersa ratio sit, tu, cū sententiā nō habes, valdē tibi ais laboriosum esse epistolā texere: ego nunquā facilius soleo scribere, quā cū nihil habeo, quod scribā. At inanes huiusmodi litteræ sint, necesse est. Primum hoc non semper. quandoq; enim accidet, ut, nihil dicētes, aliquid tamē dicamus. Et, ut in fidibus est quædā man^o aberratio sine arte, in qua tamē ipsa ars sit, sic in epistolis argumentū quādoq; est sine argumēto: itaq; nō semper inanes huiusmodi litteræ: siquidē in iis solet aliquid nonnunquā existere, quod pondus habeat. sed fac inanes esse: quid referi? nō hoc spectamus, id sequimur, ut, exercitatiōe duce, eò perueniamus aliquādo, vbi sita laus videatur eloquētiæ? quod si nobis tantū in hoc proficere nō licet, ut veteribus illis, quorū est purissima oratio, similes esse possimus: at tentemus tamē, si possumus nostris, qui in quinatē loquuntur, dissimiles esse. quod, ut opinor, et multū, et sæpē scribēdo consequemur. At noli putare, semper in eo nobis esse elaborandū, ut philosophemur in epistolis. graues sententiæ probantur: fateor, sed nunquid hoc vno latina lingua continetur? me quidem Cicero noster paulò minus interdum delectat. de iocis cū agit, quā de turpi, et honesto cū disputat. utrobique enim sunt ornamenta: et utrumque sæpe necessarium est. itaque ad utrumque me do: teq; ut idem facias, etiam atque etiam hortor.

hortor. cumq; res non erit, de qua scribas: tumentu, si me au-
dis, vel leuissima quæque ex omni parte, ex omni genere
arripies, & iis pro argumento vtere. hoc autem quate-
nus agas, aut cum quibus agas, tibi non præscribo: cuius tā-
ta prudentia est, quantā ætas ista, qua nunc es, capere vix
potest. Sūma sit, vt & cum argumento, & sine argumen-
to sæpius scribas. Vale. Romæ.

FRANCISCO GONZAGÆ

Ferrariam.

ODi penè meos oculos: etsi oculi sunt, id est, omnium
rerū carissimi: sed odi certè peius, quā antea, hunc
morbū, quo mihi nunc tuus aspectus, tuus cōplexus
eripitur. aduolarem enim ad te, si valerem: nihil me mora
retur: nihil esset tanti. an cum tu, magni principis filius,
familia natus Italicarum omnium nobilissima, nec iam à
maioribus tantum, sed à te ipso clarus, Mantua me, humi-
lis hominem loci, nondum de facie notum, litteris huma-
nissimis tua sponte salutandum putaueris: ego, cum Pata-
uij, hoc est, propè in conspectu meo sis, non accurram ad
te: facerem: sed soluta voluntas non est: impeditur enim va-
letudine, solatio tamen hoc, in magno dolore sustentor,
quod futurum breui non despero, vt conualescam. concur-
runt simul, anni tempus, assidua medicorū cura, mea sum-
ma continentia. hæc si proficient, adibo ad te, nulla inter-
posita mora. opto enim, quæ inter nos mutuo litterarum
officio conglutinata amicitia est, eā paulò arctius mutuis
sermonibus, mutua consuetudine adstringi. sin hærebit
morbus: obsecro te, largire hoc vel meæ in te obseruan-
tiæ, vel humanitati tuæ, vt omnino tuis litteris ne careā:
quas ego meis quā potero creberrimis dabo operam, vt
eliciam.

eliciam. Mitto ad te librū meū de Romanis legibus, pro-
ximè rogatum multorum editum. cupio, legas, cum hoc tu-
men, si vacat. nam, auocari te à studiis grauioribus mea
caussa, nolo. cupio etiā, cum legeris, probari tuo iudicio
nostram industriā. Sed hoc me cupere, rogare ne puta. vo-
lo tibi esse liberam in vtramq; partem iudicandi facultā
tue de tuo sensu. Nec enim is ego sum, qui plus amicitiae
dari postulem, quam veritati: nec tu is es, qui, si postulem,
facile concedas. Pergam ad reliqua, haec si tibi, tuiq; simi-
libus non improbari cognouero. Vale. Posseuino salutē,
rarissimo iuueni, cuius heri epistolae respondi. Venetiis.

ANTONIO POSSEVI-
nio Ferrariam.

GRatus, & iucundus admodū amor is, qui te in eā men-
tem impulit, vt officij gratia ad me scriberes. quid
enim aliud existimē? cum argumentum res quidē ip-
sa tibi nullū daret. ingenium vero mirificē tuum amant,
amplexatusq; quantū licuit, animo sum, quod raptim, et,
vt ad hominem familiarem, familiariter cum scriberes,
epistolam tamen confeceris elegantissimam, distinctam lu-
minibus eloquentiae, in qua non fucatus, sed verus; ac tan-
quā naturalis Romanae linguae color eniteat. Maeste Pos-
seuini, fratre iam maior, iuueni eximio: vrge totus in stu-
dio litterarum. vides, quae te manent praemia, gloria ha-
bes proximam, eamq; penē manibus attingis. paululum
si te incitaueris, apprehendes. nō me hercule, quia nolis,
dico: sed, vt intelligas quantum cupiam, propterea dicen-
dum putauī. faueo enim omnibus, qui rectē sentiunt, re-
teq; faciunt: in te verō mea praecipua, & est voluntas, &
esse

esse debet. Scis quintum abhinc annum Romæ cum te frater tuus adolescentulum adduxit ad me, quibus verbis commendauerit, amicitia iunxerit, & veluti in clientelâ tradiderit. ex eo tēpore, quoties adisti ad me, quos tecum habucrim sermones, quàm studiosè, quàm amanter ad illa præclara, quæ frater tuus amabat, sum cohortatus, potes recordari. dixi sæpè, non esse tibi de fortunæ bonis cogitandum, quæ vel improbi malis artibus quærerent, vel bonis viris rectè quæsitâ facile casus eriperet. ostēdi, verè & esse, & appellari diuitem posse, qui liberaliū doctrinarum scientiam possideret. non neglexisti: contulisti cogitationes omnes tuas ad studium veræ laudis: & in eo nunc apud Franciscum Gonzagam, nobilissimum, ac virtutis amore incensum adolescentem, ita versaris, vt propemodū videaris excellere. Quare gratulor equidē fratris tui manibus, quos lætari arbitror summopere, quia talis es, & quia fore tantus videris, quanta potest esse virtus, maximo ingenio, acerrima voluntate, summo studio comparata. Nec verò, quod epistola tua significat, mea tibi sunt aut ad ullam fortunæ accessionē, aut ad dignitatem studia expectanda. à te ipso, mihi crede, omnia proficiuntur. virtutem si habes, nihil desideras, ea pro te pensabit: ea tibi omnes honores, omnes quas petieris, opes impetrabit: o præclaram vitæ ducem! te felicem, Possuim, qui cū hac viuas, & viuēdam statuas: me miserum, qui, cum idem sentiam, cogor tamen eam à me disiungere, victus grauitate morbi, et iis curis, quæ inuitum alio traducunt: quòd si me Deus aliquando respexerit, acquiescam in iis studiis, quæ sola sunt ad naturam meam, sola tranquillitatem animis afferunt, hominemq; paulatim ab homine separant, &

quan-

EPIST. LIBER. 7. 51
quantum licet, cum Deo coniungunt. Vale. Venetias.

HIERONYMO LIPPO-
mano Venetias.

BReuis epistola tua, sed habet multa suaui a. primū
significas amorē in me tuum: quo quid gratius? nam,
amari a nobili adolescente, propinquitatibus, amicitiiis,
opibus florentissimo, optabile est: ab eo verò adolescen-
te, cuius ad animi bona comparanda mens omnis, & co-
gitatio dirigatur: qui scientiam litterarum ita expectat, vt
inani tamen ambitione prorsus vacet, nihil ad se ipsum,
ad summum Deum omnia referat: hoc verò eiusmodi est,
quod qui assequitur, triumphat. itaq; ego vehementer mi-
hi gratulor de amicitia tua: quam cupio esse perpetuam
& vt sit, omni equidem studio, omniq; erga te obseruan-
tia laborabo. Quòd verò ais nescio quid de beneficio
in te meo: mi Hieronyme, noli tantum largiri modestiā
tuā, vt vocabulis parū propriis, nec satis cum re con-
gentibus vtare. quod enim tu beneficium appellas, ego
verius officium, & officium eiusmodi, quod præter-
mitti a me sine graui culpa vix posset. rogabas, vt consu-
lerem studiis tuis: impetrasti facile. cur aui libentissi-
mè, quòd enim tribuere vni tibi videbar, id non tam tibi
tribuēbam, quàm litteris, quàm virtuti, quàm consuetudi-
ni, & naturæ meæ. amplector tamen istam humanitatem
quæ tibi non modo beneuolentiam conciliat, verum etiam
laudē parit. nam, vt extenuare, ac dissimulare, quæ accē-
peris beneficia, ieiuni animi est, & per angustiam, ac fordi-
ditate ea verbis augere, palāq; profiteri, ex celsi, atq; ampla
spectantis hominis est, & ad liberalitatē, id est, ad decus;

D ij   & ad

Et ad gloriam nati, coniunge, quaeso, istam mentem, atque istam sententiam cum doctrina, et cum iis studiis, ad quae te vocat illustre domesticum exemplum Veronensis Episcopi, patris tui: quae vides auersum penitus à studiis rerum humanarum, eaque contemnentem, quae caeteri admirantur; totum esse in vna virtute defixum, et diuinam consuetudinem, quatenus homini liceat, imitari. itaque nunc eius sapientissimis consiliis, ac sanctissimis institutis eximiaque doctrina magna ex parte, Romana nititur Ecclesia, huc tu ducem si sequeris. Et in eius vestigio pedem pones: non errabis in hoc dubio vitae cursu, non laberis in lubrica iuuentutis via. quod te facere iam letor, facturum etiam multò in posterum diligentius confido. atque ego, quando mihi licere apud te tantum vis, languere te praeclearis in studiis non patiar, hortabor litteris, dum ab ero: praesens sermonibus excitabo. nunc me cupidum urbis, tuique maximè, ac paucorum tui similium, tenet tamen in his locis vxoris meae morbus: de qua iactor variè, tanquam fluctibus, modò spe, modò metu. in vna tantum cogitatione videtur animus consistere, et quietem aliquam capere, cum quasi secum loquitur, et commemorat ipse sibi necessitatem illam rebus omnibus impendentem, ut animata intereant, creata dissoluantur. At est dolendum, si quem viribus, etateque florentem immatura mors oppressit. Ita, si mortem in malis, vitam felicitatis loco statuas. quod qui existimat, refellit exemplis. quam multis enim diu viuere, miserrimum fuit? Haec quam diu cogito, videor acquiescere, satiisque leuiter in commodi mei grauitatem sustineo. sed certè nimis acerbè fortuna mecum egit, quae me de me ipso, ut scis, ac de mea valetudine sollicitum,

licitum,

licitū, alienis etiā malis implicuerit. Benacū petere statue
 rā: nō licuit, neq; forsītā licebit. Asulæ quidē, oppido sa-
 tis elegātī, vbi magnā pueritiæ meæ partē traduxerā, om-
 nes mihi iucūditates, omnia gaudia tū in fratris cōiuctu, tū in
 veterū amicorū cōsuetudine fixerā. cecidit cōtrā. frater
 enim ægrotauit diu, neq; dū firmus est: amicis autē qui pos-
 sū frui, cū vxorē, multorū dierū morbo cōsistatā, nūc in-
 certa vitæ spe animā trahentē, in oculis habeam? De me
 ipso, ac de meo reditu, noli exspectare dum scribam. vides
 alienis miseris esse miserū: meā nō esse liberā, aut solutā
 voluntatē, intelligis: nisi si meos deserere, id est, ab omni
 profusū humanitate velim desistere: quod pfectō nūquā
 cōmittam, quōd si nostrorū animorū sensus, & nostra con-
 silia Deo patēt, vt certē patēt: amat opinor, pietatem meā
 eaq; nō dubio, quin mihi vel opē ab eo celeriter impetret,
 vel hoc saltē, vt, quidquid euenerit, moderatē ferā: pfectō
 enim ex vno illo fonte omnis nostra fortitudo manat, omnisq;
 sapiētia. alioqui facilē frangimur, & facilē aberramus à
 vero, infidiosis voluptatū illecebris abducti, & rerū muta-
 bilitū fallacissima specie decepti. quæ tu, ac multō plura,
 cūm audieris sæpē de patruo tuo, qui cū ab ineunte pueri-
 tia in iisdē ædibus, atq; in eodem penē cubiculo vixisti: si
 quid huius generis mihi nunc, multis difficultatibus ac
 molestiis circumuento, litteris imperties: habeo à te munus
 aptissimum meo tempori, dignum amicitia nostra, dignum
 verō maximē ea persona, quam tu sustines: qui te sacris
 addixisti, semper vt benē ageres, aut benē cogitares. Vale
 & ad Episcopum Veronæ designatum, quem vidi nunquā,
 de fama tamen cognitum studiosē colo, obsecro te, cum
 scribes, meo nomine salutem plurimam. Asulæ.

D iij

Eidem

Nunquā putauī fore, vt iniuriam acciperem in benefi-
 cio, præsertim à te, cuius in fronte, oculis, vultu ha-
 bitare videtur humanitas. benignè mecum, & liberaliter
 agere, quòd est proprium familiæ tuæ, magnoperè te de-
 cuit: idq; adeò postulabat amicitia nostra: callidè verò age-
 re, & ficta veritatis imagine fucū facere, neq; te dignum
 fuit, ad præclara laudandarū rerū studia ex nobilissima
 familia nato, neq; verò me, tui studiosissimo, de tua boni-
 tate, tuisq; moribus egregiè non modò sentiente, verū etiā
 prædicante. astutiæ præstantibus viris nunquā placuere.
 apertā, simplicè, rectā in omni vita consuetudinè sequun-
 tur. quo ego te in numero quia credidi esse, & quia, vt es-
 ses, curare non mediocriter debuisti: ideo sum in fraudem
 facillimè inductus, & illo tuo figmento, quo nihil vnquā
 gustauī suauius, abstinui perinuitus. meæ tamè inscitie eò
 me pudet minus, quia sequitur amorè crudelitas, & ita vi-
 tiū laude corrigitur. noli igitur me, quasi rudè quendā, &
 prorsus earū epularū, quæ nouo quodā artificio condiū-
 tur, imperitiū contemnere. poenarū satis in ipsa rectuli: quā
 reieci quasi noxiā, cum esset eius generis, vt me docuit he-
 ri vesp̄ri Sebastianus noster, vnde simul possem & ali-
 mentum capere, valetudini meæ vehementer aptū, & pa-
 latum oblectare, quantum antea fortasse nunquam. resti-
 tue nobis tuam fidem. liceat mihi meū errorem tuo benefi-
 cio corrigere. magna res non est: magnoperè tamen sum
 cōmōtus, vel inscitia mea, vel malitia tua, quæ vicit omni-
 nò, vel se fellit potius opinionem meam. id si molestè fers,
 non longè abest mei leniendi facultas: si modò animū tuū
 induxeris, vt id quod potes, etiam velis. quod si secūs ac-
 ciderit:

viderit: prædico tibi, culpam exiguam grauitèr lues: neq; te mellitis placentulis, quibus me munerari solitus es, absoluiam, sed ea pœna condemnabo, cuius etiam nomē cum audieris, extimesces. interim sustineo me, neq; dum muto iudiciū de te meum, quia te spero rationem vtriusq; nostrū habere velle. Cupio tecū coram iocari, & simul ad spectu illo tuo incūdisimo frui. Vale. E cubiculo meo, ante lucē.

E I D E M Romam,

Cum in magnis molestiis hæc vna me res delectare nõ mediocriter soleat, quod amicitias à me diligenter coli, nec vnquam officium contemni, ipse mihi sum conscius: legi per inuitum eam partem litterarum tuarum, in qua me, vt immemorem promissi appellas, atque etiam, vt oblitum humanitatis, leuiter accusas. Ego tuæ familiæ nobilitatem, egregiaq; tuorum maiorum decora, pro eo ac debui, semper suspexi: te verò ipsum, præditum iis bonis, quæ nobilitatem omnē vincunt, amaui prorsus, à quo die mihi cognitus es, amore singulari, hanc immutari in me voluntatem, ita etiam si te mihi casus aliquis immutet, neq; consuetudo mea, neq; natura pateretur. quod equidem antea tibi certum esse, atq; exploratum arbitrabar, nunc quando subdubitare te video, significandum putauit: ne posthac vnquam suspiciones istiusmodi, planè meo erga te studio, & mchercule etiam tua bonitate indignas, mearum epistolarum afferat infrequentia. quanquam, si tuum otium cum meis occupationibus conferatur, non intelligo, cur ego tuā in scribendo valde laudare diligentiam, tu meam reprehendere negligentiam debeas. satis, nisi fallor, statum rerum tuarum habeo cognitum: tu me scilicet videris ignorare: nam, si nosses, & exigeres tamē

D iij

id, quod

Id quod præstare vix possum, esses iniquior. At erat amoris nostri, lenire litteris dolorē tuum in obitu patruī, summi viri, sit ita: veruntamen abs te postulabat idem amor, ne, officium à me illud sine caussa prætermitti, animum induceres. Primum ego te, per aliquot annos domestica sanctissimi hominis disciplina institutum, putabam humana omnia contemnere, mortē verò, quæ sempiternæ vitæ initium est, etiam in bonis ducere. Quod si fragimur humanis, aut commouemur saltem; certè enim à sifpite, à saxo, à ferrea materia longè distat hominis natura: quis tamen ab afflicto solatium exspectat? aut quis me minus tranquilla ex peritur omnia? quæ si tibi nota sint: profectò me liberes ab omni culpa, & cupias reuocare querelam tuam. Neq; verò, si vigeat animus, & perferat aduersa: ita valeamus ingenio, vt consolandi partes, quæ doctrinæ plurimum, & sapientiæ postulant, audeamus assumere. nō hæc in nobis facultas est, quæram eam aliunde licet: si modo, vt significas, quod mihi tamen haud omninò persuades, in te ipso nō est, qui & acuerementē liberalibus studiis, & augere prudentiam vsu rerū, ac præstantiū viro rū sermone potuisti. quæ si absint, vt abesse à me magna ex parte fateor: tamen ille ipse, qui tibi luctus caussam attulit, idem à luctu te remouet exemplo vitæ suæ, cuius abesse nullam partem à constantia, & à virtute reperies. Hunc igitur tibi vnum ante oculos constitue: finge ad eius imaginem quidquid cogitas, quidquid agis: noli oculos ad vulgi de prauatam consuetudinem flectere. ita cōsules egregiè rationibus tuis: & illud rectè instituendæ vitæ consilium, quod à me requiris, nusquam esse præstantius, quàm in te ipso, cognosces. Vale.

EPISTOꝝ

EPISTOLARVM
PAULI MANVTII

LIBER SECVNDVS.

FRANCISCO VARGÆ CAROLI

V. Imperatoris, & Philippi eius filij Hispaniarum Regis, Oratori Venetias.

F F I C I mei sæpè me admonet officiorum tuorum recordatio. Officium autè, quod absens absenti præstare possù, litteræ sunt: quas misissem ad te iam antea, nisi huc aduenientem graues admodum,

& peracerbæ curæ statim excepiissent. quas enim res scis esse nobis in vita omnium charissimas, omniumq; primas, in his me grauitè exercere fortuna cœpit, vxore, liberis, frater vno penè tempore in morbum coniectis. Ne mihi quidem bellè satis est. animo enim affectus, valere corpore qui possum? veruntamen, quia mihi hærent in mente consilia tua, fero hæc vt humana diuina spe, in qua tu soles omnia ponere, confirmatus. Quod nisi hunc in portu, te ducem secutus, fugissem: facilè me tot malorum subiecta tempestas obruisset. En, quàm sit incertus nostrorum consiliorum euentus, & quàm ea, quæ nobis ipsi ad voluntatem fingimus, cõtra cadant. Petui has regiones, nõ sine

D ? sumptu,

sumptu, non sine labore, spe ductus valetudinis recuperandæ: reliqui urbem pulcherrimam, mea negotia, tuam consuetudinem, in qua mihi ornamenti statuo plurimum. hæc bona, tantum abest, vt aliis bonis compensata sint, vt etiam multa successerint, quæ si ad sensum referantur, mala verè possum appellare. sed cum me sensus quandoq; moueat, ratione tamen vtor sæpius. hæc ostendit, nihil esse malum, nisi quod nostra culpa contingat. ancipitem esse in rebus humanis rationem iudicandam: nihil enim semper idè esse: quin, quæ nobis aduersa, exitiosa, prorsus misera videantur, ea sæpè ita conuertitur, vt ex iis ipsis multæ comoditates emanent: contrà, quæ speciem habeant felicitatis, inde fluere quæ acerbissima sunt, exilium, paupertatem, ignominiam. quæ ego cum cogito, reficior paululum, & excito me, quatenus licet ad eam virtutem, quæ in aduersis rebus elucet: de qua cum multa sint à philosophis tradita, vnus tamen eam suo exemplo præclare docuit nostræ salutis auctor Iesus Christus: quo magistro, quæ sit vera fortitudo, discimus, omniumq; laudandarum artium absolutam, ac verè salutarè doctrinam cõsequimur. Atq; ego te, Franciscæ Varga, quod hoc studij genus omnibus & studiis, & sciētis anteponas, longè quidem hoc nomine pluris facio, quàm quod negotia Cæsaris Imperatoris ex omnium sæculorū memoria præstantissimi, & Philippi Regis, oīum Regū maximi, apud Venetiam Rempub. orator administras. ista enim dignitate alij quoq; nobiles viri claruerunt: pietate verò in Deum & sanctitate vitæ, parem fortasse aliquem, superiorem certè habes neminem. Itaq; postquam a te discessi, vix credas, quàm sæpè meus ad te animus, tuorum sermonum desiderio

desiderio recurrat. equidem, vel si mihi cætera hic omnia secundissima fluerent, quæ ex prior, ut dixi, satis aduersa: iniucundè tamè viuerem, quia procul à te absum, cuius ex humanitate, sermonibus, consiliis mirificos capiebam fructus, & documenta ad vitam rectè traducendam utilissima. Quare iam me minus, quàm antea delectat, ac penè displicere totum cœpit consilium illud meum de lacu Benaco incolendo. tua me singularis doctrina, tua probitas, tua benignitas ad urbem reuocat. Benacum, per anni tempus cum licebit, æstate scilicet incunte, (nam hic me regionem illam procellis, & ventorū vi totā audio agitari) si valetudo ita postulabit, inuisam. interea meā imbecillitatē ratione victus, & abstinentia tuebor. ac fortasse fiet, quoniā à Deo cuncta pendent, ut Venetiis, intra meos parietes, in oculis, & ad spectu meorū, commodissimo vitæ genere ita conualescā, ne qua postea me cœli mutadi necessitas extrudat. quod si assequar, habebis me. si me tantum ab humanitate tua sperare vis, quod profectò vis, familiarem, ac penè contubernalē: & hac equiā spe iam nunc mirificè, sustentor. Vale. Venetiis.

HIERONYMO FALETO HERCV-
lis Ferrariensium ducis, Oratori Venetias,

Quod heri iniiecisti in sermone, hæret in animo, & quò diligentius rem perpèdo, eò magis oia mea consilia omnes, cogitationes ad nouā societate, quæcunq; ea sit conuerto. vxor enim & deludor indignè ab homine teterrimo, omniumq; impurissimo: cui non satis est auertere communem rem: sed me prorsus ita despicit, ut nec dignum ducat, ad quæ adeat accersitus. equidem nihil mihi adscisco, nihil arrogo insolèter: nihil enim habeo neq; à fortuna,

que à fortuna, neque à me ipso, quo nimium extollar: verum tamen limina mearum ædium teruntur quotidie pedibus virorum clarissimorum, ad me confluentium. tu ipse, tu, inquam, Faletc, & maximi Ducis orator, & maximus ipse vir, quem grauisima distinent negotia, qui scribis historiam, qui legum scientiam, veterum & recentium scriptis luculentissimis explicas, venire tamè ad me, quæ tua est humanitas, sæpè solitus es, horasq; multas suavissimo sermone consumere. Malum est, inquires, ab homine nequissimo contemni. Malum: sed peius etiam, ex pilari. quod nisi tua prudentia medicinam huic malo affert: perit fructus omnis tuæ liberalitatis. clauam enim citius de manu Herculis possum extorquere, quàm ab isto nummum. aut igitur ea mihi consequetur utilitas, quàm tuo beneficio speraueram: aut, qui nos vult perditos, perdatur ipse nobiscum, & societas communi pernicie dissoluatur. verum cum in tuum ingenium, tuam auctoritatem, & singularem in me benevolentiam intueor: traducor facile ad optimam spem: tranquilla omnia, commoda, copiosa mihi ipse polliceor. tu restitues vnus afflictam rem: & istum postremi ordinis hominem, omnibus inquinatum vitis, indignum prorsus non modò amicitia nostra, sed congressu etiam, ac sermone extrudemus, vt versetur posthac, & viuat cum suis similibus in sordida nequitia, seiunctus à nobis, qui humanitatem colimus, & virtutè omni lucro anteponimus. Interim lege, quam sæpè iam es flagitasti, partem libri nostri de quatuor Rebus pub. quæ cupio à te probari. otium si habuero, quale vt aliquando consequar, operam dabo, in Bellumbra tuo, si alibi non licebit, totum volumen absoluaui. Vale. Ex ædibus nostris.

Ex li-

Ex libro de quatuor rebuspub.

Ex iis, quæ supra sunt commemorata, duæ videntur Propositi nobis argumenti partes absolutæ. patere enim satis arbitramur, nõ modo quibus vitii duæ maximæ ac firmiissimæ ciuitates, primum Sparta, deinde Carthago, lahesactatæ corruerint: verum etiam, quibus illa vitia remediis vel sanari penitus, vel ita saltem corrigi potuerint, ne Reipub. salutem in discrimen adducerent, nunc vrbis Romæ quæstio succedit: qui erat tertius in diuisione locus. postremæ narrationi, conclusio futura nostri muneris, omniumq; nobilissima, & eadem difficillima tractatio, Venetiæ nostræ referuatur.

Ac de Roma, quæ nullo magis vitio, nullo grauius ynquam morbo quàm imperij magnitudine laborauit, primũ illud occurrit, nulla omnino in ciuitate post homines natos aut virtutes, & honestas actiones aliquando floruisse magis, aut æquè malas artes, & exitiosa publicis rebus consilia valuisse. Primis Reip. temporibus, cũ nullum de plebe magistratus creabantur, summa senatus potestas, summa fuit auctoritas, vtraque cum per aliquot annos viguisset. inclinaretum primum coepit, cùm tribuni pleb. creati sunt, creatos autem culpa senatus, historiæ de clarant. nã, si prima repeteret, & quæ cuiq; rei causa sit, placet animo perquirere: tribunitiam potestatem, quæ deinde senatus opes fregit, ac debilitauit maximè, ipsius vitio senatus Romæ constitutam, facillè constabit. Quid igitur? an tu, dicet aliquis, senatum reprehendis, quia tribuno pleb. creati passus sit, cum plebseum magistratum non iam vocibus posceret, sed armis extorqueret? an amplissimum ordinem, quia permisit, quod recusari sine Reip.

Reip. præfenti iam periculo nõ poterat, imprudentiæ cõdemnas? Ego quidem minime: habeo enim rationem necessitatis, cui parere, sapientis semper est habitum. Scēfserat armata multitudo in Sacrum mõtem: flagrabat ira, & odium in ordinem nobilium, auaritiã, superbiã, crudelitã senatus accusabat: se bella gerere, vrbes capere, pro patria sanguinem effundere, mortẽ obire clamabat: pro his meritis inopiam, & iniurias pati: senatũ commodis frui: senatum honoribus abundare: plebẽ seruire, quã, vt ceteri liberi essent, quotidie sua corpõra hostium telis obiiiceret. quem non mouerent huiusmodi querelæ? quem non terrerent, cum ij, qui hæc querebãtur, alij pila, alij gladios manibus tenerẽt? rectẽ fecit senatus: tribuniã potestatem, à plebe flagitatam, concessit, uon libenter, sed vt impetum sedaret, maiorem temporis, quã suã voluntatis rationẽ duxit. hæc, vt dixi, rectẽ, nec sine summo consilio: sapiens enim cum necessitate non pugnat: at illud neq; rectẽ, neq; prudenter, quod, vt in eam necessitatem res deduceretur, siue negligentia, siue superbia commisit, occuri principiis oportuit, & nascentem pestem extinguere. nam cum omnes ciuitates, quæ suo milite bella gerunt, quotidianis propẽ seditionibus fluctuare necesse sit, quo malo & vterum memoria, & nostra atate florẽtissimas ciuitates occidisse constat: summã difficultatis, ac diuine cuiusdam sapientiæ videtur esse, ita rem moderari vt consistat: neq; permittere, vt multitudini, quæ satis ipsa per se leuis est, vlla paulõ iustior ad motum accedat occasio. Erãt in plebe Romana quamplurimi: quibus ære alieno obstrictis, vnde soluerent, non erat. hi cum ad tribunal consulum qui tum, nondum creatis prætoribus, de creditis

creditis pecuniis ius dicebant, à senatoribus vocarentur: egestatem excusantes, & domesticas miseras ad clicendam misericordiam commemorantes, tamen non audiebantur, magistratus neſtendum feneratori debitorẽ, tradebat, vt, quamcumq; creditor vellet, ſeruitutem ſeruiret. iniqua, & homine prorfus indigna ſiue conſuetudo fuit, ſiue lex. Tu mihi libertatem lege cripias, cum libertatis cauſſa leges cõſtituantur? an ego vllam legem potiorem ea lege ducam, qua Deus, vt homo liberum animal eſſet, ac cæteris animantibus imperaret, eterno iure ſanxit? pecuniam auferis: nõ relinquis, vnde viuã, vnde liberos alã: fero: relinque libertatem, vt mercenario ſaltẽ opere ipſe mihi, & eſurienti familia victum quæram. Cum his acerbẽ magiſtratus agebat, acerbius etiam feneratores, qui ciues Romanos, nexu vinctos, grauiſſimos ſeruili opere fatigabant, & nexorum in terga flagellis, ac verberibus ſæpẽ ſcæuiebant. Hic ſenatus miſeris ciuibus conſulere, cauſſam libertatis ſuſcipere & potuit, & debuit: nexos è vinculis eximere, humanitatis fuit: diem ſoluẽdi laxiorem egenibus ſtatuerẽ, æquitatis: uſuris modum facere, iuſtitia. hæc & faciendã fuerunt, & vt fierent, cum à patribus plebs, atq; à conſulibus fruſtra pctiſſet: ad extremum, vt homines deſperatio præcipites agit, armata multitudo in ſacrum montem, tria millia ab vrbe paſſuum, ſeceſſitum, vt plebeiorum animi, ſtimulis iracundia perciti, conſtinerentur: ſenatus, periculo territus, de creando plebeio magiſtratu, quia res aliter conuenire non poterat, aſſenſit. itaq; tribuni ple. primum quinque, deinde decem, creati ſunt. ab hac radice ortum quidquid inter ciues diſcordia, quidquid ſeditionis, quidquid bellorum fuit. per

annos quingentos, id est, vsque ad exitum Reip. tribuni pleb. contra nobilium potentiam seditiosis concionibus vociferari, plebem ad noui commodi spem, ad noua incitare consilia nunquam destiterunt. specie libertatem tuebantur, reuera senatum oppugnabant. primò magistratus, deinde & sacerdotia plebi communicata. ad extremum is, qui solet, exitus cōsecutus est. nam plebs, ubi, quod paucorum erat, ad se transtulit, rursus id ipsum, quod multitudinis est, in vnum confert. facit hoc inscitia, facit inopia facit ea, quæ in magno numero semper existit, voluntatum & opinionum dissimilitudo, ita popularis administratio, quæ maximè libertatis imaginem præ se fert, occultè tamen, si spectemus exitum, tyrannis est: quoniam ex ea ferè semper exoritur tyrannus: sicuti deinde ex tyranno statum optimatum generatur. Huius mutationis exemplum satis illustre Roma est, primò regum summa potestas fuit: deinde senatus, hoc est, optimatum, maior quàm populorum: tum populi maior, quàm senatus: postremò rursus vnius maxima, & singularis: populus enim C. Cæsarem extra ordinarius imperiis auxit, eoq; extulit, vnde, cum se monarchiæ proximum esse homo acutus intelligeret, priuatam conditionem despexit, altiusq; maluit, vt humanimos ingenij fert, descendere, quàm ad inferiora, quæ reliquerat, ascendere. Neq; verò me fugit id, quod à doctissimis viris memoriæ proclitum est, firmissimas illius Reip. vires esse, & quæ non facilè ab externis viribus debilitentur, cuius non simplex, neq; vnius generis administratio est, sed ita mixta, ita temperata, vt in triplici forma vnum consiliū, vnanquam si mentem, significet. neq; ego tum in ciuitate præclare agi negauerim, cum & vnus, & pauci, &

multi

multi maximas res gerunt, nec tamen aut vnus, aut pauci, aut multi præcipuè dominantur. verum, vt harum trium partium in suo quæq; munere modum seruet, & ea, quam habet potestate, nunquam abutatur, ego quidem hoc fieri posse non arbitror, sunt enim hi tres ordines admodum dissimiles: & inter dissimilia perpetuus æquabilitati locus esse non potest. nam quemadmodum in musicis, quò plures cordæ percutiuntur, eò suauior concentus efficitur: quia varius ille multarum fidium numerus, in quo summa discordia est, arte conciliatus, & ad concordiam perductus, incredibili quadam iucunditate aures, animumq; permulcet: sed hæc tamen iucunditas ideò breuis est, quia de multis fidibus aliqua statim remittitur, & discrepat: sic multorum ordinum administratio videtur illa quidem esse omnium optima: quia quò longius ab vnus imperio distenditur, eò proprius ad libertatem acceditur: sed quia multis idem sentire difficile est, faciliè dissoluitur: quid autem ex dissolutione existat, multarum ciuitatum miserimus exitus declarat. quare, cum sit necesse, vt de tribus potestatibus, quæ pares sint, aliqua aliquando se efferat, & reliquis duabus insultet: antè prouidendū est, vt earunde magis hoc imminet periculi, quæq; ad temeritatem procliuior est, inferiorem locum obtineat, & reliquas duas neq; dignitate, neq; viribus adæquet. quæ verò de tribus ea sit, quæ facilius insaniat, & cum insanierit, cohiberi non possit, hic sine dubio populus est. qui vt inferiorem in ciuitate conditionem æquo animo ferat, ita fiet, si cum eo semper iustè, nunquam superbè, interdū etiam liberaliter senatus aget, tum populus nihil appetet, nihil molietur: nouos magistratus, nouas leges, noua imperia non desiderabit: libera se uirtute

*ra seruitute libenter seruiet: putabit enim se non hominibus
 seruire, sed legibus. hæc si Romæ senatus initio caussisset,
 quiq; furentis multitudinis impetus, quæq; vis esset, ma-
 dure cogitasset: non: ut cum seruis agi solet, ita cum ciui-
 bus agi passus esset: neq; liberos homines vetuisset: vsuras,
 hoc est, inopiæ caussam minuisset: ipsam autem inopiam
 publica benignitate subleuasset. quæ quia non fecit, idcirco
 illa, quæ dixi, consecuta sunt, ex desperatione secessio,
 ex secessione tribunatus, ex tribunatu ordinum contentio,
 ex contentione libertatis interitus. Primis temporibus
 omnia potuit senatus: mediis multa senatus, multa po-
 pulus: extremis omnia populus. itaq; & primis tem-
 poribus, & mediis florentissima res pub. fuit, extremis
 facile concidit. nullum enim ius: nullam potestatem à se-
 natu tribunorum temeritas non abstulit. Erarij domi-
 nus per multa sæcula senatus fuerat. antiqua tamen iura tri-
 bunu pleb. P. Claudius neglexit, lege lata, qua Pisoni &
 Gabinio Cos. simul cum prouinciis pecuniam, quantam
 voluit, de publico dedit, Senatus lege Sempronii consula-
 res prouincias proconsulibus decernebat. decretas tamen
 idem Clodius abstulit, Vatiniij scilicet tribuni pleb. im-
 probitatem imitatus, qui anno proximo C. Cæsari Gal-
 liam Cispalinam cum Illyrico, inuito senatu, sua lege de-
 derat. Legati etiam ex auctoritate senatus deligebantur.
 Vatinius immutauit, & ipse sibi sua lege legatione detu-
 lit. Ipsa comitia quodam modo senatus in potestate fuerat:
 quia magistratum non gerebat is, qui ceperat, nisi patres
 auctores essent. hoc quoq; amissum, nec fieri iam solere,
 Cicero significat in oratione pro Plancio. Triumphum à
 Senatu petere imperatores & prouincias redeutes diu con-
 sueverant.*

fuerant. inuentus est, qui cum senatus triumphum negasset, ad populum confugerit, & populo iubente, triumpharit. Qui poterat ea resp. consistere, & ad interitum non ruere, in qua, quod senatus, improbabat, populus iubebat, quod decernebat senatus, infirmabat populus? ius enim intercedendi tribuni pleb. habebant: quo iure, ne senatus consulta fierent, impediabant. at, impedire iussa populi si senatus vellet, non erat, ut tuto posset. ilico enim, incitatus tribunis, erumpebat seditio, ilico vis, ilico caedes, cuius periculi metu saepe senatus iniquissima tulit. nam, ut omnia tam alia, quae sunt huius generis sexcenta, regna ipsa sine senatus consulto barbaris hominibus ex tribunorum pleb. libidine esse donata, scriptum est. quae licentia cum retineri non posset, eò progressa demum est, ut omnia perdidit. nec dissimilis erit euentus, quacumque in ciuitate patres cum senatu vires populus habeat: non quod, ubi aequalitas est, ibi recte non sit: sed quod, ubi ad aequalitatem populus peruenit, diuturnam esse non patitur. Quare, cum ex duorum ordinum aequalitate statim oriatur inaequalitas, aequalitati perniciosae tutam inaequalitatem antepone, & eum ordinem praese rebus malo, qui potestate minus abutitur, quam eum, cuius potestatem summa statim licentia, summa temeritas consequitur.

MARIO NIZOLIO,

Parmam.

Epistola tua, mi Nizoli, ut amici hominis, ac vehementer amandi, summa me voluptate affecit, ac me eam vehementer incendit cupiditatem Parmam aduerti: non quod urbs, aut urbis ornamenta me moueant: (alii hoc mirantur, apud me vulgaria sunt) sed aueo incredibiliter

Eij patronum

patronum veterem meum, meum dico? immò verò litterarum, ac studiosorum omnium, ipsumq; litteris excellentem, Alexandrum Farnesium Cardinalem salutare: quem cognoui Romæ & colui puerum adolescens, eximia iam tum indole præditum, & earum laudum principiis, quas deinde auctus ætate simul & iudicio perfecit, magna omnium expectatione florentem. quo quidem tempore vehementer vrbs ipsa excitauit me, atq; acuit in studio liberalium disciplinarum, ad spectu ipso antiquitatis, & multiplici, ac varia hominum eruditorum scientias: sed, vt ingenuè, verèq; fatear, propriè me ex poliuit aula Farnesij moribus ac litteris: cum viuerem coniunctissimè ac familiarissimè cum duobus præstantissimis viris, Marcello Ceruino, & Bernardino Maffeo: quorum alterum Pontificem maximum, alterum Cardinalem, utrumq; immortalitate dignissimum, aduersa bonis artibus iniqua mors eripuit. Quare, quod me Parnam vocas, & multis verbis inuitas amantissimè, non me litteræ tuæ sopitum excitarunt, sed currentem potius, vt aiunt, incitarunt. quod vti nam cum voluntate cætera congruerent, iam iamq; vobiscum essem. sed vides anni tempus: vides itinerum difficultatem: scis quàm imbecillo sim corpore, quàm tenui, & ad incommoda, iniuriasq; cæli perferendas parum apto. timeo etiam à militibus, à quibus otium non est: excurre enim dicuntur, & prædas facere. non igitur veniam, cū à vobis vnus diei vix absim interuallo? veniam, opinor, quæq; aduersantur, & impediunt, contemniam omnia. volo omninò meis oculis, Farnesio videndo, satisfacere: volo hanc à me ipso gratiam inire, & salutationis officio, ex petito sanè, ac debito perfungi. Te verò, optime ac doctissime

EPIST. LIBERTI.

Celsissime Mari, cuius consuetudine & sermone cateo multis
 abhinc annis, quem mihi tamen ex animo nunquam
 eripuit neq; tempus, neq; longinquitas, quo studio com-
 plectar? quantam hauriam, cum præsens præsentem allo-
 quar, voluptatem? dilexi equidem, à quo primum dic te
 cognoui, tuos mores, tuam naturæ comitatem. ac suauita-
 tem: doctrinam verò, ingenium, industriam suspexi sem-
 per, extuliq; laudibus ad cælum: nec iniuria. nam si Ro-
 manæ linguæ studium colere, & illustrare, laus est: quis
 hoc te vno aut curauit studiosius ætate nostra, aut cumu-
 latius præstitit? ego ipse, quem tu esse aliquid vis in hac
 latinè scribendi facultate, in quo vereor ne te fallat amor:
 nam iudicium in dubiū vocare non debeo, sed, si quid sum,
 quadam ex parte de tuo fonte fluxi, thesauros enim Cice-
 ronis omnes, in illo præclaro tuarum obseruationū libro
 congestos, reperi, & vsus sum facilè: quos colligere dispe-
 sos, immensi laboris fuisset, ac temporis. Laudas igitur be-
 neficium tuum, cum me laudas, & quodam modo præmia
 capis meritorum tuorum. De loco in oratione pro sextio,
 disputas eruditè: nec à iudicio tuo mea discrepat opinio
 quiddam tamen superest, quod me leuiter pungat. qua de
 re cum erimus inter nos collocuti, vel ego tuam sententiã,
 vt veram, vel tu meã sequeris gratiæ saltem causa. Vale,
 & Farnesio Cardinali, simulq; Antonio Mirandulæ,
 Episcopo vni omnium doctissimo, atq; humanissimo, meis
 verbis salutem plurimam dicito Asulæ.

SILVIO ANTONIANO
 Ferrariam.

E ij   Acutè

Acutè admodum, mi Silui, nec minus amanter scribis, ego autem in amore facile possum tibi respondere, planèq; respondeo; ingenij signa, prædico tibi, ne prorsus ulla meis in litteris expectato, non soleo ferè studiosius epistolas allaborare: primum, quia si quid scribitur ad familiares, planè familiariter agendum puto: odi illa nimis ambitiosa, constructa verbis, & sententiis exquisitis: deinde, quia nesci velim quidem in epistolis agere accuratius, relinquatur ut possim. urgeor quotidianis amicorum salutationibus: negociis, et rei domesticæ cura penè opprimor: oculorum verò valetudine sic interdum vexor, ut nullam partem capiam quietis. quare malè merearis de amico tuo si velis ei, tam valdè occupato, tam grauitè affecto, diligentia onus imponere. imitetur epistola sermonem, excurrat liberè, nullis adstricta legibus, & suauem quandam, perfecta non indignam amicitia, negligentiam præ se ferat, alioqui officium scribendi sæpè inter absentes necessarium, gratum quidem semper, iuuicuum & graue nimis accurata reâdet industria. Quod me ornas laudibus, non efficit ut ipse mihi placeam, aut assumam plus, quam soleo: id assequeris, ut me tibi deuincias magis, cuius ex amore fluere ista video, nimis in me honorifica, præclara singularia: quæ optaui equidem semper, adeptum me nunquã putauì. sed videlicet, affingere veritati, vobis poëtis religio non est: idq; facitis libenter, ne, consuetudine intermissa, quodam modo vestra iura minuantur. me tamè, si poëtice scribes, artificium tuum, sin, ut scribis, ita sentis, error etiam delectat. hæc enim me tibi commendat opinio, & amorem augeat necesse est: foris etiam, ut spero, fructum pariet, nam meis laudibus, tuo commoti testimonio, cum

nio, cum te excellere ingenio, florere magnorum Principum gratia constet, non pauci fortasse assentientur. quòd utinam, id, quod in meis consiliis erat summum, Ferrariæ mihi viuere per valetudinem licuisset: næ ego te, singulari virtute adolescentem, ita meis studiis & officiis essem cõplexus, ut nemini prorsus tuorum familiarium, ne Riccio quidem ipsi, apud quem filij locum obtines in te amando concederem. Quid, inquires, si te, depulso morbo, confirmares? utinam id aliquando eueniat: sed id quidem sperare iam vix audeo. iaceo enim nunc, & languo miserime: nec mihi cæli mutatio profuit: nec nouis remediis locus est, quæ iam omnia frustra consumpsi. vno tamen bono mea mala compensantur: quòd, etji vires corporis magna ex parte, ingenium tamen, qualecunq; est, vis morbi minimè debilitauit, aut fregit. itaq; singulis noctibus aliquid scribo, aut legenti puero aures præbeo. sic assequar fortasse, ut qui me non vident, carentem publica & communi luce, viuere tamen intelligant, atq; ita viuere, ne quando cum alius planè totus extinguar. Tu frucere, optime Silui, ista valetudine, & isto otio: cum illa tibi naturæ munere satis firma contigerit, hoc habeas tui Principis liberalitate vberimum. Vale. Venetiis.

BARTHOLOMÆO RICCIO
Ferrariam.

Vera narras, optime Ricci, atq; ita narras, ut in magna tuarum litterarum prudentia facilè tamen amor interluceat. Mihi vs scribis, conditiones hoc bicinio delatæ sunt multæ, omnes cum emolumento, nulla sine dignitate, facit tamen siue valetudo mea, siue voluntas, seu facti potius, quæ in rebus humanis dominatur, occulta

E iij quædam

*Quædam vis, vt omnes reiecerim. hanc postremã, delatam
 a summo Cardinali, Hippolyto Estensi, vnã auidè sum
 complexus, vnã omnibus anteposui: nec est in meis con-
 filiis quidquam antiquius, quã vt in illius aula, eximij
 Principis, ac viri præstantissimi, conserebam. itaq; quod
 hortaris, vt ad vos quãprimùm me conferam: non effi-
 cis, vt cupiam, qui cupiditate iam ardeam: dolorem
 potius auges, cum intelligam, quæ maximè volo, id me cõ-
 sequi, hoc quidem tempore, minimè posse. nam, vt omit-
 tam, quod hæc me frigidis acerrima vis, & intemperies
 cæli semel aut iterũ cubiculo egressum pessimè accepit, &
 in eadem claustra, in eadẽ, vbi multis iam mēsis iacui,
 tenebras retrusit: prætere a pietas me retinet. Fratres ha-
 bet vxor mea duos, quos ego ambos vnice diligo: contraq;
 ipsi mihi singularẽ non modò beneuolentiã, verũ etiã
 obseruantiam præstant. probi sunt adolecentes, ingenio,
 modestia, virtute etiã ornati, vna re minus laudandi,
 quod inter ipsos parum conuenit. orta est inter eos post
 obitũ patris de hæreditate dissensio: inde lis, inde oïum,
 quod nisi ego me interponerem, nisi vtrumq; precorsarem,
 rogaremq; per parentis manes, per solitudinem matris,
 per existimationem familiæ: conflictarentur assidue tur-
 pibus iudiciis, graui iactura famæ, magno rei familiaris
 detrimento. hoc ego dũ versor in negotio, dum in eo stu-
 dium, operamq; pono, vt vxoris meæ fratribus consulam:
 putem mihi esse verendũ, ne quis me, sana præditus men-
 te, reprehendat? non puto. non igitur hoc, te iudice perti-
 mescam. Hem Ricci, qui sacris in litteris non ambitione, vt
 multi, sed ita versatus es, vt scientiam è libris petitam,
 vita exprimeres: quæ sũt illa præclara, quæ nos ille bona
 rum actio-*

rum actionum magister optimus edocuit? non hæc sunt, egentibus subuenire, errantes in viâ, dissidentes ad concordiam reuocare? ama igitur me de hoc officio. non postulo, vi laudes. iam enim didici, vel ætate doctus, vel morbo admonitus, rectè factorum fructum à Deo potius, quàm ab hominum iudicii expectare, omnemq; laudem nò in honore verborum, sed in ipsa re, atq; in vna virtute constituere. Vides iam duas esse commorationis meæ causas, ytramque satis grauem. accedit tertia, ne ipsa quidem leuis, vt imprimam librum meum de legibus Romanis, quem poscèbus multis debere iam diutius vix possum. eoq; magis in hanc voluntatem incubui, quòd inscriptus emittetur Hippolyto Cardinali. Tu, mi Ricci, facti- bi ita persuadeas, amabiliorem mihi Ferrariam fore tua causa. tuis enim sermonibus, tua humanitate, tuo lepore frui, interruptamq; multorum annorum consuetudinem licebit aliquando resarcire, quod vt sit maximè diuturnum opto vehementer: & vt tu amantissimè auguraris, etiam spero. Vale. Venetiis.

ANTONIO AVGVSTINO,

Romam.

ACcepi tuum Varonem, missum ab Octauio nostro, delatum à Læuino. quid queris? te dignus est. quòd si operam eandem posueris in Festo, plurimum tibi Romanæ litteræ debebunt. aggredere. quid enim tibi nò succulet? qui (vt omittam illa, quæ pleno iam theatro spectata vnt, ingenium, iudicium, doctrinam) quantus quantus es, totus labor, totus industria es. ac mehercule non solùm communi nomine, sed proprias etiam tibi ego agam, atque habebò gratias. nam, quem in eo libro emendando

E 7 labore

laborem suscipere cogitaueram, quæ fortasse, & aliis presus oneribus, & natura, ac valetudine imbecillus, non ferrem, eo me leuabis. Vale. Venetiis. Egregio iuriconsulto, Pyrrho Taro, veteri mihi necessitudine coniuncto, salutem plurimam.

E I D E M Romam.

EGO verò & scripsi iam, nisi me fallit memoria, satis apertè: & nunc, quādo tibi ita placet, iterabo eadem libentissimè. Lapidés, aut nummos, si quos habes, in quibus mentio fiat legum Romanarum: eos si nobis impertieris, habeo gratias: tuumq; etiam beneficium ipsa fortasse, me narrante posteritas audiet. tabulas videor mihi legisse Romæ nescio quas: sed neq; tum descripsi, qui magni non facerem ea, quæ nunc quidem tanti puto, nihil ut potius mihi sit: neq; verò, quo in loco, aut apud quem eas legerim, satis nunc in memoriam reuocare possum. quare ad te confugio, vniuersæ arcæ antiquitatis, arcæ tamen eiusmodi, quæ pateat amicis tuis, hoc est, bonis viris: quo me in numero quia esse vis, triumpho. Alexander autem tuus facilè nostrum artificio vincet. tu enim excelsus: at nos quid sumus? aliquid fortasse: si cum aliis: nihil certè, si tecum Augustine comparemur. Plura nec possum, quod eram occupatus (quanquàm hoc quidem quotidianum est) nec debeo hac in re, quam tibi non solum amicitia nostra, verùm etiam litteræ ipsæ, quibus tibi scio nihil esse carius, etiam me tacente, magnoperè commendant. Vale, & Siluestrum Aldobrandinum, virum excellentem, meum peruecterem amicum, nisi graue est, saluta meis verbis plurimum. Venetiis.

EIDEM.

E I D E M, Romam.

Nisi quis casus meis consiliis occurrat, editionem co-
 gitabam eius libri, quem de legibus Romanis quin-
 quennio antè à me conscriptum, debere diutius multis fla-
 gitantibus non possum. ad hunc librum quantum ex anti-
 quis lapidibus accedere possit ornamenti, præclarè intel-
 ligo. porrò tu is es, qui hoc in vsu atque hoc in genere sci-
 tiæ, tum quia Romæ viuis, tum quod in studiis totus hæ-
 res, penè solus excellas quâquam hoc in tuis laudibus mi-
 nimum est: alia sunt in te, quæ ego non desino prædicare,
 haud sanè paulò præstantiora: quæ non est hic commemo-
 randi locus, ac ne significandi quidem: ne tu me nimium
 esse blâdum, & quasi tuæ diffidētem humanitati, ad hoc
 artificium confugisse existimes. peto igitur à te, atq; etiã
 rogo (quanquam hoc verbum amicitia nostra, tuâq; ma-
 ximè bonitas respicere videtur) si quid habes, quod ad le-
 ges Romanas pertineat, è libris excerptum, & veterū la-
 pidum, aut etiã nummorum obseruatione collectum, id
 mihi vt impertias, benè mereberis de litteris, vel potius
 benè de te meritis gratiam referes: quandoquidem earum
 ope, ac merito tantus es: benè etiã de me ipso, cuius lau-
 di pro nostra necessitudine, meoq; erga te studio singula-
 ri, debes velle consulere. quanquã hoc ego certè non ad-
 modum specto: ambitionem enim, penè habeo in extre-
 mis: prima mihi est, omniumq; rerum antiquissima publi-
 ca studiosorum hominum vtilitas, quo mei labores inten-
 duntur, mea, quæcunque est, dirigitur industria: excute, si
 me amas, atque euolue funditus illa tua scrinia, in quibus
 conditi rerum antiquarū thesauri asseruatur. nemo enim:
 si possessio litterarū diuitiæ sunt, quòd homines elegantii
 iudicio,

Iudicio, sanâq; præditi mente opinantur: nemo, inquâ, optime Augustine, te ditior est. nec verò de tuis copiis multũ imminues, si, quod futurum speramus, inopiæ nostræ subueneris. qui si etiam nobiscũ plurima communicares, multò id tamen, quod dares, minus esset, quàm quantum tibi, libris assiduè tractandis, quotidie quæritur. verum modestè tecum agimus: petimus à te minima de maximis: itaq; facillè impetrabimus. Vale. Venetiis.

E I D E M L E G A T O P O N -
tificio Viennam.

Quia mihi honore tuo nihil est antiquius, propterea nõ mediocrè cœpi lætitiã: tibiq; sum absenti gratulatus, quo primum tempore de legatione tibi delata ad Romanorũ Regem, tum ex amicorum litteris, tum ex multorum sermonibus cogitoui. illud, vt verè dicam, molestiæ non nihil adpersit, quòd veritus sum, ne nostræ litteræ, quibus, in vrbe dum viuis, tua studia splendorem, & utilitatem addunt, te discedente, & in Austriam vsq;, ad longè diuersum vitæ genus translato, iacturæ plurimum facerent. quod si secus esse significaueris: (iam enim versa vis in ipsa re, quæq; tua futura sit in vniuerso ferè munere occupatio, vsus te monere, & erudire facillè potest) cumularis mea gaudia, & habebò gratiam iis, quibus honestare tuam virtutem his honoris insignibus, nullo nostro, hoc est, artium, doctrinarumq; liberalium detrimento curæ fuit. Ac primum illud pro meo incredibili erga antiqvitatem, studio, etiam atq; etiam à te petam, vel potius, quando pollicitus iam es, à te exigam, vt Festum Pompeium tua emendatione perpolias, atque illustres: aut si habes ita emendatum, vt tibi, acerrimi, ac seuerissimi iudicij
giro

viro satisfaciatur, edendum omninò cures, neque deberi nõ
 bis eam vtilitatem diutius patiãre, quã cum illo verè
 aureo libro dispersam videamus, colligere tamè vix pos-
 sumus, vel planè nullo modo possumus, locorum, vt scis,
 penè innumerabilium difficìli scientia impediti: bene col-
 locabitur industria tua: & hunc sibi comitem adiungi, ne
 solus eat per ora virum Varo tuus æquo animo patietur.
 rogandus nõ es in tua laude, communi præsertim studio-
 rum commodo coniuncta: vt, si de illa non laboras, hoc
 saltem commouere te debeat. quod vtinam aut mihi cum
 hac mente pars aliqua doctrinæ tuæ, aut tibi mea mens,
 & planè incredibilis ad communicandam virtutem animã
 propensio, cum ista tam exquisita tamq; multiplici om-
 nium penè litterarum scientia contigisset. nã ego, quod
 ad me attinet, multa non sinerem ignorari, quæ scire præ-
 clarum est, quæq; in tenebris, nisi tu eruas, perpetuò iace-
 bunt. nec tamè persuadere mihi possum te velle nobis tam
 iniquum esse, vt tantam doctrinam, si quid tibi accidat hu-
 manitùs, (homines enim sumus, nec ego mihi, nec tu tibi
 de vitæ diuturnitate præstare quidquam possumus) ex-
 tingui tecum velis. Quid ea, quæ chartis iam, & volumi-
 nibus explicasti? cur diutius premis, optime Augustine?
 cur ex ingenij tui fontibus ex pleri nostram sitim non vis?
 sed opinor, aliquando facies: & faueo libenter meæ spei,
 Paulo minus, quã tuæ gloriæ: cui scio me optimè consu-
 lere, cum hæc ad te scribo. De me si quæris: vexamur ocu-
 lorum anniuersario morbo: nec tamen labori parcimus:
 scribimus aliquid quotidie, aut legenti puero operam da-
 mus: aliquo fortasse valetudinis damno: sed nihil est tanti
 vt à litterarum suauissimã consuetudine sciungat. Onu-
 phrius

phrius Paminius, ille antiquitatis heluo, spectatæ iuuenis industriæ, & ingenio, vt probitate præstans, hic est, eritq; vt video, in aliquot menses, imprimit suos Fastos cum commentariis, & interim adornat alia. sæpè litigat obscuris de rebus cum Sigonio nostro: sed vtriusq; bonitas, mutuus amor, excellens ad cognoscendam veritatem iudicium facit, vt inter eos facilè conueniat. Sigonium de facie non nosti: cius tamen scripta non dubito, quin legeris. ea doctrinam, & ingenium declarant: humanitatis & studij erga te, tuiq; similes testis ego sum: quem debes ipsum suo merito, præterea tuæ præconem eruditionis diligere. Vale. Venetiis.

EIDEM. Romam.

Vbi te ad urbem rediisse cognoui, vehemèter sanè pro meo erga bonas litteras perpetuo ac singulari studio sum lætatus. te enim absente, silere mihi prorsus Romanæ musæ videbantur. scripserã ad te superioribus diebus, easq; litteras ad aulam noui Imperatoris miseram: quas acceperis, nec ne, cupio scire. appellabã te, quod iam promiseras, de Festo cum tuis correctionibus diuulgando. de quo nũc eò magis vrgeo, quò, nisi fallor, spatij plus habebis. aggressus ne sis, & quousq; opus perduxeris, ac de perpolitione quid speres, si ad me scripseris, rem gratissimam facies. Vale. Venetiis.

BENEDICTO RHAM-

berto rusticanti.

Svadebam, vt exires, quòd ægotas, quantum esset in scæli mutatione, cognouissem: nũc idem angor, te profecto, neque me congressus, neque sermo cuiusquam iuuat: solus, vt in littore, oberro. qui etiam, & si scio quam
sis

sis prudens, & in omni re moderatus: tamen, vt est amor
 sollicitus, offensiones in te omnes timco. commune omnium
 est, vt rure, veluti quandam viuendi licentiam nacti, libe-
 rius agamus. amabo te, mi Rhamberte, noli ista n̄ cōsue-
 tudinem imitari, serua tuam veterem continentiam. &
 quoniam mihi, vt sæpè tecum locutus sum, aduersus, non
 dissimilem destillationem præsens auxilium fuit exercita-
 tio: te quoque ipsum, nisi fallor, hoc vno maximè senties
 alleuari: si modò hoc tenebis, vt meridianum in solem ne
 te committas, multò verò minus in ventum, qui sit incle-
 mentior, nam sunt auræ quædam leues, quarum spiritus
 non modò non hominum generi noxius, sed etiam vitalis:
 & ego, has sæpè vltro secutus, sensu languètes in me vires
 earum quasi flabris excitari. Sed, ò Rhamberte, audi me,
 hoc verissimè monentem. nihil agis, nisi iucundè viuas, si
 vis te tibi restituere. des te ad hilaritatem oportet, & ex
 animo tuo dispellas, si qua tristium cogitationum residet
 nubecula. Hanc esse præstantissimam medicinam, vel po-
 tius vnã esse medicinam, me quidem, superioribus die-
 bus eodem morbo laborantem, docuit euentus. quare te ro-
 go, vt pro eo, quanti ipse tibi es, quanti q; etiam nos apud
 te sumus, quorũ salus in tua salute posita est: des operam
 vt veterem morbũ noua ratione cures, & aliquãdo istam
 turbam medicorum malam in crucem iubeas abire: qui te
 pharmacis non solùm diuersis, sed etiam contrariis inte-
 grum iam annum lacerant, dum latentem in obscuro veri-
 tatem tuo periculo quærent. Vale. Venetiis.

MARIO CORRADO

Brundisium.

Debeo

DEbeo tibi, mi Corrade, tot iam nominibus, prorsus
 ut non videam, qui soluendo esse possim. scripsisti.
 ad me sæpè: tantum ne? sunt alia: humanissimè, elegatiss
 mè: laudes in me contulisti eas, quas si agnoscam, ipse m
 nimum videar amare: tibi tamè habeo gratias de ista tar
 liberali, tamq; erga me proluxa voluntate: eamq; si gra
 tus, id est, si vir bonus esse volo, ut certè volo, puto mi
 esse inter summa beneficia collocandam. itaq; cum te nun
 quam viderim, sero tamen in oculis: & quāquam habeas
 qui te talem diligant, quos necesse est esse quamplurimos:
 ego tamen primas in amore partes appeto, secundis non
 libenter acquiesco. non soleo blandus esse, nec auribus da
 re, quod negari possit veritati. quare velim mihi credas
 affirmanti neminem, me tibi Latina in oratione antepone
 re, conferre admodum paucos. hoc ego ita iudico: nec tu
 meum iudicium in dubium reuocare debes, cum mihi iam
 in epistolis tuis tantum in hoc genere tribueris. vnum do
 leo, tuam istam latere virtutem in extremo Italiæ angu
 lo, neq; in hac luce versari, vbi fructum caperes eam lau
 dem, quæ tibi debetur, iudicio, ac testimonio præstantium
 virorum. quod si te cohortando possem adducere, ut de
 migratione cogitares: aggrederer, & in hac rationem to
 tus incumberem. verum neq; mihi de statu rerum tuarum
 constat: & si cogitatione moueri potes, ipsa te res, nequa
 quam tibi, ut opinor, obscura, vel me tacente, debet incita
 re. Quod scire vis de meis antiquitatibus, hæc sunt. Liber
 nunc imprimitur de legibus: quem, cum erit absolutus, cu
 rabo ad te perferendum. Edidi iam commentarium in ora
 tionem pro Sextio, & proximis diebus in epistolis ad
 Brutum. & ad Quintum fratrem: quem tibi nunc vtrūq;
 mitto

mitto maiora vellem, & fortasse possem: verum infirmitas corporis facit, vt labore debiliter: lippitudo autem ne legere diutius liceat, aut scribere, magnam etiam mihi temporis partem eripiunt salutationes amicorū, magnam domestica negotia: sexcenta præterea, quæ me à studio auellunt, sed feramus: humana sunt, nec præcipuè nostras, sed cōmunia cum multis, tu me velim ames, & si par pari referre vis, amore non vulgari. Vale. Venetiis.

FABIO STELLÆ, BRIXIAM

Cum tu ad me, Fabi, quem de facie nondum nosti, ad ductus humanitate epistolā miseris tam elegentem, distinctam notis non amoris minus, quam ingenij: ferreus sim, nisi te, patremq; tuum sic amem, vt amare solemus ea, quæ nobis in vita prima sunt. sed quid, si me ipsum etiā vestra caussa plus amem? quid enim? cur ego me à parente tuo, magni nominis viro, summis virtutibus ornato, diligi videam, à te verò etiā laudari, excellentis ingenij adolescentente, optimè ad virtutem animato: non ipse mihi pluris sim? non gaudeam haberi à vobis, qualis esse semper volui, & vt essem, laboraui: sed voluntati exitū respōdisse nunquā duxi? Equidē, cum natura sim, tum valetudine, & morbo subtristis, nec ad hilaritatem facile traducor: tuæ tamē litteræ, patrisq; tui vix credas, quid animo meo iucunditatis instillarint, qua voluptate, qua lætitiā perfunderint. itaq; officij vestri memoria sustētor. eaq; sic fruor: vt beneficis omnibus anteponam. quod vitam adire ad vos, ac studio vestro satisfacere liceret. nihil esset optatius: & esset iter Pastorio comite iucundius. verum nescio quo fato contigit, vt quo primū huc die perueni, cum totā penē familia cœperim egrotare, uxor quidē grauissimè

F nec

nec dum valet: ego satis leuiter, sic tamen, vt iaceam. corpori enim imbecillo quæuis incommoditas vix ferenda. quamobrem, affectus morbo, à uiribus infirmus, equo me non auderem cõmittere, vel placidissimè incedenti. lecticam, inquis, mitemus. hac equidem ueherer cõmodius, sed mi Fabi, hoc genere deficiarum mei ordinis homines vti non solent: ad fortunatos pertinet. itaq; differam per aliquot dies, quoad vires colligam, id est, quoad equo, aut etiam rheda liceat uti. equos quidẽ hic, quales infirmitas nostri corporis requirit, id est, qui alterno gressu crura molliter explicent, quos gradarios antiquitas appellabat, facile possum inuenire: sed insolentiã huius cœli nõnihil metuo: rheda autẽ, vereor, ne successu lædat. omnia tamẽ, vt video, moderabitur humanitas vestra. Vale: & patri tuo, præstati viro, multã salutẽ meis verbis. A. sulz.

E I D E M Brixiam.

Agnosco tuis in litteris, & patris tui, summi viri, singulararem humanitatẽ, & Pastorij nostri hominis integerrimi, nec eloquentia minus, quã doctrina præstantis, egregiam disciplinã, & cùm ego te propter illos diligam: (est enim, vt scis, uterque mei, & ego item vtriusq; amantissimus) tum verò ad meam in illos beneuolentiã que summa est, nonnihil tamen tua causa videtur accedere. Patet, atque elucet in epistola tua pudor ille, ingenio dignus adolescente, qui maximè cõmendat etatem: patet etiam, quo fit pudor amabilior, plusq; sibi gratiã conciliat ingenium, que perspexeram equidem in te, ac laudauerã, quo tempore diuersatus Brixie sum in ædibus vestris, acceptusq; & cultus à parentibus tuis omni genere officij: sed nihil præstantius, nihil admirabilius, quam laudis

dis in adolescente perpetuitas. primum enim lubrica ipsa
 ætas est, nec reperitur facilè, qui consistat: deinde, ten-
 duntur sæpè bonis, quibus capiuntur, insidiæ: et multa sunt
 ad deprauandū parata improborum consilia, æqualium
 exempla. voluptatū illecebræ, hæ sunt illæ Syrtes, quibus
 incerto cursu nauigantes absorbentur: hæc illa saxa, quò
 salutis cū aperto discrimine impingitur: nec verò poëtæ,
 cum hæc, & huius generis alia cecinerunt, simpliciter
 locutos, velim existimes. vtuntur similitudine rerum, quæ
 subiectæ sensibus sunt, vt animos erudiant, moribusq; no-
 stris, ac famæ consulant. itaq; sapientem appellarunt eū,
 qui maris pericula, voragine, & scopulos, & dubiis
 agitata ventis loca vitauisset, atque illa perdendorum ho-
 minū auida mōstra, virginū facie simulata, prædulciq;
 cantu blandiētia contēpsisset, quæ sunt omnes, mihi cre-
 de imagines humanæ vitæ: qua nullū est mare difficilius,
 & in qua, nisi rationis quasi gubernaculo regamur, quàm
 facilè fluctuemus, quàmq; multa & quæ grauiā rei fa-
 miliaris, existimationis, ac vitæ naufragia contingāt, si te
 propter ætatē nondum vsus docuit, aīscē à libris, vel discē
 à parente tuo, spectatæ sapientiæ viro, qui se ex hac tenē
 pestate tanquam in portum recepit sacrarum litterarum:
 quodq; habet à foro, quod à publicis muneribus otij, to-
 tum id in te theologia libentissimè consumit. quem tu imi-
 taris, vt audio, si minus in studio doctrinæ, at in volunta-
 te, in moribus vitæq; institutō, cōtemnere te aiunt, quæ cæ-
 teris ab adolescentibus cum voluptate fiunt: abhorrere à
 lusu, venatione, cursu, alea, leuia ducere hæc, inania, inde-
 cora, turpia: deditum esse litteris, vel quibus ad humani-
 tatem informamur, vel quibus ad excellentem liberalium

disciplinarum cognitionem aditus aperitur: maximè verò solitum ea meditari, & curare diligenter, quibus æterna vitæ salus cõparatur. diuina sunt hæc munera, mi Fabi, nõ à nobis perfecta, aut elaborata, nec omnibus impertita. tibi contigit, vt ita sentires, & ita velles: habe gratiã Deo, qui te tantis in tenebris, atque erroribus præcipuo quodam lumine illustrauerit. aliis non idem contigit: mirari noli, neq; causam quære. abdita sunt, nec humanis comprehensibilia mentibus arcana cæli. stet illud modò, nihil vsquam fieri, nihil euenire aut insciente, aut nolente Deo: quæq; ille vult, & quæ permittit, ea nequaquam reuocare ad nostrum iudicium debemus, neque rectè ne fiant, an secus, interpretari. Et omninò velim te, cum de diuinis rebus cogitas, minuere opinionem scientiæ, demittere a-nimum ac mentem, vnãq; putare certissimam doctrinam, pietatem in Deum, aut benevolentiam, & studium erga illos, qui nobis à Deo commendantur. Quæ non dubito, quin sæpè ita cogites, vt credas: nec te ita putato credere, vt re ipsa non præstes: cum te omnes ita viuere confirmet, vt à tuis moribus procul absit arrogantia. veruntamen, si tibi laudo id, quod amas, & quod amandum existimas, non à te gratiam in eo? non hæc tibi, licet parùm necessaria, iucunda tamen commemoratio est? Sequitur illud. ipse mihi satisfacio, nam, quæ laudatio videtur, eadem si attendis, cohortandi etiam vim habet. quo genere, pro mea in te benevolentia magnoperè delector. Atq; etiam in huiusmodi sermones ego soleo libenter ingredi: quia si nihil aliud, ipse mihi fructũ fero, dum ea tracto, quibus amore summi boni, studioq; incendor. Te autè, cū hæc legis, lætari oportet vel tua causa, qui tuũ intelligas iudi-

iudicium nostra sententia comprobari: vel mea, quem sentire tecū videas, & iisdē gradibus parare adscensum ad ea, quæ quanta sint, ex eo conicitur, quod ipsa tantū spes tranquillitatem parit animis nostris, eosq; non à malis modò, sed à malorū quoq; motu vindicat. Maacte igitur ista voluntate, & isto sensu. maturè vidisti, quis esset rectus ad gloriam cursus. sequere iudicium tuū: nec tamē contemnes nos, si quando hortamur: & ipse nos vicißim, ubi languemus, hortare. sic erit mutua gratia: sic amabimus citā magis inter nos, mutuo beneficio prouocati. Vale.

I O A N N I B A P T I S T Æ

Pastorio Brixiam,

EGo verò te, mi Pastori tua caussa dilexi semper, habes enim, quæ tibi amorem conciliert, doctrinā & humanitatem. munera, quæ mittis, me tibi obstringunt magis, benevolentiam in te meam augere non possunt, quæ enim à virtute profecta sit, non his tanquā adminiculis nititur, sed consistit ipsa per se, eoq; iam processit, vt ad summum peruenisse videatur. præsta te mihi, obsecro, qualem adhuc cognoui, amantem mei, & in amicitia constantem: munus hoc erit omnium munerum præstantissimum, quod ego, qui sim mei erga te animi ipse mihi conscius, quasi debitum expecto. Vale. Asulæ.

V I N C E N T I O S T E L L Æ

Brixiam,

Superioribus diebus, quò magis incitabar cupiditate veniendi ad te, visendæq; vrbis, vt audio, pulcherrimæ, qui essem litteris & tuis, & filij tui, id est, vtriusq; tui amantißimè inuitatus: cò me reuocabat magis pudor meus, neq; tam, quid tua permetteret humanitas, quā

F iij quatenus

quatenus mihi per modestiam meam progredi liceret, cogitabam. ac sæpè mecum sic. An tu ad hominem, quem nunquam allocutus? quem ne vidisti quidem? adde: quem virum, quàm nobilem, quàm grauem, quàm districtum magnis rebus? ego autem quis? infirmus natura semper, nunc etiam valetudine impeditus, exquisita quadam ratione & cura tuendus. Contendebam equidem cum animo meo: nec vici facilè, sed vici tamen aliquando, & decreui omnino ad vos primo quoq; tempore me conferre. vereor enim, dum valetudinis commodum exspecto, & id ago, vt quas morbus ademit, vires colligam, in hyemem ne incidam, id est, in imbres, & frigora: quorum altero via corrumpuntur, alterũ scis esse tenui corpori inimicissimum. nam illud, in quo tibi fortasse, vel domesticis tuis in commodare mea mollicies, & paulò fastidiosior in victu consuetudo potest, id non specto. aut enim exiguum quiddam erit, & feretur facile: aut, si magnum, illustrabit benignitatem tuam. Statutum igitur de re: nec est, cur sententiam mutem: videndum de ratione itineris: quam tu ad meam volùtatem, meumq; consilium, quæ tua est humanitas, totam reitais. ego autem nihil puto commodius, nihil aptius ad virium infirmitatem sustentandam, quàm lecticula gestari. sed habet species illa, quod ad Fabium tum scripseram, quiddam nimis honorificum: nec ego is sum, qui, quod superat fortunam meam, eo libenter utar, verum ignoscetur valetudini: quam satis infirmam, atq; imbecillam, cõcussus & vexatio facilè frangeret. rheda quidem, qua mearum bene perita curationum ancilla cum filiola & puero vehatur, opus est. hæc si habebo, vel potius cum habebo, (vis enim me à tua liberalitate

ralitate omnia expectare (dabo me statim in viam, & ea quidem spe, vt aliquem è cæli mutatione fructum capiam, maximum quidem ex tua humanitate, quam cantari ab omnibus audio. Vale. Asulæ.

E I D E M, Brixiam.

Quod vcritus sum, fieri video, vt imbribus madescat humus, & puluis in lutū coacta vias impediat, ac turpi sædet adspectu. frigoris etiam acres morsus hoc triduo sentire cœpimus. quæ cū sint iter habentibus incommoda: tum verò, maiora vt timeantur, hyemis propinquitas facit. vt mihi vel maturè, nulla interposita mora, venièdū ad vos, vel totū consilium necessariò abiiciendū intelligam. scabricula omnino tētatur quotidiana: sed opinor decedet, cū primū ex hoc me domestico mœrore ereptum statuam in tuis ædibus, id est, in aliqua, vt spero, incunditate, atq; lætitiā. iniurias autem cæli, lætica circummuniti, possumus contemnerc. quamobrè, quod tuo comodo fiat, dabis negotium tuis, vt Saturni die, aut, qui sequetur, proximo, vehiculā perducant. Læticario mādetur, atq; etiam aurigæ rhedam moderanti, ne quid appropereant, nisi me iubente: & omnino rationem itineris ad meam voluntatem accomodent. hoc tu scio Stella, vel me non scribente, mandasses, nihil enim te præterit, ob eximiā prudentiā: nihil porrò non vis amicorum tuorum caussa, ob humanitatem prudentiæ parem. Vale Asulæ.

*

Ego verò, comprimi à te mea caussa librum tuum, mi nimè volo. quin, si ad me refers, vt edas quæ primū, suadeo: rogo etiam pro eo, quantus est amor in me tuus: quem non esse mediocrem, tuæ litteræ significant. an ego

F iij ita

ita sim bonis artibus infensus, vt industriæ tuæ impedimēta opponā, & excellentis ingenij fructus, cum benè maturi sint, condi potius, ac domesticos intra parietes asseruari, quàm in publicum efferri, & communicari cum omnibus velim? illa de tuis hortis, & nostris fontibus, eleganter à te, nec sine sale prolata sunt, verum agā tecum perliberaliter, atq; hanc partem libèter dissimulabo, tibiq; totā largiar. in reliquis etiā habebō rationē amicitiae nostrae, nuper institutae, maiorem tamen fortasse veritatis. Tua scripta proximè edita doctrinam habent, & accuratam antiquitatis obseruationē. itaq; vigeunt omnibus, & laudabuntur, quòd si quid est, quod desiderari possit: primum id leue est, deinde, vt scis, non imminuit, sed auget nœuus in formoso corpore pulchritudinem. Vale. Venctiis.

EIDEM *

Noli officium litterarum à me requirere. nunquam scripsisti, quin rescripserim, quod si cōtra, quā res est, videtur, alieno vitio fit: à me quidem prorsus abest culpa. De horologio quod iterum iam scribis, vincit pudorem meum humanitas tua, iam enim statueram oneris tibi nihil imponere, publica explanandi iuris cura occupato, quotidie aliquid scribenti, vnde ad nos utilitas, ad te ipsū gloria permanet. negotium amico dederam: & ille curaturum promiserat: nec tamē bienniō fidem soluit. quare accipio libenter, quod das. tu mihi, quod tuo commodo fiat, horologium Augustae elaboratum, ego tibi, quantam scripseris, pecuniam statim curabo. quare velim, iam antea si gnificauī, factum elegāter, artificio non vulgari. Audierā, quae dicuntur egregia, minoris trigentae scutatis emi non solere. Hoc quidem esset nimium: nec rei famularis ratio ferret:

ferret: cui consulere, quia copiosa non est, videor debere. porro genus hoc ornamentorum ita soleo cupere, ut non insaniam: cupio autem valetudinis, non libidinis caussa. cum enim me satis tristem natura finxerit, accersenda extrinsecus iucunditas est, quam à me ipso petere non possum: eoq; magis, quòd plurimus in cubiculo sum, affectus iam quadriennio per totam hyemem oculorum morbo, molestus tamen potius, quàm acerbo. nolim igitur impensam esse supra decem scutatos, aut omnino quindecim, camq; ita fieri, si horologium probetur oculis eruditus, itaq; vide, cui negocium mandes. nam neq; omnes intelligunt: & aliis alia probantur. ego formam, & artificium, non materiam cupio, emere. De tuis Institut. egi diligenter, hortatus sum, lucri maximi spe proposita. ubi ad precium ventum est, audire se negarunt. itaq; tibi auctor sum, cum iis transigas: quos faciles iam habuisse, & in tuo merito satis, audio liberales. Vale. Venetiis.

*

Volfangum vuerter, cum aliquot abhinc annis Patavij adolescens daret operam Bonamico, dilexi multum nominibus plurimum. nam, ut omitam, quod & in adspectu species quaedam index nobilitatis, & in sermone, atq; in moribus probitas elucebat: incensus litterarum studio colebat me, atq; observabat diligentissimè, sic, ut in magna frequentia amicorum nemo tamen mihi esset illo charior, nemo iucundior. tueor illum amorem, & quo ad viam, tuebor, eiq; absenti memoriam benevolentiamq; quam debeo, fratribus præsentibus officia, quæ potero, accuratè præstabo. hoc cum mea sponte facturus essem, quantum optime mihi accessisse volutatis existimas

EY quod

quod eos tu, vir inter maximos summus, & in exercenda virtute semper occupatus, commendādos mihi tuis literis putasti? nam, si quis est, qui de tuo ingenio, de doctrina, in primisq; de eloquentia bene & sentiat, & loquatur: is ego sum, planēq; meos eo sensus libenter conferam, ut, qui tibi chari sunt, eosdem ego quoq; diligam. Quare, si vis, da mihi ornandos atq; amandos, qui ad nos veniunt, amicos tuos, officiis eos, si poterō, sin minus, studio certē & humanitate complectar, ac ne dubita futurum, ut, quo tu sis apud me pondere, cum intellexerint, gratias tibi, quod eos tua commendatione sis profecutus, diligēter agant. Audio te quiddam pangere in Rhetoricis Aristotelis libros: quod quale exspecto, auguror futurum, præclarum scilicet, ac te dignum, vrge igitur, ut & cōmuni vtilitati, & tuæ gloriæ consulas. Vale.

E I D E M *

Nos hic, optime* (ordiar à re tristi, quādo letæ non suppetunt) annum habemus pestilētem, & pulcherrimam ciuitatem quotidianus deformat adspectus mortuorum. furere iam cœpit morbus, & insultat in omnes palā, sine discrimine, qui antea recebat sensim, & latenter, nec ferē quenquam, nisi obsecuri loci, infimæq; sortis attingebat. quare diuina sunt imploranda remedia: humana quā iaceant, sæpē docuit euentus. Vobis rectē istic esse audio. perpetuoq; sit opto, tum ab huiusmodi morbo, qui non modò priuatas domos exhaurit, verū etiam vrbes deuastat, tum à cunctis discordiis, ac bellis & intestinis, & externis. Te verò florere omni laude, valere auctoritate, valere gratia, esse vnum, ad quem omnes confluant consilij auxiliūq; caussa, nisi plurimum læter, malē sentiam

sentiam de virtute, vnde tibi ista fluxerunt: malè etiam de ipso, qui tuam vitæ rationem probavi quidem semper, secutus autem sum, quatenus licuit: licuit enim certè multò minus, quàm volebam, vnum si addis, vt ingenium tuum quo nullum vidi præstantius, languere non sinas, & otij tui rationem constare velis, hoc est, vt aggrediaris ad scribendum illa præclara, quæ te audio tuis familiaribus esse pollicitum, aut, si iam habes instituta, perpolias, nobiscumq; & cum posteritate communices. næ tu*, omnium fortunam vincis, & solidam planè possides felicitatem. Equidem, quod ad me attinet, idem conor pro mea virili parte: & heroe, quoad possum, in scribendo: sed mea ratio quàm non sit eadem, quæ tua, cognosce, v aletudine sum ea, quæ facillè in morbos incurrat, imbecilla prorsus, & incommoda: itaq; sæpè in cursu institutorum meorum, cum progredi maximè vellem, consistere sum coactus. Accedunt, quæ temporis haud exiguam partem auferunt, salutationes multæ multorum: in quibus videtur esse honor, & est omnino quædam species: sed valeat ambitio: odi omnia, quæ detrimentum studiis afferunt. Quid domestica? non enim tantum à me pendent ij, qui meos intra parietes viuunt, vxor, liberi, familia: sed fratres quoq; suas in me vno rationes habent sitas: vterq; meis consiliis, alter etiam meis opibus, quantulæcumq; sunt, nititur, ac sustentatur. Vides rerum mearum imaginem, vt in tabula depictam. nec tamem obrui me suo fluctibus molestiarum: sed enitor sæpè, & consequor interdum, vt ex omnibus curis, atq; occupationibus emergam, meq; saltem per aliquot horas in portum recipiam litterarum. quo si frui diuini liceret, in cælo essem: quia non licet, hortor te, cui otij

cui otij satis est, ingenij verò, scientiæ, iudicij multò plus, quàm mihi, vt hæc omnia studiosorum ad vtilitatem conferas. quod si facies, gloriosum tibi erit ex ipsa re, quem video præstare posse maxima: cæteris nõ modò re, verùm etiam exemplo fructuosum. fortasse enim, te præcunte, alij quoquo modo poterunt, inuitati laude subsequenter. Ego meas antiquitates, etsi, yt ille ait, spissum opus est, aliquando tamen, vt spero, pertexam. Vale. Venetiis.

*

GRatæ mihi tuæ litteræ, gratissimus verò, qui te ad scribendum animus impulit. atq; ego te antea diligebam: quòd, ingressum esse minimè vulgarem in viam litterarum, longèq; per eam processisse, intelligerem: sed auxit amorem in te meum hæc, a me nunc minus expectata, eoq; iucundior voluntatis erga me tuæ minimè dubia significatio. soleo enim amare in hominibus humanitatem haud pòculò plus meherculè, quàm doctrinam. ac dolco factum esse antea, casu dicam, an voluntate tuæ: vt oriatur inter nos quibusdam ex opinionibus dissensio, iis tamen de rebus, quæ si dilucidè pateant, quod accidere potest vtroq; nostrum disputate, studiosis fortasse non nihil in eo consulatur: id quòd est in meis consiliis, & fuit semper antiquissimum. Nam, quod mea quædam improbas: si rectè sentis, habeo gratiam: errare possum, & corrigi volo, sin, vbi de meo sensu iudicas, tua te fallit opinio, ego tamen, quæ à studio veritatis culpa manat, libenter ad laudem conuerto: itaq; quod ad hanc partem spectat, nemo audiet me quærentem: excusabo te potius, atq; etiam, quoad licebit, ornabo. Quod autem, quæ meis in scriptis non improbas, ea dissimulas, & in tuos commentarios,

tarios, meo nomine prætermisso, quasi noua transfers: miratus sum, & requisitui paulisper in eo modestiã tuã. agã enim tecum liberẽ, sicuti natura mea postulat, & inter bonos viros æquũ est. Illa de iudiciis extraordinariis, quæ te scribis edidisse, si dederis operam vt ad me perferatur, etsi ea discrepare significas à sententia mea, gratissima tamen erunt, & gaudeo te tam esse diligentem in meis scriptis peruolutãdis, & occasione mei admonedi, & corrigendi tam libenter quærere, sic enim intelligam, vbi corrigendi finem feceris, nimirum, quæ supererunt, à te omnia probari. vnum peto: sit conditio par: des mihi, vt idẽ liceat per te, quod licere tibi per me volo. si quid ego de de tuis itidem non probauctro, noli grauius commoueri. iu dicemus pariter, ego de te, tu de me, vtram in partem libet: amemus tamẽ inter nos, vt boni viri solent: & si quid fortasse de iudicio, nihil tamen de beneuolentiã detrahatur. Libros, quos petis, habeo nullos, Cicerone excepto, nec cius generis, nunc quidem, tibi quidquam pollicor. quæ verò ipse composuerim, paucis mensibus habebis, si valebo. commentarium in epistolas ad Quintum fratrem, & librum de legibus Romanis, qui est, antiquitatum mearum sextus. De Sextiana oratione, si scriptam contuleris cum impressa, quæq; loca varia sunt, miseris, amabo te: idq; vt facias, rogo. Vale. Venetiis.

HIERONYMO FVRNARI-
 no Rauennam.

Vides me tibi satisfacere, & quod olim petieras, id nunc, tuæ memorem voluntatis, re præstare? non enim, vt solebam, plebeio sermone tecũ ago, sed eo, quem in quoddam epistola patricium appellasti, qui quãdã tibi sit
 in de-

in deliciis, quantumq; in eo studij posueris, & industria
 facile ex ea ipsa epistola potui conicere. Verum, quod ad
 me attinet, non ego meas litteras eius esse generis intelli-
 go, vt ab homine patricio scriptæ videantur esse. quid e-
 nim habent, vt ita dicam, nobilitatis, quid splendoris aut
 in sententiis, aut in verbis? conor equidem, & huius me
 cupiditas laudis multos iam annos incitat: sed moratur rei
 difficultas, occupatio domestica, valetudinis infirmitas.
 Scribo tamen assiduè, quantum licet, & quoquo modo li-
 cet. animos videlicet mihi facit, quod inter nos dictum sit,
 multorum inscitia: cum quibus interdum me confero non
 sine voluptate: sicuti contra, cum in antiquitatem ipsam
 intueor, contemno me, planèq; ipse mihi displiceo. vera
 enim illa fuit, suisq; absoluta numeris eloquentia: nostra
 infantia est, mi Furnarine, nos balbi, nos elingues penè su-
 mus in Latina lingua. Sed quid ago? dum tecum suauissi-
 mè loquor, nulla certa re proposita: paginam, verbis, vnde
 que sua sponte confluentibus, impleui. erit igitur, quod
 initio scribere statueram, idem clausula mearum littera-
 rum. Nixto ad te munusculum tenuè, amoris tamen signi-
 ficationè in te mei, cōmentarios, à me nuper editos, in epi-
 stolas ad Brutū, & Quinctū fratres: quos, cupo, diligēter
 legas. id si assequor à te, et à tuis similibus: honestabor, &
 gratia meis laboribus optima referetur. Vale. Venetiis.

LÆVINO TORRENTINO

Leodium.

Mirabar, cum in tuis verbis tanta sit humanitas, quæ
 tuo mehercule etiā elucet in vultu, cur deberi mihi
 tam diu paterere tuas litteras, quas, vbi Leodium perue-
 nisses, missurum statim pollicitus eras. hanc admirationem,
 in qua

in qua molestiæ quiddam inerat, sustulit prorsus epistola tua, scripta sanè elegantissimè: in qua causam tui silentij confers in peregrinationè, & negotia. quòd si iam in otio consedisti: exerce ingenium tuum præclaris in studiis, nõ ut amicus tuus, qui nihil vnquam parit, cum tamen parturiat semper, sed ut edas aliquid, quo tuum nomen æterna cum laude coniunctum, ab hominum obliuione, omniq; prorsus interitu vindices. Leodiensem Episcopum, de quo multi multa narrant, omnia præclara, summoq; digna principe, si quid habeo artis, aut facultatis, ornabo laudibus: sin, q; suscipiam, præstare nõ licbit, amabit ille tamè, ut opinor, voluntatem. tu me interim de meliore, ut ille inquit, nota cõmendabis, eiusq; in me beneuolentiã, si qua est, ea, qua apud illum uales, gratia fonebis. Vale, nosq; sæpè litteris, si otium est, saluum. Venetiis.

SEBASTIANO LEONI

Cordubensi Romam,

Soles in nostris sermonibus, humanissime Leo, quòd mihi maximum est argumentum amoris tui, monere me, atque etiam rogare, ut pro tenuitate ualeitudinis meæ litteris utar moderatius, & in studio virtutis, q; difficultimum est, temperatiam adhibeam: amabiliter tu quidem, & officiosè admodum: sed, hoc mihi persuadere si vis, prius illud persuadeas oportet, non magnoperè esse de gloria laborandum: inanes esse nostras cogitationes, stulta consilia, quæ ad eam dirigantur. ad quam causam non tu quidem vnquam tantam afferes eloquentiam, ut in re tam præstanti mihi quidem probes modum esse seruandum. quamquam, quod ad rem attinet, tu quoque mecum sentis, repotius ego tecum. in litteris affirmas esse uiuendum,

E. ep.

Et optandum in primis scientiæ cognitionem, sed cum eo tamen, vt salutis ratio habeatur. obsecro te mi Leo, quid tu existimas de iis, qui diuitias immoderatè appetunt: nū errare videntur? certè. at ipsi aliter putant: itaq; sequuntur institutum. quid de iis, qui honores sitiunt? nõ dubito, quin hos quoq; sentias peccare. Et peccant sanè: timida est enim ambitio, ideoq; misera: neque tamè pauci sunt, quos inficit hæc labes: ego Et cum his intelligo me errare, Et præterea cum multis: diuersa ratio est. illi eas res plus æquo appetunt, quas consecuti, meliores nunquàm deteriores etiam plerumque efficiuntur: ego in earum artium indagacione sum nimius, (sic enim ipse existimas) quarum cognitio euellit ex animis vitia, inserit virtutes. itaque vides errorem aliorum cum turpitudine esse coniunctum, meum non modo non turpem, verùm etiam laudabilem. At morbis sæpè tentamur. Primùm hoc quidem non est præter naturam: ars enim præstare non potest, vt rectè semper valeamus: nam, si posset, ij, qui scientiam medicinæ tenent, ipsi nunquam ægrotarent. deinde, est præclarum in maximis laborare: Et, quacunque re virtutem emas, paruo emas. non posse autem nos ad ea, quæ summa sunt, sine sudore peruenire, indicat illud, quod poëtæ ne Herculi quidem Ioue nato, nisi maximis ex antlatis laboribus, cælum dederunt. Te ipsum rogo, qui me mones, quem ego studia doctrinæ video nunquam intermittere: vllam ne voluptatem ea cum voluptate putas esse cõparandam, qua legentes, aut scribentes afficimur? potest esse tâta suauitas, qua nõ maior ea sit, quæ perfundit animos nostros, earum rerum intelligentia fruetes, quæ sunt ad bene beateq; viuendum necessariæ?

Quod

Quòd si quis doctrinam contemnit: haud scio, quid istè curet. negligit animum, quo nihil potest esse præstantius: e ipse ignorat, quo nihil turpius: corpori seruit, ignavia deditus: quod est illi commune cum belluis: quibus id præcipuum, ut alantur, ventrig; indulgeant, à natura tributum. itaq; sequar meum institutum, neq; te, mi Leo; neq; alios audiam, studiosissimè monentes: quorum equidem amo voluntatem, iudicium tamen cogor papulum requirere. & ut ipse quoq; erga vos amici partes, vestro exemplo, suscipiam: sunt meam vocem in aures vestras influere, quæ vobis artium studia optimarum assidue cantat: quæ vestra vobis bona commemorat, eaq; ut agnoscatis, & quantum licet exerceatis hortatur. cui si parebitis, fructum capietis cum, quem ipsi mihi, cum meâ reprehēditis in colēda virtute constātiā, studetis eripere Vale. Ex ædibus nostris.

MARCO ANTONIO LOMBARDINO Patavium.

Sic, optime Lombardine, benignitatem à philosophis; magis etiam à Christianis hominibus laudari: rectè id quidem: nihil enim est, quod hominem æquè cum Deo coniungat: sed illa cautio requiritur, ut adsit cum voluntate prudentia. thesauros plerunq; videas in aliquem conferrari ab iis, qui dominantur. quære causam: laudabilè nullam reperies. quis igitur beneficium illud prædicabit, in quo neq; meritum accipientis, neq; iudicium dantis agnoscitur? Equidem pro magnis opibus existimo hesternam illam animi tui significationem. quod enim ad munus misisti, tum est ipsum per se gratum, quia pertinet ad ea commoda, sine quibus imbecilla valetudine qui

G sunt,

sunt, & grè sustentantur: tum verò multò gratius, quia iudicij tu laude commendatur, nisi enim tibi meæ vitæ ratio, nisi ea, in quibus assidue versor, studia probarentur, me tu certè, qui probitatem colis, qui doctrina ingenioq; excellis, beneficio non afficeres. quando igitur ex ista tua in me liberali voluntate, quid de meis moribus, quid de litteris sentias; facillè possum coniciere: contemno Principum diuitias, beatus esse possum in tua beneuolentia: vnde honor, & decus, vnde præclara virtutis argumenta, vnde etiam commoda manabunt. quare conserua mihi, si vis me felicem esse, tuum amorem, quem certè intelligas mihi deberi. si tibi, mea quæ sint erga te studia, liceat intueri. Illa vero quæ à tua benignitate proficiuntur, persuade tibi, hoc potissimum nomine, quia sunt amoris argumenta, mihi esse charissima: neq; ego te vnquam ex beneficio, sed beneficium semper ex te ipso pendam. Librum de Magistratibus, quem petieras, habeo equidem absolutum, nondum tamen edendum: itaq; comprimetur, vsq; dum accuratè perpoliam. præcæmum degustabis, quod ad te cū hac nocturna epistola statui mittere. Vale. Ex ædibus nostris, ante lucem.

PROŒMIVM LIBRI DE

Magistratibus Romanis.

Quod in priuata aomo pater familias, idem in ciuitate præstat lex. ille præcipit filiis, quid agant, & qua ratione agant: hæc iura ciuibus mandat, & ad pietatem, ad rectum sçe præmij inuitat, à delicto, proposita pœna, deterrit, quem sãme dũ autem rei priuatae non hoc vno consulitur, si sit qui imperet: verum illud prætereã requiritur, vt imperanti domesticici omnes p. reant: sic in ciuitate,

ciuitate, nisi legem aliquis tueatur, & vt ei ciues, quasi parenti optimo filij audientes sint, potestate imperioq; perficiat: non est in ipsa lege præiatis satis, optimeq; ad laudabiliter viuendi præscripta norma negligitur. quò fit, vnam legi necessarius videatur esse magistratus, quam lex ipsa ciuitati. Ac mihi, hoc de genere cõsideranti, longe videtur optabilius esse, vt iniquæ legi præsit optimus magistratus, quam vt improbus æquissimæ: nam, si summam potestatem cum optima mente coniungas: vir bonus in iure dicendo, præter æquabilitatem, & iustitiam, nihil spectabit: si quid crit in lege vitiosum, pro sua sapientia corriget: si quid ambiguũ, in eam partem interpretabitur, quæ ad pietatem, ad communẽ ciuiũ utilitatem, ad Reipub. salutem propensior esse videatur. sin autem, qui non optimè sunt à mente constituti, iis potestatem addas, & voluntatem viribus confirmes: legis vocem magistratus non exaudiet, quid maiores voluerint, sanxerint, seruauerint, non attendet: ad suum arbitrium, suamq; libidinem omnia reuocabit. quod cum faciet, Reipub. quæ tota à iure, & æquitate pendet, non solum factò, sed multò etiam magis exemplo rocebit. nam quia præcuntem sequi non difficile est: propterea, qui imitentur, quam qui imituciant, plures non modò in Rep. administranda, vtrum etiam in omni arte reperias. malè C. Cæsar, qui libertate vi & armis oppressa, ea quæ omnium erant, possedit vnus: sed longè improbius, ac nequior L. Sylla, qui, vt auderet sperare Cæsar ea quæ consecutus est, exemplo suo perfecit. quod si, qui legibus præfuerunt, tales fuissent, quales eos, qui leges ipsas condiderant, fuisse legimus: stetisset in suo gradu Respub. quæq; artes in ciuitate libertatem

auxerant, eadem facile conseruassent. verum in homini-
 bus, non in legibus vitium fuit. primi omnium duo fra-
 tres è Sempronia familia, Tyberius & Caius Gracchi,
 malo publico eloquentes, & ingeniosi, serere inter ciues
 discordias cœperunt, infimæq; plebis animos nouorū om-
 modorum in spem turbulentis concionibus excitare. qui
 etsi decreto senatus iusta vi oppressi, debitas eorum auda-
 ciæ pœnas exsoluerunt: tamen exitiosæ consuetudinis
 initium attulit ille dies, qui ciuili sanguine gladios primus
 infecit: quod enim non modò iustum, sed nec vsitatum
 antea fuerat, id postea ne nouum videretur, effectum est.
 itaq; cum aliquot post annis P. Sulpitius primum, vt visus
 est, non pessimè animatus: deinde, siue ambitione indu-
 ctus, siue iracundia concitatus, ab optima causa defeci-
 uisset, eademq; ferè, quæ duo Gracchi, in tribunatu pleb.
 aut certè non dissimilia moliretur: facile ad vim & ad cœ-
 des prolapsa res est: neq; prius amare quicuerunt, quàm
 ciuium magna parte trucidata, aut eiecta vnus libido an-
 tiquis legibus par, atq; etiàm superior esse cœpit, quod
 neq; tunc, neq; postea contigisset, si quàm sapientes in
 scribendis legibus maiores fuerant, tam in creandis ma-
 gistratibus cauti posteri fuissent. nam, etsi non rectè geri-
 tur publica res, nisi præstantibus viris, acriq; ac magno
 animo præditis committatur, tamen periculosa in primis
 hæc est, & lubrica sanè deliberatio: pro; tercia quod non
 languentibus in animis, sed in erectis mentibus, ac maxi-
 mis ingenii dominandi cupiditas exoritur. bonorum spe,
 fateor ad labores, ad industriam, ad subeunda etiam peri-
 cula homines incitantur: sed in libera ciuitate est, quate nus
 cuiq; creâdatur: & in danda potestate si modus retinebi-
 tur, mo-

tur modus item in gerēda seruabitur. legitimis enim pote-
 statibus, & moderatis imperiis alitur libertas: neq; facile
 quisquam vult, quod se posse desperat: & qui tantum
 potest, quantum si consequatur, ceteri nihil possent, hic
 si malus est, potestate fit deterior: sin ita moribus explo-
 ratis, vt antea nihil neq; fecerit indignum bono viro, neq;
 voluerit, interdum tamen, vt humana mutantur, a rectis
 cogitationibus ad iniquas libidines traducitur: & peccat
 eo ipso, quia peccare permittitur, vt possit. Quocirca
 patriam meā singulari sapientia institutā, ac diuino quo-
 dam cōsilio temperatam licet existimare: in qua neq; ma-
 gistratus iidem cōtinuantur, quod est seruandæ ac diuisi-
 simæ Reip. retinendæ vinculū firmissimum: neq; cuiquam
 tantū vni cōmittitur, vt extraordinario iure elatus, liber-
 tati cōmuniq; otio moliri periculū possit. qua moderatio
 ne factum est, vt post annos M C X I V. (tot enim ab vrbe
 condita numerantur) non modo Resp. sit, verum etiā ita
 sit, vt omnibus reb; publicis, quæ nunc sunt, magnitudinē
 opum, iis autem, quæ fuerunt, imperij diuturnitate ante-
 cellat. quæ quibus institutis, ac magistratibus vsa, ab humi-
 li, tenuiq; principio ad tantam dignitatem, atq; amplitu-
 dinem peruenerit: neq; est hic narrandi locus, & hoc argu-
 mentum viri sapientissimi ita non modo copiosē, verum
 etiā peritē ornatēq; tractarunt, vt si quid velis adiun-
 gere, idem sit, ac si in Apellis aliqua perfectissima imagi-
 ne, puta in Venere illa Coa labores. Nobis Romana ciui-
 tas proposita est. quæ quā multas habuerit partes ad
 imitandū præclaras, ex eo patet, quod ita bello ac pace vi-
 guit, vt illius vim & potentiam omnes reges populiq; ex-
 timescerent, æquitatem & abstinentiam subiectæ vrbes na-
 tionēq;

tionisq; diligenter. Formã senatus, quòd in ea publicum consilium fuit, ordinẽ comitorum, iura legũ tribus libris exposuimus. Nunc de magistratibus, eorumq; potestate disputabimus; tũ quia locus ipse admonet, (hoc enim legibus adiunctũ, & tanquã aduexum videtur) tum etiã, quia Cicronem, cui video in his libris, quos de Legibus conscripsit hunc ipsum ordinem placuisse, libenter imitatur.

CÆSARI FERRANTIO

Patauium.

EGO verò istum erga me animum, istam, quæ significatur in epistola tua, benevolentiam amplector libètissime, & amo prorsus amore singulari. nam, vt omittã, quod ita postulat humanitas; tui te præterea mores, tua modestia, & maior iam ætate virtus egregiè commendat, quæ cum ipsa me mouent: tum verò in affiniẽ tuum, Episcopum Suesanum, studium eiusmodi meum est, multis ab hinc annis ex incredibili eius humanitate, doctrinãq; susceptum, vt eos etiam, qui modò aliqua illum necessitudine attingunt, quosq; ille charos habet, complectatur: quo tu in numero vt esses, affinitate primum, id est, naturæ quodam quasi munere, tibi contigerat: postea verò cum natura voluntatem, & cum voluntate studia coniunxisti, excolendis artibus iis, vnde fluxit honor, ac dignitas affinis tui; vnde eadem ad te manabunt, si te illi, immò verò si te ipse tibi quam similimum præbueris. quis enim tantos processus tam adolescens in philosophia fecit, quantos illa tua in aula perillustri Cardinalis Estësis celeberrima disputatio, multis præsentibus, ostendit? Qua tamen de laude ita te sentire volo, vt maximam esse putes, si cum ætate tua conferantur: sin res ipsa spectetur, longè statuas maiorẽ

maiorē esse posse, quodq; viæ confeceris, id quidem esse multum, nec tamen tantum, quantum adhuc spatij super sit. sed, mihi crede, omnis in ea tuorum studiorū sita perfectio est, si, quemadmodum nūc id cogitas, & id opinor, agis vnum, vt intelligas, humanæ res quantum aliis aliæ præsent, ita, quantum infra diuinæ humanæ prorsus cunctæ sint aliquando simul cogitabis. næ tu, Cæsar, si te ad hanc, quam ignorari à plerisq; video, præclaram disciplinam contuleris, magistros habebis haud paulò meliores, quàm quibus nūc vteris, aut etiam per omnem vitam vti potes. extat sanctissimorum virorum multis libris expressa doctrina, qua instruimur, & crudimur ad æternæ vitæ salutem, habes præterea domesticum exemplum affinis tui, summi viri, cuius in vitam si inspexeris, excitaberis ad omnem laudem: coles autem præcipuè veritatem, quam ille tuctur acerrimè, habuitq; semper antiquissimam. neq; verò impedio, quò minus, vt cœpisti, Marco Antonio Genuæ, & si cui præterea velis, operam des: eloquentiam quoq; si adiunxeris, vt res graues & obscuras ornate ac splendide tractare possis, minimè improbo: sed illa præstantiora sunt, quò te hortor, vt aliquam omnino transferas industriæ tuæ partem. De libris ad te missis, habeo gratiam humanissimo, & in primis erudito iuueni, Sebastiano Leoni, viriusq; nostrum æquè familiari, qui mihi hanc instituendæ tecum amicitie occasionem obtulit: quam auidè arripui, iam enim incenderat me studio tui, cum de ingenio, de studiis, deniq; de tua ad optimas res propensa voluntate multa prædicasset. quòd si quid acciderit, in quo tibi opera mea vsui possit esse: id si ipse intelligere potuero, mea sponte suscipiam:

sinsecus, à te admonitus efficiam, vt esse tuã apud me plurimi voluntatem intelligas. Vale. Venetiis.

V I D O L O L G I O

• Placentiam,

PAulo antè dederam ad te litteras, quas cõiectura dierum putabam tibi iam esse redditas : hæ nunc alteræ consequuntur, Scripsi, te absente me cessare in litteris, & omnino tuam operam, tuamq; illam in meis rebus officiosissimam sedulitatem vehementer requirere; sed meum cõfilium esse, te istinc ne prius commoueres, quàm ego aliquibi confedissem. id ego volebam scilicet inuitus, qui te socium & administrum meorum studiorum summè desidero; sed volebam tamen tui commodi causa: primùm, quòd hanc equitandi iactationem, quæ me equidem delectat, tibi otij cupido, suspicabar non placere; deinde, quòd accidisset, vt istas regiones peteremus, quòd post balnea facturi videbamur: intelligebam fore, vt adire commodius ad me posses interuallo minore. nunc audi, cur sententiam mutauerim. Cardinali nostro, cui nimium sæpè calculus molestus est, multis iam remediis frustra tentatis accedere nunc ad aquas Lucenses valetudinis causa deliberatum est: nosq; , vt scis, idem cogitamus. iis aquis qui vti volunt, id maximè spectant vt sicco tempore vtantur. hæc est quasi methodus quædam, quam seruantibus salubres dicuntur esse: permixta cum imbribus putrescunt, graui periculo bibentium. nos porro, ò Lolge, qui didicimus à philosophis, bonam valetudinem ex petere sapientis esse: valde in hac quidem parte sapimus, & , vt optimè valeamus, accuratè, quæcunque vires tuentur, aut augent, persequimur: quæ posse videntur infirmare, ac minuere, declinamus.

namus.

namus. itaque ad balnearum medicinam prius non accedemus, quàm id & tutò, & salutariter fieri posse intelligamus. nunc equidem alienum tempus est. vides, quæ pluuie, quàm penè hyemales diès. hæc dum ita se habent, nos opportunitatem expectantes, in his oppidis, & villulis incundè satis oberrabimus. quod quoniam quàm diuturnum sit futurum, diuinare difficile est: & ego dum te carco, multis commoditatibus vnà careo, tuq; , vt ternis iam litteris significare videris non abes à me sine molestia: mea caussa rogo, tua hortor, vt, quanquam nondū confedimus, maturè tamen, nisi quid grauius impedit, reuertas. & , vt scias, quo me loco conuenire possis: Pisis ad Idus Iunias, et ultra, vt opinor, aliquanto. sed ad Idus Iunias certè commorabimur. Vale. Pisis.

HANNIBALI CARO

Rauennam.

Foroliuensis malè sit, qui te longius à me abstrahit, sed istorum motus præfecti prudentia sedabit. tuq; , vt scribis, Rauennam breui recurras. ibi velim ne quid caussæ sit, quò minus ad me quamprimum. ego volebam ad te, sed impediunt multa, maximè Ciceronis editio: cuius tempus aduentat, vel potius iam adest. itaque occupationum onere valdè premor. sed mihi nulla res esse potest tanti, vt ab hoc scribendi officio diuellar. Nunc est, quod ad te vclim. Qui tibi has litteras attulit, est & mihi, & fratribus meis valdè familiaris. eius opera multis in rebus vsi sumus egregiè fideli. cum Rauennam venturus esset, quiddam vt exigeret, quòd ibi habet in nominibus, petiit à me, vt se tibi commedarem. dixi, cum caussam optimam haberet, commendatione eum non egere: tamen

G . me

me esse facturum. Si quid me amas, Care, vel potius, quam
 tum me amas, tantum hunc hominem adiuua. his temporibus
 cum fides vbiq; sit angustior: vereor, qui debent, ne
 non facile dissoluant. si res in iudicium venerit, noli pati,
 virum bonum, amicum meum, exhauriri longi temporis
 impensa. beneficium non conferes in ingratum: memorem
 enim cognoui. sed tu cum ne speres: me vide, qui à te peto.
 mihi enim gratius facere nihil potes. nam etsi quod ad nos
 attinet, ipsi quidem inter nos magis, quam amamus, ama-
 re non possumus: tamen valde laboro, in quo me ambitio
 quaedam mouet, vt homines nostram coniunctionem, tuamq;
 in me beneuolentiam perspiciant: quarum alteram vitæ
 æqualem fore, alteram eiusmodi iam esse confido, vt nihil
 addi posse videatur. Vale. Venetiis.

EIDEM, Rauennam.

Virum te duco, qui cõpedes illos frangere, & aliquãdo
 te in libertatem vindicare potueris. id quod ego, qui
 neruos ingenij tui bene cognitos habebam, prorsus ita fo-
 re sperabam, vt autem etiam cum Guidicione, id est, cum
 homine doctissimo, & ad tuam naturam aptissimo, tibi vi-
 uere liceret: hoc videret: optare quidem nunquam sum ausus.
 quod quando accidit, beneuolentiæ in te meæ est, gratulari,
 quod euenit: prudentiæ autem tuæ non committere, vt fru-
 stra euenisse videatur. Herum habes, Care: herum autem
 dico: cuius ea suauitas est, is in te amor, vt potius æqualis,
 potius germani fratris locotibi sit: sed quoquo nomine ap-
 pelletur, cum certè habes qualem vis. Quare, quod mihi,
 aliorum arbitratu cum virebas, promittere solitus eras: id
 ego nunc, quando tui iuris es, non à te petam, sed exigam,
 vt operis Musis, iam diu à te, non sanè tua culpa, tamen
 præter

prætermittas, eo, qui cum es, permittente, atq; etiam cohortante, reddas, sed ita procul dubio te esse facturum, vel potius iam facere existimo. itaq; hoc ne monendus quidem es: illud autem etiam rogandus, ut ad nos quam primum venias, ut possim urbanitatis tuæ sales ex interuallo regustare. pedibus, puto fore commodius: nam mari præ frigore obtorpueris. o dulcem congressum, in quem ego vix credas, quam multa reseruem, quæ litteris commissa, eandem suauitatem non habent. Vale.

EIDEM, Rauennam.

Festiuum Molsæ nostri poemâ libenter legi, explanationē verò tuam libentissimè: & sum admiratus acumen ingenij tui summo iudicio coniunctum: quorum alterutrum non ita multis contingit, utrumq; verò paucissimis. Quod scire vis, quid alij sentiant: idem quod ego, nihil esse in illo genere perfectius, quò magis te hortor, ut hanc facultatem ad grauiora studia transferas, & aliquando te, ab istis occupationibus vindicatum, in litteris totum abdas. quod si maturè feceris, cerno iam animo quantæ tibi hoc consiliū laudi, quantæ nobis, qui te amamus, lætitiæ sit futurum. memini, quid tu mihi te facturum esse dixeris: neq; te arbitror oblitum, quid ego tibi in eam sententiam responderim. Mi Care, induc animum, nullos præstantiores esse fructus, quàm qui è virtute colliguntur. & cum hoc feceris, quod & facis, & fecisti semper: tum illud tecum existimato, ac pro certo habeto incredibile esse expectationem, quam de te apud homines cõcitas: quâ si sustinere, ac tueri vis: contende, dum integrum est, omni studio, ut ex hoc vitæ genere, in quo olim te non tuum iudicium, sed vis quædam temporum, tanquam in aliquod

aliquod pistrinū destruxit, quā primū te eripias. quod quia tibi deliberatum esse mihi sæpè ostendisti, nō ero longior in te cohortando. tantū hæc attigi amore impulsus, vt intelligeres, in summis meis occupationibus me tamē de tua laude cogitare. De Ardinghella nescio. quid atrocius est allatum: quod ego sanè quā pro eo ac debui, molestē tui. hominē enim eruditū, & cum tibi amicissimum, tum & nobis, vt visus est, nōn alienū cognoui. velim, tu id ad me plantius, quid fuerit, & vnde fuerit perscribas. Vale.

EIDEM, Raennam.

Litteris tuis, quas tu Idibus Quintil. dederas, ego Nonis accepi, rescripseram quomodo mihi tunc occupatissimo licuit: postea, cum eas per otium in manus sumpsissem, accuratiusq; perlegerem: sensi me quasdam partes, quibus nunc ex intervallo respondeo, imprudentem omisisse. quod etiam si ita non fuisset, ego tamen aliquam scribendi sententiam alicunde arripuissem: non solum, vt quasi tecum loquerer, quod nihil facio libentius: sed etiam vt tuas elicerem, quarum sermo & purus in primis est, atque ornatus & humanitatis, ac benevolentie notis maxime insignis. vel quas mense proximo dedisti, quā amabiles, quanti consilij, quā multi officij? quod munus, quæ partes in iis à te sunt hominis amantiissimi, prudentissimi diligentissimi prætermisissæ? quā accuratè, quā distinctè, quā peritè tuam de meis typis sententiam explicasti? quibus quidem typis, spero fore, vt emendatissimis ytar, quando ad te, & ad Thomam nostrum mihi sunt: quorum alterum in labore patientissimum, alterum in iudicio elegantissimum cognoui. Quod autem ita scribis, homines hoc animo esse, vt nihil à me nisi perfectum, absolutumq; expectent;

expectent: facis tu quidem officiosè, & per amanter, qui ad me excitandum aliorum quoq; opiniones, & iudicia colligas: sed hoc ipsum genus, quod perpoliri à me vis, ut perficiatur, in te est. Quare, quoniam ita casus vult, ut vnus ferè hoc tempore tantum meà caussa posses, quantum ego tua semper volui: etsi mei commodi, atq; etiam honoris ratio postulare videtur, ut in te rogando pluribus verbis utar: tamen id non faciam, ne maiorem desiderij mei, quàm humanitatis tuæ rationem videar habuisse. Do artificè autem confirmàdo, quoniã in hoc vides esse omnia & me longinquum nihil posse intelligis, omnem curam tu suscipias oportet: qui ut idem nobis sit, qui antea fuit, facile cum prudentia, tum commoditas illa tua præstabit. quanquam non dubito, quin ipse per se, vel sine villo artificio tuo, ad id, quod reliquum est, persequendum ita, ut volumus, animatus sit: profectò enim constantiæ rationè sibi habendam ducet. sed tamen, quoniam gloriæ magis studio, quàm emolumentum cupiditate incensus, ad opus est aggressus: subiicies tu quoq; identidem in sermone quasi igniculos, ut vehementius inflammetur. Ficus tuas quod ais te in apertum referre velle, ut aliquando venales circumferantur, quæ quotidie ab omnibus, te insciente, degustantur: ego verò ut id facias, magnoperè suadeo. Quod autem meorum temporū expectationem nimis longam esse dicis, mihi quoq; ita videtur. idq; cum meà caussa, tum tua non mediocriter doleo. Figurarum opus, quod te hortante sum exorsus, textitur illud quidem diligenter, sed vereor ne plus oneris susceperimus, quàm quantum nostra imbecillitas sustinere possit. quod si ita erit, accurre, ut, parte aliqua nobis detracta, & in te translata, releuemur.

Sed ama-

Sed amabo, quid sibi vult, quod in tuarum litterarum clausula posuisti? te, si quæ essent inter nos ad significandum notæ, quiddam occultius fuisse scripturum. equidem, etsi quale sit, videor mihi iam intelligere: tu tamen, vt apertius declares, valdè velim. De mandatis meis, ea, quod tuo com modo fieri possit, si exhauries, per mihi gratum, perq; iucundum fuerit: sed illud primo quoq; tempore, de quo se Martellus tuus curaturum recepit: qui si stetit promissis, reliqua ego à te exigo: sin autem, quod pollicitus fuerat, nondum exsoluit: tum tu liiteris appella. nam de cæteris non ita valdè vrgeo: ages cum licebit, vel dicā etiam cum libebit. in hoc autē nisi mihi quā primū satisfacis, præ dico tibi, flagitatorem habebis acrem & permolestum. Vale, & amicis cōibus salutem à me plurimam. Venctiis.

OCTAVIANO MAGIO

Romam.

Profectò nihil tam accidit contra voluntatem, quod aliqua demum iucunditas non temperet. sic sunt humana. angebar animi, (quid enim dissimulem?) tuis factum occupationibus, ne te complecterer discedētem: nunc idem gaudeo, euenisse quod nolebam: quādo tu arrepta inde tui purgādi occasione, litteras ad me misisti, officio primū refertas, & humanitate singulari, deinde latinè loquentes egregiè, sic, vt eius vrbs, in quam te cum Aloysio Mocenico præstanti viro, Vnetæ Reipub. legato contulisti, veterem eloquentiam redolere videantur. Quare cum animo sum lætatus erga me tuo, fuitq; voluntatis ad me amandam propensæ gratissimæ significatio: tum verò ex ista, quam

quam adolescens admodum consecutus es, Latine linguæ facultate, istoq; quo te video florere, ingenio, tantum accessit ad lætitiã, quantum ne conabor quidem verbis explicare, sensu ipso vix, atq; mente comprehendo. Atq; equidem tibi eð etiam gratulabor magis, si tua bona noueris, id est, si & quæ habes iam, studio tuaberis, & quæ ostenduntur, ac deferuntur à fortuna, magni facies: quantumq; in te erit, nunquam dimittes. non enim, mihi credas, tanti esse tibi Roma debet, quia Roma est, quæ præstantes olim viros tulit, imperij terminos cum Oceano coniunxit: quanti ob vnus hominis consuetudinem cuius est humanitas doctrinæ par, doctrina verò, quæ potest esse maxima, is est Octavius meus: qui urbem, à qua ceteri honestantur, sua ipse virtute nobilitat. Hunc tu virum nactus, cole, si sapis: & pete tuam gloriã ex illius consiliis, vtere quantum licet: & vt liceat plurimum, exopta, ipse te, si vacabit, nunquam à suo congressu, nunquam à sermone excludet, commendaticijs ad eum litteris minime opus est, nec fert hominis humanitas: & tu illi, quod epistola tua significat, satis iam notus, fortasse etiam familiaris. Quod reliquum est, non te fugit illud: Magistratus virum indicat. itidem hæc legatio, qui sis, qui futurus aliquando, patefaciet. quamobrem incumbere ad laudem amplectere virtutem: illa reice, quæ bonis artibus, ac moribus aduersantur: quæ te sapè in ista ætate, tuorum cõmodorum, tuæq; tanquam hostes gloriæ, circumueniẽt, nec facile, nisi prudentiam summam adhibueris, depellentur. Vale, & salutem dic meo nomine exquisitæ eloquentiæ viro, Iulio Poggiano, cuius tibi amicitiam, & consuetudinem valde gratulor. Venetiis.

EPISTO.

EPISTOLARVM
PAVLI MANVTII

LIBER TERTIVS.

HIPPOLITO ESTENSI
Cardinali Ferrariam.

VALDE me leuauit, in hac mea satis grauiter affecta valetudine, oratoris vestri, Hieronymi Faleti, viri praestantis oratio: qui cum sermonem mihi, Ferrariae tecum habitum, exposuisset, multaq; ut solet, de ingenio tuo singulari, de summa grauitate, ac sapientia, nonnulla etiam de tua nequaquam a me, ut audieram, aliena voluntate narraffet: coepi letitiam, quantam aliquis ex insperata, ex optataq; re capere maximam possit: measq; statim esse partes duxi, ut ad te scriberem, ageremq; gratias, quod in eo loco, vnde me depellere fortuna conaretur, tua me retineret humanitas. quo sane mihi nihil optatius, nihil hoc tempore, cum infirmus languco, ad animum meum sustentandum opportunius potuit accidere. atque equidem ita statuo, actum esse mecum miserè prorsus, atq; infeliciter, quod meam ad te veniendi cupiditatem incredibile pestilentia primum, deinde morbus

bus impeditur: & in eo magnam studia mea, measq; res
 adisse d. m. rum: quibus à te, pro tuo instituto, veteriq; con-
 suetudine consultum iri optimè pro certo existimabam. quod
 quando ita accidit, & quando me à tuo conuictu non mea
 voluntas, non iudicium, aut vlla mentis inconstantia, sed
 corporis imbecillitas, atq; hæc anniuersarij, ac penè iam
 perpetui morbi vis importuna sciungit: peto à te, Princeps
 humanissime, id saltem, quod in tua, non in fortunæ manu
 situm est, tribuas, & largiari, vt benevolentia mihi tua, &
 quæ fuit antea, & quæ si ad te iuissim, futura erat, eadem
 conseruetur. hoc si asequor, beatus hac vna re sum: cetera
 parui pendo. ea porrò mihi vt conseruetur, ita postulo. si
 me, qualis in aula tua fuissim, talem esse absentem in tel-
 lexis, id est, obseruantem tui, tuaq; in laude omni studio
 & cogitatione defixum. Quod si quibusdam litteris ani-
 mus à me tuus est offensus: quod in iis dicar minus fortasse
 quam decuit, de te, aut de tuis modestè locutus, quod certè
 secus est: sed si me tunc à mea consuetudine impetus quidam
 abduxisset iracundiæ: nostri pro tua sapientia ingenium
 humanum: magna vis doloris est: impellimur, & pè lon-
 gius, quam ratio concedat: & facta quæ sunt, paulò post
 infecta frustra cupimus. te tamè ita decet ignoscere dolori
 meo, si ex iusta, vt ego arbitror, causa susceptus est: sin
 aliter tibi videtur, ignoscere tamen debes, vt eluceat ma-
 gis in culpa humanitas: quæ si omni digna Principe virtus
 est, te videtur Principe dignissima, quem ad omnem lau-
 dem natura genuit, disciplina erudiuit, multorum annorū
 consuetudo assuefecit. Vale. Venetiis.

FRANCISCO MOLINO

Patauium.

H

Quod

Quod meas epistolas describeris, valde te amot
 & custodiri ate malo, quam ad me mitti. Quod
 autē, nō esse tibi scriptiōē illam infructuosam,
 significas: prorsus non abiuo: verūtamen, quod tibi hoc in
 genere multo & plura, & meliora domi quotidie nascantur,
 hoc equidem nomine haud paulò magis tibi gratulor.
 quam tu, si sapis, agnosce, & opta diurnam occasionem.
 viuis cum eccellente viro, adolescens, præstanti ingenio.
 optima valetudine: viuis Patauij, id est, in vrbe scientiarum
 laude celeberrima: quò, tanquam ad mercatum, virtutis
 cupiditate ita omnes cōfluunt, vt inanes redire turpissimum
 ducant. Plura non debco. noui enim, ad quem: &
 hæc ipsa minimè necessaria videbam: sed obsequendum
 amori fuit in te meo, qui me tacitus, vt tecum de tua laude
 loquerer, hortabatur. Patri verò tuo, & optimè de me
 merito, & iis virtutibus, quæ nobilem virum decet, in
 primis ornato, quid est, quod à me deberi non intelligam?
 Extabit igitur in te, si qua re potero studium meum: illum
 autem colam sensibus intimis in omni vita studiosissimè.
 Vale, & vt Mureti contubernio ac disciplina dignum te
 præstes, quāti tuam laudem facis, quæ mihi maximæ curæ
 est, tantum enitere. Venetiis.

MARCO ANTONIO

Mureto Patauium.

Beasti me tuo iudicio: si modò plus est à te veritati,
 quam amicitiæ tributum. quod ego, quia fauco meæ
 laudi, facile mihi patiar persuaderi. sed amabo te. visne
 mihi legem illam diutius deberi? nescis, quāsim studiosus
 huius generis monumentorum? describe aliquando:
 aut, si stantem in media via describere, minus honestum
 videtur,

videatur, nec pudor tuus fortasse fert: da negotium homini diligenti, quando Achilles noster vel negat, vel certe prorsus agit co modo, ut negare videatur. salutabis tamen eam meis verbis: cui certe fortunam opto, qualem si magister eius haberet, omnia bona, merentipe sime, contingeret. Si quid perperit ingenium tuum, dignum penè dixi utroque nostrum, sed si quid te ipso dignum, mitte: ut constes humanitati tuæ, atque etiam constantia: es enim pollicitus. Quid Molivus meus, flos omnium lepòrum, omniumque virtutum? ut valeat iuue eum saluere quam potes humanissime. Charta me deserit, ut vides, tecum suavissime loquentem. Vale.

EIDEM, Patavium.

V Nam tragediam duobus ipsis diebus, cum assidue scripserim, absolvere non potui. meorum oculorum, ut video, res non est, ac ne digitorum quidem. quid? ego habeo tuos articulos? hui, quantum interest. reliqua igitur ad te reicio. vinctes me facile celeritate: æquabis in diligentia, si volueris. finge operam te dare, cum describes, homini litterarum & prorsus ignaro, & prorsus cupido. finge, amico singulari: quem explere officiis, si liceat, optabile sit. quanquam hoc non finges. nam cum à domesticis discessi, nihil habeo te charius. veruntamen, hæc si tibi proposueris, de quo rogandus non es: monere tantum volui, nihil quicquam omittes in describendo. habes, quam ego in me desidero, mentis constantiam, pectoris firmitatem, hæc mihi morbi diuturnitas eripuit: quæ video esse in te, utinamque diu videam. in adolescentia habes oculos in legendo, manum in scribendo exercitā: vacui verò temporis quantum, vis: & vis in rebus meis plurimum: qui te sæpe dixeris

H ij professusque

professusq; sis ad meum arbitrium tua studia conferre. nã quod ad Gymnasiij curam attinet, nec dies instat publici numeris, & si instaret, opera hæc bidui tota est, bidui, inquam, tibi nihilo longior: mea verò & diurni temporis, & laboris esset non ferendi. ad hæc si accesserit voluntas, quæ mihi non venit in dubium, & inductio illa animi, quæ magnas res faciliè cõficit: negotium habeo absolutum. serua, mi Murete, quod in te est, amicum tuum integellũ: parce valetudini, nostram imbecillitatem, tuorum officiorum ope sustenta, scis, me spectante quo amore, quo consilio, quo etiam præsidio fortunæ tuæ nitantur. nullus me viuente nosti: reliqua. Hæc aliena manu scripsi, cum paululum languerem. tota enim serè nocte, nescio quo casu, somnum oculis non vidi meis, aut viã tristium imaginum turba permistum. Tuum Euripidẽ remitto, vnaq; meum, quem cupio similem esse tui. Ex ædibus nostris,

EIDEM, Patavium.

Monstri simile, Muretus non respondet: immemor ne animus respuit. at occupatus? hoc fortasse verum. vlla ne cursum amoris interrumpit occupatio? omitto iocum. Mi Murete, garrũt sæpè amor: at tu siles, cum tamen, vt opinor, ita me ames: vt fortasse nemo magis: quod certè facis mutuò. quod si, quia legem illam describere per tua negotia non licet, ideo non scribis: rogo te, abiice istam curam. abrogentur potius omnes leges, quàm tuarum litterarum fructu diutius caream. nec tamen, detrahi multum de otio tuo nã causa, volo. scio, tempus quàm vtiliter ponas. illa satis erunt: Mi Manuti, valemus: & valere te, valdè cupimus. ethica sunt in manibus. cum Molino tuo, cum

tuo, cum Sofiano sepe sum: planè viuo. Hac sententia, sed aliis verbis, id est, elegantissima, quibus ipse abundas, si scripseris: satis planè cupiditati meæ, (quid enim dicam voluntati:) satis etiam officio tuo feceris. Vidco te expectare aliquid de meo discessu. dies appropinquat, vel potius iam adest. iam, vt ille ait, sarcinulæ collectæ sunt omnes: nec ferè quod agam, superest. itaq; Nonis Sept. cogitamus. Cum illo, qui mihi nunquam placuit, impuro homine, si quid aduersus me, suscipe, vt ego in tuis iniuriis soleo, & sustine prælia. neruos enim habes. ille, nostram vicem, vlcisectur sua malefacta. nam inuidia rumpitur: & habet, quod intimis eum sensibus dies noctesq; excruciet, nos laudabilia cogitemus, & ad præclara illa studia incumbamus: de isto ne meminerimus: quidem, qui bonos omnes, hoc est, sui dissimiles, odit iniquissimè. Vale, & amicis nostris (sunt enim ferè communes) plurimam salutem Venetiis.

SCRIPIS litteris, & iam obignatis, hesternæ tuæ sunt allatæ, Græcè loquentes non minus argutè, quàm eleganter. qui possum paria paribus? si pergis, clamabo me circumueniri. mehercule non tam aquis vlli fontes, quàm ingenium tuum scatet Græcis & sententiis, & dicitis. maeste: extra locum, amo te quotidie magis: quia tu scilicet ad perfectam virtutem quotidie accedis propius. Sed pauca de re. Videsne: quàm facile tum ferantur, tum abrogentur leges? Vbi sunt, qui tribunitiam potestatem accusant? illa equidem, cum bona mente coniuncta, salutaris. Sed hæc ne nimium curemus. vtere fortuna tua ego alias regiones specto, inuitus nostri disidiy caussa: sed coniungemur animis, corporibus disiuncti. id est maximum,

H ij in maxi

in maximo dolore, solatium. De Philopono, quia comes futurus est itineris mei, velim in eas rationem, si cum hic reliquisti, ut ad me quam primum. colligo omnia, ne quid me moretur in discessu. non enim id agitur vnum, ut voluntati meae, sed illud simul, ut fieri satisfiat.

E I D E M Patavium.

TV vide, cui committas: ego enim binas tantum accepi. Prioribus respondi nudius tertius, meamque tibi de Bononiensi re non modo sententiam, verum etiam voluntatem ostendi. his alteris, quae mihi reddita sunt heri vespere, si rem specto, rescribere nihil est necesse: sunt enim eiusdem argumenti: sin tuam voluntatem, quae quanta sit, ex tuis litteris apparet: sunt eadem iteranda. sic igitur faciam. Affirmo tibi Sigonium nostrum, si Bononiam icrit, praesensque contenderit: certum futurum. habet auctoritatem, ex huius loci dignitate parvam, mirè suis amplificatam scriptis, praesertim his postremis, insigni doctrina, iudicio, ingenio, diligentia refertis, studia Bononiensium civium facile colliget. ciuitas enim est ad humanitatem nulla propensior. Accedit, quod aut petet solus, aut cum iis, quos neque nominis fama, neque verò, ut à nonnullis accepi, litterarum scientia magnopere commendat. Baryæus enim quia ex fortuna non pedit conditionem illam certe non spectat. qui enim Pisis dominetur, & sua virtute, quam nouimus excellentem, & principis gratia, cuius in ditione natus est: quo consilio ad res nouas animum adiciat? Ergo si Bononiae Sigonius: vides, quid se quatur. diis hominibusque approbantibus in eius locum adscendes, quo mihi nihil esset optatius. nam speciem habet Bononiensis conditio maiorem, ut in gymnasio Italiae celeberrimo, emolumentum, certè haud paulo plus hic video futurum.

atque

atq; etiam de dignitate videro. tractantur omnino litteræ
splendidius in publicis gymnasiis, & docetur de loco supe-
riore virtus maiore cum gloria: sed clarissimum Venetia-
rum nomen quasi luminibus obstruit Italicarum omnium
cuiusdam: & hic ortum decus faciliè manat, ac diffunditur
per omnes gentes propter huius urbis communionem, &
quasi societatem cum orbe terrarum vniuerso. Hic venit
in mentem: Cur tu igitur mi gras? alia ratio est. ego urbem
linquo, non cum urbe emolumentum: quin hoc augeo vehe-
menter: illam prorsus amittere non videor, quia Romanis
specto. Habes meam sententiam, quod quidem à te attinet.
De Sigonio autem, quia nihil est tam amplum, quod eius
virtus non æquet, meam, vt opinor, diuinationem exitus
non fallit, nisi si quid attulerit casus, qualia ferti hominum
vita. De Mollini nostri valetudine, cum rescribes, adde
verbum, si me amas. Vale. Venetiis, Nonis Septembr. quo
me die discedere cogitantem noua res detinuit.

EIDEM, Patavium.

Quid homini non timendum? cum te, tam validū, istis
lateribus, ista atate, nihil tale metuentem animus re-
liquerit, valdè me percussisti tam graui nuncio, eoq; ma-
gis, quod ignorare te causam scribis, nam tuendi tui quam
rationem inibis, si te morbus inuasit imprudentem? tuam
continentiā narras. equidem ita credo. vnde igitur fluxit
vitium? parce tibi in studiis, mi Murcte, pro eo quāti ipse
tibi es: aut, si te ipse non diligis, quæ omnes penè diligunt,
pro eo quanti ipse apud te sum: quem tu nisi magni facis,
egregium simulandi tencs artificium, nescis, modum esse
retinendum in omni re? nescis, virtutem nimis appetere,

H iij

virtutem

virtutem non esse? age igitur iam te respice, si minus antea tibi co-
sule, & eam quæ re gloriam, quæ te viuentem oble-
det, non quæ discedentem è vita prosequatur. ita diu iucū
de viuam, vt acerbè nunc uiuo, quia sollicitus de te sum.
recūtos habes doctrina singulari, quorum cōsilio uti pos-
sis: cælo uteris clementissimo: in rebus tuis nihil, opinor,
est incommodè. genus enim vitæ non honestum minus, quā
uile, delegisti, & si te scio de re & lucro minimum labo-
rasse, illa verò habuisse prima, quæ nec mihi postrema
unquam fuerunt, datus, & amicitias nobilium virorum.
Hæc cum ita sint, modò paulò minus mentè, & paulò ma-
gis corpus exerceas, rectissime tibi erit: nosq; tui per amā-
tes, afficies maxima lætitia. quod auguror futurum: &
vt meam spem, quantum in te est, exitu confirmes, te ip-
sum tua, nec minus mea caussa rogo, Kalenâs April. om-
nino te, si id minus, Catullum tuum exspecto, diem unū
prorogari, è re mea non est. Vale.

E I D E M Patauium.

P Lanè nō assequeris, vt video, quorsum illa de me Mo-
mo scripta sint à me. non enim id spectauī, tuam vt
remorarer industriam, sed vt acuerem potius, atq; incita-
rem. tu autem ita commotus es, ita mecum vehementer, ac
penè iracundè agis in epistola tua, vt vix tibi temperes,
ac ne satis quidem, cum velles, temperare potueris, quin
aculeos etiam in me nonnullos emitteres. deinde quasi
blandiris in extremo, verbis vtens amantissimis, atq; ho-
norificētissimis: cum ea mihi tribuis, quæ si respuerē, ipse
me non amarem. tanti enim mihi sum, quanti ab iis, qui-
bus ego plurimum tribuo, fieri me sentio. Ac putabam, mi-
Murete, meos tibi sensus benè cognitos omnes esse: quod
si pau-

si paululum à mente quandoq; aberraret oratio, non esse facturum, ut cò mea verba detorqueres, quò neque meum iudicium, neq; nostra iam penè fraterna necessitudo ferret. quod quando secus video contingere, aberit posthac à meis litteris omnis ironia, aberit iocatio, quidquid deniq; eius esse generis intelligam, ut in utramque partem flecti possit. de illo ne meminero quidè, si potero: hominem enim contemno: silentium quidem, quod potero, ipse mihi imponam. De Plauto vid: or tibi scilicet, quod aiunt, in alienam me sè. sic enim illud interpretor, A me, ut scis, efflagitabatur. Tu verò, me perlubente rem suscipies: si modò, quod contra mihi videbare, animum induxisti, ut efflagitantibus breui satisfacias. verum si præclaros de Finibus commentarios, ad exitum iam perductos, paucòrum dierum studio perpolire non vis, & magno litterarum damno pateris iacere: qui sperem te aut velle hoc tempore noui aliquid ordiri, aut, si erdiaris, posse pertexere? magni negotij est, quantum otij res exigat tuis occupationibus eripere: non minoris, à teipso, ut velis, impetrare. facio tamen æquissimo animo, ut in te reiiciam, ac transferam hoc, quidquid oneris, aut laudis est. consulatur modò publicæ utilitati. id, nò modò à te, quem fero in oculis, sed si vel ab iis, quos & de facie, & de nomine prorsus ignoro præstabitur, æquè lætabor. Quare non solum per me licet, verum etiam, si pateris, precibus tecum ago, ut ad emendandas, illustrandasq; Plautinas comœdias tuam excellentem industriam conferas. vercor tamen, ne, quod summè cupio, id frustra rogem, atque expectem.

Vale. Venetiis.

E I D E M, Patavium.

H y

Ren

Rem tenes: optimè tres poetæ coniungentur, ille, M.
 ANTONII MVRETI COMMENTARIO
 ILLUSTRATVS, reliqui duo, si rem suscipis, quod
 ita liberaliter, ac benignè polliceris, vt à me nō minorem
 verbis, quā re gratiam in eas, AB EODEM EMENDATI.
 quòd si, vt significas, ad emendationes aliqua præterea
 fiet accessio: nā ego tunc verè mutuam inter nos esse bene-
 uolentiam intelligam, ac velle te mecum officiis certare:
 in quo antea (dicendū est enim) potuit esse illustrior amor
 tuus. Confugies videlicet ad occupationes: ego ad illud:
 Nulla potest esse occupatio tanta, quæ amoris, & officij
 cursum debeat interrumpere. me ipso quēquam ne tu ma-
 gis impeditum à negotiis, districtum à curis vnquam nosti?
 quis tamen amicorum (amicorum autē? immò verò etiam
 alienorum) negotia curat libentius? tua sanè caussa noctis
 etiam partem cogitando sæpè consumpsi: cum tamen cor-
 pusculi tenuitas maximè quietē postularet. Sarcies igitur,
 si quid omisū: vel, si nihil, auge superiora, quod certè
 potes, & si meū in te animū spectas, etiam debes. Vale.

EIDEM, Parauium.

Remitto scholia, vt habeas corrigēdi facultatē. quan-
 quam est, cur addas potius, quā mutes. quid enim?
 totus ne quartus liber ita mendosus aut obscurus est, nihil
 vt assequare, nihil scriptiōe dignum excogites? mihi non
 probabis nec omninò cuiquam, tuum in Catullum præ-
 stantem commentarium qui legerit. confice igitur, quan-
 tum quidem per te licet. licet autem tibi, quod, vt ego
 sentio, quā paucissimis. nos opus nostrum intermisi-
 mus tua caussa, tuum ipse opus nostra caussa vt vrgeas,
 atq; absoluas, nec dubito, quin, si adniti volueris, & quasi
 cum ipsa

cum ipsa re contendere: quod ego interdum soleo magna ex parte præstes id, quod præter opinionem meam, ut ali quid (q. fieri nõ possit abiecasti). De reb⁹ tuis, quæ mihi ma hercule magnæ curæ sunt, consilium dies afferet: animus certè meus fluctuat: ita multa in vtramq; partem occurrunt. placet constantia, ita, sed si cū utilitate coniungatur. utilitatem porrò non lucro magis, quàm dignitate, metiamur. quod tu quoq; videris significare in illo loco. Vellem hic paulò honorificètius viuere liceret. Verùtamè, mi Mu rete, si quid agimus minus interdum splendide, contra quam nos præclara liberalium disciplinarum studia docent, excusamur temporum iniquitate, & multorũ exemplo qui, cum affluant iis rebus, quæ sæpè à nobis fortunæ potius culpa, quàm nostra desiderantur, quotidie tamè ali quid vltra appetunt: quam meus magister Egnatius, si audires verba summam stultitiam: si vitæ rationè spectares, planè singularem sapientiam iudicabat. Vale. Venetiis.

EIDEM, Patavium.

Quintilis Kalèdæ, quæ tibi ego diè definieram, præteriere iã, ut vides, itaq; si quã ex meis literis de perpolièdo Catullo tuo curã suscepas, ea te libero. tẽporis enim coactus angustiis, mandauì meis ut alia quædam prælo subiicerent. mensẽ, quod ad me attinet, vel integrum, eoq; amplius, licet imponas. interim ad Terentium omnem tuam industriam, suadeo conferas. noui omninò te laudis in studio nunquam languentem, sed in hoc libro, qui maxime omnium versatur inter manus, ipse te debes incitare, & eò magis quod erit, qui editum statim arripiat, syllabatimq; omnia dimetiatur: admodũ enim seuerè, ac studiosè iudicat aliena: sua verò premit
exire

extreme non patitur, diu licet euigilata, acerbus etiam in se ipsum, minimèq; indulgens. Ego accingor ad Plantum: nec desperarem aliquid à me, si minus ingenio, saltem diligentia, posse præstari: sed interpellant salutatores à mane ad vesperam, honesti illi quidem, cupidi virtutis, officio & amore erga me, ut videntur, incensi: tamen interpellant. scis illa Ciceronis nostri, ad Sebos, Arriq; aduentum ingemiscens. Hui, vnum ne ego Sebosum, vnum habeo Arrium: videlicet, sexcentos: quibus, velim nolim, boræ danda sunt omnes. ex quo quantum molestiæ, quantum hauriam acerbitalis, ipse, qui meam consuetudinem, ac meos planè sensus tenes, facile potes coniecere. nam rem familiarem, etsi minimè abundo, iacere tamen æquo animo patior: studia verò mea negligere nullo modo possum. De tuo aduentu spem nonnullam inieceras: eam rursus extenuant postremæ tuæ litteræ. ego illud scilicet primum, ut habeas rationem valetudinis: secundo loco, quò tuo commodo fieri possit, ut te nobis restituas, exopto. Quid Molinus noster, quid agit? quid autem ego hoc quero? nimirum ille totos dies tecum id est, in virtute totus est: nec tuam complexus doctrinam dimittit, iudicio adductus suo, meo consilio confirmatus. Vale.

Hæc ante lucem, cubans in lectulo, amanuensi meo, & iam meorum studiorum socio, dictavi, nobili adolescenti Cyprio, Herculi Podocathara, qui cras Pataviū cogitat, teq; meo nomine salutabit. illa superiora familiari meo. Sebastiano Leoni, qui se fortè obtulerat, dictaueram inambulans, quòd eram paulò crudior: nec ferè mea manu vii soleo.

EIDEM,

E I D E M Patavium.

QVI mihi tuas attulit litteras, ei ego meam omnem operam, si qua in te vellet uti, atque omnino quidquid valeo, tua causa detuli. visus est meam amicitiam plurimi facere, & a me, præter eam nihil ex petere. quod illi facillimum fuit impetrare. nam cum omnibus natura pateo: tum verò, qui a te diliguntur, amore meo nunquam excludentur. Catulli quod apud te reliquum est, biduo si miseris, satis opportunè facies, deinde mihi orna duos comites eius, utrumque dignum, ubi nervulos ingenij tui contendas. etiam illud, mihi tribuis petenti: quod ante omnia, & unum fortasse spectare te puto. cras, ad summum perendie tria Catulli fœlia mittam. Filiolum meum Hieronymum, nondum quinquennem, Aldo parem ingenio, valetudine firmiorem, mandare Epidaurum ad hominem eruditum, mei que peramantem, Paulum Bosium cogitabam. ibi moribus, & primis litteris imbuetur. nam ego me ad hæc humilia demittere nullo modo possum. Quid præterea? nihil scilicet immo aliquid. Scribe, amabo te, mi Murete, ut instituisi, quam sæpius me. n. hercule, è summis, atque assiduis non modo negotiis, verum etiam animi curis, tantum in tuarum epistolarum elegantia, & suavitate conquiesco. atque etiam, dum ipse ad te scribo, qui te mihi præsentem statuo, mutuumque inter nos sermonem fingo, incredibili voluptate perfundor. Vale Venetiis. Hercules meus quia festus hodiernus dies est: abest. idco hæc mea manu, decies interpellatus, exaravi.

E I D E M, Patavium.

Ais ne? Iannotus ita suavit? vix adducor, ut credam. tibi tamen cur non credam? ego mehercule, quod

Ianno-

Iamnotus probare videtur, id non solum probo, verum etiam mirifice cupio. quid enim mihi suauius tua consuetudine? qua nihil iucundius. tuo vero sermone quid vtilius qui solet esse tum eruditus, ingeniiq; notis adspersus, tum etiam beneuolentia refertus in me singulari. At, Ferraricem sem conditionem vt acciperes, auctor fui. Id quidem (tu scis: facile enim potuisti conicere) valde contra meam voluntatem: cui nihil potest esse molestius, quam a te diuelli. Sed quid? an ego paterer tuam fidem in dubium vocari? qua maxime probitatis nititur opinio. Dixeras de Turulone, præstanti viro, non solum animi, verum etiam fortunæ bonis ornato: cuius mihi fuit, item vt esse debet, auctoritas grauisissima: nec ausus sum repugnare: dedi manus, eundem. conclusi. quod si Iamnotus, quem noui rerum agentiarum vsu peritissimum, antiqui hominem officij, pollicetur sese impetraturum: suscipio, quod abieceram, consilium: nec iam amplius eundem, sed hic, hic nimirum (phinophuandum) idq; nobiscum, summa cum animi voluptate clamo. Ergo, quod iam institueram, obseruabo omnia, omni enitar studio, omnibus inseruiam, volo te bene sperare, me agente, bonis fauentibus, inuidis & obtrektoribus imbecillis. Molino, parum abest, quin vehementer inuideam. quid ni? artem memoriæ tenenti. veruntamen impedit amor, a quo abesse solet inuidia: etiam ea spes, quod ille, quo eum bono alienus homo impertiuit, cui suo homini amantiissimo forte etiam bene merito, certe nunquam denegabit. esset enim sui dissimillimus, id est, humanitatis ex pers. sui recusat: allegabo ad illum, quem? quem putas? te scilicet, cui debet omnia: si modo in (virtute omnia) posita sunt: quæ ille discit te magistro. et ytroq; simul eunte quid non impetremus? vale.

E I D E M

E I D E M Patavium.

Profectò nihil est vberius amore in me tuo: nec amorì cedit ingenium: itaq; me a caussa & vis omnia & idè facile præstas. quod cum ita sit, nimis tamen facerem impudenter, atque adeò neq; ipse te amarem, nec amore tuo dignus essem, si plus tibi oneris imponerem, quàm occupationes pati antur tuæ Scholiis, quæ polliceris, contentus ero, quandoquidem video te commentariolo non vacare. tu modo, qui Catullum expolieris, da operam ut in Tibullo, & Propertio, qui locum illi proximum in elegantiâ verborum, atq; in sententiarum concinnitate obtinent, quàm simillimum tui te præbeas. ita tres pulcherrimi poète, & sine dubio inter Latinos in illo festiuo genere principes, veterem suum splendorem ereptum vetustate, atque hominum inscitia, tuo maxime studio recuperabunt. ego autem ipse mihi gratulabor, & quodam modo gratias habebò, quia te ad hanc industriam excitauerim. nec desinam eadem ratione de litteris, quando per humanitatem tuam licet, bene mereri, cum eo tamen, ut tibi, homini occupatissimo, studiosorum utilitatem, id est, tuam laudem & recundè commendem. Molino meo salutem, & simul age gratias de scriptis meis. Vale.

E I D E M, Patavium.

Binis iam litteris de Martello: nec tamen à te verbum. valde te distentum esse oportet, qui tam longis diebus, tam pone tuas ædes habitantem alloqui non possis. at quæ de re? primum mea, deinde ea, in qua non vltra sex aut septem verba sermonem continuare sit necesse. quare si te nimis vrsi, velim ignoscas: tum, si per tuas occupationes licet, frustra ne vrserim, efficias. quid? Molino nostro negotium

negotium dederis: non recusabit, nostra vtriusq; causa. in quo danda opera est, vt omnino responsum ab illo aliquod exprimatur. nam ex hominis diuturno silentio adductus sum in suspicionem, ne parum sincere mecum agat. Et exactum neget, quod iam in vsum suum erogauerit. quod equidem cupio esse falsum, & me de amico peruetere scelestè suspicari. Nunc audi, quod tua magis interest. quamquam nihil ad te pertinet quod me quoq; ipsum non attingat. nec te puto aliter esse animatum erga me. veruntamen audi, quod certe non expectas. Quenam ei deberi à te putes Euangelia, qui librum inuenerit antiquum, & illam aperuerit latebram, vbi, Caluier, illud sit aliquando deprehensum? equidem incesse omnibus lætitiis, vt ait ille. sed abutur enim illæ turbæ. & comprimetur quid quid erat sermonis aduersus te dissipatum, quod ego & tua & eorum, quos dilexi semper, causa vehementer cupio. verum primū quidq; explicemus: nunc Tibullus instat, de nouo prælo subiectus is, & qui sequitur, Propertius, absoluendi tibi sunt, deinde ad Terentium accingere. interim da operā, vt Bambi libro vti possis: cuius ope quin maculas eluas bene multas, & suos versibus numeros, aliena culpa perturbatos, restituas, etsi non dubito, tamen hortor, vt adhibeas diligentiam. cupio enim de te omnes bene sentire: cupio cōprimi os paulò liberius loquētū, qui nō modò te, verū me quoq; videtur ignorare, nō sine causa ea, quæ soleo, de tuo ingenio, ac iudicio prædicantem. Vale Venetiis.

EIDEM, Patavium.

Paululum nunc quidem ego exorior: posteaquam mihi Manuensis meus, quem abduxerant aliena consilia, optans optanti restitutus est: cuius opera, & officio meis oculis,

oculis, vel planè totius corporis valetudini consulitur e-
 gregiè. iam me labefactabat, iam nutare cogebat labor:
 Stomachumq; deicere quotidiani vel operis, vel officij
 scriptio necessaria cœperat, & is, quem Bononia exspe-
 ctabam, differebat aduentum, vsque eo, vt venturus esset,
 nec ne, valdè iam suspicarer atque subdifferem. qui si ve-
 nerit, erit omninò aliquid, sed vt arbitror, nihil ad Hercu-
 lem: quem scis meam non modò orthographiam, totamq;
 interpungendi, & distinguendi rationem tenere, verum
 ita manum quoque, cum velit, imitari, vt te ipsum, peri-
 tissimum litterarum mearum cognitorem, aliquando fe-
 fellerit. Scribe, inquis, vbi tantum necesse est: ita scribes ra-
 rò. Non ita est, possem studia mea, quæq; habeo instituta,
 quæ multa sunt, abiicere: litteris vero salutantium amico-
 rum, aut aliquid à me postulantium, quaternis in die mi-
 nimum, sepè octonis, & denis, non respondere qui pos-
 sun? vt omninò aut amittenda valetudo, aut humanitas de-
 ferenda videatur. Quare locum habes gratulandi. Debes
 enim meis perinde commodis gaudere, ac tuis, magis e-
 tiam fortasse: quòd ego minus: quàm tu, possum in domo
 da sustinere. De Tibullo, cessator esse uoli, etiam si tibi e-
 go cessandi facultatem prolixè detulerim. est enim, vt scri-
 psi antea, vnius præli opera, ne tibi crebra apellatione
 molesti essemus, intermissa. Verum istos ego quotidie
 poëtas, quos in manibus habes, amo vehementius. caus-
 sam queris? qui a tuas, amanti simè ac disertissimi loquen-
 tes, eliciunt epistolas: quorum non modò suauitate, verum
 etiam fructu aliquo, occasione sublata, carerem. quod cum
 ita sit, cupio tamen, atque etiam, si pateris, rogo, rationem
 habeas rerum mearum: quibus quò longior, cò grauius

procræstinatio damnum inferret. Vale. Ante solis ortū,
albescente die. Venetiis.

EIDEM Patavium.

T vide, cui credideris. nam ad me nulla dum perlata
sunt Catulli folia. quæ si periere, damni factu n est ed
plus, quod nec ad illa, quæ sunt apud te, licet transilire.
quandoquidē ordo foliorū non seruat̄ur, nec pagina pagi-
næ, nec versus versus respondet. itaque magnā vtriusq; no-
strum causa sustineo molestiam: vtercorq; ne, quod alie-
na culpa contractum est, nimis ego id grauit̄er luam. tota
enim typographiæ ratio mutetur necesse est, nisi hæc, quæ
ne funditus interierint, magroper è timeo, hodie folia re-
cuperantur. quod vtinam ex hac difficultate, in quam alie-
na vel socordia, vel perfidia coniectus sum, tuæ me litteræ
cripian: quas ad meas hesternas cras exspecto & ad has
omnino perendie. Vale. Venetiis.

EIDEM, Patavium.

S Edata iam tempestas omnis est, & nauigamus in por-
tu. reddita mihi sum hac ipsa hora, quæ tu tribus ante
diebus miseris, quinque Catulli folia: delata prius ad eū,
qui libros in Asulana tractat officina: hodie tantum, vt
ipse assueerat, an, vt ex litteris tuis oportuit, nudius ter-
tius, diuinare non possum. hoc certè video, per cōmunes
tabellarios non esse missa: quorum fides, in reddendo desi-
derari non solet. sed profectò fortuita multa, quibus per-
turbari, & fluctuare vitā hominū, necesse est: quæ cauere
consilio, aut ratione si liceat, bene cū multis ageretur. per-
deret enim à prudētia felicitas, nunc æquæ omnibus occur-
rant incommoda: vsquequaque casus, & fortuna domina-
tur. De felio lo meo, amabo te, quæ nāāno lun animo, sic
lingua

lingua fauceas, primū amoris nostri, deinde omnis etiam
caussa: auferet ille quidem omnem iucunditatem: & pla-
nē diuellar à me ipso: sed hoc tamen antepono, nisi fallor,
salutare consilium: & vt ei consuletur, animum vinco.
Quod iterum iam ad me Molini manu, gratulor, penē e-
tiam subinuido: meus enim à me, nec, vt puto, rediturus;
Tiro discet: quo consilio, de ipso cognosces. cum ad me
retulisset: neq; suasi, neq; dissuasi: ne dissentirem in hoc ab
ipso patruo, in illo autem à me ipso. suasi etiam potius.
cōtra voluntatē, inquires, & iudicium? sic sum. auertere à
me volui, quæ poterat exoriri, suspicionem vilitatis, &
commodi mei. Clausula sit, q̄ initium epistolæ fuit. Resti-
tutus mihi videor, inuentis Catalli foliis. tu quoq; redi
ad tuam tranquillitatem, nec institutum omitte. Vale.

EIDEM, Parauium.

Quid? tu me putas hoc in genere acutissimum? fuit, etiā
ipse quoq; mihi planē ita persuaderem: nunc nihil
minus. nā hoc toto bienni ò profus nihil vidi: et, vt omit-
tam cætera, mecum illud tantarum v̄igiliarū munus, non ti-
bi venit in mentem, quā miserē perierit? itaq; qui mihi
ipse tam malē consuluerim, inuitus adducor, vt alteri cō-
siliū dem. vides iacere bonas artes: illa sordere, quæ præ-
clara ducebantur. cuius maximē vitij culpam sustinet co-
rū inſcitia, qui putant scilicet in opibus esse omnia, et for-
tunæ pedissequam esse virtutem: stultē: nam illi & viuē-
tes audiunt pessimē, verissimiq; maledictis proſcindun-
tur: & vbi è vita discesserint, æterno silentio damnati, a-
pud omnem posteritatem ignorabuntur. nos autē nūc qui-
dē fruimur suauissima oīum, & iucundissima voluntate, quæ
manat ex honestis cogitatiōib; ac studiis, nec erit, opinor,

illa, quæ nostræ vitæ cursum definiat, dies, non in omni ætate decedens, ac dignitatē pariet ea, quæ nunc, auri argentiq; vis, suis cuiq; aliquando, pro animi ingeniiq; præstantia persoluetur honos. Interim viuamus nobis, ac litteris, seu tibi ab iis, quos nutu appello, id est, ab ipsa planè barbarie: ne quàm ex eorum conuictu labem contrahamus. Munusculum tuum non video cui deferas. inani tibi nostræ, mihi nec peregrina solida videntur: siquidem ipse, quod iā significauit, diu peregrinatus, oleum, & operam. Nobilitatem, & virtutem si quæris, est Bononiæ Camillus Palæottus, Mediolani Bartholomæus Capra, duo quauis laude, ut ego sentio, excellentes viri. Capram nunquàm vidi, sed hominum sermone tanti facio, quanti si ille sciat, studio me, non dubito, quin mediocri complectatur, & in amiciciam plenè intimam recipiat. Palæotto, quæ est hominis humanitas, vsus sum, quàm diu Bononiæ fui, familiarissimè. omnes in eo disciplinæ sunt nobili viro dignæ: morum autem elegantiæ, comitate, officio sumus est. hi sunt nobis ornandi, & diligendi: Crassos quosdā ac Medas nunquam omninò nostræ meliores laudatione faciemus. quin ita desipiūt, ita ipsi se ignorant, & ignorari ab omnibus putant, ut in sinu sibi gratulentur: quasi sint, quos esse fingimus, cum nos ea ipsa, quæ desideramus in illis, ad cohortandum, non ad laudandum, colligamus. Habes meam sententiā, quos vites, quos deligas. nominare præterea multos possem: sed incerta ratio est: et illi duo excellunt. Occurrit illud, ad ignotos, nō facillima hypothesis: alius, fatcor: te quidē ab hac difficultate vindicat vbertas ingenij tui. Alterū est, ambitionis, aut etiam leuitatis cauenda suspicio. Locus omninò aliquis calūniæ dabitur: sed omninò curāda? nimis misera cōditio.

tio.

tio. valeat iniqui: recte sentientes probabunt: nec nos is sumus, qui a multitudinis deprauato iudicio pendere debeamus. Vale.

EIDEM, Patavium.

Mihi verò, ita viam, etiam atq; etiam probatur. Et cum in quouis genere magnus omninò sis, in hoc maxime videris excellere. plane (vt omittā reliqua) ingenij tui quasi quandam dexteritatem sum admiratus. ita concinnè, ita aptè facili quodam sententiarū nexu rem ducis, donec ad ipsum peruenias: in quo te, vbi scis hærere multos (citra omnem adulandi suspicionem) summa explicas cū dignitate. Gratulor tibi de ista facultate, Et eo magis, quòd, si locis impertitur gloria, nouū decus accedit ad Italiā nostram: in qua sedē, auctore, atq; auspice me vno, ita locasti, vt cogitare nihil prorsus de migratione videaris; nec verò secus debes. valde enim ad litterarum elegantiam, planeq; ad omnē humanitatē tibi profuit hoc cælū, è quo iam per quadriennium spiritū hauris. itaq; noster eris perpetuo, mi Murete, si gratus esse vis: quod profecto vis: sales enim hanc virtutē præter ceteros offerre. Tibulli principium mitte, vt cū epistola coniūgatur. Scholia, non dubito te operam daturū, vt tua videantur, id est, lita luminibus ingenij, Et, quantum res patitur, crudita. Vale. Venetiis.

EIDEM, Patavium.

Gratos typos, meumq; de Syriano edendo consilium probari tibi non mediocriter, significas. sic putarā: et in vtroq; nūc mea tum opinio, tum voluntas, te approbante, qui mihi multorum instar es, magis, magisq; confirmatur. De Catulli clausula, parū commodè: sed nihil, Mureto petente, recusandum. Video te Propertium negligere,

negligere, cum ego me illis verbis, que sunt in prima Catulli pagina, quasi pedibus obstrinxerim. AB EODEM CORRECTI, SCHOLIIS QVE ILLUSTRATI. Itaq; nec integrum iam est: & si sit, cur tu poëta me elegantem, maximeq; omnium latinarum fabularum varietate, hoc est, verè poëtica eruditioe florenē, obicias? Etiã illud: oblitus ne es, ei te cōmentariū publicè esse pollicitiū? scholia saltē, si cōmentario nō vacas: & vtrūq; Torquato aut si vtrūq; non vis, Propertii cui videbitur: inops enim ab vni amicis non es, sed malim vtrumq; Torquato, qui nobilitatem à patre, virtutem habet à se ipso. Dices, tibi otium deesse, si hoc impedit, faciam, vt abundes: inibo enim rationem eiusmodi, vt opera meæ, quarum tibi molesta nunt celeritas est, gradu testudineo pergere videantur. Germano tuo cupio mehercule satis facere: sed aduersantur multa, maxime peregrinitas, haud satis apta nostris moribus, & ignoratio sermonis Italici. meum tamen illi studium nullo loco deerit, si mouerit: sin ipse aliquid videro, in quo liceat eius rationibus consulere, aggrediar, & quātum in me erit, perficiam. Vale. Venetiis.

E I D E M Patavium.

VEhemēter mihi arrisere tua scholia, sic inquā, vt ferè se cōmentario, æquare videatur. perges igitur, diis benè iuuantibus. Cupio tuū Pliniū: quē dare poteris amanuēsi meo: cui reditū patruus, nuper è Cypro aduētus, multis à me verbis impetrauit. Exspecto reliqua, quod tuo tamē cōmodo fieri possit. nā, vt tuis cōsuleretur studiis, & cōmodis, cessare de duobus praelis vnum maluimus quā te nimis vrgeri. attamen rogo, des operam, ne longius ducatur. Vale.

E I D E M,

EIDEM, Patavium.

OMni Murete, quot me premunt onera, quibus angor curis. accedit imbecillitas valetudinis: quã, de equidem operam, ut omnino tucar, ac sustentem: sed vacillare interdum necesse est: ita multa incurrunt in nos, quæ nec vitare licet, nec sumus ad sustinendum patres. tu me, tuus amor, tua virtus multum leuat. quod spero perpetuum, nec, ut ait noster, constanti & causa scd voluntatis, ac iudicij. In erratis cur numeras Meror, & Flamma: quorum alterum vetustas vniuersa, alterum consuetudo probat. etiam, Sæcula, tum scribebant. nam Varro in Etymologijs Varro non videtur: itaq; & a Quintiliano merito ridetur. Exspecto Tibulli solita, quæ super sunt. & scholia. Vale.

EIDEM, Patavium.

Molino dixeram, quæ tibi si narrauit, iteranda non sunt: sin omisit, committenda litteris non videntur. nec tamen te diutius celabo: interim hoc vnum, quo fortasse contentus eris: ad alios potius, quàm ad te, pertinere, nec ullam omnino tuæ dignitatis, & existimationis partem attingere. Hic sermo increbuit, ex quadam tua, ut audio, ad Lambinum epistola: captum tibi iam esse de Ferrariensi conditione consilium. quod si ita est, magis operè gaudio, ac tibi Deum ea, quæ cogitas, vehementer cupio fortunare. sin autem hæc inania sunt, ac temerè iactata, æquè lator: teq; hortor pro mea in te benevolentia singulari, ut habeas rationem in primis non modò tranquillitatis, verum etiam constantiæ tuæ, velisq; Patavinã commorationem esse quàm longissimam. ego tan tu, quid quid egeris, meam non modò voluntatem, verum etiam sententiam cum tua coniungam: sed vercor, quod

minime velim, ne quis, in te non rectè animatus, sermonis materiam nactus, leuitatem obiiciat. iam enim quiddam in audiui. In Tibulli quartum, aucto scire, cur nihil volucrisnam, posse te, certum est. nos opus intermisimus, donec à te plurima colligantur. scis consuetudinem præli. urget te, quo tempore minus expectabis, & opprimet, nec opinatam. quare cum otio nostro tuum negotium meiri non debes, sed, cum iacere nos videmur, ipse nihilo minus ad industriam excitari. Amicus ille tuus, cuius ingenium, ut in adolescente, laudabamus, detulit quædam, ad * quæ, si ille vera putasset, incenderetur aduersus me, & institutam amicitiam, quam spero fore diuturnam, abrumperet. te vnum testor, quid ego de illius doctrina, atq; ingenio sentiam, & sæpè prædicarim. ille tamen simiolus longè aliter: vel, quod est, ut multi, infensus Italico nomini: vel quod natura improbus, qui fingat ea de me, quæ repugnant penitus iudicio meo, atq; etiam naturæ: cumq; ornatus à me sit, detrabere tamen de mea laude conatur. nec tamen est nihil, quod ad te ipsum pertineat. quæ, quia sunt iniusta, contemnes, ut ego, quæ sunt falsa. Vale. Venetiis.

E I D E M, Parauium.

Cum antea, multis mihi, declarata argumentis, tuam prudentiam valdè probaui: tum vero, lectis tuis litteris, laudaui te, ut hominem consilio præditum excellenti, atq; etiam, ut virum bonum, qui nihil antefert honesto, suæq; maximè fidei, vel cum rei familiaris ingenti iactura, sibi esse habendam rationem existimat. Opima tibi deferbatur, admodumq; honorifica conditio, auidè à multis, & ambitiose petita, nihil occurrebat contra, quin accipienda videretur, tu tamen reuicis: & facis, meo iudicio,

iudicio, sapienter: primum, quia tueris officium, qui Cardinali Estensi iam promiseris: deinde, quia ne sic quidem tuam utilitatem deseris: quis enim illo ad liberalitatem propensior? quis paratior ad fortunæ bonis? habes igitur in eodem cum voluntate rem. nec tu is es, in quem aliquid indignè conferatur. atque etiam, quò maior, ac prestantior adesse, at se tibi offerre videtur occasio, cum summo Principi, singulari viro, tuam operam dices: eò tuam acues atque excitabis industriam diligentius, ut ipse te vincas, & benevolentiam Cardinalis eximij omni tibi ratione concilies. in qua una si tuæ vitæ quasi tabernaculum constitues, & ita perpetuò senties: o te felicem, Murete, nec iam amplius ad Fortune pendentem, quæ tui similes sæpe iactat arbitrio suo. Nunc ego quidem ad te fructus tuorum studiorum vberrimos, de quibus me sæpè prædicantem audire multum, non solum expectabo, verum etiam exigam. quanquam tu mea certè monita non expectabis. novi enim tuos sensus hac in re cum meis optime congruentes, ut eam denique esse vitam ducas, quæ vivitur in studiis, cætera inania, speciosa multa, plerumque tamen falsa. Interim frueri tecum ipse, & quod aiunt, in sinu gaude tantæ felicitatis expectatione: quam æqualem video fore vitæ tuæ ipsa vivente, qui te expectat: quem debes, vel si tibi Croesi opes ostendantur, unum sequi, & unum ornare tuis studiis, vel potius ex ipso tui ornandi, atque illustrandi capere argumentum. Vale Venetiis.

E I D E M, Patavium.

Laborabam vehementer de amico nostro: nunc animum meum constituit, aliquo interdum, ut verè dicam, metu fluctuantem, epistola tua atque ad metum accedebat

I v indi-

exdebat indignatio. quid? virtutine deerit ornamentum?
 aut etiam locus, vbi consistat? tantane est temporum ini-
 quitas, & hominum in suis bonis ignoratio? hec ego quan-
 doq; mecum: nunc vacuus cura iam sum, & ex eo, quod
 significas, vt in exoptata fortuna triumpho. velim igitur
 ei meo nomine gratuleris. Tuos versus, tua fretus huma-
 nitate, iam promiseram. eos expectabo, minima, si fieri
 potest, interposita mora. ne tu velim me diuturna expe-
 ctatione ducas: illa ad illos, qui te nunquam amarunt,
 quos male scis audire suo merito, cur non transferas ad
 alios? equidem suadeo. quod si tenerem hypothese[m] facile
 dicerem, ad quem, me a lusibus, & a corporis voluptate
 plane reuocat non solum natura mea, sed etas etiam. se-
 nectuti propior, quam adolescentiæ. itaq; si quid ad me
 scribes, remoue, amabo te, omnia, quæ dilexisset Plato
 videtur, voluptuaria. intelligis, opinor, quid significet: &
 quod significo petere me, vel cupere etiam, si me putas in-
 genium tuum nosse, existimabis. De benevolentia tua, etsi
 nunquam dubitavi, ex te tamen ipso ea, quæ opto, liben-
 tissimè audio. quanquam ad studium in te meum nihil ad-
 dit studij tui commemoratio. non enim te amare cœpi, vt
 ipse me amares, sed quod amabilem ipsum esse duxi mul-
 tis nominibus: quæ tibi ipsi ne exponam, non modò
 meus, verum etiam tuus pudor impedit. iactura te mouet
 rei familiaris in discessu repentino. noli laborare: lucrum
 erit in damno: si spectas eum, qui te excipiet, præstantem
 virum, erga tui similes optimè animatum, cuius egregiam
 voluntatem nò dissimilis fortuna comitatur. sarcies igitur
 ille, si quid ob subitam migrationem damni facies: &
 vt spero, tuum, te consilium quotidie magis oblectabit.

Polam

Polam video te abieciſſe, & lætor me hercule tua cauſſa. veruntamen, ſi quando opus erit, ſeceſſum illum non contemnes: vt habeas tu quoq; exemplo Africani, & Lælij, tuum Lucrinum, cuius in littore, neglectis Regum theſauris, omni prorfus ambitione ſolutus, aut conchas legere, aut fluctus numerare poſſis: cõque lætius, ſi me tibi tantæ comitem voluptatis Deus obtulerit. verum hæc, vt quidem noſtræ nunc vtriuſq; res habent, inania: quæ tamen, ſi perfectè ſaperemus, omnium fortaffe prima. Sed vides metecum garrire? captum voluptate ſermonis, dum te quaſi præſentem alloquor, & vtor manu eius adoleſcentis, quem iure Latij donatum, Cretenſibus ademptum: affirmo tibi dignum aliquando fore noſtro contubernio. quod quidem ſtudioſè agit, tuo maximè exemplo incitatus, eſſi non te noſtra domus, ſed tua te industria, iuum nobilitauit ingenium. Libri aliquando exierunt, quos ad te mitto, iuuenis optimi, & inſigniter eruditi, Onuphrij Panuini. non dubito, cum legeris, quin meum de illius præſtanti virtute teſtimonium confirmes. habes alia in manibus, vnde fructum ſtudioſi capere vel maximum poſſint. quæ vt edas maturius, otium illi exoptare, qui rerum nobilium ſcientiam appetunt, omnes debent. Vale. Venetiis,

EIDEM Ferrariam.

Vix credas, quàm non facilè mea manu litteras conficiam, & quàm facilè, cum vtor amanuenſi, fluat oratio. itaq; ſcripſi ad Scuerum laborioſè, quod inambulans, vt antea ſolebam, minimo nogotio dictaſſem. diſceſſus ille meus, magnorum index malorum, vt ab amicis tunc, falſa coniectura ductis, putabatur, familiares meos, quorũ vti opera conſueueram, Podocatharum, Faſinarũ, poſtremo

postremo etiam Nicolaum Crentensem mihi ademit filium
 habeo, sed puerum adhuc, & imbecillo corpore, & occupa-
 tum satis domestica cura, itaq; posthac nisi quid occur-
 rat grauius, per quam raro, & quam breuissimè scribam.
 venio ad litteras tuas. Reuersus è Foro Iulij, quæ uerã
 non tam negotij, quam valetudinis caussa, reperit librum
 tuum Variarum lectionum, quem apud Sixtum Medicen,
 communem amicam, excellentem virum, reliqueras: noli
 expectare iudicium meum. malo enim te ab alijs, quid de
 tuis studijs, quid de ingenio existimem, quam à me ipso cõ-
 gnoscere. unum tamen illud non minus verè, quam liben-
 ter dicam, nihil me adhuc in hoc genere legisse ornatus,
 nihil eruditius. Quod autem quibusdam in locis & à me
 dissentis, & egregius idem laudibus me ad cælum tollis:
 parcius utrumq; vellem: sic enim utrumq; fortasse uolius:
 ego tamen gratias, quod publicam utilitatem rebus om-
 nibus anteponas, quam ego antea consuetudinem, ac-
 ceptam à patre, seruauim mea sponte, & seruabo posthac,
 tuo inuitatus exemplo, diligentius. De numimis, cum lu-
 bebit, atq; adeo ut lubebit: urgeri enim cum, qui cum tibi
 usus intercedat, ne si quidem ipse uelis, facile permitte-
 rem. Dionysius paulo serius, quam putaueram absoluetur.
 moram iniecit commissa inter operas rixa, absente me.
 neq; tamen hæc satis leui, sed alijs adductus caussis, quæ
 pòderis lōgè plus habebant, penè totum consiliū abiecerā.
 nunc, te hortante, ac monete etiam ut celeriter, quid agam?
 quid autem, nisi quod ipse cupis? quod certè mea caussa cu-
 pis. urgebo igitur pro virili, nec impensè parceretur, aut
 labori. De Gallorum Rege, dolui sanè grauius dolorem
 uestrū: sed humana quæ sunt, humaniter ferēda. nec uobis
 doctrinæ

doctrinae remedia, nec ea, quae sumuntur à rerum usu, deesse possunt: & tu mihi miranda narraſti de Cardinalis pietate in Deum: quo ille se, vosq; omnes praesidio aduersus iniquitatem fortunae praecclare tuebatur. Vale. Venetiis.

IOANNI BAPTISTAE RHAMNVSIO, X. virum consilij, à secretis, Venetias.

Cum à nobilibus viris, in haec loca vel animi, vel negotij causa confluentibus, dignitatem illam, quae maxima est in nostra ciuitate, vt arcanis praesesses praestantissimi X. virum Consilij, summo omnium consensu tibi esse delatam accepissem, magno perè sum laetatus: tum pro ea, quae olim inter te, ac parentem meum mutua semper fuit beneuolentia, tum pro mea in te veterè obseruantia, orta primùm à meo de tuis virtutibus iudicio, deinde à te multis, ac variis, vt tempora tulerunt, erga me, meosq; officiis vehementer aucta. atq; ego meam tibi penè incredibilem laetitiam, ex honore tuo susceptam, statim litteris declarasse, nisi, autumno iam exeunte, breui futurum sperassem, vt, in urbem reuersus, praesens praesentem gratularer: neque solum ex oratione, sed ex vultu, et oculis, qui sunt indices animi, de meo in te studio, intimoq; sensu iudicares: hac ego me non multorum dierum exspectatione cum sustinerem, ecce tibi amicorum litterae, ecce nuncijs, proximis comitijs tulisse te fructum ante actae vitae omnis tot peregrinationum, quas in Galliam, ad Helueticos, Romam, etià ad hostes armis infestos Reipub. causa suscepisti, tot consiliorum, quae à te fluxerunt ad augendam, quantum in te fuit, patriae dignitatem. cum enim longo post intervallo in eum locum rediisses, vnde magistratum designatorum nomina recitantur: consurrexit senatus vniersus, ex tuo conspectu mirifica

rifica, voluptate perfusus. quæ tum animorum omnium perspicua significatio ita comouit, ut illico magna vis lachrymarum exciderit, intuenti benevolentiam tuorum ciuium, quos in omni ætate dilexeras, quibus iam inde à prima adolescentia, parentis tui summi viri, exemplo omnibus officiis inseruieras, nulla tibi præterquam amoris, præmiorum spe proposita. Fuit igitur eo die mutuum, et æquale gaudium: senatus primum ubi tuam sibi vocem clarè pariter & suauem, in pronunciandis magistratibus vidit esse restitutam, quã post obitum magni Cancellarij Francisci nimium sæpè desiderauerat: deinde tuum, cum illa tibi cum incredibile gaudio, ac penè cum clamoribus vniuersa consurrectio, quid de te tui ciues existimarent, quo te studio, qua charitate complecterentur, ostendit. Enimuerò lætari te puto, quod quidem iure facis, summo dignitatis gradus, quo te tua virtus extulit, ut arcana illa tractares, quæ ad Reipub. salutem, & huius magnitudinem imperij pertinent. verum hoc sæpè vidimus aliis quoque contingere, optimè scilicet de patria meritis. nec enim honor in quæquam, qui sese magnis in rebus non sæpè probauerit, confertur: studia vero tanta, testimonium tam illustre, consensum eiusmodi quando vlla omnino in re, vel in quemquam omninò hominem vidimus, aut audiimus? itaque cum ad meam priorem lætitiã nihil addi posse existimarem, nunc tamen accessionem haud mediocrem noui gaudij factam esse confiteor: ut eam testari litteris, ac tibi, quoquo modo licet, indicare sum coactus. video enim te vno die, atque vna planè hora mercedem cepisse nã modò meritum tuorum, quorum habes testem vniuersam penè ciuitatem, verum etiam perpetuæ tuæ modestiæ, cum, amo-

res ac iudicio patriæ contentus, nulla unquam commoda, nullum honorem tibi esse petendum statueris, ut admiratio simul & dolor propinquos, ac familiares tuos ferè omnes afficeret, quod ista dignitate, quæ tibi nunc incredibili omnium studio delata est, ornari antea noluisses. quorum te denique, ac simul omnium ciuium voluntas, atque cohortatio uicit, & ad honorem exoptatus, atque accersitus accessisti, nulla usus precesatione, nullis precibus, tua uirtute commendatus, quæ tibi omnia omnium suffragia facile impetrauit. quando igitur, honore accipiendo, patriæ satisfecisti: dabis eidem optanti, atq; petenti ut ad tuendam ac sustentandam senectutem tuam quidquid curæ, quidquid potes industriæ conferas: ut & tu mē rifico illius in te studio, & illa uo excellenti consilio, tua rerum omnium publicarum scientia frui quàm diutissime possit. idem te priuati: n rogant necessarij tui, propriè uerò filius adolescens, in quo uidetur tua uirtus efflorescere, tua iam probitas, tuæ ad optimas res propensio uoluntatis agnoscitur. Ego autem, cum nemini in te amando, colendoq; concedam, iisdem uxor precibus, ne tuam ætatem, confectam iam annis, & laboribus pro Repub. susceptis, rebus agendis nimium uexes, uereor enim, (ut omittam publici muneris curam) ne plus officij amicorum causa, quàm sustinere fortasse possis, tua tibi imponat humanitas, quod si desiderium odisti, & quæ aliis quies uidetur, laboruq; ac molestiaru quasi fortè expetitur, eã tu ignariã appellas, nec homini quidquã uitandũ magis existimas: habes in quo te exercẽas: duo supersunt, aliquod iã annis instituta, de uinoru & nauigationum diuino accerdi: scilicet cursu præclara volumina: quæ si ad primũ,

omnes

omnes libenter, nec sine tua summa laude legunt, aliquando adiunxeris: egregiam, & maioribus nostris, multisq; ante seculis reconditam doctrinam, præclaris imaginibus expressam, orbi terrarum patefacies. tuoq; nomini gloriam paries haud paulò maiorem, quam quæ tibi à cunctis honoribus & magistratibus, vel magnificentissimè gestis, manare unquam possit. eoq; magis in hoc studium debes incumbere, quod omnem amœnitatem, quæ solet ad scribendum inuitare, tua tibi Rhamnusia villa abundè suppeditat. itaq; fruereis eodem tempore Marsangi Musis, deliciis, ac amoribus tuis: & nobis, posterisque, maximè verò Paulo consules filio tuo, cuius omnes egregiam indolem amamus, & exorientem virtutem admiramur: quem à te, nisi graue sit etiam atq; etiam meo nomine cupio salutari. Vale. Ex Plebe Sacci, Pridie Idus Octob.

M. ANTONIO NATTÆ

Mantuam.

GRAUI, ac diuturna oculorum valetudine impeditus, feci tamen, ut litteris tuis, humanissimè atq; elegantissimè scriptis, quam primum responderem. Ego te, Natta, ex illo tuo præclaro libro, quem de pulchro inscripsisti, iam pridem cœpi colere. mea tibi voluntas non patuit: cæteris, quid de te sentirem, sæpè in sermonibus declarauit. Nec verò mirari satis possum, qui potueris tantos processus in philosophia facere, homo versatus, assidueq; occupatus in tractando iure civili: in quo ipso te excellere, & audio de multis, & res indicat: quandoquidem certatim viri Principes te accersunt, summisq; muneribus præficiunt. Equidem ut beneuolentiam tibi meam præsens præsentem patefaciam, cupio Mantuam excurrere: sed me

sed me deterret valetudinis infirmitas. tametsi affirmabatur is, qui mihi tuam epistolam reddidit, posse me à meis laboribus Mantuam vsq; non incōmodè nauigare. itaq; audebo fortasse. igniculū enim desiderij vix iam fero: & si quid est in itinere difficultatis, homini praesertim imbecillo, vincit amor in te meus. De tuo libro, quid iam exspectas, ut rescribam? vidēsne me in aere tuo totū esse? impera mihi, quod vis, & vtere me, quantum vis: subibo omnia, & perferam tua causa. Meum librum de legibus ad te mitto. iisdem typis, si tibi placuerit, utemur in tuo libro. sumptus omnino maior erit, quàm si littera minor esset: verum hoc tui consilij, ac voluntatis est. Statue arbitrato tuo: perpende magnitudinem libri: deinde significa, quid velis. mitto etiam aliud characteris genus, ut alterutrum deligis. utriusque enim in folij, quod aiunt, formam aptè conuenit. tametsi si dignitas maior est in maiore. De ratione sumptus, si numerum paginarum tui libri significaueris, & simul versuum in vnaquaque pagina, & litterarum in quolibet. versu, facile summa fiet, & ad te scribetur. Num quid praeterea? hoc de meo libro quid sentias, cupio significes. vix enim credas, quam à iudicio tuo pendeam.

EIDEM, Mantuanū.

Praeclarè Hector ille apud Næuium: Laudari abs te pater cupio, laudato viro, possū ego nūc idē vsurpare. video me laudari, à quo viro? à M. Antō. Natta, in quo sunt ingenij, sunt animi, ac virtutis ornamenta plurimā: ego porro aliqđ fortasse, si cū aliis cōferar, videri possim: cū verò ad te vnū cogitationē cōuerto, vix credas quā mihi ipse displiceā. Quare pmitte mihi ut eas laudes, quas in me cōtulisti, reiciā, aut ipse maiores in te transferam:

K.

nam

nam mihi vtrumq; nostrum æquã lance pendere, magni negotij nõ est. vt vt est, amo voluntatem tuã. ea mihi est, eritq; semper, vt debet, au: iquisima. De aduentu meo, muto consilium in horas singulas. tu me allicis, vel attrahis potius: reuocat, & retinet valetudo cùm ad te specto, nauim conscendo, vehor, appello Mantuam, tecum sum, sic est amor, & illæ, quæ fluunt ex amore, voluntates: rursus, cum ad me conuertor, & meam imbecillitatem intuetor: qua macie sim, quàm tenui cute, quàm natura mollis, & procliuis ad morbos: relanquesco paululum, & quasi nauim incitã tam leuiter inhibeo. vides adhuc, & sentis fortasse, tentari corpora frigore, leui quidem, sed tentari tamen: vides perfolari cælum ventis: rationem esse temporis prorsus incertam, & inconstantem. quæ firmiores non timent: ego valedudinarius nisi timeam, parum videar me nosse, parũ vitæ consulere. quod nec humanitatis est, nec satis piũ: cùm nos iusserit ille summus Imperator quasi suos milites in hac statione, donec ipse reuocauerit permanere. Calores, vt spero, quæ mea solet esse anniuersaria medicina, me mihi restituent. Itaq; Iunio ineunte, aut eo certè mēse te, vt spero, complectar. sin videbo sine meo periculo fieri nõ posse, vt in viam me dem: docebo te litteris, quid consilij ceperim. Tu un librum tractabo, qua licebit diligentia, animo certè erga te singulari. Vale. Ventiis.

EIDEM, Mantuam.

Adeo ne errauit, & lapsus sum in subducendã ratione, vt de folijs quinquaginta coniecerim, quæ nũc octuaginta fore video? pudet indigentia meã. verũ, vt vt est, cõmodo meo rem suscipere non possum: nec audeo recusare, ne meã fides in dubium apud te veniat. itaq; peto a te vt

CUM

cum tua ratione meam quoque ducas, nec exigas à me plus quam res & fortunæ meæ patiantur. Nam, quod ais, redituram ad me pecuniam cum fenore, libro vendito: videlicet communi quadam, non propria me regula metiris, non enim ego, ut alij, qui libros imprimunt, habeo statim certos homines, qui eos diuendant, & longinquas in vrbes, regionesq; disseminent. venduntur hic statim à meis omnes ita paruo pretio, ut lucri quidem minimum, sed minimo simul labore, minima molestia fiat. Meum ergo librum itidem, inquis, vendes. De doctrina libri tui, de elegantia possum ego facile iudicare: de venditione quis præstat an nescis, libros latinos, optimos veteres, ita nunc iacere, ut penè sordium in genere putetur: vix iam Ciceronem ipsum Cæsarem, Sallustium legi, à multis etiam ne legi quidem; planeq; contemni? quare noli mirari me tam esse diligentem in iis rebus, quas me docuit vsus penè quotidianus, & in quibus non licet esse sine magna mercede negligentem. De tempore, quod vrges, facultatem imprimendi non concedunt, libro non inspecto. atq; vti nam, inspecto, concedant. quod si dixi eos me faciles habere: non significauit posse me, libris non lectis, impetrare ius imprimendi, sed consequi, statim ut legantur: quod ita multis non contingit. sæpè enim vidi, nonnullorum scripta apud eos, quorū potestatis hæc tota ratio est, per multos menses custodita; neq; legi, neq; reddi. Mittas igitur librum oportet vniuersum: mecum autè amicè ages, pro ea, quā tu doces quotidie præclaris exemplis, æquitate, ita si erraui, non luam grauius, quam debeo, sin error à me non est, à te verò aucti libri magnitudo tota pendet: ius tueri pro tuo instituto, & amico simul consules. Vale.

VT concludā paucis: quando nec mihi ad scribendum, nec tibi ad legendum otij satis est: si librū miseris, imprimitur. nolo enim meam apud te fidem in dubiū vocari: nihil est tanti. de tēpore, incertū est. pendet, vt sæpè iam scripsi, hæc tota res ab aliena voluntate. crediderim tamē intra mensem cōfici & expediri rem posse, tum studio nostro, tū intercedentibus amicis, nobiles viris, & gratia florentibus. libro non inspecto, facultas imprimendi nunquam dabitur. scio nullam in eo labem esse, quæ legentiū animos possit inficere. noui tuos sensus, mores, probitatē. quæ ego pluris etiam in te æstimo, quàm eam doctrinam, qua parē fortasse aliquem, superiorē certè habes necminē. verūm mos est gerendus consuetudini. cōmunis hæc est, nō tua præcipua conditio. Ad me autē quod attinet, voluntati tuæ, in qua vim esse cupiditatis intelligo, nulla interiecta mora satisfiet. Vale. Venetiis.

EIDEM, Mantuam.

Hodie, tribus medicis adhibitis, accuratè disputatum est de meo exeundi consilio. vè probant, sed illud addūt, totā æstatem dandam esse otio, iucūdati, exercitationibus modicis, nec redeundum in vrbe ante mensem Octobrem. itaq; vehementer animi pendeo: nec, quid consilij capiam, satis habeo exploratū. in hac dubitatione venit in mentem de tuo libro: quem, si exeo, video fore, vt serius fortasse, quàm tua volūtas ferret, imprimatur. qua re monēdū te litteris existimaui, vt aut statim eū mitteres aut imprimēdi consilium differres. Ego hic vel tua vnus causa cōmorabor, dū liber absoluatur. ¶ si statuis de subita impressione, qua velis formā, quo characterē, quo numero,

numero, signifi- ca. Suaderem omnino, vt aliorū opera, me absente, vtereris: sed timeo mēdas, et sordes: quibus inquinari, & corrum- pi tua scripta per operarū in curiā, nolim. q̄ tu iā sēstisti in libro de Pulchro, qui tractari non potuit indecētius. His litteris cupio à te primo quoq; tēpore respōderi: vt, quod ad me ipsū attinet, certi aliquid possim statuere. meam enim volūtātē ad tuā accōmodabo. Vale.

EIDEM, Mantuam.

Litteris tuis perlectis, aggressus sum legere tuum libellum. Legeram iam antea Venetiis, allatum ad me à Carreto tuo. mirificè semper placuit. genus enim scribendi non minus elegans, quàm eruditū, complexus es. Quod ad typos attinet, video paululum detritos esse vetustate: itaq; specie illa, quam recentes habere solent prorsus carent. & cōpactum nimis atramentum videtur: ex quo fit obscurum quiddam, quod legentium oculos offēdat. Menda quædam deprehendi nimis fœda, nec eiusmodi, vt disimulari possint. cuius incōmodi causam puto tibi non latere. sæpè enim hic, dum imprimitur, vel emendationi nemo præest, vel præesse solet homo mercenarius, & parū literis instructus, & is, cui pecunia, quàm fama, sit antiquior. nos tamē, & quia de existimatione laboramus, et q̄ te nimīū diligimus ob tuā probitatē, nimiumq; colim⁹ ob eruditionē enitemur, et cōtendemus, quantū ser- uacis oculorū nostrorū, vt satis in hoc genere fiat tuæ volūtati. ad quā tu me diligentīā tacitè vocas in tuis litteris. laudas enim, & Aldi filium agnoscere te dicis. quam sunt hæc acuta, quàm me pungunt atque excitant ad omnem laudem, non modò hanc propriam, Typographiæ, quæ iam in nostra familia inueterauit, & quasi debita, po-

stulatur. Sed heus, adhuc ne tibi meus liber est in manibus? atqui abiectū iam à te, & latere in angulis, obductū puluere, existimabam. nec tu is es, cui bonas horas male liceat perdere, homo assiduis curis, maximisq; negotiis districtus. itaq; peto à te, hoc mihi des, ne tuum otium à summis rebus ad meas ineptias conferas. Satis iam obseruantia in te meæ, satis humanitati tuæ dedisti. hoc si plus cupiam, non agam satis modestè, nec te nosse, nec me ipse videar. Verbum optabā in epistola tua de Carreti valetudine, optimi viri, vt visus succūicere, tui certè studiosissimi, nam affectum pessimè, ac penè desperatum dixeras, cum essem Mantuæ. Mecum altum est in hac peregrinatione prius infeliciter. incidit in morbos tota penè domus: sed vxor cum periculo vitæ integrum iam mensē miserrimè iacuit: nec dum video quid sperem: cum iactetur acerbissima febre, nec habeat spatium vllum sese colligendi. ego, cū non optimè valuerim corpore, neq; nunc valeam, quo fuerim animo, quo nunc sim, vel me tacente potes existimare. fortitudinem laudo: sed eam in me ipso nunc requiro. vincor enim aduersis, nec possum planè, quod tu potes à Philosophia illa vera, quam Aristoteles ignorauit, præsidii petere. Sed longius progredior, tuas litteras expecto. solatium fortasse aliquod in malis afferent. Vale. Asulæ.

EIDEM, Mantuam,

MEum in reditu consilium hoc fuit, vt Mantuæ conscenderem, idq; maximè tui salutandæ causæ: tū, vt, quod antè de tuo libro imprimendo inter nos conuenerat, id comprobarem. non licuit ob viarum difficultatem, & frigora, scis enim, quam tenui cute sim, quam imbecillio corpore. Caneti igitur, & meo, & meorum consilio,

filio, tranquilla tempestate cōsecendi: Mantuamq; præter
 uetus, viginti, opinor milliariorum interuallo, Clodiam
 triduo incolumis appuli. hic me amici, & propinqui læ-
 titia incredibili exceperunt, qui de reditu meo, sæuente
 iam hieme, penè deſſerant. negotia nūc repetimus: quæ
 cum neq; pauca ſint, neque ponderis exigui: nullum tamen
 habeo prius, nullum antiquius co, quod ad te pertinet. vi-
 de igitur ipſe, quid ſtatuas. nam, ſi perſtas in ſentētia, mit-
 tenas liber eſt ante medium Ianuarium: quo ſpatium ha-
 beamus eos alloquenai ac rogandi, quorum iniuſſu nemo
 imprimis impune, vrget etiam Philippi Regis orator de
 libro edendo, quem ei miſit, homo, vt aiunt, Græcè Lati-
 neq; benè ſciens, arcanorum ipſius Regis particeps, Gō-
 zalus Perez: cui roganti per litteras, vt omnino ſuus li-
 ber meis typis exeat impreſſus, & in coſitam alocatam
 ſuæ laudis aliquam partem exiſtimanti, acceſſe: non poſ-
 ſum, pollicitusq; ſum: & perſoluam fidem, ſed cupio tuum
 librum, anteire, ſi tu vis: ſin commodius videtur, in aliud
 tempus diſſerri, quàm primum litteris ſignifica. ego id
 vnum ſpecto, tibi vt ſatiſfaciam. Vale.

EIDEM, Mantuam.

Nondum redditus liber eſt: nec mea tamen in ea re di-
 ligentia defuit. deuorandum eſt hoc vtriq; noſtrū,
 quidquid eſt moleſtiæ. nam me quoq; mora longior incipit
 ita grauius afficere, vix vt feram: ſero tamen, quia Nat-
 tæ negotium eſt. alioqui haſtas mehercule. vt ille inquit,
 abiicerem, ſed obduremus paucos præterea dies. ſi res du-
 cetur, librum repetam, & cum pecunia tibi remittā. Ama
 me, & tibi perſuade, te mihi eſſe in animo aſſiduum, in o-
 culis, in ore. Vale.

K iiij EIDEM.

E I D E M, Mantuam.

NEquē nihil respondebo, neque tamen id quod tu exoptas vehementer, ego autem sic, vt tecum in cupiditate contendam. Librum habet in manibus homo eruditus egregiè sacris litteris, & philosophiæ scientia excellens, Sixtus Medices: cuius omnia iudicio propter doctrinam, fidei verò ob integritatem rectè committantur. is legit accuratè, perscrutatur omnia, examinat, et pendit acerrimè. nihil adhuc, vt sæpè iam mihi significauit alicum & recta sententia deprehendit, tuamq; mirè laudat perpetuam tam longo in opere eloquentiam. singulari doctrina coniunctam. is, quid tuo de libro sentiat, suo testimonio, ac iureiurando cum ostenderit, aggredimur: quod abesse iam longè vix potest. Te interim rogo, optime Natta, ne quid alienæ culpæ in me transferas: nec me curare parum gnauiter existimes ea, quæ ad te pertinent: quibus afficior in vtramq; partem, non equidem æquè ac tu, sed, vno te excepto, grauius certè, quàm cæteri. Vale. Venetiis,

E I D E M, Mantuam.

ALiquando is, qui tuum librum accuratè legit, absoluit epistolam eam, qua tuis litteris respondit. de re tu iudicabis: de homine, sic habeto, virum esse bonum: præstanti humanitate, singulari doctrina, præconem verò laudum tuarum. quare est sanè, cur ei gratias agas, quòd te ornet, efferatq; laudibus: quod à me iam, qui te vnicè diligo, tuo nomine factum est. quam primum autem cupio à te responderi: vt, si quis remanet scrupulus, auferatur, & exeat tuus liber bono publico, tua non mediocri gloria: quod vtrumq; fore confido. Bonamicus neque dum venit, nec, venturus ne sit, aut quando sit, ex eius ad me scriptis proxi-

ptis proximè litteris licet conicere. tu cognosces: eiq; ad me fasciculum dabis epistolarum mearum: quas tamen, tu quoq; opinor, mecum sentis, comprimendas potius, quàm diuulgandas: sed efflagitantibus, præsertim amicis, negari iam diutius nca possunt. Vale.

EIDEM, Mantuam.

PLuribus tecum verbis agere non licet: ita multis distrahatur curis. vnum hoc: is, qui tuum librū legit, idem tuis litteris disertissimè scriptis, respondebit. quod vt celerimè faciat, operam dabo, quantum in me est. tuam causam certè, vt mihi videtur, præclarè tueris: & quantū tibi ex optima mente, tantum ex ingenio, & doctrina laudis accedit. Vale Venetiis.

EIMED, Mantuam.

PLacere tibi argumentum de Republica, & eius libri partem, epistolis meis insertam, abs te, tali viro, tan to perè laudari, vehementer gaudeo. tua verò cohortatio, vt absoluaui institutum, animos illa quidem addit: sed, ò mi Natta, si videas quibus premimur & curis, & laboribus, fortasse, si modo vis me viuere, aliter sentias. incitamus voluntate, consiliis, & hortatibus amicorum, gloriæ nonnulla cupiditate: nec omninò diffidimus ingenio. verum illa, qua tu excellis, quæ in tuis dictis, & factis elucet prudentia dissuadet. me natura pertenui finxit corpore: studiorum accessit non mediocris labor, ex quo imbecillitas, & morbi. quid res domestica? quæ, quò est angustior, cò tuenda diligentius est. quid typographia? quâ ita mihi tractandam intelligo, non vt omnia ad vtilitatem, sicut multi, sed pleraque ad meam existimationem referam, ac dignitatem. quo proposito, nihil est operæ, nihil studij

K v recusandum

recusandū: ac sēpē, vt ait poēta ille tuus, sudamus, & algemus. Amicis etiam vel salutantibus horæ dandæ sunt, vel aliquid petentibus officia tribuenda. qui si excludantur, aut reiciantur, sanè consuletur otio meo, rebus meis, valetudini meæ, sed vbi humanitas? quæ quàm sit hominis propria, nomen ipsum indicat. iacenti igitur inchoata, planè rudia, temerè vel dissipata, vel cōfusa, meæ scripta: quæ nonnunquàm, sicuti, mater languentem filium, cum dolore tacitus adspicio: opem ferre, quam videntur postulare, non queo. Quare, si quid apud te hominis tui amantissimi salus est, non debēs me ad scriptionem vocare, tot absidue, tam variis tanti momenti occupationibus distentum. adiuuā me potius consilio, si potes: aut minue molestiam consolando: opta saltem, (& hoc ipsum significa) vt hæc, quæ nunc sustineo, perferam, & is, quem volumus, principiis exitus respondeat. id quod, nisi fauente, qui fons est omnium bonorum, Deo, sperare non licet. Consultationes tuas, si quæ nondum editæ sunt, mirè auco legere. nam, cum in iis, quæ iam sunt editæ, præstare te omnibus, qui memoria nostra ius ciuile litteris mandarunt, cū scientia rei, tum sermonis elegantia, mihi persuādeam: intelligo post hæc tua scripta lōge fore meliora. non ago tecū blandè metior veritatē ipsa re, & vt sentio, planè loquor, valdè mi Natta, hoc biennio in latina lingua profecisti: quotidie quæ, vt ex epistolis tuis facillè conuicio, ad vterem illam eloquentiam propius accedis. itaq; videre mihi videor, ac prorsus video, quantus in iure ciuili explicando si studium adhibueris, esse possis. quod vt facias, auctor tibi magno perē sum: si modò tu in tua laude quenquam, præter te ipsum, auctorem, hortatorem expectas. Vale.

EIDEM,

EIDEM, Mantuam.

Litteræ tuæ, quas idem binas tabellatius attulit, facile tuam edēdi libri, quem efflagitari iam à multis audio, non mediocrem cupiditatem declarant, nec me tamen studio tibi concedere velim existimes. nam & commiserationē quandam commouit iam in sensibus meis virtus tua: & res ipsa, de qua tantoperè laboras, commendationem habet à se ipsa, ne tuum officium apud me, aut omnino apud quemquam bona mente præcūm, desiderat. Unde igitur, inquires, tot dierum prolatio? Equidem culpa yaco: nec in officio præstando Sixti nobis humanitas de fuit: sed ab eius voluntate pendemus, cui tota demandata facultas est. is cum Sixti primū, deinde etiam nostro se acquiescere testimonio confirmasset: Sixtum etiam, ut optimè de Christiana doctrina sentientem, sacrarumq; litterarum disciplina perfectum, laudibus extulisset: illud adiunxit: sibi tamen esse concedendum, cui ratio temporum paulò seueriorem, quàm ipsius voluntas ferret, feronam imponeret, ut librum leuiter attingeret: quod esse per paucorum dierum negotium pollicebatur. negandum non fuit. egimus etiam gratias, quod ita blandè pteret, ut suam obliuisci potestatem, humanitatis causa, videretur. Nunc tibi, mi Natta, ducoranda est hæc non multorum, ut spero, dierum mora. vides, hominum recentiorum, libri, quicumq; de sacris rebus loquantur, quàm diligenti hodie trutina perpendantur: vides, quàm multi, nullo personarum discrimine, in iudicium vocentur, quàm pauci mox elabantur. tolle, obsecro te, festinationem in re tanta: & habe rationem temporis: & utriusq; nostrum otio, (nam mea quoq; res agitur) breui interposita mora, conclusit.

fule. Nam, quod iniecisti de tua laude, opinor, vt quasi dormientem excitares: id mihi nouam diligentiam non attulit, potius admirationem quandam, cur ea, quæ ad tuum decus pertinent, curari à me frigidè suspiceris. Etiam appellas me: ob testimonia epistolarum mearum. quasi verò ego te diligã cõstantiæ causa, non iudicij, quod si te non esse dissimilẽ tui putaueris, cuius etiã probitatẽ, doctrinam, eloquentiam, assidua studia vehementer augent: me quoq; qui aliquando in te fui, eundem fore semper, hoc est, amore incensum, tuæq; cupidissimum gloria, debebis existimare. Cõmentarios meos quòd euoluis libenter, amicè facis. si verò etiam, vt scribis, aliquid ad tuam utilitatem excerpis, magni facio industriam meam: quã tu, vir ingenio, & eruditione summus, modò non improbares, satis habeam: fructum vt ex ea caperes, vix vnquã speraui. itaq; scribã posthac paulò fidentius, iudicio tuo cõfirmatus: et auctoritatẽ tuã, si quis cõtrà senserit, p sexcentis rationibus opponã. Litteris tuis, caue putes, non esse à me respõsũ, quia neglexerim, obstitit occupatio: quæ diẽ quãdoq; totũ eripit à mane ad vesperã. q. etiã si non scriberẽ, tamẽ opinari, tuæ prudẽtiæ, et humanitatis esset. Vale.

EIDEM, Mantuam.

Ad oculoꝝ dolores, quos diuturna consuetudine fatigatus tam modicè fero, accessit molesta febricula, periculi tamen expers, vt medicus affirmat. itaq; cogor breui respondere litteris tuis elegantissimè, & humanissimè scriptis. Liber statim traditus est viro optimo, atq; eruditissimo, cõmuni amico, Sixto Medici. is, licet occupationibus districtus, tamen & mea, & tua causa pollicitus est, operam se daturum diligẽter, vt eam partem, quam tu addidisti,

didisti,

didisti, ac mutasti, quàm citissimè legat. quod cum fecerit, rursus ex eius testimonio ius erit impetradū libri diuulgandi. scis enim, quàm seuera hodie sit librorum omnium examinatio, quàm sint, vbi quid scribimus, ambigua cauenda: ne qua omnino secus interpretandi, trahendiq; in deteriore partem, occasio præbeatur. Sixtus me diligit, meaq; caussa valdè cupit, ac te autem honorificè & sentit, & loquitur. itaq; quod ad ipsum attinet, nauigamus in portu. Academia tuum officium amplectitur: ac laudat: sua verò à te, singulari viro, probari ac magni fieri instituta, mirabiliter gaudet. Plura volebam, ductus suavitate sermonis, cuius imaginem habet epistola: sed interdictum est, non modò ne quid scribam mea manu, verùm etiam ne multa, nisi necessario, dictem. Vale.

EIDEM, Mantuanam.

HAbeo, quod petieram. sedasti animum meum consolatione, consilio iuisti. nihil sapientius, nihil humanius epistola tua. & cū multa sunt à te grauissimè, atq; ingeniosissimè cōmemorata: tū verò mirificè sum ex è plo tuo commotus, quem statuo imitari, quantum in me est, licet meæ probè quidem conscius infirmitatis: cui sè Deus adierit, quod equidem spero: vincemus humana omnia, & triumphabimus in aduersis. Afferret ad te Tabellarius cum his litteris indicè, quem petis, missum ab Academia, tui studiosissima. tradidi enim legendam epistolam tuam: nec improbauit quisquam. quid? nemo non extulit amplissimis laudibus. ego autem & qua sim ex eorum iudicio affectus lætitia, & quid ipse de tuis existimè scriptis, quia te puto illud, vel me tacente, pro amore nostro suspicari, hæc autem ex meis superioribus litteris cognouissè:

uisse: non exponam hic pluribus verbis. tantum agam gratias de ista tam in me propensa voluntate, excellentiq; industria: quarum alteram longitudo litterarum tuarum, alteram elegantiâ declarat. Vale.

EIDEM, Mantuan.

Biduum hic futurus sum: nec enim diutius licet per vale tudinem: nec venissem leuibus causis. Liber tuus prope diem proelo committetur, & diligenter emendabitur. angor equidem, quod abesse cogar, quod accidit profectò non minus contra voluntatem, quam præter opinionem: sed hæc in manu nostra non sunt. ducimur enim, vel trahimur potius fatorum vi. itaq; humana omnia ferenda. quanquam non hæc tibi, quem religio probum, doctrina prudentem facit, sed mihi ipsi, ab iis præsiâis, quæ te muniunt, parû instructo, tanquã intus cano. De rebus meis, de valetudine, de studiis, exigit omnind amicitia nostra, vt aliquid significem: sed neq; nunc satis otij suppetit: neq; vt verè dicam, libenter scribo, quæ tu non libenter legas. meliora tamen omnia paucis diebus fore videbantur: itaq; vberiores à me litteras expectato. Hæc dictaui properè, multis districtis negotiis, animo curis impedito. Vale.

EIDEM, Mantuan.

Legi, quas remisisti, epistolas meas, & correxi leuiter, vt homini licet occupato, de editione quidd hortaris, vt omnis potius, quam, vt ego statueram, vnam aut alteram: ita faciam, nõ spe laudis (scriptæ sunt enim, quod res ipsa indicat, indiligenter, ac raptim) sed quia notam esse equis & iniquis nostram amicitiam volo: quæ me ornat iudicij tui testimonio: cum tamen ad iudicium singularis ac cedat humanitas. Vale. Venetiis.

Episto-

EPISTOLARVM
PAULI MANVTII
LIBER QVINTVS.

Scriptit hanc liberalium disci-
plinarum nomine.

PIO IIII. PONTIFICI
CREATO.

VM tibi, Pontifex optime, ad istam digni-
tate nuper diuinitus elato, qua sublimius
aut præstantius inter homines nihil est,
mortales quamplurimi, alij absentes lit-
teris & nunciis, alij coram vultu & ver-
bis gratulentur: non dubitamus, quin nos quoq; , altrices
tuas, in maximo gratulantium numero ad tuos sanctissi-
mos pedes officiose proiectas, excipias, & eò benignius,
quòd alij, quia peruenisti ad eum finem, infra quem cæteri
fines sunt, gratulantur: nos autem quia scilicet, vt perue-
nire posses, ipsæ perfecimus. Non est ad gloriam lata que-
dã et cõmunis via: per angusta fuit semita, paucorumq; no-
tata vestigiis, quia ierunt & heroes illi veteres, in Chri-
stiana militia fortissimi viri: & maximè quidem omnium,
patrũ nostrorum memoria, Pius ille Põtifex, cuius tu no-
men,

men, in eadem sede merito collocatus, & cū nomine virtutem refers, in istā olim semitam, ferentem ad æternum decus, nos te puerū adhuc, sed puerum præclara cupientem, manu prehensum duximus: nèue quis te error auerteret, ne qua morari posset offensio, cupide procedenti quasi lumen prætulimus. confectum iam iter est: vltra, quo progrediaris, non habes. inter te, & opificem æternum, cuius ministræ nos sumus, nulla iam interiacent humana. quare, quoniam eò te perduximus, quo sine nobis peruenire felicitatis non est: & quando de longa via ita fessas esse intelligis, vt consistere vix possimus, redde præmium bene merentibus, & permitte nobis, vt in tua beneficentia nixæ conquiescamus. nam, si tibi Deus optim. Maxim. hoc elargitus est, vt in omni tua vita, præter rectum & honestum, nihil spectares: quis te laudabiliter antea cogitasse probauerit, nisi nunc, cum est ad voluntatem adiuncta facultas, id ipsum, quod cogitasti, re perficias? si te ambitio delectaret, proponeremus illa inania, quibus ij, qui ex hominum sermonibus pendent, excitari soleant: fore, si nos iacentes crexeris, vt orbem terrarum tui nominis fama peruagetur: vt oratorum & poetarum de te prædicantium vocibus aures tuæ personent: deniq; vt imaginem tuarum virtutum, æternis excellentium virorum scriptis expressam, ipsa posteritas intuens, cupiat imitari, speciosa ista videtur, & sunt omnino: sed d splendore tamen veræ laudis absunt. nam rectè facere, non ex iis, quæ consequuntur, sed ipsum per se sapientibus viris amabile videtur. qui cum innocenter sancteq; viuunt, minime illi quidem de præmiis cogitant, ne probitas mercenaria videatur, aut si cogitant, non ad hæc humana, quæ sunt locorum & tēporum angustis sanè

stis sanè terminis circumscripta, oculos demittunt: sed ad
 illa diuina suspicientes, beatam immortalemq; vitam ex-
 spectant. vnam, & vnam expetendam esse persuasum ha-
 bent. hoatu semper institutum probasti: probauit Paulus
 ille III. omnium seculorum memoria celebrandus, qui de
 humano genere vel hoc potissimum nomine optimè meri-
 tus existimatur, quia in suo Pontificatu effecit, vt tu Ponti-
 fex esse posses: probarunt, hoatq; probant sodales olim
 aliquot tui: quorum alij, non, vt vulgò vocantur, mortui;
 sed, vt sapientes propriè loquuntur, mortali vita liberati
 nunc incolæ cæli, Deoq; fruentes, non tam quia te Pontifi-
 ce nitentur, gaudent, quam quia facturum ea prospi-
 cimus, quæ sunt optimo Pontifice dignissima: alij verò, nõ-
 dum sanè ab hac terrestri materia discreti, aut simplicem
 naturã affecuti, sed ita tamen in terris comorantes, vt boni-
 tate simplices animos referant, non dubitamus, quin ti-
 bi nostram cussam vnarimes commendent: & eò studio-
 sius, quod, & ipsi alumni nostri cum sint, officio non so-
 lum laudabili, verum etiam debito fungentur. satis iam ex-
 agit atq; satis inopiam & solitudinem passæ, ab omnibus
 ferè Principibus neglectæ, supplices ad te confugimus:
 quid petentes? honestum otium: à quo petentes? à Pio Põ-
 tifice, Pius ne ille noster, cuius animum ac mentem salu-
 berrimis præceptis ad omnem laudem conformauimus,
 atque effinximus: cui comites in omni etate, atque in om-
 ni fortuna, non solum iucundæ, sed etiam per honorificæ
 fuimus, qui vt hoc tempore plus, quàm omnes homines,
 prodesse nobis vnus possit, id ipsum à nobis habet. is ne
 nos, aliquam tanti beneficij gratiam repositos, ab sese
 reiciet? non hoc illius natura, non doctrina, non consue-

tudo feret. Sin sanè mutabiles eorum animi, neq; satis in colenda virtute sibi consent: fit enim sæpè, vt voluntates simul cum virtute cõmutentur: in te, Pontifex optime, non cadii huius inconstantiæ suspicio: tua est bene agendi perpetuitas: nihil in vita tua varium, nihil flexibile, nihil mistum cognouimus: semper idem tibi, semper directũ quiddam placuit, & simplex. non te rerum humanarum ficta & fucata forma, non illæ, quibus pleriq; falluntur, insidiosæ voluptatum illecebræ ceperunt. non tu in tabula picta, inani colorum specie captus, oculis immobilibus hæstisti. non sericam vestem, non argenteum vas, non aurata te cta paulò cupidius adspexisti. deniq; ne singula persequa nur, cum pleriq; hominum siue gratia, siue metu vbi officio deducantur: nunquam te uel ita gratia delinuit, uel ita metus deterruit, ut pietatem religionemq; desereres. quid mirum? uirtutum radices non ita leuiter bonorum in animis inhererent, ut eas euellere aut commodi spes, aut periculi dubitatio possit. quare tuæ consuetudinis & constantiæ memores non petimus à te, ut aliquid agas nostra causa, quod cum egeris, non consentire cum tuis superioribus factis uideatur: sed id petimus, quod à te non modò ipsa res, sed etiam consuetudo tua postulat, ut in uetere illo tuarum actionum laudabili cursu pergas. quod cum facies, (facturum enim, quia te nouimus, non dubitamus) complecteris nos eodem studio, quo ipse te aluimus: & in eum locum restitues, unde nos aduersariæ nostræ, inscitia simul & auaritia, comites perpetuæ, detruserunt. Vale.

CAMILLO PALAEOOTTO

Fononiam.

Episto-

Epistola tua, suauiter, & amanter in primis, eademq;
 elegantissime conscripta, memoriã mihi nostrã cõ-
 suetudinis, tuãq; virtutis, & humanitatis, uehementer
 auxit. non enim dicam, renouauit: qui te mihi, & ea, qui-
 bus omnibus charus es, ex animo nunquam exidisse, ue-
 rã posim affirmare. sic enim uelim existimes, nihil unquã
 à quo primum die mihi cognitus es, aut cogitasse me iucun-
 dius, aut curasse diligentius, quã ut me tui cupidissi-
 mum, tuorumq; officiorum, si non referenda, quod opi-
 nor fieri uix posse, habenda tamen gratia, memorem atq;
 gratiã agnosceres: quod si sum assecutus, mirificè lætor:
 sin minus, delector tamen studio meo, & ipsa etiã uo-
 luntate mihi, utinam tibi quoque satisfaciõ. Equidem
 cum illa, quã te uideo animaduertisse, ad Muretum scri-
 psi, notum ei esse uolui iudicium de te meum: ipse uerò ut
 ea aliquando legeres, uel ut omninò quisquam, fore non
 putauit. Postea, cum à nonnullis, bonas uidelicet horas ma-
 lè collocãtib; describi epistolas meas audirem, ueritus,
 ne quando mendosius etiã impressã, quã à me scrip-
 tã, uel negligentia culpa, uel fortasse etiã improbitatis,
 (latè enim patet hoc uitium) ederentur, collegi quas pò-
 tui: emisi, non quas probaui maximè, (nam huius generis
 inopia certe me ab omni prorsus edendi consilio reuocaf-
 set,) sed quas improbaui minimè. ex eo numero fuit ea,
 quã de te loquitur, uel potius balbutit epistola. hã ea, quã
 tibi uel natura tribuit, uel asciuit industria, uix aut mihi
 liceat, aut iis etiã, qui plurimum eloquentia ualent, non
 modo litteris familiariter scriptis, sed nec elaborata ora-
 tione complecti. Quare non ego, mihi ut agas gratias, ex-
 specto, quod te tanquã pictor bonus illustrauerim, sed

potius, quod quasi decolorauerim, ut ignoscas, rogo. quod quidem si te probe noui, impetrabo facile vel à sapientia tua, vel ab humanitate: quarum altera facit, ut ab una totus uirtute pendeas, de sermonibus hominum non labores: altera, ut nihil unquam à te non modo amici, & familia res, sed nec alieni frustra petant, Amoris in me tui, licet minime necessaria, peritucunda tamen commemoratio fuit. cui quidem amori, vel si absint officia, deberem plurimum: quid putas, cum & accesserint iam merita non uulgaria, quæ nulla mihi ex animo dies euellet, & ea tamen aliis cumulare ita studeas, ut in beneficio dando beneficium uidearis accipere? Vel hoc ipsum, quod me tam crebro, tam diligenter, tam amanter Bononiam inuitas, quantam habet significationem beneuolentiæ tuæ? quæ si mihi omnia commoda; omniaq; ornamenta; nihil tamen afferet, mihi crede, se ipsa charius; nihil, quò gaudeam, ac triumphem magis. Ad te uero, quem uidere ita cupio, ut cupiditate etiam tua uehementius incendar, noli dubitare, quin aduolem, cum primum per anni tempus, & ut spero, per ualitudinem licebit. nam frigore vires immutatus tepor uernus, & cæli purioris aspectus restituet. Interim, si quid scire uis de rationibus meis, eo loco sunt, ut mihi, in summa animi æquitate, adesse potius multa, quam deesse uideantur. Vigemus amicis: quo nihil optabilius, excepta sapientia, & ego existimo, & tu quoq; ut uideo mecum sentis. Oculis, quibus ægrè diu fuit, nunc quidem utor optime, uiribus autem corporis non pessime. reliqua in congressum nostrum referuabo. Vale, & propinquo tuo Francisco Bononiense salutem à me plurimam. Venetiis.

OCTA-

AMor inter nos mutuus, meaq; de tua virtute opinio facit, vt mihi nihil esse commitendum putem, quod ab tuis consiliis abhorreat, itaq; licet dolorem meum, ex interitu filij susceptum, valde iam & ratio ipsa, & communis conditionis recordatio leuaret, vix tamen credas, quantum profecerint litterae tuae. An ego te non audiam, cum ad animi vocor aequitatem? te inquam, cuius mihi grata semper voluntas, grauis auctoritas & fuit, & esse debet; quem dilexi vniue a prima adolescentia, quem respondere in amore, ac studio facile perspexi. quod vniue, quam diu seiuncti fuimus, una viuere licuisset: essem omnino tua consuetudine melior, & doctior: tu autem ex officiis meis fortasse aliquam, ex benevolentia certe in te mea non dubito, quin maximam voluptatem laetitiaq; cepisses, quod quando non contigit, vsus essem, pro mea quidem parte, litterarum bono, nisi me non tam occupatio mea, quam tuae valetudinis infirmitas, cui laborem imponi mea caussa nolui, a scribendo retardasset nunc. si est, vt optime valeas, quod vt credam, adducor non solum crebritate, verum etiam subtilitate, atq; elegancia epistolarum tuarum gaudeo: quodq; habes ex animi tui sententia, id vt perenne, propriumq; sit, vehementer cupio. litteris, vt amissi temporis vsura sarciatur, colloquemur interdum, nec deerit argumentum, si tibi placuerit idem, quod mihi, disputare de studiis nostris, quibus vberius nihil est. Atq; equidem, (vt a priuatis ad publica diuertam) quando character tuus eiusmodi est, vt ab recentiorum philosophorum inquinato sermone longissi-

mē distet, auctor tibi sum, vt in scribendo totus hāreas. nūquā diu comprimis ea, quæ selecta habes, quæ scio quā sunt præclara, in omni genere doctrinæ. ede, & auge utilitatem nostram cum gloria tua. nam hic liber, qui pro pedicem exhibet, de disciplina encyclo, studia multorum accendet, quibus à te satisfieri æquum est. quā verò in eius libri editione diligentiam exigis, ea præstabitur, quatenus licebit. totum enim in vno me positum non esse, aut iam scis, aut mihi velim credas affirmanti. Vale. Venetiis

LÆVINO TORRENTIO

Leodium,

Sane per molestum mihi pro mea summa erga te beneuolentia, contigit, quod tuorum comitum, vt ais, importunitate factū sit, vt veniendi ad nos susceptū antea consilium deponeris nihil enim potest esse iucundius, quam tui suauitatem sermonis, tuamq; mirificam tum humanitatem, tum etiā doctrinam ex interuallo regustare. sed huius incommodi molestiam ferè abstersit omnem scripta peramanter, atq; adeò pereleganter epistola tua, quam mihi beri reddidit familiaris meus, idemq; tui studiosissimus, plane iuuenis eruditus, Andreas Siluius. Oda verò in piū Pontificem, quam epistolæ adiunxeras, ita mihi placuit, nihil vt vnquam legerim libentius, æquè libenter pauca. omnino, mi Læuine, cū ad omnem excellentiam tum verò ad hoc scriptorum genus ingenio te natura finxit aptissimo. itaq; noscetur tua bona, poeticeamq; facultatem, si tuæ gloriæ consultum vis, ne dimittes. Carissimum quo die primum vidi, vt ederetur, optaui. idq; planè Cauchis adolescentibus, consilio tuo commotis, & communium studiorum, & sanè ipsorum etiā causa gaudeo.

gaudeo. aliquid enim ad eos ex paterna laude redun dabit,
 & aperietur fortasse aditus ad gratiam principis viri,
 misso, ut mos est, libro cum eorum epistola. putabam fo-
 re, ut Romæ liber cederetur. si Venetiis maluit, nostra,
 quæcunque est, industria non deerit: qua conditione, &
 quo tempore, scripsi ad optimum virum, Octavium Pan-
 tagathum. De Censorino, & Prudentio mox vidi limus,
 non enim tam facile, quod præstare non possim, soleo pro-
 mittere, quam, cum promisi, diligenter præstare. premor
 autem oneribus multis, quæ sustinere cogor in aliquot
 menses: abire si velim, nec honor meus, nec res dome-
 stica patietur. Quod reliquum est amoris in me tuum cu-
 pio conserues: quod erit humanitatis. ego, quod erit offi-
 cij, te colam diligentissime, deq; ingenio tuo, de doctrina,
 de probitate quid sentiam, ut ipse aliquando intelligas,
 quod hic, mihi crede, iam intelligunt multi, operam dabo.
 Vale, & Cauchos fratres, moribus ac litteris ornatos, meo
 nomine saluere plurimum iube. Venetiis.

PETRO MISCOVIO.

Q uod à me postulari videbatur, ut tibi, de studiis
 meis non pessimè existimati. (sic enim audiebam) per
 litteras gratias agere, in eo dedi operam, ne deside-
 rari posset officium meum, atq; equidem restitui nonnihil à
 principio cupiditati meæ, veritus, ne pudētis hominis non
 esset, ista dignitate, ista virtute virum, cui nullum à publi-
 co munere tempus vacet, appellare litteris: sed meam
 cunctationem viri optimi, atq; eruditissimi, Anaræ Pa-
 tricij, omnia de humanitate tua pollicentis, discussit ora-
 tio. Scripsi igitur ad te, non, ut tibi rescribendi onus impo-
 nerem, sed, ut, quoad possem, testificarer obseruantiam
 meam.

meam, quod si sum affectus, & si tu, quam faciam iudicium de me tuum, intelligis: ita letor, quasi bona omnia contigerint, & cum hac mea voluptate vix puto voluptatem ullam posse conferri. Quod autem silentium etiam tuum excusas, & ea commemoras, quæ te à scribendo antea retardarunt: hoc equidem à te nunquam expectari, à quo libenter legi meas litteras, de quo dubitare mihi non licuit, satis superq; habui: sed quo expectavi minus, eò scilicet magis agnosco, quæ constanti omnium sermone prædicatur: benignitatem tuam. Gratular autem, ut debeo, vehementer, & te à febre conualuisse, qua laborantem in reditu suo Patricius offendit, & exitiali illa lue pro uincia esse liberetam. Occupationes tuas puto, & auaritas grauius esse: sed leuias sunt gloriae fructu, quem tu quotidie percipis, tuis debitum virtutibus, amplissimum. Porro, quam sit homine dignum, de multis, ac si fieri possit, de toto hominum genere bene mereri, quid ego te doceam, mihi, quod ad honestum pertineat ignoratæ, quem ita semper ad decus natura impellit, ut omnia tamen consilia, omnes actiones ratio, & sapientia moderentur? Quare, istis curis, istis laboribus, quos esse tuæ laudis segete, ac materiam video, ignosce, obsecro, Miscui humanissime, si te sero admodum cupio liberari. nam quod ad studia litterarum attinet, id est, ad eum animi cultum, unde oriuntur artium ingenuarum præclara cognitio, primum, cum tu habeas iam, quæ petuntur à litteris, & cum eloquentia doctrinaq; ex superiorum temporum vigiliis excellas, non intelligo valde esse, cur labores: deinde, tantumne putas librorum consuetudinem, aut illum cum vlla doctrina commercium, quanti difficillimis temporibus in sum-

flamma bonorum, & sapientium ciuium inopia, requirenti consilium, operamq; tuam patriæ subuenire: quò in munerè versanti, non comittam, ut longiore molestius epistola sim: & hæc ipsa, fortasse nimis multa, amori largieris in te meos cui dū obsequor, teq; alloqui presertim, video, oblitus occupationis tuæ, memor humanitatis, prouectus imprudenter sum. Vale. Venetijs.

ANDRÆ PATRICIO.

Mi Patrici, non te fugit, morosos esse, qui amant. quò me vitio laborare nò inficior. ad spectu, & consuetudine presentium amicorum carere non possum. si absunt, igniculum desiderij ita non fero, ut litteras ab iis exigam potius, quam ex se: eadem. hinc illæ interdum, vacua prorsus iracundia, quæ abest à natura meâ, amoris plenissima querelæ. ac quibus audisse te aliquid gaudeo, ut ego quoq; in querela tua mutuam erga me beneuolentiam, qua nihil habeo charius, agnoscerem: quod equidem letari te quoq; arbitror. quæ enim humanitas tua est, certè totus abesse nò vis: nec eiusmodi tuū in discessu consilium videbatur: nec nos, qui te longinquū memoria colim⁹, diligimus, laudam⁹, digni videmur, quibus nullam suauitatis, ingenijq; tui partem restituas. Officiū autem in rescribendo meum, non comittam, ut desideres, nec desiderari, antea passus essem, si litteras tuas, à me vehementer expetitas, quas misisse te significas, accepissem. Prouocassem etiam, mihi crede, pro meo in te singulari studio, si vacassem, & si vacare te ab iis negotiis existimassem, quorum onera grauissima, vigilantibus, & magna præditis virtute uiris, id est, tui similibus, imponi æquum est. Quod ais, omnia te conferre ad dignitatem meam: dupliciter gaudeo, & quod me ames,

L y (quan-

(quāquā hęc antea perspexeram,) & quod id ex officiis erga me tuis homines intelligant: idq; non mediocriter ad existimationem meam statuo pertinere. Misicouij quidem in beneuolentia, cuius habeo testem, resertam humanitatis, elegantissimam epistolam, scito me omnia ponere amq; ut uideor summo hominis beneficio consecutus ita triumpho, quasi nihil iam aduersi a virtutis aduersaria fortuna possit euenire. tibi autem, qui mihi ad omicittiam tanti viri aditum patefecisti, gratias tuo fertisse merito pares habere possum, et habeo sanē quā maximas, referre certē nullo modo possum, ac ne agere quidē: quod tamen humanitas tua non ferret, & si ferret, quæ mihi unquam verba, ab intimo licet artificio deprompta, satisfacerent? Vale. Venetiis.

STANISLAO FOGELVETRIO

Patauium.

ME quoque torquet exspectatio * litterarū, de quo mihi, me quidem inuito, tamen aduersa quædam amor fingit. nec enim adduci possum, ut oblitum nostri, aut parum in colendo officio diligentem existimem: qui & humanitate omnes vincat, & quaternas iam a me litteras acceperit. uinam valeat, atque in illis negotiorum fluctibus utatur secundis ventis: reliqua geremus facile, eademq; absenti beneuolentia perpetuo præstabitur. Cū litteras Italicas meas ad te misi, nihil scripsi, ne tibi rescribendi, præsertim de re minima, onus imponerem. at tu, gratiarum actione non contentus, etiam me laudandum putasti, & iis quidem verbis, nihil ut esse possit illustrius. in quo probaui vehementer elegantiam ingenij tui: in iudicio, nisi me ipse diligam, desiderare aliquid cogor. ali-

quid

quid autem? planè hoc totum; mi Fogeluctri; humanitati tuæ tribuo: de qua tamcu ipsa valde te amo: ac velim existimes, te mihi habere in animo, tum tua sanè caussa, cui neminem probitate, ingenio, studio bonarum artium antepono; tum quod in vno te nonnullam Patricij, ac* etiam imaginem videor agnoscere. idq; tibi aliquando fortasse, Minerva, ut spero, non inuita probabo. Vale. Venetius.

*

Noli existimare, mi*, cum fructu consuetudinis tuæ carcam, quidquam mihi tuis epistolis esse iucundius. facti hoc sanè qui mutui inter nos amor est, ortus à meo de tuis virtutibus iudicio, tua verò de meis ad eandem laudem conatibus opinione fertasse nonnulla: sed scriptorum etiam tuorum subtilitate, & elegantia mirificè delector. vel hæc, quam accepi Idibus Iunij rapim à te, ut video, ex arata epistola, quam loquitur pure, quam nullis illustrata pigmentis, nullo, ut tu scribis, fuce, tamen nitet: itaq; nihil unquam legi libentius. Quæsieram autem per litteras à sororis meæ filio, Julio Catone, ecquid parturiret ingenium tuum; nontam, ut meæ, quæ summa est, quam ut eorum, qui ad me adeunt quotidie, cupiditati satis facerem. scito enim, admirabilem hic esse quandam ac studis tuis opinionem; cum è sermonibus meis, eximia sæpè tua cum laude habitis, tum verò ex illa præstanti industria, quam in conuertendis Aristotelis de morali philosophia libris ita collocasti, non modo ut eorum, de quibus-àiu bona hominum existimatio fuit, errata patefaceres, sed ut ipse maximam & iudicij, & mihi quidem ut videtur, qui ex cum græcis diligentissimè contuli; eloquentiæ laudem ferres quod à te institutum retineri, &

neri, & eandem operam ad reliqua cōferri, si quis est, qui valde cupiat, ac te etiam tacita sæpè cogitatione hortetur, is ego sum. Publica fateor, memouet uilitas, cui te video græcæ, ac latine linguæ peritissimū, præterea instructū iis artibus, à quibus perfecta intelligendi, ac iudicandi ratio manat, unum in primis posse consulere: sed mchercule etiam gloriæ tuæ pro amicitia nostra vehementer faueo. uides enim profectò, (quid enim, quod ego uideam, tu non perspicias?) paucos omninò ex iis, qui populari fama celebrantur, sine exceptione posse laudari, & hac tanta quotidie exeuntū librorum copia impediri potius, quam adiuuari studia nostra. quare suscipe onus pro tua parte. neruos nouimus industriæ tuæ: quos si contendere uoueris, nihil est, quod suscinere, ac perferre non possis. Nā de Lucretio, suadeo equidē, ut absoluas: poeta est egregius, uel Ciceronis nostri testimonio: & in eo maximā à multis nec à me ipso minimam gratiam inibis: sed uoco te libentius ad illa præstantiora: nec tu meum consilium, atque etiam studium, si modò tibi aut sapere aliquid, aut uelle tua causa uideor, debes in tua laude contemnere. Si nauigatis in Galliam, quod à te scriptum confirmant multi, opto uobis facilem cursum, & secunda omnia: teq; rogo, nisi me ineptum esse censes, & nimis impudenter petere, ut Cardinali Turnonio, principi sapientissimo, optimarū artium patrono, me in gratiam ponas: quem hic honoris gratia salutare, cum maximè uellem, per inualetudinem nunquā licuit. Sigonius, planè, ut ais, uir doctissimus, addas licet humanissimus, cui tu in transuerso litterarū tuarum versiculo salutē adscripsisti, valdè gaudet, amari se, ac laudari à te, de quo ipse honorificè in primis loquitur,

& sen:

Et sentit. is te resalutat amantiſſimè, euentiq; in Galliam;
in columitatem, Et reditum precatur. Vale. Venetiis.

IULIO POGIANO ROMAM.

Quam libenter, Et quàm sæpè de te cogitè, Pogiane
doctiſſime, conſcius ipſe mihi ſum: mea verò quæ
ſit, ac fuerit ſemper, vbi tēporis ratio tulit, de tuis
virtutibus oratio, cum honeſtos, Et graues viros, iis, qui-
bus ipſe excellis, doctrinis excultos, habeam teſtes, non
conabor tibi litteris exponere, nec me tamen amori erga te
meo, quem fateor impetrare à me poſſe omnia, tribuere
quidquàm in te laudando velim exiſtimites. tuà me ſcripta,
in quibus excellentem quãdam eloquentiæ præſtanti-
am elucere vidi, maximè verò præclara illa pro illuſtri Rho-
diorum Equitum ſocietate ad Pontificè habitã oratio, quæ
efferre laudibus nunquàm deſino, in hanc ſententiã facile
perducit. Accedit humanitas, probitas, opinio de me tua,
nec ea ſignificatã obſcurè, ſed æternis ingenij tui teſtata,
atq; expreſſa monumentis: vt, ſi nihil ipſe, contra quam
ad huc laboraui, memoria dignum præſtem, me tamen ex
teſtimonio tuo poſteritas ignorare non poſſit: ſin aliquid à
me ſum, tibi tamen debeam plurimum, cuius ad eam, quæ-
cumq; de me eſt, exiſtimationem accedat auctoritas.
quod ſi te antea, naturali quãdam animi mei propenſio-
ne, Et communi erga omnes, qui optimis in artibus
cum laude verſentur, officio, non mediocriter diligebam:
nunc, propria cum addantur in me merita, niſi totus amo-
re flagrem, ac ſtudio tui, niſi, quam excelſo in loco ſitam
video, illuſtrari etiam magis omnium præconiis tuam
laudem exoptem, malam referre gratiam litteris iis,
quarum conſuetudinè ad humanitatem excolimur, Et

amino

omnino hominem ex homine videar exsuerē. quanquā-
 mi Pogiane, non ita mei dissimilis esse possum, ut agno-
 scam ea, quæ tu in illa omnium elegantissima epistola, ad
 eximia tum indolis, tum etiam uirtutis adolescentē Octa-
 uianum Magium proximè scripta, uerbis amplissimis in
 me contulisti. scilicet ego in eloquentia magnus, quis, &
 qua in arte? illa quidem, ut res indicat, omnium difficilli-
 ma, ipse autem vix mediocri instructus ingenio, otio cer-
 te, sine quo ne summis quidem ingeniis valdè proficitur,
 nunquā abundans, aduersa etiam per annos multos mo-
 dō valetudine, modō fortuna vexatus, sed absuerit nihil eo-
 rum, quæ laudem in aliena lingua cupientibus requirun-
 tur: me tamen uobis, qui Romæ in ista h. ec, summa omnium
 uirtutum ingeniorum q; præstantia uiuatis, qui pedè quo-
 tidie ponitis in uestigia clarissimorum uirorum, qui spiri-
 tum ducitis è Romano illo cælo, seminibus eloquentiæ re-
 fertō, anteposendum esse nunquā duxi: fortasse, ut com-
 parari aliquando possem, operam dedi. sed hoc quidem
 nondum contigit, ac uereor, ut contingat unquā, me enim
 in hoc studio, quo mirificè delectabar adolescens, rei fami-
 liaris occupatio nō sinit esse diligentem. ætas etiam nescio
 quo modo gloriæ cupiditatem, si qua fuit in nobis, uide-
 tur exstinguere: qua sublata, non minimum languescit in-
 dustria. Contrā uobis, ab omni cura expeditis, tibi præ-
 fertim, non ætate minus, quā ingenio, florenti, quotidia-
 num esse cum libris usum, & cum omni liberali doctrina,
 non ignoro. Quanti uerò illud est, quo quidem nos care-
 mus, locorum admonitu excitari ad decus? quanti etiam il-
 lud, haurire aliquid posse omnibus horis ex mutuo sermo-
 ne, præcipuè uerò ex peremibus illis, uerrimisq; opti-
 matum

marum scientiarum fontibus, Octavio Pantagatho, & Gu-
 lielmo Sirletto, familiarissimis tuis: à quibus, ut opinor,
 æquè diligimur: sed æquè tamen eorum doctrina frui per
 interualla locorum mihi non licet. itaq; tot, ac tantis, quæ
 suppetunt uobis destitutus adiumentis tantum abest, ut glo-
 riosi palmam certaminis audeam sperare, ut hastas etiam
 non inuitus abiiciam, qui præsertim facillè futurum intelli-
 gam, ut ad te, quem planè in oculis fero, & à quo mutua: mihi
 tribui uoluntatem libenter credo, primæ partes in co-
 gnitione, & vsu Romanæ linguæ omnium iudicio deferantur.
 Quare primū illud te rogo, ne mihi tua prædicatione
 quæ tota, ut ego interpretor, ab amore proficitur, plus
 oneris imponas, quàm mea sustinere possit infirmitas: exi-
 stimesq; non minus me moleste ferre, si quædo mihi falsa
 laus affingitur, quam nonnullos, cum uera detrahitur: deinde,
 si ego abs te in mea laude dissentio, ne propterea meū
 in tua iudicium improbes: quod, ne si quidem ipse prorsus
 à me dissentias, immutare, cum multis iam patefecerim,
 aut uelim, aut possim. Vale, et Sirletto ac Pantagatho meo,
 uel potius utriq; nostro, dic salutem meis uerbis pluri-
 mam. Venetiis.

HORATIO VRSINO ROMAM.

Vt uideo, Magius, amores utriusque nostrum, opti-
 mus adolescens, nec litteris tantum, sed humanitate
 etiam perpolitus, exquisitum ad cōglutinandas amicitias
 tenet artificium. nam ille me, primum, iam antea commo-
 tum ea fama, quæ de tuis laudibus percrebuerat, suo testi-
 monio uehementer in tui beneuolentiam impulit: deinde,
 ut integram officij sui fructum ferret, te quoq; de meo er-
 ga te studio litteris admonendum putauit. quod etsi præter
 opinio.

opinionem meam potius, quam contra voluntatem, factum esse confiteor. tamen eo mihi nomine abs te gratias agi, molestè ferrem, nisi epistola tua, distincta luminibus ingenij, index amoris in me tui, quo equidem antiquius habeo nihil, omnes animi mei partes ea voluptate perfunderet, ut molestiæ locus esse non possit. aderat, cum eam attulis Magius, legitq; me concedente, semel & iterum Carolus Sigonius, qui quantum iudicio, & eloquentia valeat, neq; tu, nec ut opinor, iam ignorat quisquam. is ornavit ingenium tuum diuinis laudibus, me prorsus assentiente: nam quid, Magio, dicam? qui te, qualem ipse antea in omni sermone prædicauerat, talem nobis videri, mirabiliter ob eximiam in te benevolentiam, fortasse etiam iudicij sui causa, letabatur. Nimirum habet hoc nobilitas, ut, quancumq; se in partem dederit, in sigis quiddam præstet. sed, quò libentius de spatio curriculoq; maiorum pleriq; desect: in, eò præstantiorem apud omnes homines et gloriam, & gratiam, si qui cursum tenent, assequitur: quid tibi gaudeo contigisse: qui cum multis tum nature, tam fortune donis abundares, natus in ciuitate, orbis terrarum olim dominus, nunc religionis, pietatis, iustitiæ domicilio, ortus ex ea familia, cuius nomen præclaris partibus & studiis, & factis, multis iam seculis per omnes gentes, fama disseminauit: tamen quasi hæc ad te non pertineant, id agis, ut in te nobilitet virtus, & quantum honestatis à maioribus tuis accepisti, tantum ipse posteris relinquant, quod etsi difficillimum est, præsertim his temporibus, cum aduersentur multa: & ut vides, ad inania quedam, neglecta solida gloria, mores inuoluerint: tamen à te, freti prudentia, & ingenio tuo, freti etiam constantia,

summa

summa omnia expectamus. Quæ porro laudabilior industria, quæ cura præstantior, quàm quæ in animi cultu cõsumitur: cùm scilicet id querimus, ne quando impendentem fortunæ vim, optimarum artiũ præsidio muniti, pertimescamus: ne iactemur huc, & illuc uel cupiditate, uel metu: sed in tantis vitæ, quasi tempestatibus, tranquillissimo, ac iucundissimo litterarum portu perfruatmur? quæ qui nõ videt, nec de adipiscenda virtute, quæ rationis absolutio est, assiduè cogitat: nã ille eo ipso rationis munere, quo vno cæteris præstamus animantibus, indignus est. Quod idem semper sensi, licet, quo contendì, non peruenim te & sentire idem, & posse consequi quod vis, intelligo. quod si de præmiis cogitas, quæ præposita sunt, vides, æternũ decus, & bonorũ amor, quem debes omnibus rebus antepone: equidẽ in eo summã felicitatem ab aãlescentia constitui. ex quo quanti faciã amicitiam tuam, quẽ nemini aut probitate, aut studio liberaliũ doctrinarũ audeo cõcedere, facile potes intelligere: idq; vt re ipsa aliquando experiaris, operã dabo. Vale, & Iulium Pogramum, familiarẽ tuũ, præstantem omni laude virũ, ac Hieronymũ Lippomanũ, eximia spe summe virtutis adolescẽtem, salutes, rogo, meis verbis diligenter. Venetiis.

OCTAVIANO FERRARIO

Mediolanum.

Noli putare, me tantũ amici tui problematis tribuisse, vt adhuc rem ducere. nam, etsi de illius ingenio, doctrinaq; semper optimè sensi, idq; primum litterarum tuarum testimonio, post etiam iudicio meo commotus: tamen de tuo libro ita iudico, nihil fieri posse non modò eruditius, in quo meam de studiis tuis opinioem

M

æquavit

æquavit industriam tuam, verum etiam elegantius: quod ab excellentibus in philosophia viris, qualem iam omnes prædicant, hodie non admodum expectatur. Quid igitur obstitit, cur non aggrederer? causam si queris, de qua te, si res pateretur, celatum vellem: pituita, repente commota, satis per se molesta, mox etiam, cum tussis accessisset periculosa, moram iniecit: biduum iam, medico non admisso, accurata victus ratione contentus: in qua tu quantum ponas, ignoro: ego vtilissimam experior. nunc, quæ supersunt morbi reliquæ, do operam, ut eas de pellam, quod eadem, ut spero, abstinencia consequar. Filio iam, & domesticis omnibus rectè est. De gaudio Ciceronis ex Hirri repulsa, scripsi tibi diligenter, & præclarè: sed me oratio ipsa, ad laus sermonis consuetudinem reuocata, non libenter à te dissentientem, in aliam tamen sententiam deducebat. Liber tuus, quem admodum, ex paginis, & diebus rationem ducò, video fore, ut adibus Sextil. aut planè absolutus ab operariis nostris, aut inibit: itaque, velim significes, quot ad te eius exempla, & cui dari velis: chartam probabis: habet enim amplitudinem, & elegantiam: spero, itè reliqua mitterem Jo. Antonio, bilhiopolæ uestro, sed homo est, quod inter nos dictum sit, paulò ad rem attentior quàm vellem: nisi remittat aliquid de sua consuetudine, vix puto inter nos posse conuincere. ueruntamen quid ad nos? utamur alio, qui se præbeat æquorem in transigendo; deinde bonum virum in fide præstantem, quod totum prudentiæ tue committo. Vale. Venetiis.

E I D E M, Mediolanum.

Ego, ut tibi minus volo, quàm, nisi vicias, à te respondenti, nam, etsi mirificè delector ingenio tuo, cuius

illis imaginem in iis, quæ à te scribuntur, epistolis magna spē cum animi mei iucunditate contemplet: tamen, ne me patet in ea hæresi esse, quæ ad se ipsam refert omnia; aliorum cussa minimè n laborat. cogito valetudinem tuam: cogito maximarum doctrinarum studia: amicis, & propinquis horæ danda sunt: inuitat humanitas, pietas cogit: cur ego te ista velin deserere cæ laudibilia, tamq; necessaria, studiū ut expleas meum crebritate litterarum, quod expleri tamē nullo modo potest? De libro, teneo iam quid velis. typis, quos probas, & charta, qua vis, utemur. initium fieri ante quàm redieritis, quæ totam officinæ curā sustinet, omnino vix potest. erat autem in Forū Iulij, sui negotij causa, profectus. eius porrò diligentiam cæ in charta, tum in toto hoc genere vtilem, & necessariam esse, sæpè sum expertus, quo æquius hoc, quidquid spatij interponitur, vter quæ nostrum ferre debet. atque etiam, ne quid celem, pauld' eram conturbatior, & rotante fillo, quem de tribus vnū habeo reliquum. O mi Ferrari, quantam tu debes philosophiæ gratiam, quæ te à tot curis ad iucundissimum vitam genus adduxit. quāquāni fortasse hoc melius: & in agendo positam esse virtutem, ne tui quidē Peripatetici negāt. sed hæc omitto. In pecuniæ permutatione agnosco tuam in me beneuolentiam, penè dixi liberalitatem. quod si arcæ meæ consultum & quæ omnes vellont, quanto mecum ageretur commodius. nunc, mihi crede, secus est, nec me tamen reclamante. Vale. Cruccio, et Cæpræ salutem plurimam. Vcretius.

IO. ANTONIO TVRONEO

Vrbinum.

M ij

Si quis

Siquisquam est, qui ex aduersa bonorum virorum fortuna sollicitudinem capiat, eorumq; mederi studeat in commodis, cum ego me esse profiteor. sed, cum ad operendam nihil mihi suppetere præter voluntatem intelligo, sic afficior, vt me ipso miscrius esse nihil putem. quod si antea sensi, certè id in tuo potissimum casu mihi contigisse, nisi vel meam consuetudinem ignoras, vel ignorari à me tuum ingenium, tuam probitatem putas, debes opinari. Quamquam cum recordor, & eadem sæpè accidisse optimis viris, & ubique virtutem honestissimum habere domicilium: nec fieri nunquam, vt calamitas etiam gloria sit, nec vllum in te dedecus, aut facinus turpe conferri: cum hoc æterna naturæ lege, vnde humanæ leges tanquam ex archetypo, describuntur, sancitum esse videatur, vt vim vi liceat repellere, & sua cuique incolumitas prima sit: hæc inquam, memoria, & cogitatione dum pertracto, id quod quasi solatium quærens, sæpè libenterq; facio: lenitur aliquantum doloris acerbitas, atq; etiam tibi, quantum licet, in medio dolore gratulor: cui nisi loci mutatio grauis est, cetera, quæ videris amisisse, leuiter ferenda esse censeo. In loco autem quid te torqueat? species vrbis: at ea, quæ ad oculos pertinet, nemo vnquam sapiens neque in malis, neque in bonis esse duxit: & ego, qui longè à sapientia disto, hæc tamen prorsus non amo inania, solitudinè fruor, quantum possum, in hac mihi viuo, & Deo: quod vnum est beatè viuere. Amicorum consuetudo? quid? absentes nõ diliguntur? non, si volumus, & quoties volumus litterarum sermone coniungimur, equidè, postea quam discessisti, nescio quo modo crebrius etiã, quam cum aderas, de te soleo cogitare: & mihi scito amicorũ spectra, præser-

praesertim quos virtus, & integritas commendat, esse iucundissima. sin vtilitatem aliquam, tuis necessariam rationibus, cogitas, non dubito, quin istuc, quidquid iacturae factum est, breui maioribus etiam commodis resarciatur. Nec vero, si me audies, vtilitatem vllam cum ea doctrina conferes, quam tu auges quotidie in isto otio, neminem curans, praeter te ipsum: quod hic certe non contigit. magnum est, studia posse colere, quae velis, & quantum velis: tibi vni sementem iacere, tibi vni fructum colligere. at quem fructum? cui nec imber immoderatus, nec aestus, nec vlla calamitas noceat, nec suauitatem detrahat, sed augeat, quae caetera omnia corrumpit dies. Quod si tibi, multorum philosophorum exemplo, vitam in patria ducere, ob doctorum hominum paucitatem, non perplacet: an dubitas, quin te ista cura nos amici tui, si quid noster in te amor, si quid pietas valebit, aliquando liberemus? quod tamen eiusmodi est. vt non tam laetandum videatur, cum euenerit, quam non dolendum, si sero, vel si etiam nunquam euentat. nos enim in delectu rerum saepe fallimur: errore mentis tanquam salutaria, quae noxia sunt, adsciscimus: vnus euenta rerum prospicit, vnus igitur nostra consilia gubernet, ac moderetur Deus. cui si te totum permiseris, si minimum in te ipso, in eo posueris omnia: mihi crede, ex istis molestiarum fluctibus emerges, nihilq; posthac aut mali metues, aut boni frustra cupies: multa etiam, quae non cupies, nullis accersita laboribus, aut studiis, ad te sua sponte confluent. Ego tibi opera, cura, diligentia, quae nunquam in me desiderabis, fortasse etiam consilio prodesse aliquid possum: Rasarius, qui publicam personam gerit, etiam auctoritate adiuuabit, quae licet existimetur,

M iij quantum

quantū valet, tantum tua causa velle, tamē suadco litteris eum interdū appelles, rogesq; , vt respiciat fortunas tuas, & aliquid eis, atq; adeo multum cogitationis imperitat. Caluino, optimo viro, mihiq; veterē beniuolentia coniunctissimo, amoris, & studij erga te sum ipse optimus testis; sed ætas iā obstat, quo minus ea, quæ res postulat, obire, & exsequi possit omnia. itaq; , nisi me fallit opinio, totum in Rasario est. nam ego, vt scis, vel i. firmitate valetudinis, vel diuturna iam cōsuetudine, & volūtaria quadā desiāia loca publicā non admodum frequento: quo familiaritates intermitteri, & ex eo amicitias, si quæ penitus virtute non herent, paulatim dissui necesse est. testimonium tamen indicij de te mei nullo loco deest. & de doctrina quidem, vt spero, fidem faciet oratio nostra: eloquentiā verò, in qua tibi quantum tribuam, cum alijs, tum, omnium modestissimus, & ingeniosissimus adolescens, Fracis. us Vianelius à me sæpè auauit, tua scripta facile probabunt. Vale. Venetijs.

FEDERICO GALLO VRBINVM.

Iterum iam te purgas, quod in discessu tuo, meises ferè quatuor abfuturus, ad me non adieris, quem, vt opinor, tui cupidum ac peramantem cognoueris. ego autem, etiam si repentinam illam discedendi necessitatem litteris minus excusasses, tamen, vide, quam fauicam amicitie nostre, & quam non stricto iure tecum agam, nunquam mihi persuaderi passus essem, hoc abs te salutationis officium vel nostri obliuione, vel contemp̃tu, vel vlla omnino inhumanitate tua fuisse prætermissum. quare accipio excusationem tuam: speroq; , te operam daturum, ne rearis ea posthac: idq; mihi scito fore iucundissimum. Nam, cum semper dilexerim plurimum, à quo primum diemibi

die mihi cognitus est, parentem tuum, cui te cupio, & spero
 similitimum fore in iis artibus, quibus honestus, aut glo-
 riosus esse nihil potest: tum verò studia tua, ingenium,
 quæq; lumen, & ornamentum ingenij sunt, mores ita me
 tibi adiunxerunt, ut omnibus te laudibus libenter cunulè,
 nihil de te, quod indecorum, aut turpe videtur, ne suspi-
 cari quidem velim. Equidem mirifico tenabam desiderio
 tui, tum, ut mandata darem, de quibus ageres cum pa-
 rente tuo: tum etiam, ut, quo tibi studiorum genere to-
 tam ætatem in patria traducendam statueres, à te ipso
 cognoscerem: ut vel ex optima tuorum consiliorum ra-
 tione voluptatem caperem: vel, si quid contra sentirem
 indicarem sententiam meam, quanquam, cum domi ha-
 beas, unde discas, & unde præclara quæque sumas, neq;
 te meis, neq; cuiusquam cogere præceptis intelligo. verum-
 tamen verus amor latere non potest, ostendat se ubi etiam
 minimè opus est. Actum quidem peccatum de feceris, si,
 quod coram non licuit, fortunæ potius culpa, quam tua,
 id tibi agendum per litteras existimabis, ut aliquid de
 quotidiana tua tum lectione, tum etiam, sine qua lectio
 penè inanis est, sermone significes. non enim te puto vel
 desideria quidquam loci relinquere, vel iis leuitatibus, in
 quibus pleriq; adolescentes insaniunt, operam perdere. Ius
 quod sapientissimi homines prodiderunt, imitatio boni
 voluptatè falsa specie decipere, illecebrâ esse turpitudinis,
 escam malorum omnium, qua capitur ætas improvida,
 nec se captam sentit, nisi cum imprudentiæ poenas luit. atq;
 hoc in genere labi, & errare, cum cæteris turpe sit, iis
 videtur esse turpissimum, quibus ad amplectendam ho-
 nestatem præcepta non defuerunt, & præcepta si valent,

quæ tibi ego, pro meo in te singulari studio, deesse non patiar: quâto plus valere ex æpla æquū est, præsertim quæ posita ante oculos sunt, quæ tibi nunquā intueri non licet, quæq; familiæ tuæ quantā quotidie laudem pariant, facile potes intelligere: itaq; non à te mediocre aliquid, sed summa omnia exspectari, nec exspectari solum, sed exigi etiam quasi debita, debes cogitare: quæ si præstas, lætitia quidem parentes tuos, quibus potissimum, & patriæ natus es, afficies incredibili: te ipsum autē perpetuis instrues, maximisq; bonis: nec illa tuncbis externa, quæ casus, & fortuna inuicibat: sed, à te ipso pendens, nullis obiectus iniuriis, firmissimo artium optimarū præsidio munitus, vitam deges beatissimam æternamq; posteris tui nominis memoriâ reliques, vale. Venetiis.

OCTAVIANO FERRARIO

Mediolanum,

O Præclaram palinodiam, at ego, tuarum litterarum memoria, contulerā in eum perpetuo quodam studio, quidquid præstare poteram officij, operæ, diligentie, nec me tamen pœnitet, eò processisse, vnde nunc tu ipse penè reuocas, mutare autem consuetudinem, præsertim in benemerendo, vix licet, nam illa superiora, si doctrina non vis, in quo me sefellit opinio, humanitati certè dedimus, nunc dandum esse aliquid constantiæ, ne nostrū dam-nemus institutū, projectò vides, verum absit iam hoc argumentum à litteris nostris; valeant ea, quæ iucunditatem non habent, quam equidē non modò ex tuis elegantissimis epistolis, verum etiam cum ipse ad te scribo, sapere mirificam soleo, nihil est tati, quod cū sermonibus nostris permutari debeat, nec, de nobis ipsis quod scribamus, deesse
urquam

unquam patitur mutui amoris abundantia. De libris tuis
 deai negotium homini domestico, ut à peritis de ratione
 veetur & cognosceret, eosq; quàm primùm istuc mitteret.
 quod ille, ut est omnibus ferè iucunda negligèntia, fortas-
 se nondum fecit. vrgebo litteris, & manata renouabo.
 Sui illa farcina curaturum te significas: in quo amo vo-
 luntatem tuam: quod autem addis, nō antè, quàm extremo
 mense, ne, cum recentia sint, inclusa corrumpantur, consi-
 lium probo. & quoniam vestra istius generis obsonia,
 quia palato sapere putantur, sine exceptione laudant: nec
 artes quas tuofas officinæ temere deiciunt, puto fore sua-
 uissimam. Sed audi, quod esse totum aliud intelliges, id est, a-
 liquanto magis ad me pertinere. malo stomacho sumus,
 & cruditate laboramus. id quidem à pueritia: sed auxit
 uitium assiduus litterarum vsus: quo adempto, quæ nobis,
 qui vulgaria contemnimus, delectatio, vel potius quæ
 vita superest? quare ignosce, si mihi non impero: quod ne
 tu quidem opinor facis. quæsitum inter medicos est, ecquid
 adiuuanti aquæ sulphuræ potus afferre posset. variè sen-
 tientibus recusavi, ne, quod aiunt, de sorte etiam in dubium
 veniret. de gutta capiti instillanda sermo fuit, ne hoc qui-
 dem placuit: ne memoriam periclitarer. ventum denique
 ad victus rationem. præbui me facillimum, quidquid uel
 lent, in primis radicem præbarunt, quæ irios vocatur:
 quam condiri apud vos egregiè, ferunt. eam igitur, quod
 tuo commodo fiat, uelim perquiras, inuentamq; & medio
 cri uasculo diligenter inclusam cures aliquaratione per-
 ferendam. quidquid erogaueris, bona fide, cui uoles, hic
 numerabitur. Alexandri commentarium nondum ab eo,
 cui frater commodauerat, extorqueri potuit: nec ego uisi

vehementer, posteaqua, non ab Aphrodisiensi, cuius in eodē bro mētio fit, sed à posteriori Alexandro scriptū cognoui: quod etiam character declarat. vale, & Crucio, Capraeque cōmunibus amicis, familiaribus tuis, quos utinā aliquādo complectar salutem plurimam. Patavij.

I O. BAPTISTÆ RASARIO

Venetas.

AMO te vehementer de Ferrarij epistola: quæ mihi ita placuit, ut nihil unquam legerim libentius. sanè causam suam diligenter agit, & mihi quidem egregiè probat. quanquam multis iam annis eam imbibere animo de illius ingenio, doctrinaque opinionem, ut errare nihil credam: si quis multorum rationibus unam eius auctoritatem anteponat, quam tibi quoque sententiam probari, cum intellexerim antea, cumque ut verè dicam, hoc ipso nomine plurimum accesserit ad benevolentiam in te meam: cupio te nunc ne leuissimè quidem à te ipso disidere, idque mihi tum facile, pro eo inuicem, quod à tua virtute semper habui, tum etiam, pro meo erga Ferrarium singulari studio, libenter persuadere. Sed, ut redeam ad epistolam, vides, quam eruditè, quam ingeniose disputet, quam tecum amice, quamque (ut aperitius, nec vlla te & simulationis tibi suffusus eius animus est,) ingenuè, & simpliciter agat, alienate verò à te voluntatis, cum causa nulla subsit, ne signa quidem vlla in eius litteris mihi videar agnoscere. de quo quia te nonnihil ex epistola tua sensi laborare, nec iniuria: vetus inter vos amicitia fuit, eritque, ut spero, vite æqualis, maximis illius in te meritis, ex tua mihi predicatione cognitis, non vulgaribus tuis in illa officii culta: purgabo te apud cum primis litteris accuratissimè, nec ab illo probata

probata damnasse, aut omnino in dubium reuocasse, sed quæsiisse nonnulla tanquam à magistro tuo, vteremq; in eo consuetudinem retinuisse, si volucris, ostendam. non dubito, quin, si qua ei de tuo sensu, quod equidē vix opinor, suspicio hæsit, amoveat, ac se tibi quam primū restituat. noui hominis lenitatem: beneuolentiam in te vidi: isq; meæ in te beneuolentiæ fons, ea primū origo fuit. nec enim, quæ de te olim ad me scripserit, possum obliuisci, nec, si possim, velim. Illud à te, mi Rasari, si quid nostra etiā causa vis, etsi necesse non arbitror, tamen vehementer peto, & si pateris, rogo, non ut optimū virum, doctissimum hominem, Ferrarium, tuæ laudis auctorem, quando is tibi ad philosophiam aditus aperuit, viamq; munivit, obserues, ac diligas: quod à te fieri, certō scio: sed vt in omnibus officiis, quæ ad illius non modo dignitatē, sed etiam voluntatem pertinebunt, certare mecum velis. in quo te mihi parem esse percipio, vinci nunquam patiar. Vale. & Magium nostrum, singulari adolescentē ingenio, tibi pro tua doctrina, mihi pro meo in eum non mediocri studio deditum, saluta. Patauij.

Hæc dictaui, vt Iulco, filio meo, nam, vt scriberem ipse mea manu, neque per medicum licebat, nec sanè stomachi ferebat imbecillitas.

ANTONIO ROLANDO.

Studium tuum in exhauriendis mandatis meis, celeritas in rescribendo, quorum ego à te alterum pro nostra coniunctione expectabam, alteram autem pro tuis occupationibus postulare vix audebam, magnam habent significationem amoris in me tui: cui quidem, si paribus non licbit officiis, pari saltem vt amore respondeam, operam dabo: nec

dabo : nec dubito, quin consequar : atque etiam quod mihi
 vel iniurato velim credas, me iam esse consecutum intelli-
 go. qui enim, tua quæ fuerint erga me officia, meæ quæ
 sint partes, ignorare possum, aut non assiduè cogitare?
 Ego, Rolande, quo primum die, cum lectissimo adole-
 scente, familiari tuo, itemq; meo, *, accessisti ad me, di-
 lexi mores tuos, in quibus ingenui multū pudoris, qui pro-
 bitatis index est, multamq; prudentiā elucere vidi paucis
 diebus, cum de nostris delectationibus, id est, de commu-
 nibus litterarum studiis, colloqueremur, probasti mihi in-
 genium, doctrinamq; tuam, & ad meam de te opinionem
 testimonio excitatam, plurimum addidisti. postea facile
 inter nos exorta familiaritas : vel quod multis in rebus
 nostri sensus congruere viderentur, & latentis quædam
 naturæ vis animos vtriusq; coniungeret: vel quod assidui-
 tas tua penè quotidiana, vsusq; domesticus nihil amicitie
 nostræ deesse pateretur. Me deinde Venetias rationes
 meæ, te non ita multò post Lutetiam vocarunt studia tua.
 manet amor tamen, in me quidem is, qui fuerat præsen-
 te te, vigetq; memoria tui, nec locorum aut temporum
 intervallis ynquam euanescet. quod nisi me tuæ laudis
 magna quædam cupiditas teneret, angerer, quod abes,
 & vt audio, abfuturus es : sed versari te in ista crudito-
 rum hominum celebritate, frui consuetudine, doctrinamq;
 Hadriani Turnebi, quem iam pridem omnes cantant, ego
 orno, quantum possum, in sermonibus meis, nisi vehe-
 menter gaudeam, te non amem, nec, quem ames ipse, quod
 in primis cupio, dignus sim. Quæ e nostra etiam causa
 contende, vt, quo consilio Lutetiam petiisti, id quam
 maximè, quamque licet celerrimè consequaris. refer ad
 nos illa

nos illa præclara, quorum gratia discedendum tibi & tuis, perferenda longi itineris incommoda, asperrimarū alpiū perpetuis obsessa niuibus iuga non sine magno periculo superanda existimasti. Quo de genere tecū agam breuibus, quia, sensus cum optime tuos habeam cognitos, non dubito, quin sæpè tibi veniat in mentem, ex ista vrbe, quò, tanquam ad amplissimum artium ingenuarum mercatum, libenter omnes confluunt, inanè redire, quàm non deceat. Quod si te, studio cognitionis incensum, cætera, quæ istic habes plurima, liberalium doctrinarum adiumenta deficerent: vnus tamen idem ille, quem paulò ante nominavi, qui præter cæteros cum litteris humanitatem, græca cum latinis, antiquæ philosophiæ scienciam, quod è scriptis eius facile cognouerim, cum elegantiore doctrinâ cõiunxit, vnus, inquam, tibi instar esse omnium Turnebus, vnus & suo te commouere exemplo, & suis adiuuare plurimum documētis cõsiliisq; possit. cuius vt à latere, quoad hominis permittet humanitas, ne vnquam discedas, & istam vrgeas occasionem diuinitus datam, adipiscendæ virtutis, si tu is esses, qui naturam humanam sola perfici virtute nescires, hortarer etiam atque etiam: idq; libenter tribuerem amicitia nostræ: sed cauendum intelligo, ne noctuas Athenas, cum tu ibi sis, vnde ad alios præclara instituta, vnde laudabilis vitæ ratio, & sapientia fere manat omnis. Viam, & rationem latinè scribendi, obsecro, mi Rolande, cur à me petis, cum is, quo ego vno magistro sum vsus, & tibi, & omnibus Cicero pateat: an tu me vel huius generis recõditum aliquod tenere artificium putas, à quo longè absum, vel, si tenerè, posse fieri, vt ab yllo, præterquam ab hoc ipso, cognouerim?

nec latet

nec tamen vtiliter, quædam præcipi, & ad artem posse
 redigi, negabo: sed mihi ne tantum oneris imponis, cui nec
 à domesticis curis otij multum est, & id ipsum, quod est,
 vel amicis officij causa, vel valetudini necessario tribui-
 tur? Scripsi olim de meis exercitationibus nescio quid, à
 nobilissimo viro, bonarum artium patròno, Stephano Sau-
 lio, rogatus: & fortasse digitum ad eum fontem intendi,
 quò si accesseris, non dicam equidem istam eloquentia
 sitim explebis, sed, vt arbitror, nihil inde non purum, nihil
 inquinatum hauries. exstat ea, cum alijs edita, epistola.
 si videbitur, leges: aut, si legisti, & quæris amplius, à me
 cur expectes, quem respicere negotia non sinunt, hoc qui-
 dem tempore non est: pete ab istis, qui vacant, optimis &
 scribendi, & iudicandi magistris. De Laërtio, & quod
 egisti, pergratum est: & quod acturum te ostendis, id si
 prætabis, maximam inibis à me gratiam. Turnebus, vt
 me plurimum diligat, quod certè mutuo faciet, exopto:
 plurimum vt mihi tribuat, quod litteræ tuæ significant,
 nõ postulo: quid enim ego sum? aut, si esse aliquid videor,
 præ illo tamen qui sum? non enim ferrea cum aurcis vn-
 quam conferam ne cum Homericò Glaucò errèm: sed au-
 rea ferreis anteponam semper. Ille est, cui iure omnia tri-
 buantur, qui iam peruenit eò, quod nobis adspirare non
 licet. Saluta cum meis verbis, cum veterrimo amico meo,
 spectatæ virtutis, & industriæ viro, Carolo Stephano.
 Vale. Venetijs.

CAROLO SIGONIO

Pataulum.

EGidiligenter, quod mandaueras, precise negavit, ac
 visus etiam non nihil molestè ferre. sed, mihi crede
 hu-

huius generis penè magistro, vestri sensus nō congruerent.
 nihil morosius. ò multi in omnibus intolerabilia. quæ no-
 bis tamen, mi Sigoni, qui à libris nescio quid plus, quàm
 cæteri, sapere didicimus, ferenda sunt. quanquam tibi quī-
 dem, pro tua prudentia, atque etiam pro superioris vitæ
 perpetua consuetudine, nihil difficile. Sed, Patuij te nunc
 esse, in celeberrimo Italiæ theatro, ubi is cõtatur, & nota-
 tur acerrimè, quid quid agas, quid quid dicas. & sæpè mi-
 hi, nec vnquam sine aliquo metu in mentem uenit, sic sunt,
 qui a nan: omnia cupiunt, omnia timent. Vides, quo te in
 loco tua virtus, quanta omnium expectatione, constitue-
 rit: nihil mediocri præstandum est: nec, ut cum aliis, quibus
 te iam doctriam, industriam, antecelluisse omnes in-
 dicant, sed ut tecum ipse certes, teq; ipsum si licet, uin-
 cas, omniq; laudis genere, cumules, celebrandum. quæ,
 cum, ad quem scribam; considero, & cum mihi singula-
 rem tuam rectissimis in studiis cupiditate, ac diligen-
 tiam propono, mirificè letor: nec me tamen pœnitet hos
 nostræ necessitudini tribuisse, ut ea legas à me scripta,
 quæ minimè necessaria duxerim. Hesternum diem puto te
 mutuis cum P. de Scala sermonibus iucundissimè tradu-
 xisset: quem volo à te a nari plurimum: vel quod ab illo te
 quoque amari plurimum sensi: vel quod eo nihil huma-
 nius, nihil amabilius, præterea, quod te vehementer mo-
 uebit, in multis nominibus ego illum in oculis fero: nec in ro-
 riuales habeo pauca. Balloppio nostro si discessum meum
 excusaueris, cum uxoris morbus urgeret, gratissimū erit:
 nec tamè diutius hic me cōmoraturum puto: tati nihil est,
 ut vobis carere possim. Interim vale, et, si vacat, scribe, nō
 accuratè; sed, ut ego. vale quid quid in buccam: ne pereas
 omnino

omnino fructus nostrorum sermonum: quem si litteræ restituent, paulò feram leuius absentis tui desiderium: cuius igniculū, è cubiculo meo cūm discederes, sentire coepi: nec deinde tuum spectrum discessit ab oculis meis. Venetiis.

MARCO ANTONIO MURETO

Romam.

GAudeo, mi Murete, quod profectò etiam me tacente existimas, te nauare operam regibus, ingeniumq; tuum, quod ego semper vicè dilexi, extuliq; laudibus, à tanto Pontifice, & ab vniuerso Cardinalium Collegio uehementer probari. nam, si qui aliter sentiunt: quanquàm quis est, qui aliter sentire possit? verumtamen si qui fortasse reperientur, quos liuor impediatur, quo minus rectè ac sincere è iudicare possint, de iis laborandum non erit: cūm te præsertim ille noster, què sequuntur multi, sed ille præter cæteros, qui nobis quasi oraculum debet esse, non mediocriter ornet, atque diligat. Hæc altera tua oratio priorem illam uel æquat, uel vincit, sententiarum, verborum, ordinis præstantia. quo in officio, ac munere cupio te pergere, simul enim perges in expedita, maximeq; directa gloriæ via, per quam processisti iam longissimè, nemine præcurrente, me fauente plurimum. De tua in me beneuolentia, cūm recordor meam, dubitare non possum: meum in te animum expertus iam es: eundem si & esse nunc, & perpetuò futurum arbitraris, nō fallam opinionem tuam. nam & mea non solū consuetudo, sed etiam natura ita postulat: & tu perficis eas laudes, quarum principia me olim exspectantē id, quod præstare te nūc video in tui amorē impulerunt. Habeo summas gratias, quas agi à te cupio, Archiepiscopo Beccatellio: cūmq; meo nomine

vt quā licebit officiosè, quamq; plurimū salutes, valdè rogo *, vt scribit ad amicos, floret honoribus in patria, charus Imperatori, iucundus omnibus. nosti humanitatem, & ingenium: doctrinam auxit à discessu tuo, quantū vix credas: itaq; summa omnia de illo adolescente sperare nobis licet. Quareni obitu, de quo heri primū à Germano homine, qui ex Gallia recessus venerat, accepi, damni plurimū in iure civili factum est. equidē dolui vel tua caussa, quod eū à te amari senseram. quanquā hęc, si ferret humanitas, prorsus dolenda nō essent. quid enim proficiamus? angī quidem grauius, neq; cōmunis conditionis necessitas concedit, & vitæ cōmutatio, breuissimæ cum æterna, miserrimæ cū beatissima, valdè vetat. Ego nunc, quod acceptum diuinæ benignitati refero, quodq; tibi puto fore iucundissimū, valetudine utor satis cōmoda, oculis quidē optimis, quod nūli quot annis non contigit: itaq; cū otium non ferrem, (scis enim me quiescere nō posse) cōmentarios in reliquis Ciceronis epistolās cœpi texere: & ut initia sunt, prorsus industria non perit: bōlū, vt mihi quidē videtur, maiorem partem, id est, tres primos libros, et, extra ordinem, octauū, in quibus, vt dixi iam nisi me cōmunis idest cæcus amor decipit, non videtur opera malè collocata. Habebis in clausula de Petro Fabro, tuo dicam, an meo: ita me triduo cepit sibi; deuinxit ingenio, humanitate, prudētia. planè vixi, quā diu mecum fuit: nec mediocri sum amore discedētem profecutus: nē tu, si nihil præterea mea caussa velles, qui & vis, & egisti iam plurimum, tamen hoc vno munere, quod auctus per te sum tam ornati adolescentis amicitia, meis omnibus in te studiis, quæ tu merita vocas, optimam gratiam retulisti. Vale. Venetiis.

N

HIE-

Episcopo Fanensi.

Sanè postulabat mea peruetus in te obseruàtia, ex inge-
 nij tui præclaris orta monumentis, ut aliquid ad te lit-
 terarum darem: sed me dignitas tua semper, & persona de-
 terruit, verentem, ne talem virum, tantarum rerum occu-
 patione distentum, inanibus appellare litteris, pudentis
 hominis non esset. nunc vt verè dicam, penè accuso mode-
 stiam meam, quod, dum cogito ad te scribere, nec tamè con-
 siliium explico, interea tua fecit singularis humanitas, vt
 anteuerteres, quanquam cur ego apud te, maximarum vir-
 tutum laude præstantem, ad quas mihi adspirare non li-
 cet, plus residere officij molestè feram, cum præsertim
 hoc ipsum amoris in me tui, quo equidem antiquius nihil
 habeo, non obscurum argumentum esse videatur. Quocir-
 ca, vt interdum me pudet pudoris mei, quòd nihil ad te scri-
 bere sim ausus, cum tamè maximè cuperem: sic ista tuæ uo-
 luntatis erga me declaratione, istis, etiam laudibus, quibus
 me ornat epistola tua, mirificè delector. noli enim existi-
 mare, si quid vnquam meis laboribus, ac vigiliis non con-
 temnendum præstiti, me fructum vllum, aut mercedè præ-
 stantiorè expectasse, quam quæ ex tuo, tuiq; similium
 iudicio, ac testimonio percipitur. quod si assequor, trium-
 pho. sin, quod suspicari facilius possum, ita me laudas, vt
 quasi deficientem in cursu tua vocem impellas: ne sic quidem
 vulgari me munere obstringis, cum ad cohortandum, atq;
 incitandum, si ulla res, certè tua plurimum valeat auctori-
 tas. itaq; emitar, ne tu me non bonum tuarum litterarum in-
 terpretem fuisse putes. incumbam enim paulò acrius ad ea,
 quæ qui possidet, iure laudè fert. Tibi verò, quod ad me
 tam

tam humaniter scripseris, quodq; vltro ipse mihi diu exoptatum ad tuam amicitiam aditum aperueris, si, quam debeo, gratiam referre non potero, habebō saltem, ut priores officij partes re potius tibi, quā studio & voluntate concedam. Vale. Venetiis.

NICASIO CASLETANO.

Quantum mihi voluptatis attulerāt litteræ tuæ, summa tum humanitatis, tum etiam doctrinæ notis insignes: tantum postea doloris, ac molestiæ, crepta ob aduersam valetudinem respondendi facultate, suscepti non enim aut is ego sum, cui quāquā prius officio sit, aut cum te esse ex * litteris cognoui, cuius amicitia contemnenda potius, quā appetenda videatur. sed omitto * vel testimonium, quod apud me ponderis, sicuti debet, habet plurimum, vel voluntatem, cui libenter omnia tribuerem: ipsa, quā ad me misisti, epistola, quid est, quod impetrare non possit? scripta primum humanissimè, cum benevolentiam in me tuam significes, meam exoptare videaris: dein de ita eleganter, ac disertè, (ne viuam, si mentior) vt ego tibi in hac eloquentiæ laude comparem sanè paucissimos, anteferre debeam neminem. Quare, cum istam animi tui singularem in me amando, atque etiam laudando liberalitatem libenter amplector: tum verò, me tibi parem in vtroque voluntatem reddere, idq; non tam officij tui magnitudine prouocatum, quā iudicio facere, velim existimes. Tu videris, quid de me sentias, & quo me loco reponendum statuas: non enim ita laudè aspernor, præsertim quæ ab iis, de quibus bene omnes existimant, proficitur, vt, quam de studiis meis opinionem suscepisti, eius deponenda, aut imminuenda, tibi auctor esse inquam velim. Ego,

N ij

quos

quod ad me attinet, si qua tui dabitur facultas ornandi. plena manu tuas virtutes ad cælum tollam: studio quidem, & amore ne vincar, & enitar, ut soleo, diligenter, & ut spero consequar. præsentem scilicet mutui sermonis suauitatem longinquitas aufert: litteris tamen, si valebo, quod adhuc non contigit, ne prorsus abesse videamur, operam dabo. Vale, & * meo salutem. Venetiis.

I V L I O B E L L O G R A D O

Vtinum.

A Mabam te antea, mi Iuli, quod esses eo patre natus, cuius excellentem probitatem, atque doctrinam non præsentem modo, sed longinqui etiam prædicant, ego sum mam in me humanitatem sæpè sum expertus: nunc, ista indole, isto te ingenio præditum esse cum intelligam, ut paternam virtutem, tanquam amplissimum patrimonium non modò conseruare, verùm etiam augere possis, an dubitas quin omnia in te studia libentissimè conferam? quibus addam officia, cum licebit: & ut sæpè liceat, exopto. Perge, adolescens egregie, mihiq; charissimè, in isto ad laudem cursu, viam iniuisti, quæ te ad immortalitatem ferret, directam, expeditam, à vulgi erroribus longè remotam: quo tibi nomine gratulor, mihi gaudeo plurimum, & ut perpetuò gaudeam, futurum confido. species enim virtutis eximia, quo propius eam aspexeris, eo te cõmouebit magis, & amorem sui mirabilem excitabit. interim contentumplare actiones prudentissimi viri parentis tui: ad eius te imitationem totum finge, atq; cõforma; ut haurias ab eo laudè tuã, quã capere vberiorè ex nulla disciplina potes. Nec velim existimes õnibus de te maxima polliceri, & in te amado, si patrè excipias, merini concedere. Filius meus te sibi.

te sibi maioris fratris locoducit, nec ullū tui ornādi, quantum in ipso erit, locum prætermittet. Vale.

HIERONYMO SERIPANDO
Cardinali creato Romam.

A Quo primum tempore aliquid sapere, id est, à vulgi opinionibus dissentire cœpi, semper ita iudicavi, multò esse optabilis, multoq; præstantius, consequi virtutem ipsam, quam ornamenta virtutis. itaq; nunc, allato de tua dignitate nuncio, quem hic ingenti lætitia boni omnes exceperunt, non sanè tua causa magis, quam antea, pro communi quidam Ecclesiæ bono, cui tantum ex honore tuo præsidij, tantum splendoris accesserit, magnopere sum lætatus. tu enim is es, cuius animus hæc humana nunquam spectauerit, semper omnem spem, omnemq; gloriā, ac felicitatem in vno Deo, & in illa cælesti vita rectè, ac laudabiliter agentibus proposita, collocarit. Cui sunt occultæ mirabiles illæ tot annorum cogitationes, actiones, conciones tuæ? quæ si obscura fuissent, vno illo facto illustrarentur maximè, cum illa præfecturæ generalis insignia, quæ libenter omnes assument, multò ipse libentius deposuisti. Quocirca non equidem magis, quia Cardinalis nunc es, quam quia semper ita vixisti, ut Cardinalium Collegio dignissimus esses, & mihi, & omnibus lætandam intelligo. nec verò singularem, ac diuinam Pij IIII. Pontificis maximi sapientiam admirari, & esse ferre laudibus vniquam desinam, qui vexatam a sidiō praueri in opinionem impetu, nec mediocri periculo fluctuantē Christianæ Reipub. nauem, auctoritatis, & doctrine tuæ pōdere constituendā putauerit. itaq; non iam illas à septentrione horribiles procellas, à quibus antea naufragium

impendere videbatur, posthac timbimus. Pio IIII. gubernante, quod utinam diuina benignitas diuturnum esse patiatur: tua, Scripande, tuorumq; similium ope, summa tranquillitate perfruemur. id & speratur, iam in dicto Concilio, quod unicum tantis malis eximia superiorum Pontificum sapientia remedium inuenit: & mihi quidem si contigerit, ut ad eam diem spiritum ducere liceat, cum sublatas in perpetuum exitiosi disidij causas, vnam in communi salute voluntatem, vnum gregis uniuersi pastorem, ac moderatorem videam, satis me vixisse arbitrabor, & plane lætus ex hac vita discedam. Interim fruar expectatione, & tibi, tuisq; virtutibus, quas omnes laudant, utinam imitari multi vellent, eam, quam debeo, obseruantiam, benevolentiamq; præstabo. Vale. Venetiis.

ALOYSIO ESTENESI

Cardinali Creato Ferrariam.

Multa, & magna Principib; viris, inter quos Aloysi præstantissime, tua præcipue nobilitas elucet, ad studiũ eximie laudis adiumenta suppetunt: quæ si comitatur voluntas, excellunt facile, sic, ut ad immortalitatis præmia, cum quibus non opes, non imperia sapientes comparant, expedita quadam, & quasi compendiarie via perueniant. Hoc tibi contigisse, cum omnes antea faterentur, grauisimum acceßit Pij IIII. Pontificis Maximi testimonium, qui te, diu expetiturum, penè recusantem, non rogantem quidem certè, in amplissimum Cardinalium Collegium, ipso maxime comprobante Collegio, summa bonorum lætitiæ, proximè cooptauit. Restat, quod futurũ nemo dubitat, & tua superior vita pollicetur, ut istum honorem pro tua, maiorumq; tuorum dignitate administres. quod

quod facile consequeris, si te, quidquid statues, quidquid ages, Cardinalem esse cogitabis, id est, ex eo Ordine, unde maximi, ac præpotentis Dei vicarij, rectores humani generis, Pontifices deliguntur. Locum tenes, quem summa dignitas illustrat, & in quo nullum neque dictum, neque factum obscurum esse possit. nec tibi aut à natura quidquam, aut à fortuna denegatum est, quò minus amplissimo te dignum sacerdotio præbeas. operosum aliis, & perdifficile sit, ut est omnino, ac semper fuit, rectè, & laudabiliter agere: Aloysio Estensi, in tanta ingenij, animiq; præstantia, tam propensa ad honestum voluntate, tantis etiam opibus, quis aditum veræ laudis non patere, quis æternam gloriæ non esse facillimam existimet? Gaude igitur tam excellenti bono, & incumbere totus in eam curam, ut antiquum familiæ tuæ decus, per tot sæcula, tot Ducum, tot Regum, & Imperatorum virtute partum, non tueare solum, verum etiam vehementer augeas. nam nunc quidem eò tantum nomine tibi gratulamur, quòd simul cum isto honore præclaram sæpè exercendæ virtutis occasionem accepisti. cumlabitur lætitia, & erit aptior gratulandi locus, cum hæc bonorum insignia, quæ multis oneri fuisse constat, iustitia, pietate, omniq; beneficentiæ genere ita sustinebis, ut & optimi Pontificis iudicio, & bonorum exspectationi, qua nulla maior unquam fuit, egregiè satisfacias. quod euenturum breui, omnes confidunt: ego, pro meo in te singulari studio, quasi iam euenturum, præsentis gaudio cupiditatis meæ fructum capio. Vale. Venetiis.

I O. B A P T I S T Æ S A R A C I O

Ferrariam,

N iij

Semper

Semper equidem existimaui, quod tu quoque sentis
 doctissime Saraci, non minimum fortunæ præstare vir-
 tutem, in qua etiam vna satis esse ad bene beateq; viuen-
 dum putarunt multi: tamen incidunt quædam tempora,
 cum ipsi etiam habendæ fortunæ gratia videatur. quod
 mihi nunc gaudeo contigisse. nam cum aliquod ab hinc an-
 nis, consentiens multorum sermo, eximias ingenij tui sua-
 uitates assidue prædicantium, in eam me voluntatem, ac
 mentem adduxisset, vt diligerem te vehementer, & colè-
 rem: casu accidit proximis diebus; vt auctoritas tua, ma-
 gnis atque perpetuis erga Principes tuos meritis, virtuti-
 busq; parta, expedire me hærentem, atque impedimentum
 peratificili negotio posset. hoc ego fortunæ meæ non vul-
 gare beneficium esse duco. alterum est tuæ virtutis, quod,
 cum tibi meam cupiditatem vir egregius omniumq; huma-
 nissimus, Paulus Sacratius ostendisset, contulisti statim
 ad rationes meas studia tua, spernq; nostram, tam prop-
 languentem, atq; abiectam, erexisti, & confirmasti: pro-
 missis primum, deinde etiam officiis tuis. quo quidem in me
 singulari merito, quibus tibi verbis gratias agam, planè
 non reperio. vincit enim, vincit prorsus optime Saraci,
 ingenium meum humanitas tua. sed hoc ipso fit virtus illu-
 strior, cum in eos beneficia conferuntur; qui satisfacere
 non modò ipsa re, sed ne verbis quidem vli o modo possint.
 quod tibi persuasum esse quis dubitet, qui consuetudinem
 benemerendi tuam, à præstanti quadam natura ortam
 liberalium doctrinarum studio mirabiliter auctam, co-
 gnouerit? verumtamen, quando mihi non simul cum facul-
 tate voluntas quoque eripitur remunerandi, non nihil in
 molestia gaudeo, & fruor tacitus officij cōsciētia nec tan-
 f...rum

futurum deſpero, vt, quæ mihi nunc ad grati animi ſignifi-
catione deſſe verba ſentio, eadem aliquando abundant, in
tua benignitate apud alios prædicanda. Interim ſine me
hoc impetrare ab humanitate tua, vt multò maiorem eſſe
putes obſeruantiam, ac benevolentiam in te meam, quam vllò un-
quam à me exprimi, ac declarari officio poſſit. quod ſi, vt
ſpero, facies, mihi crede, præſentem gratiam, quã ex præ-
miſ Sacraſ mei litteris abſolutam exſpecto, haud pauco
maiore gratia cumulaueris. Cupio, niſi graue eſt, à te ſalu-
tari meis verbis Ioannem Baptiſtã Pignam, & Franciſcũ
Seuerum medicum Argentenſem. Vale. Venetiis.

AVLO SACRATO

Ferrariam.

Solet interdum euentus eſſe gravior, quàm cauſa, inter
ſuum etiam cauſa, quàm euentus. me delectauit utrũ-
que pariter in litteris tuis. nam, & vt latinè ad me ſcri-
beres, homo tum domeſticis caris, tum etiam ſedandis, ut
aucto, multorum controuerſus aſiduè diſtentus, certè
amor impulit, atque humanitas: & epiſtola tua ita mihi
ornatè, ita copioſè omnes non modò animi, verùm etiam
ingenij tui partes expreſſit, ut nihil unquam legerim libè-
tius. Ego tibi antea, optime Sacraſ, tribuebam ſanè mul-
ta, quæ pauci conſequentur, prudentiam, integritatem, do-
ctrinam, maximè verò præſtantem quandam ad excolen-
das officiis amicitias & voluntatis, & naturæ propen-
ſionem: iſtam verò orationis exornandæ facultatem, quæ
cum multi temporis, magnæq; videtur eſſe indiſtriæ, tum
verò, ut ego ſentio, atque vſu etiam didici, ab intimo quo-
dam, planeq; recondito depromitur artificio, vix puta-
bant tibi inter diuerſa planè ſtudia poſſe contingere. ſed

N 2 videli-

videlicet id me fecellit, quod ingenium tuum communibus metiebar exemplis: nec mihi veniebat in mentem, auunculi tui Cardinalis, Iacobi Sadoleti, præceptis, & consuetudine domestica aditum tibi ad omnem gloriam esse patefactum. nam, cum ille cunctis virtutibus, quas laudabit posteritas omnis, assequetur fortasse nemo, bonorum, ac sapientium iudicio virorum excelluerit: hac tamen in primis Latine scribendi laude ita floruit, ut veteres illos propemodum æquauerit, nos quidem, per eandem viam cupientes excurrere, longè reliquerit. sed, ut ex epistola tua conicio, conseruabis hoc quasi patrimonium, familiæ vestræ propriū & hæc tibi communis hæreditas erit cum patrueli fratre tuo, Paulo Sadoleto, quæ omnes homines ad egregia quæque natum intelligunt. Equidem in hoc mihi ipse plurimū gratulor, qui tibi harum litterarum, quibus nescio an quidquam non modò humanius, verum etiam ornatius esse possit, causam dederim. nam Iosephum Fasinarum, quem ob eius doctrinam, & mores egregios vehementer amo, oblitum arbitror modestiæ suæ, cum de me loqueretur, & utrumque vestrum in eo consensisse, ut ille, te libenter audiente, pro veris falsa narraret, aut certè veris plurimum affingeret, tu illi, plena manu, ut sæpè prodigus amor est, ea, quæ prorsus non agnosco, in me conferenti, pro tuo in me studio libenter, & faciliè crederes. utinam quidem, qui vobis nunc esse videor, is aliquando esse possim: quod quia sperare non licet, ne cur optem quidem est. Meus in te animus (quid enim præterea pollicear?) officio erit, mihi crede, singulari: quæque à te in meis rebus opera, atque beneuolentiæ nauatur, perpetuo quodam erga te studio ita compensabitur, ut mihi nemo omnium, excepto amore

amore domestico, te vno charior, aut iucundior vniquam esse possit. Franciscus Morandus, cuius ego contubernio, & quotidiana consuetudine mirifice delector, vir egregius nec iuris tantum ciuilis peritiss, sed poetica etiam laude, & litterarū elegātia vchemēter excellens, mutuo te diligit, & qua ego tuis verbis eum salute impertiui, eandem tibi, vt eius nomine his litteris adscriberem, diligenter mādauit. Tu saluere plurimum a me iubeas Io. Baptistam Saracium, deditum semper optimis disciplinis, maximeq; cupidum ornandæ virtutis, itemq; Franciscum Scuerum Argentensem, quem vidi nunquam, amotamen sic, vt mihi te riualem esse vix patiar. Vale. Venetiis.

FRANCISCO ROBORELLO

Bononiam,

Magnam habeo gratiam Hieronymo Seripādo, optimo Cardinali, omniumq; virtutum gloria præstantissimo, quod ab aliqua nos ob imitationē virtutis exorta similitate ad summam beniuolentiam, coniunctionemq; traduxerit. te quidem cum eximia doctrinæ opinione, quā apud omnes merito consecutus es, humanitatis laudem velle coniungere, tum mea caussa letor, qui tua consuetudine nimium diu molestissimè carui, meaq; in te perpetuæ voluntatis ipse mihi egregiè sum conscius, tum vero, quod inter te, & Sigonium meum, viros tales, & plane duo nostræ Italiæ lumina, non optimè conuenire, feren-

ferendum uix erat. itaque cum de nostra auctore Scripando reconciliata gratia ex ipsius Sigonij litteris cognouissem, feci statim, quæ meæ partes erant, ut animo te complecterer, meq; tibi, leuiter antea, nec sanè mediocri cum labore inmutatum, libentissimè totum restituerem. A te pecto, non ut me mutuo diligas, quod te iam facere, perpetuoq; facturum certò scio, sed ut officiis etiam ita me cunctare uelis, quibus & cupide uincam, & uincar tamen non inuitus, ut nihil omnino neque de mea. in te uetere obseruantia, neque de tua in me beneuolentia detractum esse uideatur. quamquam hoc, tua fietus beninitate & sapientia, cum sperauerim antea, nunc ut planè confidam, litteræ tuæ fecerunt, ad hominem bene doctum, & utriusque nostrum amantissimum, Raphaëlem Cyllenium proximè cõscriptæ: quibus in litteris partim de me, quo sum mirificè lætatus, amantissimè loqueris, partim etiam typos grecos fratris mei, nescio qua culpa amissos, benignissimè mihi polliceris, ac desers. Ego, mi Robortelle, istam uehementer amo uoluntatem, quam tibi certè emetior: liber aliter uero tua etsi delector maximè, tamen, cur utar, non est, cum officinam satis ampla & pereleganti huius generis copia magnis iam sumptibus instruxerim. tibi tamen, quia de commòdo meo tua sponte cogitaueris, quod sine summo erga me amore fieri profectò non potuit, æquè debeo, ac si rem omnium maximam meo pernecessario tempore detulisses. quod si à me paria, ac multo etiam præstantiora in omnibus rebus, quas ad tuæ laudis, tuiq; commodi partem aliquam pertinere intelligã, studia, et officia exspectabis, nunquam te fallam. atque huius quidem testem promissi, & quasi loco fœderis, quod à me uolari nunquam

nunquam patiar, hanc esse apud te epistolam volo. Camillum Palæottū, cuius excellentem humanitatē, coniunctam pari virtute, non dubito quin præclarè cognitam habeas; & cōmunem amicū, dignum Romulo parente filium, Pompilium Amaseum, rogo te, salutes meis verbis diligēter. Vale. Venetiis.

ALEXANDRO CRISPO.

Habet hoc uirtus, ut amicitias nullo intercessore conciliet. itaq; cū de studiis tuis, & incredibili quadā ad liberales artes voluntatis propensione, ex Sebastiani Leonis, familiaris mei, litteris cognouissem, dilexi te statim, idque ut intelligeres, vehementer optaui. nunc, quando opinionem meam de ingenio tuo susceptam epistola tua confirmat, ego quoque aliquanto magis ad te amandum impellor. quod verò etiā in amore mihi respōdeas, tuamq; operam, curam, & auctoritatem nullo unquam loco defuturam promittas, utrumque facio plurimi, & esse perpetuum cupio. q̄ ut confidam, tua probitas facit, multorum sermonibus, præcipuè verò Leonis nostri testimonio comprobata. Hic ego hortarer, pro mea in te summa beneuolentia, ut acrius te ad omnem laudis cupiditatem incitares. sed neque industria tua cuiusquam indiget præceptis: nec te ulla magis ad gloriam accendat, quā nobilitas tua, quā, non dubito, quin sapè mente & cogitatione contempleris. tantum igitur te rogabo, ut istum teneas, quem cœpisti, cursum, nec te unquam aut voluptas, quæ adolescentibus maxime suis blanditiis, & ficta boni specie perniciosas insidias tendit, aut suatus rerum humanarum splendor à studio virtutis, id est, à vera, solidaque gloria deducat. Vale. & Leoni nostro,
do.

doctissimo atque optimo viro, dic salutem meo nomine plurimam. Venetiis.

SCRIPSIT HANC ROGATVS

à nobilissimo viro.

CVM in summis molestiis, quibus me firasse immentem fortuna vexat, quæ quidem tibi satis notæ sunt, vnicum mihi solatium fuerit benevolentia tua, quam opinabar me singulari quadam ac perpetua erga te obseruantia, & studio quodam incredibili consecutum: eo me solatio magna ex parte priuatum esse, ex eo sermone, quæ habuit mecum proximè Drusus tuus, vehementer dolco: quod quidem eo patior acerbius, quia, si posset augeri amor in me tuus, augeri potius debere pro mea in te egregia voluntate, maximisq; studiis, ex istimabam. quidem, à quo primùm tempore aditus mihi patuit ad amicitiam tuam, de te senserim, ipse mihi optimè sum conscius: quid verò prædicauerim, testes habeo, non leuissimos homines, sed præstantes viros, eosq; minimè paucos, quorum auctoritas, & probata vita vel sine iureiurâdo facillè fidè facere possit, quæ cum recorder, magnam ex officio meo voluptatem capio: propterea quod nihil vnquam mihi grati animi memoria iucundius aut est, aut v:quam erit. & quæ inquam animum tuum nonnihil immutatum Drusi verba significabant, cum ego perpetuitatem amoris tui expectauerim, eamq; tanti fecerim, vt ex omnibus rebus humanis nihil penè pluris aestimauerim: tamen, non vt amatus nunc in me sis, sed vt antea fueris, in omni mea vita iucundissimè cogitabo, quæq; in amicitia colenda à doctissimis viris constanti & tributa laus est, eam vt omninò cõsequar, enitar quantum in me erit: non quod tua virtus cu-
iniquam

*iusquam hominis laudationem, vel tua fortuna cuiusquam
 opes, aut merita desideret: sed profectò apud sapientissi-
 mos homines, quem ego te in numerum refero, significatio
 bonæ voluntatis, etiam si merita non habet, pro meritis ta-
 men est. Te verò, Principem egregium, omniumque vir-
 tutum apud omnes homines, maximèque apud omnes
 Principes laude florentem, præterea ista ornatum di-
 gnitate, quæ ad omnem laudem tacita quadam cohorta-
 tione videtur impellere, figmentis commoueri homi-
 num improbiſſimorum, & alienis fortasse bonis inui-
 dentium, prorsus æquum non est. Quid enim? an ego
 tam prauus esse possim, ut optimo viro coner unquam
 in sermone detrabere? an tam stultus, ut, qui mihi mul-
 tis rebus prodesse, multis etiam obesse possit, eum indi-
 gnissimis laceſſam iniuriis? an tam ingratus, ut, cuius er-
 ga me summam humanitatem, ac benignitatem ſenſerim;
 de eo quidquam cogitem, aut etiam loquar iniquius?
 Quid honor meus? an apud me nullius est ponderis? ille
 verò mihi vel ipsa vita charior adhuc fuit, eritq; in poste-
 rum. ita sum à pæro educatus, ita natus: ita etiam didicì
 ab exemplis maiorum meorum. an igitur honor meus
 tantam ferre posset inconstantiam? ille certè cùm omnes
 maculas, tum hanc, quæ turpiſſima est, leuitatis, & intem-
 perantiæ, respuit, ac reformidat. Quare, si peccarem in te,
 magne Princeps, simul in me ipsum peccarem. quorum al-
 terum ab officio meo, alterum à voluntate nimis abhorre-
 ret. Quod igitur neque committere debeo, neque possum,
 id mirarer equidem à te credi, si planè, quæ ad me delata
 sunt, vera omnia putarem. sed primum haud libenter id
 credo, quod iniucunditatem, ac sollicitudinem affert ani-
 mo*

mo meo: deinde, quod indignum videtur bonitate tua, quā ego, vt maximē omnium habeo cognitam, ita maximē omnium efferre laudibus vbique soleo: postremò, quod cum ipsa veritate pugnat. Quod autem, quiddam etiam de liberalitate mea gloriose à me iactatum, iidem cōminiscuntur: impudens mendacium est, ac, ne aliis utar argumentis, te ipse teste falsum, nam, fuisse me tui perstudiosum, omnia tibi, tuisq; quæ potuerim, obsequia, atq; officia præstitisse, verè dixeris, & multi sciunt: quo tamen ipse nomine gloriari non soleo, contētus ipsa re sum: verum fuisse me, cui multa desunt, in te, qui cunctis rebus abundas, liberalē, & de meis riuulis penè aridis affluxisse aliquid ad tuos uberrimos fontes, certè nemo dixerit, nec, si quis diceret, ego agnoscerem. Hoc igitur uno, quod inani sit, esse cōstat. reliqua, mihi obiecta, refelluntur. patent insidiæ maleuolorum: infr. natur, ut sæpè solet, à se ipsa, & suo quasi gladio iugulatur improbitas. itaq; recreor paululum in acerbißima molestia: ut etiam hoc sperem, si qua voluntatis tuæ facta mutatio sit, quod quia meritis minimè sum, idcò minimè possim credere, me tamen ab humanitate tua facile impetraturum, ut te, mihi totum restituas. nec enim decet, apud talem uirum, tantumq; Principem, natura bonum, iudicio, & consuetudine optimum, consiliis & artibus locum esse hominum perditorum. quam mihi spem ut confirment litteræ tuæ, peto à te pro mea peruetere non solū erga te, verum etiam erga tuos omnes obseruantia: idq; à te summa tua, tuæq; familiæ dignitas postulat.

Vale.

F I N I S.

PAULIMANVTII
 PRÆFATIONES,
 QVIBVS LIBRI, AD
 ILLVSTRES VIROS,
 AVT AD AMICOS
 MISSI.
 *
 COMMENDANTVR.

AD MATTHÆVM SENAREGAM
 Ambrosij Filium, in Epistolas Ciceronis, quæ Fa-
 miliares appellantur.

N O ne, Matthæe Senarega, an meo dicam
 felici cōtigisse fato, vt relicto Louaniēsi
 celeberrimo Gymnasio, quo tāquam ad
 mercatum bonarum artium, virtutis &
 eloquentiæ comparandæ caussa cōcesse-
 ras, Venetias te hoc potissimū nomine contuleris, quōd
 nostri, vt ipse dicere solitus es, vidēdi & cognoscēdi mi-
 ra quædam te cupiditas incēderat? tu quidem, si tuum sensum
 explorem, vis me hoc tribuere fortune tuæ: nam, quōd ita
 euenerit, non modò vt ad amicitia & consuetudinē, uerūm
 Q etiam

etiam ad conuictum, & contubernium meum tibi aditus p̄-
tuerit, in eo quasi tibi quid iam ex petendum cōtigerit, plu-
rimum ipse tibi solitus es gratulari, de quo non est meum
statuere, verene sentias, an secus: at illud meum est paucis
ostendere, cur tu contra mihi charissimus, iucundissimusq;
sis, & quòd nunc in meis ædibus mecum habites, mecumq;
uiuas, in eo ego quòque meæ felicitatis aliquid agnoscam:
nam, si tu ita de me sentis honorificè, quòd iudicio mo-
uearis, æquum est mihi à te concedi, vt ego de te non mi-
nus verè, quàm tu de me, iudicare possim: sin istam tibi de
me opinionem peperit humanitas, me quoque non solùm
natura, sed ipsa iam ratio docuit, præclarum esse huma-
nitate excellere. Itaque do me liberter in eam partem, ut
homines officii colam, laudibus exornem, re, si opus
est, pro mea tenuitate sustentem. Sed me hercule ego de te,
mi Mathæe, à verò animi mei sensu iudico, nihil me gra-
tia, nihil afficit ambitio. Primum, cum aliquoties mei sal-
lutandi causa domum meam venisses, pellexisti me in a-
morem tui, comitate morum, & lenitate sermonis: deinde,
quòd iam non tibi modò, verùm & aliis petentibus ne-
gaueram, atque excluderam, ut ego te domo reciperem,
eloquentiæq; studiis erudirem, multis precibus vsus per-
uicisti. Nec mihi tamen, quod tibi meorum sermonum cupi-
ditate flagranti, meamq; domesticam consuetudinem pe-
tenti satis fecerim: adhuc venit in mentem poenitere, quin,
quò plus ad nostrum conuictum accedit temporis, eo maio-
rem è tuis moribus, tuisq; studiis haurio susuitatem: non
enim tã hoc in te laudo, quod certè in adolescente summa
laude dignum est, quòd à studio doctrinæ non te suis illece-
bris voluptas, non commodum, non ipsa valetudinis ratio
deducit,

deducit, quàm illud & admiror, & prædicare satis pro dignitate non possum, quod in tuis cogitationibus hæc tibi prima est, & antiquissima, vt Deum Opt. Max. à quo uno quæ verè bona sunt, emànant omnia, humanis rebus, quæ fluxa nimis, infirmaq; sunt, omnibus anteponas. Perge adolescens optime in hoc præclaro diuinoq; sensu. Hæc est omnium rerù una nobilissima: vna, mihi crede, quæ omnium Philosophorù scientias: una, quæ omnium Regù opes facile vincat. quare tu quidè oblecta te, quod facis, eloquentiæ studio, in qua quo modo principia se dant, futurum auguror, ut breui superiorem neminem, aliquando ne parentem quidem habeas. Sed illud stet in primis, neq; unquam excidat, omnium virtutum pietatem in Deum esse fundamentum, ac vide, quot inde tibi bona fluant. Primum tuæ salutis cõsulueris egregiè, animi salutem appello, nõ corporis: decet enim nos æternam potiùs illam vitam omni felicitate circumfluentem, quàm hanc, quæ temporum spatiis definitur, miseris nunquam uacantem, cogitare. Deinde patrem tuum, qui, vt audio de multis, atque etiam de te ipso, humanam prudentiam præ diuina Religione nihil esse putat, incredibili voluptate lætitiâq; perfundes: cui quantum debeas, non ex eo solùm intellige, quòd pater est, sed quòd is pater, qui te filium vult esse inter tuos ciues omni re florentem, atq; honoratum: qui te consiliis à puero sapientissimis erudiuit, qui te suo exemplo, suis optimis institutis ac factis ad laudem quotidie vocat. Tali patri, tam probo, tam tui amanti, tam libenter suas omnes curas in te consumentis, curare debes, ut id, quod reliquum est vitæ, per te sit iucundissimum. quod ita consequeris, si statueris, quibus artibus ideo nunc operam das, ut aliquando

cæteris hominibus elegantia sermonis, & scientiâ rerum
 antecellas, earû artium infirmam esse gloriam, nisi perpe-
 tuo erga summum Deum amore studioq; fulciatur. mihi
 quidem, cui tu charissimus esse aut vis, aut certe ita vide-
 ris velle, vt mihi persuadeas, magis vlla re placere non
 poteris, quàm si te in eo, quod instituisti, vitæ innocenter
 & cum virtute degendæ studio constantem, tibiq; similli-
 mum videro. Et, vt iam nunc intelligas, quos in animis
 hominum amoris igniculos vera virtus accedat: scis quin-
 etum abhinc mensem mihi tecum nihil fuisse, te mihi nun-
 quam visum, ignotam mihi tuam faciem, obscurum no-
 men. nunc apud me quo loco sis, intelligere te puto. Pau-
 cißimis diebus ex conuictu consuetudo, ex consuetudine
 amor, ex amore familiaritas exorta. Itaque tecum & sæ-
 pißime sum, quod sub iisdem tectis necesse est, & admo-
 dum iucundè, quod ea, quæ in tuis moribus elucet, probita-
 te consequeris. Et, quoniam is ego sum, qui quò me volun-
 tas ducat à ratione profecta, eò libenter sequar: gesti mo-
 rem animo meo tacitè hortanti, vt hanc meam ad te aman-
 dum propensionem non modo tibi, sed, quatenus ego pos-
 sim, reliquis etiã hominibus illustri aliquo officio ac nu-
 nere declararem: cumq; tulisset casus, ut hoc tempore Ci-
 ceronis Epistolæ familiares eæ, quas tu iam legendò &
 peruoluendo triuisti, denuò typis, ut nunc loquimur, es-
 sent imprimendæ, per opportuna ad id, quod volebam, vi-
 sa res est: nãm, hunc librum si cum tui nominis inscrip-
 tione publicarem, putauit me facere quiddam, quod vtriq; no-
 strum æquè conueniret: tibi quia ex his primùm Cicero-
 nis Epistolis ad latinæ orationis elegantiam informamur,
 ex his primus eloquentiæ quasi succus, qui qualis initio
 fuerit,

fuerit, permagni interest, exhibitur: mihi, quia, cum hic liber omnium serè versetur inter manus, circūferet id, quod ego cupio, tuum nomen, & meum de te iudicium, meamq; spem quamplurimis ostendet. quorum alterum est eiusmodi, ut ego tibi nunc ex aequalibus tuis neminem in ullo genere laudis anteponam: altera, cum aetate procefferis, ea mihi de te pollicetur, quae si euenerint, (omnium autem rerum euentus in Deo positus est) vir eris inter viros maximus, habebit à te familia tua memoriam nominis sempiternam: patria verò exemplum in ciuitate virtutis excolenda praeclarissimum. Venetiis. M. D. L I I I I. mensis Maio.

A D C A R O L V M P I S A V R I V M

Leonardi filium, in Epistolas Ciceronis ad Atticum,

Beneficiorum, Carole Pisauri, nō eadem, omnium est ratio: multi, quid detur, spectare solent, sua quidque magnitudine metiuntur, nihil attendunt praeter ea: ego potius quibus de causis, & à quo homine actur, animaduerto: ac si quid in aliquem, aut in me ipsum collatum est gratiae, tanti soleo aestimare, quanti videtur is, qui contulit, aestimandus. Hinc fit, ut quae à patre tuo, viro sapientissimo, et cum aliis laudibus ornato, tum verò omnium, quos ego in vita nouerim, humanissimo, quae item à partuo, qui nuper magis bonorum omnium more morte mortuus est, Ioāne Maria, Paphi Episcopo, excellenti non minus doctrinae, quàm bonitate, praedito, diuersis temporibus in me profecta sunt officia, ea quanquam summa non fuerint, (neque enim tulit occasio, neque rationes meae postularūt) pro summis tamen acceperim, et earum rerum loco, duxerim, quas

O iij   que

qui possident, beati existimantur: sors enim ille, vnde manarunt, amor fuit, & cum amore iudicium, quod uterque de me habuit: quod equidem, si potero, tuebor officiis, studio certe, omniq; prorsus cura, atq; industria bonum virum, meritorumq; memorem prestabo. Quod si liceret ingenium cum voluntate coniungere, ut alterum alteri responderet, & cupiditati vires aequarentur, illustrarem beneficia vestra, ac fortasse efficerem, ut gratia mihi a vobis aliqua deberetur, persoluenti. Verum, ut, hoc quidem ab infirmitate mea sperari minimè posse, non solum intelligo, verum etiam ingenue confiteor: sic illud facile polliceor, necq; affirmo, si quid aut iam est in me facultatis, aut erit aliquando, in quibus assidue versor, studiis partum et vigiliis, velle me id in omni mea vita, quantumcunque erit, seruire totum vestrae laudi, tuae praesertim: quae cum a meis praecipis & consiliis originè duxerit, exornabo eam tantquam opus meum, quibus potero artibus, qua licet industria, florentemq; pulcherrimis virtutibus alumnus disciplinae meae cum inspiciam gratulabor utrique nostrum pariter, fructumq; amoris & studij veteris in te mei ex tua gloria vberri mum capiam. Actu quidem, mi Carole, cum tibi nasci contigerit ex ea familia, in qua semper verus honor, & splendor virtutis enituit, nihil debes humilia cogitare, nihil angustum, nihil obscurum, aut inane excelsa potat animus tuus, ampla, illustria, plena dignitatis, et gloriae. quò te semper à tua prima puertia mea vox incitauit, quò pater tuus, cuius ad te cogitationes curaeq; referuntur omnes, assidue cohortatur: quò denique te vocant maiorum tuorum exempla, quorum nomina nulla dies extinguet, nulla obscurabit obliuio: nò enim, si praestiteris

stiteris ea, quae de te expectatur, quae maxima sunt, nouum in tuam familiam decus inferes, antiqua renouabis, praeclaramque consuetudinem retinebis in tua domo laudis expectandae, exercendarumque artium optimarum: quibus instructos, uiles fuisse patriae ciues, sibi et familiae gloriosos, de tua gente multos, si annales euolueris, inuenies. Verum quando te sacris addixisti, et illud vitae genus complexus es, quod est totum in laudabili ratione, totum in praeclaris cogitationibus et factis constitutum, non te libera uoluntas, ut alios, ad honestum rectumque ducit, sed quo te primum die ad Religionem contulisti, eodem die legem ipse tibi imposuisti perpetuae continentiae: exclusisti rerum inanium cupiditatem, uelle ad solidam laudem omnia referre, uelle summi DEI gloriam in omni uita, id est, tuam salutem, spectare professus es. Quere non tibi monitores, quorum te moueat oratio, expectandi: ipse te excita, ipse acue, et impelle. Multae sunt propositae adolescentibus uiae fallaces, obliquae, insidiosae, oculis iucundae, specie quadam obiecta uoluptatis, in quibus errare quotidie uides, et labi, duces sequentes libidinem, non rationem, de tuis aequalibus quamplurimos. tu uiam uirtutis ingredi, simplicem, rectam, apertam, principio firmissimam, atque asperam, exitu certe salutarem, et gloriosam. Hanc, inquam, uiam signatam, et impressam uestigiiis proborum sanctorumque uirorum, si uis ipse tibi charus esse, si uis ipse tibi recte consulere, unam ingredi: aut, si ingressus iam es, curre per eam celeri gradu ad ea, quae te manent, praemia immortalitatis. Haec ego pro meo in te amore singulari, ueteris erga parentem tuum studio, scriptis tecum ago, quae sermionibus et libentius agerem,

Et sapius, si liceret, sed quando te Patuuij tua studia, d' que
 bus abduci non debes, me Venetiis mearum rerum ratio,
 Et valetudinis detinet infirmitas, proficiscetur ad te mea
 vox, his coniugata litteris: quæ tecum erit perpetuo ubi-
 cunque fueris, te prosequetur, quocumq; iueris. nec verò
 dubitauit, quin ea tibi paulò gravior esset futura coniuncta
 cum Cicronis voce, id est, cū iis epistolis, in quibus cum
 Attico familiari suo nò minus grauiter, Et sapièter, quàm
 eleganter Et splendide loquitur. fructum, ut spero, capies
 ex utraq; non vulgarem: ego enim, ut uelis optima, te hor-
 tor, Cicero uolentem adiuuat: ornat enim eloquentia, con-
 siliis instruit sapientissimus, nam disputat sæpè in his epi-
 stolarum libris sermone perquam eleganti de statu Rei-
 pub. de uitiis Principum, unde fluunt exitia ciuitatum, de
 uicijsitudinc fortunæ, qui tibi erit accuratè legenti sapien-
 tiæ fons uberrimus. A me verò munusculum hoc habebis
 meæ in te voluntatis Et studij argumentum. Exiguum, in-
 quies, fateor, sed uelim spectes animum, non rem: quam ta-
 men ne ipsam quidè debes comènerè: siquidè eiusmodi est,
 ut tuas, tuorumq; laudes à me non expressas, sed tanquam
 tenui p'ncillo designatas, simul cum beneuolentiâ meâ cum
 His gentibus patefaciat, Venetiis, M. D. L. XII.

A D B E N E D I C T V M A C C O L T V M

Rauenæ Cardinale, in orationum

Cicer. partem primam,

Maximè esset optandum, Accolte clarissime, ut quæ
 olim à doctissimis uiris magno labore, magnisq;
 uigilijs sunt elucubrata, ea nostram ad ætatem peruenire
 omnia potuissent. artium plurimarum scientia, quarū ad-
 iumento ad uitam rectè instituendam indigemus, non desi-
 dera-

deraretur. Verū ita casu nescio quo accidit, ut ex iis scriptis, quæ veteres illi homines sapientissimi reliquerunt, non solum multa prorsus interierint, sed etiā, quæ in hanc diem seruata sunt, ita deprauata, ita mutila legantur, ut sæpissimè uix, aut ne uix quidem intelligi possint. Hoc incommodum pater olim meus magna ex parte sustulit, cuius industria multos excitauit, ut, eandem rem aggressi, iacentem litterarum laudem pro suis quisque viribus subleuaret. quod si alij fecerunt, tantum æmulatione gloriæ permoti: ceterè cur ego id faciam, hoc plus habeo cauissæ, quòd cum pater studiosis id, quod in hoc genere promiserat, morte præuentus, præstare non potuerit, hoc me nomine ita appellant, quasi ad filios soleat non paternæ solum rei, sed uoluntatis etiam hæreditas peruenire. Hæc me, ut debet, opinio multū mouet, sed auctoritas tua plurimum, quàm ego tanti soleo facere, ut quæcumque tu probas rationè, ea demum & utilis mihi, & honesta uideatur esse, tu igitur cum ad hoc posteritatis adiuuandæ studium nos & uehementè, & sæpè sis cohortatus, effecisti, ut in eam rem tanto alacrius incumbamus, quanto plaris apud me tua, quàm reliquorū omniū, consilia sunt. Quòd si labore, stuatio, diligentia profici hoc genere quidquam potest, ut certè potest, magnò perè spero fore, ut neque te officij tui in me aduonèdo, neq; liberalitatis in adiuuando pœniteat, cuius rei quasi specimen erit hæc prima Ciceronis orationum pars, quam ex veterum exemplarium collatione diligenter emendatam in manus hominum sub tuo nomine emitimus: nam, cum usu, aut consuetudine ita comparatum sit, ut, quibus rebus Principes uiri delectentur, in iis rebus multi suum studium probare uelint: ex quo

O v fit,

quo fit, vt ab aliis canes, ab aliis equos, aut aues nobiles dono dari videamus: commodè me facturum existimaui, si quid ego eius generis ad te mitterem, quod omnibus te præferre voluptatibus intellexissem: soles enim quotidie ferè à grauissimarum artium tractatione in hæc studia, quæ sibi ab humanitate nomen adsciuerunt, quasi in hortum amoenissimum diuertere: vbi te modò Oratorum, & Poëtarum flores, modò dulcium amicorum colloquia mirificè delectant, vt præter id temporis, quod valetudini dare soles, quod sanè pusillum est, hora nulla sit, quam non in litteris, & cum uirtute traducas. quam tuæ vitæ rationem qui ignorant, mirantur scilicet, vnde illa tibi in aduersis rebus fortitudo tanta, vnde animi robur illud inuisi, quod ne illa quidem ipsa, quæ in rebus humanis Fortuna dominatur, vlllo pacto poterit infringere. cõtra cuius vim duplici te præsidio munieris, artium maximarum cognitione, & mentis optimæ conscientia. Hæc est aliarum virtutum, quæ in te sunt multæ, quasi Princeps, & regina quædam, vt in aliis neminem tibi antepone, in hac ne conferre quidè possim. nam de prudentia, de pietate, de iustitia, ne videar assentari, nihil dicam: ne de liberalitate quidè, quæ tamè ita nota est, vt non, qui eam laudet, assentator, sed, qui nõ laudet, malucolus existimetur: cum enim hæc dandi beneficij ratio eiusmodi sit, vt nulla certior ad laudem, nulla item magis lubrica videatur via, propterea quòd in beneficiis, colendandis plerique fortunam hominum spectare solent, vt eandem gratiam, aut etiam cum scenore recipiant: non est, quòd in hoc te labi quisquam arbitretur, cum & rarissimè contingat, cuiusquã opera vt egere videaris, & tuamen quã plurimis ob eximiam naturæ tuæ liberalitatem
atque

atque amplitudinem benignè facere & soleas, & possis: & cum de omnibus ad benè merendum natura es maximè propensus, tum verò ipsa te ratio atque doctrina ita conformauit, vt ad eos honestandos, qui se iis artibus, in quibus ipse excellis, dedidere, tuū soleas studium libentissimè conferre. quæ quidem humanitas & beneficentia tua non sanè video qui possit in vlllo maior esse, quàm in metuendo fuit: quæ est enim à te res, quæ ad meum commodum attineret, prætermittitur? quis diligentius est adhortatus, vt hanc restituendæ antiquitatis laudem, qua pater meus olim excelluit, penè afflictam excitarem? quis eam ipsam ad rem perficiendam plura contulit? cum etiam magnis Principibus, tui similis, ita me commendaris, vt, iudicij tui testimonio permati, nō minimis ad se præmitis euocarint. Quæ cum recordor, etsi me ipsum probè noui, tamen interdum mihi assentor, & mihi aliquid videor esse, quod à te sum ornatus. Hæc me inanis ambitio ita delectat, vt illū dolorem, quem ex difficultate capio remunerandi, si non tollat, minuat quidem certè. Quamquā tu is es, qui te satis superq; remuneratū existimas, si modò id, quod dedisti, ab eo, qui accepit, intelligis memoria teneri. quo in officio præstando noli credere quenquā esse, qui me vincat, & huius quidē rei cōfido fore, vt aliquādo eiusmodi à me signa dentur, quæ nullum cuiquam de me in te voluntate aubitādi locum relinquunt: nunc earum rerum, quas ipsi quidem hoc tempore possumus, maxima, primum, vt dixi, Ciceronis oratinnum volumen in tuo nomine apparebit. omninò neq; amplitudine tua, neq; iis officiis, quæ in me contulisti, digna res videtur: sed, vt spero, muneris nostri tenuitatem humanitatis tuæ magnitudo subleuabit.

AD GVLIEL-

AD GVLIELMVM BELAIVM
 Langeum, apud Subalpinas gentes pro
 Rege, in orationum Ciceronis
 partem secundam.

Magni refert, Bellai ornatissime, quo quidq; temporis agatur, & ad omnes res non paruum habere momentum solet occasio quædam, & commoditas, qua vti dicuntur ij, qui nihil, nisi loco facere consueverunt: nam, quemadmodum pictorum tabulæ certo loco positæ delectant, eademq; minus bono lumine constitutæ, non item eorum, qui spectant, oculos tenere solent: sic actiones nostræ, mirum est, quantum opportunitate commendantur, vt interdum plus in tempore, quàm in ipsa re positum esse videatur. quod ego cum semper iudicasset, tamen uox sum veritus, quin tibi, in iis rebus vel maximè occupato, quas Rex Christianissimus, & post hominum memoriã maximus, tuæ fidei diligentiaq; mandauit hoc ipsum, quod nunc à me proficiscitur, officium futurum esset vel iucundissimum: nam, etsi magna tibi est grauissimorũ negotiorum imposita moles, quam tu summa tua cum laude, & omnium penè gentium admiratione sustines, tamen in ipsa illa occupatione ita te litterarum tractatio delectat, vt & legas cum voluptate, quæ alij scripta reliquerunt, & scribas ipse, quæ à posteris cum admiratione perpetuo legentur: ex quo illud consequeris, vt non modo Regis voluntati seruias, quod est summa laude dignum, sed etiam posteritati consulas, quo laudabilius esse nihil potest. itaq; tantum abest, vt à maioribus tuis, omni decore affluentibus, ad te ornandum quidquam haurias, vt etiam in te sit, quod ad illos redundet: nam, si tibi aliunde petenda sit
 laus,

laus, unde plura suppetāt ornamenta, quam à fratribus tuis, maximeq; ab eo, qui à Paulo 111. ita est in Cardinalium Collegium cooptatus, ut ei summus Pontifex amplissimam dignitatem non quasi optatam concessisse, sed quasi debitam persoluisse videatur? Cui quidem viro cum ad summam gloriam nihil desit, cumq; item tibi eae res abundè adsint, quibus homines hominibus antecellere videntur, tamen sit vestra bonitate & sapientia, ut vicissim & tu in illius dignitate atque amplitudine, & ille in ingenio atque in virtute conquietat tua. Vterque verò magna apud Regem prudentissimum, & summo iudicio præditum auctoritate. magno estis apud omnes nomine & gloria: nam tu quidem, quis est tam longinquus, cui notissimus non sis? non ex præsentis corporis forma? (quam quam multas prouincias Regis legatus obiisti) sed ex imagine ingenij tui, quam verissimis eloquenti & coloribus expressam in tuis scriptis licet intueri. in hac cum & naturæ tuæ bonitas, & virtutis eximia præstantia cernatur, sequitur, ut ex ea qui tenorunt, iidem ament. quorum ego in numero cum ita essem, ut nemini concedere non, tamen non est credibile, quantum ad illam ipsam animi ergate mei voluntatem addiderit Gulielmi Pollicerij, Oratoris in hac vrbe regij, hominis præstantissimi, prædicatio, cuius multi & egregij de tua laude sermones me tam antea com notum impulerunt, ut ex orationibus Ciceronis, cuius tu libros è manibus dimittere non soles, alteram partem cum tui nominis inscriptione diuulgarem. qua in parte ab erroribus & mendis vindicanda quantum operæ studijq; posuerim, mihi ipse sum restis: quantum autem profecerim, & tu, & alij iudicabunt. tibi quidem, si conse-

quar.

quar, ut noſtra diligentia probetur: ſanè meos labores non ex iquo compensatos eſſe fructu exiſtimabo.

AD ALEXANDRV M CÆSARINVM

Cardinalem, in orationum Ciceronis

partem tertiam.

Bene mereri de litteris, etiam ſi vtilitas præterea cõſequatur nulla, tamen præclarum imprimis atq; egregium eſſe ſemper duxi, quamquam, vtilitatem ſpectare ſi volumus, ea de iure ſumma eſt, quæ ex hoc genere percipitur: fructus enim in poſteritatis memoria, & prædicatione poſitus eſt, quem nemo vnquam ſapiens non præſtantiffimum iudicauit. ſed hæc bene merè ai ratio duplex videtur eſſe: nam & qui aliquid ipſi ſcripſerunt, & qui alios vel cohortatione, vel præmio, vt ſcriberent, impulerunt litteris opem tuliffe exiſtimantur. quæ duæ res cuiusmodi ſunt, vt, qui alterutram commodè faciat, ei ſcilicet à ſtudioſis omnibus gratiæ ſint agenda: qui vtramque, ne haberi quidem ſatis poſſint. Atque hanc laudent, ne apud veteres quidem ſæpè accidit, ut unus conſequeretur, propterea quòd quia ea virtute atque fortuna fuerunt, vt & ingenio poſteris prodeſſe poſſent, & opibus, vt idem facerent, multos adducere: alterum facile fecerunt, ut eos, qui doctrina & eloquentia valerent, ad iuuanda litterarum ſtudia excitarent: alterum facere, ut ipſi monumentum aliquod indiſtriæ ſuæ relinquerent, propter rerum gerendarum curam non ita potuerunt. quod item noſtris temporibus vſu videmus euenire: nam neque multi ſunt, qui præſtare vtrumq; poſſint: et, qui poſſunt iis ferè, cum velint, non conceditur. cuius generis exemplum, ne id quod abeſt, aliunde queramus, concede quaſo, Cæſarine præſtân

Præstantissime, ut à te sumam, & sine me hoc impetrare à modestia tua, ut ea quæ sentio, de te dicam: certè enim, qui maiorem aut iuris ciuilis, aut sacrarum litterarum cognitionem sit consecutus, neminem esse constat. neque tamen hæc studia, quæ humaniora appellantur, quæ nos adhuc secuti sumus, contempsisti: in quibus etiam diligenter versatus es, ut illa superiora, quæ quibusdam ipsa per se nimis horrida videntur eloquentiæ pigmentis, cum velles, atque etiam quantum velles, illustrare posses. Est igitur in te ipso unde posteritas adiunctur, nec, ut arbitror, voluntas deest, sed otium eripiunt maximarum rerum occupationes: nam quia tua virtus nõ humili, neque obscuro loco latet, sed quasi in specula quadam excelsa atq; illustri posita est, vnde opem ostentare bonis omnibus videtur: id circo homines accurrunt ad te, vel vt consilium, vel etiam vt auxilium petant. Itaque negotiis à litterarum tractatione distratus ex duabus rationibus, quibus initio bonas artes adiuuari posse dixi, alterã inuitus omittis, cum ipse nihil scribas: alteram studiose amplecteris cum iis, quibus industria vides excellere nulla re desis. Quamobrem Hieronymus Ferrarius, qui se iam pridè tibi addixit, homo & ingenij, & iudicij laude præstantissimus, cum alia, quæ à te habet, prædicare solitus est, tum illud vel maximi, quod domi tuæ viuens, te permittente, atque ad eò libente, totum diem in litteris ponit, & otio fruitur tanto, quantum deserta in regione vix esset. cuius ex ingenio qui fructus percipiuntur, qui certè maximi sunt, ij sanè tuæ liberalitati referuntur accepti. A te habemus quæ Ferrarius in veterum scriptis vel correctione restituit, vel explicatione illustrat. à te emendationes in Philippicas Ciceronis orationes,

tiones, quas ille plurimas atq; optimas ad me misit, quæ iã iamq; edentur, à te inquam omnes sunt. Itaq; etiam eas ipsas orationes, ut à Ferrario, id est, à te, restitutas: & quæ præterea in hoc tertio volumine continentur, in quibus ipsi, quæ malè affecta erant, multa sanauimus, tibi inscriptas atq; dicatas emitimus, ut quod beneficium habemus maximum, eius beneficij auctorem agnoscamus, et huic libro summum ornamentum, Cæsari nomen, apponatur. quare etiam id quod iam pridem optavi, forsasse consequar, ut quàm præclarè ego de te sentiam, cum intelligas, tu me eis existimes, quo in amicitiam, uel potius in clientelam tuam accepto, non peßimè sensisse videaris.

AD IOANNEM MONLVCIVM CHRISTIANISSIMI Regis Consiliarium, eiusdemq; apud Venetam Rempul. oratorem in Ciceronis oratorios libros.

Qvod te non fugit, Monluci sapientissime, præstare omnes cæteris hominibus, sed alius alia re vult: non enim vnusmodi sunt nostræ voluntates, sed quoniã ex animo qui variè afficitur tanquam ex typo effinguntur ipsæ quoque variæ sint & multiformes necesse est, ergo non eadem omnibus prima sunt. Quoniam uerò ex iis, quæ appetuntur, necesse est aliquid excellat, ut de multis optabilibus vnum optabile maximè sit: quid sit, id, quod ego cæteris præstare putem, si de me queratur: dicam id, quod qui assequuntur, eorum in potestate sensus omnium, animiq; sunt. Id autem sine dubio eloquentia est, quæ tantum possidet dignitatis, ut infra uel eorum fortunæ, quorum imperium

rum provinciæ nutumq; sequuntur, me quidem iudice constituantur: cum ita accidat, ut ab hac quamcumq; in partem volentes ducamur, illis inuiti sæpè paræamus. Sed quoniam quo loco posita laus est, cum locum maximis difficultatibus natura circumsepsit, ut perueniendi facultatem paucissimis relinqueret: non est, quare nobis in mentem veniat mirari, cur neque diuturna, neque in multis perfectæ fuerit species eloquentiæ. illud video, cum in hanc cogitationem mentis aciem intendi, bene dicendi gloriam duabus rebus ali maximè otio & libertate Itaq; in vrbe Roma, quæ honorum Oratorum quasi fecunda genitrix partus edidit vberimos, neq; ante secundum Punicum bellum, neque post Cæsaris dominationem magnoperè fuit, quod in hoc genere probares. Hannibale victo, hostis Italiae terribilis nemo fuit, tum in vrbe securitas, tum summa tranquillitas orta: tum seditiosorum hominum ingenia popularibus concionibus acuit ambitio, conciones, inquam, eloquentiam pepererunt, nisi quid me fallit ratiocinantem ratiocinor autem sic, & per hos quasi gradus interrogatio nis adscēdo. Eloquentiæ quod summum fuit propositum præmium? consulatus, qui summus honor fuit. consulatū quis mandauit? populus. populum quistenuit? Concionator optimus. ergo à concionibus existit Orator. idemq;, sublati concionibus, nullus fuit: cum enim ciuilibus armis oppressa Respub. iaceret, vetus consuetudo perisset, à populo, cuius potestas vniuersi translata ad vnum esset, non iam Magistratus, non Præfecturæ peterentur: eloquentiæ, quæ populi gratiam honorum spe quæsierat, inanis omnis & supernacanea fuit exercitatio. sic oratoria facultas, Juniorum hominum studiis exercitatio:ibusq; culta.

P. cum d.

cum à duobus Gracchis ad C. Cæsaris ætatem, hoc est, pæt
amos ce tu n ferè ita viguisset, ut nihil unquam fuerit iu
strius, nō effigit rerum huius marum com nunc f uam: quas
vbi a. I. s. n. n. u. e. i. u. e. i. n. d. u. s. t. r. i. a. s. i. u. e. n. a. t. u. r. a. p. e. r. d. u. x. i. t. , r. e. t. r. o
ferè præcipiti lapsu reuoluuntur. Imperatores deinde
mūti re n Ro natiū excepere it, quorum ætatibus vesti
gium veteris eloquentiæ nullum agnosceres. quid post mul
tū minus, nam, imperij sede in Græciā translata, crebræ
vastationes Italiæ consecute, cum in fluentes barbararū na
tionum copiis reprimere nō. tum non eloquentia mo
dō, sed ipsa penè litterarum memoria furcatis deleta, nec
suis est bonis disciplinis honor, nisi multis post sæculis re
stitutus: patrum denique a uorum nostrorum memoria
cū n exteros mores Italiæ cæli temperies aliquando ad
humanitate n deduxisset, p uulūm oculos litteræ sustu
lerunt. Doctrina primū, seriū enituit eloquentia, rec
mirum: doctrinam enim sine eloquentia laudamus, eloquē
tem sine doctrina rectè intelligens nemo duxit. Nunc in
Oratorum nō nō nō, quod eximium semper fuit, nibilo mi
nor, atque haud scio, an etiam maior, quā n priscis illis
temporibus dignitas et amplitudo est. Mittuntur à Regi
bus ad Reges, aut ad liberas ciuitates, qui non de stilici
diis agunt, non de iure f. m. l. i: quarum rerum controuersias
qui peritè et copiosè disceptarunt, scimus olim habitos
esse eloquentes: sed ea tractant, quæ prudenter disputata,
otium gentibus constituere, dignitatem imperij conserua
re, terminos proferre possunt. Hoc qui præstat, cum ego
veteribus Oratoribus non comparo solū, sed etiam ante
pono: illi causas agebant primū apud iudices sorte du
ctos, deinde apud eos iudices, quibus de aliena re, non de
sua

sua iudicantibus persuadere Orator siue hoc, siue illud haud magno negotio posset. Nunc agitur in consilio lectiſſimorum virorum, agitur iis de rebus, vnde ad cos ipsos, qui iudicant, maximum potest siue emolumentum, siue damnum redundare: cum & de publica re iudicent, & in publica extra quam nihil est, priuata cuiusq; contineatur. His probare quæ velis, eò maioris ingenij videtur esse, quò difficilius ab artificio capitur prudentia. Itaq; cum hoc multi voluerint, magnum decus atq; ornamentum est eorum, quibus contigit, vt possent, qui sanè pauci sunt: maxime uerò, si cui tantum aut natura dedit, aut exercitatio doctrinæ, ut inter hos ipsos emineret. qualem si quis te iudicet, M. Tullii clarissime, hunc ego rectè iudicare mihi persuadeam: nam si consideremus primùm à quo missus Orator sis, deinde ad quos, tum quibus de rebus missus: ita reperiemus, missum ab eo Rege, qui omnes Reges sapientia vicerit, quoniam quidem omnium vnus quid contra Fortunam virtus posset, maximè declarauit: ad eam Remp. quæ nisi sapientissimorum ciuium copia floreret, semperq; florisset, profectò neq; tanta nunc esset, cum olim minima fuerit, neq; tam diu staret, cum cæteræ Respub. suorum ciuium temeritate conciderint: iis autem de rebus esse missum, quarum quæ magnitudo sit, ex eorum, ad quos pertinent, opus apparet, quæ tantæ sunt, ut paucorum imperiis distributus terrarum orbis teneatur. Et cum hæc legatio tibi perhonorifica fuit, tum illud ad tui nominis celebritatem longè maxime accessit, quod cum à Principe Turcarum Solymano pacè desessa bellis Europa peroptaret, eaq; sine Christianissimi Regis intercessionem deprecaretur, vnus electus, qui tantum muneris obires, acceptis à Rege m. latis æstate media,

P ij. *ſunt.*

summis caloribus in Græciâ nauigasti, pacē ut cōponeres optabatur. cōposuisti, hyeme summa, difficillimis itineribus, per dispositos equos in Galliam recurristi. Exceptus alia cura, cū de sedandis inter regem tuū, Regemq; Britannū magni momenti cōtrouersis ageretur, præsulisti, te consulente, agente, ultrò citroq; cursante, abiectis armis, pacem inter eos firmissimo fœdere constituisti. Habes hoc omninò, Mōluci, non dico à fortuna, quā casus & temeritas regit, sed à te ipso, qui ad consiliū & rationē omnia refers, ut in tuis actionibus felix vsquequaq; sis. nimirum Sors, quā in rebus humanis dominari quidā sunt opinati, non omninū est æquē communis, sed ipsa sibi virtus propriam fortunam architectatur. Non erras, quia non est errare sapientis: & quia sapienter agis, omnia procedunt. bonus etiam orator es, quia bonus vir: ingenium enim probitas commendat. nec minus mouet is, qui dicit, quā ea, quæ dicuntur. Quod nisi Latinum sermonem in Italia peregrinitas inmutasset, næ tu nobis longo interuallo & Crassos, et Antonios retulisses. sed quoniam ea lingua utimur, quā multis coëuntibus linguis generatam corrupta consuetudo perperit: veteribus Romanis oratione dissimilis, ingenio similis. non tu quidem loqueris ut illi, sed ut illi tamen & sapis, & persuades. Quare non fuit ab re, cū ego eos libros, in quibus perfecti formā Oratoris à Cicerone uidemus expressam, mendis ante à deformatos, nunc mea correctione expolitos emitterem: non fuit inquam ab re, tuo nomini dicatos emittere, ut, quæ de perfecto Oratore traduntur, ea perfecti item Oratoris titulo cohonestarentur. hoc cū ita existimassem, quia videbatur esse aptissimum, feci, & feci eo libentius, quòd, cū tu mihi &

multa

multa iam summæ humanitatis officia tribuisses, & is es-
 ses, qui tribuere etiã maiora posses: ego, nisi aliquid, præ-
 sertim ubi daretur occasio, retribuere, vererbar, ne ex duo-
 bus maximè insignibus vitiis alterutrius infamiã non effu-
 gerem: ut vel ea viderer, quæ à te accepißem, minus memi-
 nisse, quod à consuetudine naturaq; mea alienissimum est:
 vel ea, quæ sperari possent, negligere. quod quia superbi
 esset, abest non modò à fortuna mea, sed etiam à voluntate
 plurimum. Venetiis, 1446.

A D B E N E D I C T V M R H A M B E R T V M
 in Ciceronis libros de officiis.

Non ignoras, Benedicte Rhamberte, sensuum esse quã
 dam in hominibus similitudinem, quæ cum in consue-
 tudine cognita est, efficitur, ut, inter quos id accidit, an or
 exoriatur. ab hoc quasi fonte multorũ amicitia manarũt.
 multos etiam beneficiũ cum obligasset, cumq; id, quod acce-
 perant, memoria conseruatũ grato animo redderent, idq;
 uterq; fieri ob ingenij bonitatẽ, & voluntatis erga se pro-
 pensionẽ existimaret, statim est illã opinionẽ beneuolẽtia
 consecuta. Itaq; duæ causæ sunt, quamobrẽ homines amẽt
 inter se: sed hæc posterior, quæ a rebus externis originem
 ducit, cum illa superiore, quæ à natura profiscitur, nul-
 lo pacto videtur esse cõparanda: illa enim primũm habet
 eam suauitatẽ, qua (vt opinor) & certa nulla maior est,
 cum eos, quibus vtimur, & iisdẽ rebus, quibus nos & æ-
 quẽ atq; nos affici sentim⁹. deinde etiã qui in dãdo et acci-
 piẽdo beneficio fructus est, eo nõ eget: nã si hæc actio bene-
 merendã interdũ est, & esse potest in iis, qui voluntate non
 admodum coniuncti sunt quanto facilius existet apud eos,

P iij quorum

quorum animi ita consentiunt, vt, quasi natura hortante, easdem res appetere, ab iisdem fugere videantur: At verò qui officiorum comoditatibus adducti, in amicitiam coe-runt, etiamsi alter alterum initio summe diligit, tamen si quando accidet id, quod accidere sepe solet, vt ea, qua diligere ceperunt, caussa tollatur, certè eorum animi pedetentim in amore languescunt. quo in genere animaduertis, Rhamberte, quàm multi quotidie labantur, de quibus facile est intelligere quid sentias, cum ab eorum instituto tua ratio tam vehementer abhorreat: probè enim te quæ nostra debeat esse in iungendis amicitis cautio, quæ in iisdem colendis religio, quod item in omni vita præstandum officium sit horum librorum, quos nunc tibi inscripto ad te mitimus, lectio eradiuit. sensu in me ipso, quem ab epibus nõ magno perè firmum, aut nõ firmum quidem: tamen octauum ab hinc annum tanto studio es complexus, quantum qui ab omni re paratissimus sit, remunerando cõpensare vix possit. cumq; rerum in carum status, vt sunt humana, interdum mutaretur: memoria teneo te nunquam immutatam, eandem semper cum mihi, tum fratribus meis voluntatem ac beneuolentiam præstitisse. Cum verò maior aliquantò inter nos consuetudo esse cõpisset, quod quidem est factum, posteaquàm te in nostram viciniam contulisti: facile sentio ad meam vitam rectè conformandum quãto in hi obseruatio tuorũ morũ fuerit adiumento. Collocationes verò de litteris nostræ quid non dicam delectationis, sed utilitatis habuerunt? equidem, si liceret, totos dies vellem tecum ponere. quarum enim ego rerum cognitione delector, earum in omni genere quæ tui sit iudicij subtilitas, intelligo. sed hanc latinè scribendæ rationem,

in c.

In qua multi nunc volunt excellere, & auarissimi possident: eam vero sic tenes, ut tuis scriptis mihi quidem per ius nihil esse videatur. quod eò mirandum est magis, quia tu nò (ut alij) àiturno atq; assiduo librorum usu, sed tēporum studio subsociorum, hoc ut posses, cōsecutus es. nam ut omittā, quod tibi, cuius fidei atq; prudentiæ Vincti Senatūs arcana creduntur, otium non sēpè contingit: ecquid dies est, quo non ex amicis tuis aut consilio tibi aliquis aut opera, aut etiam res sit adiuuandus? qua in consuetudine reinenda nimum diligens esse dāim vis, accidit sēpè, ut tuum potius ipse commodum, quàm officij colendi facultatem pratermittas. quo ego me aptius facere sum arbitratus, si hęc opuscula, in quibus maxime de officio præcepta traduntur, ad te, quem cognoui esse omnium officiosissimum, mitterem. Genus hoc, Rhambertic, quoddam est, quo ego eos, qui de me bene meriti sunt, remunerari solco. Perpende rem, nulla videbitur: animum respice, gratissimum dices.

AD DIEGV M HVRTADV M, DE
Mendoza Caroli Cæsariæ consilio, eiusdemq;
apud Veneram Rempub. Oratorem, in Philo-
sophiæ Ciceronis partem primam.

Superioribus diebus, cum domū tuā venissem, ut Beuedictum Accoltum, quia apud te diuersabatur, honoris causa viserē, quē ego hominē, nō tam quia Cardinalis est, quàm quia Cardinalatu dignissimus, vehementer oblerro: casu accidit, cum ego adissem, ut inter vos sermo oriretur is de rebus, quæ (ab antiquis ignoratæ) nostra patrumq; memoria non solum inuentæ sunt, sed ad summam etiam elegantiam perpolitæ. cuius generis cum Accoltus ita multa

P iiij   comen-

cōmemorasset, vt mihi quidē, credo itē aliis, qui adcrant,
 facile probaret veterū solertiæ nostrorū hominū industriā
 antecellere: suggestisti tu, ne de philosophia quidē, in qua
 tantoper ē antiquitatē admiraremur, tibi videri esse dubitā
 dum, quin ea posset etiā nūc expoliri atq; ornari, si modō
 quam quisq; inguam à parentibus atque à nutricibus tra-
 ditam cū lacte simul hausisset, in ea vellet scribere: nūc usu
 euenire, vt (ex hoc sermone addiscendo) totam ætatem
 consumamus. Quod si nos à pueritia disciplinarum cog-
 nitioni totos dedcremus, nō esse desperandū, quin & Platonēs
 & Aristotiles aliquando possent existerē: non enim & cœ-
 lum hoc, vnde spiritum ducimus, idē est, quod olim fuit, &
 hominum ingenia non eadē esse possunt. praua consue-
 tudo naturam peruertit, quæ tanquam ager, si colitur, fru-
 ctus edit vberrimos: si negligitur, exarescit, Annos triginta
 ponimus in verbis percipiendis: quantulum spacij restat,
 vt res ipsas considerem? licet ad antiquitatem animum
 referre, nam aut Græci illi philosophi, quorum nomen
 celeberrimū est, ea, quæ ab Ægyptiis acceperāt, Ægyptio
 potius, quàm patrio sermone scripta reliquerunt, aut no-
 stri aliena lingua, non domestica, sunt vsi. cū ea, quæ vel
 de Græcis sumpserant, vel ipsi pepererant, in vsu poste-
 ritatis explicarent? constat, apud omnes gentes, qui suas
 cogitationes litteris mandare voluerūt, eos ferē iis esse ver-
 bis vsos, quorū significationem matris in gremio cognouis-
 sent. quod item nostra ætate si fieret, facile contingeret, &
 tu opinaris, Hurta de clarissime, vt in philosophia veterum
 inuentis nonnihil, vel etiam non parum addi posset: neq;
 enim eos, qui fuerunt, vsq; eō cogitatione ingenioq; pro-
 cæsiisse existimandum est, vt iis, qui futuri sunt, quod
 præterea

praeterea cognoscerent, nihil reliquerint. Multa latent adhuc retrusa atque abdita in immensitate naturæ, quæ eliciet & euocabit in lucem, si quis inuestigandis rationibus, & perscrutandis rerum causis ab ineunte ætate suum studium dederit, quod ab iis fieri commodè non potest, vel potius nullo modo potest, quibus non ea lingua in qua alti educatiq; sunt, sed ea, qua veteres utebantur, scribere consilium est, quorum tu si probares institutum, quotusquisq; tecum esset in eo laudis genere conferendus? tenes enim perfectè Latinam linguam, tenes Græcam, Arabicam, alias præterea. Scribis tamen ut in patria tua loquuntur, in quo uideo quid spectes, quod pater tuus cogit, ut optimè de Hispania mereretur, id in alia quadam ratione consequi vis: ille enim cum annuum ægeret vix dum quintum & decimum, qua ætate milites in exercitu pauci solent esse omnium approbatione, quæ exercitus regeret, electus, Bæticæ Regem, bis acie suum regno exiit, & quæcumq; in eius dititione fuerat, Catholici Regis imperio potestatiq; subiecit. Alia tu ornandæ atq; amplificandæ patriæ tuæ rationè iniuisti: profers enim: quantum in te est Hispanicæ linguæ terminos: & ut a non solum verbis & nominibus, sed etiã rebus & sciētis per te locupletata ab exteris nationibus appetatur, ingenio doctri-
naq; consequeris. quos nescio an omnibus patris tui uictoriis atque triumphis sit anteponendum: nam etj, populos bello superare, & imperiū augere, præclarum est: tamen mihi cum animo meo consideranti multò melior videtur esse conditio litterarum, quàm regnorum. hæc enim in uis hominis fortuna posita sunt, & unius sæpè culpa extinguuntur: illæ uiuunt, & uigent quotidie magis, neque

illa temporis circumſpectione terminantur. Itaꝑ; magnē
 & excellentes viri, qui bellicæ laudis gloria florent,
 cū earum rerum, quas geſſiſſent, in mortam non ſatis fo-
 re diuturnam ſperarent, niſi ab hominibus ingenio prædi-
 tis celebrarentur: eos, qui id præſtare poſſent, nō vulgari-
 bus præmiis affectos in honore ſummo, atꝑ; etiā in amore
 ſemper habuerunt. Quò mihi illorum laus uideatur eſſe il-
 luſtrior, qui & res præclaras manu gerere, & quæ geſſe-
 runt, litteris cuſtodire ipſi poſſunt. quo in numero fuit ſo-
 ror illa tua præſtantiſſima fœmina, cuius militaria facino-
 ra cū audimus, cuius eam noſtræ ætatis viro animi ma-
 nitudine cōparamus: cū autē ea, quæ ſcripſit, legimus,
 vel antiquis ſcriptoribus ingenij præſtantia ſimillimam iu-
 dicamus. Huiusmodi cū in tua familia mulieres exiſtāt
 de viris quæ ſunt ſperanda: quamquam fratres omnes tui,
 tuꝑ; in primis, ea, quæ ſperabantur, iam præſtititiſis. Itaꝑ;
 Carolus Imperator veſtra poſſimū virtute, veſtraꝑ; ſi-
 de nititur: nam fratrem tuū, Marchionē de Mondeſar, qui
 ceteros ætate antecit, cū aliis in rebus, tū in victoria Tu-
 netana, equitibus leuis armaturæ & claſſi maximæ præ-
 poſitum, magno ſuis rebus ſenſit eſſe adiumento: alterum
 autem, Epiſcopatu Iænenſi ornatum, ſummè propter cru-
 ditionem & prudentiā diligit: tertium Indicus prouinciis
 pro Rege, quartū Hispanicis tiremibus præfecit: e pri-
 mū ſibi voluit eſſe in conſilio: deinde, cū difficultatem
 quandam temporum penè fatalem impendere, & ea, quæ
 cogitabat ſine ſumma prudentia non eſſe tractanda intelli-
 geret, vnum è maximo numero deligit, qui apud Venetam
 Rempub. id muneriſ Orator ſuſtineres, quo quidem in mu-
 vere clarior indies ſignificatio tuæ virtutis elucet, nam ad
 vſum

¶ sum rerum, quo vales plurimum, addis doctrinae cogni-
 tionem, quam à libris petitam, grauiore in causa confi-
 lium capere si vis, explicas, vt, propositio praeteritarum
 rerum exitu, cautiore praesentium sit deliberatio. quod quo-
 niam maximè praestant historia & philosophia: tu quidè
 vehementer vtriusq; stuaio teneris: sed nescio quo pacto
 magis te philosophia delectat, credo quodà plurimis apud
 te est, excogitare quae nemo viderit, quam imitari quae alij
 fecerint. Quo in genere cum omninò nullius ope videaris
 indigere, quippe qui ita abundes ingenio, vt, quocumq; te
 applicaueris, excelas: tamen uide, quid egerim. inui ratio
 non, vt iuuare te possim: na hos Ciceronis de philosophia
 libros cum vetustis exemplaribus contuli, & emendatos
 ad te misi, vt tibi, si quando eos in manus sumeres, quasi
 faciliior et expeditior legendi cursus esset: saepe enim ex te
 audiui, cum diceres, a: r: quorum in scriptis ita multa esse
 corrupta, vt in eorū, qui legerent, animos permisset falsa cū
 veris infuerent: cui malo si quis mederetur, cum te existi-
 mare à studiosis omnibus, sed à te ipso certè maximè esse
 gratiā iuturū. quae me vox nō cohortata est, sed impulit,
 vt id facerem, quod fecisse me uides. Ac fieri tamen potest
 vt meo te studio & diligentia nihil iuuerim, & ea quae ego
 nunc in his libris restituta, in tuo nomine emitto, iam: praeterea
 ipse habeas omnia, a: omni tuae nata, & à te ipso quaesita: sed
 ego ita sum ratiocinatus, cum tu à philosophis didiceris,
 non in Reges solū, & Principes, qui summam iuuandi
 facultatem habeant, sed in tenuiores etiam liberalitatis no-
 mē posse cadere, & bene mereri, etiā si nō possunt, tamē &
 cupiūt, et praeclearū existimēt, eadē ratione fore, vt, q. ego
 te iuuare volueri, p eo id accipias quasi maximè iuuerim.

AD MAR-

Allifarum Principem, in Sanna-
zarij poemata.

VT est præclarum, ornatissime Princeps, in arte poëtica excellere: sic ea cognoscere, quibus ad illā laudē perueniatur, maximum quiddam ac difficillimum est: fallitur enim, si quis absoluti poëtæ partes in eo positas arbitratur, ut cum metendi carminis rationem optimè percipit, cum elegantissimarum vocum suppellectilem qua si quandam sibi compararit, addo etiam cum materiem animo comprehensam ordinē quodam atque artificio distinxerit, hisce rebus tanquam egregiè munitus ad scribendum se conferat. grauiora sunt quæ requiruntur, & ex abditis plurimarum artium ac doctrinarum fontibus haurienda: nam, cum eius consilium qui hoc in genere elaborat vel in primis id spectare debeat, ut voluptati versusum vtilitate sententiarum admiscenda, nihilo minus lectorem moneat, quàm oblectet: monita verò illa plerumque necessaria sint, ut in vitiis summā turpitudinem inesse in virtutibus summam gloriam, ostendatur: quomodo hoc sine philosophiæ cognitione prudenter ac perite poterit efficere? Iam, si res exigat, ut aut de cæli stellarumq; ratione, aut de regionum terrestrium ac marinarum situ dicendum sit: certè hos locos non poterit, nisi qui Astrologiam & Geographiam attigerit, commodè tractare. Itaque si quis huius facultatis studium eo complexus animo est, ut aliquando, quæ litteris mandare studuerit, ea se speret, veluti pictorem egregium, omnibus artis coloribus illustraturum: is omnium ferè disciplinarum scientiam, quæ ad benè beateq; viuendum pertinent, ne proxus ignoret,

ignorēt, necesse est. Quòd si ad assequendum poëte nomē
 vbertatem illam ingenij à natura datam satis esse putat, at-
 que hac vna instructus, facile audeat canoros illos quidem,
 rerum tamen inanes versus uel domi pangere, vel in tri-
 utis ad populi aures effundere, statim ab intelligentibus
 explodetur neque solum imprudens, a:à parùm verecun-
 dūs, sed etiam plane stultus ac temerarius habebitur. Quò
 minus est mirandum, si vt hac arte præstarent, quam pau-
 cissimis contigit, cum in omni præterea liberalium doctri-
 narum genere plurimi semper floruerunt. Sed egregiorum
 poëtarum multò etiam maiorem hac nostra tempestate,
 quàm priscis temporibus, penuriam esse cōstat, siue quod
 sæculi felicitas illa fuit, siue quod equidem magis existi-
 mo, quia non iisdem, quibus olim, præmiis ad virtutē nūc
 homines excitantur. Eorum autem, quos in hoc genere præ-
 stantes cognouimus, sine controuersia primum locum ob-
 tinuit vir eximius, & omni laude cumulatus, Iacobus
 Sannazarius, cuius ingenij monumenta non vetustas, non
 obliuio delebit vlla, vt ex tot Regum triumphis haud pau-
 lò clarior, quàm ex vnius hominis doctrina atque ingenio
 Parthenope si futura. Hoc autem, Princeps egregie tui mu-
 neris ferè totum est, qui, cum ad summam generis nobilita-
 tem etiam optimarum disciplinarum scientiam adlunxe-
 ris: tamen hæc per se nisi accederet studium de posteris
 bene merendi, quasi minima iudicans, quæcunque à doctis
 uiris mandata litteris, digna, quæ inter manus versentur,
 existimas, in apertum vt referantur, maximopere contem-
 dis. Quo nomine ipsi profectò Sannazarij manes tibi nos
 vulgares gratias habent, cum eos liberos, quos ille mo-
 riens tuæ fidei commendarat, per vulgandos diligentissi-

mè curas. Qui verò ingenuarū artium studiis dediti sunt,
ij se tibi tantū debere profitentur, quantum persolui nul-
lo modo possit. itaq; à me, qui eodem in ære sum, petere vi-
dentur, vniuersorum causam vt suscipiam, tibiq; propter
hoc officium, quid omnes de te & sentiant, & loquantur,
aliqua ratione significem. Ego, licet ipsa te rectè factorū
conscientia contentum esse, nihil præterea requirere, ex-
ploratum habeam: tamen vt eorum honestissimo deside-
rio ne desim, do me libenter in eam parte, in quam etiam
mea sponte propendebam, & ad ostendendum non eorum
modò animam, sed etiam obseruantiam & pietatem in
te meam hæc ipsa Samazcrij poë:nata, quæ nostris typis
edenda curasti, nomini tuo dicata ad te mitto. Leges hic om-
nia quæcumque ab eo latinè scripta nunc extant. Primum
autem erit diuinum illud, quod ipse de partu Virginis in-
scripsit opusculum, deinde Christi lamentatio: mox celo-
gæ quinque, quas tamen decem scripserat: sed è Gallia reuer-
sus, has tantū, quas emisimus, & fragmentum illud, quod
post Salices collocauimus, inuenit, reliquis aut furto sur-
reptis, aut per incuriam suorum, quibus eas discedens cre-
diderat, amissis. sequuntur elegiarum libri tres, epigram-
matum totidem, quæ omnia, tuo inscripta nomini appa-
rebunt, vt eius beneuolentiæ, quam Samaza-
rio & viuo, & mortuo præstitisti,
hunc saltem fructum perci-
pias. Venetiis.

1535

FINIS.

INDEX EORVM AD
QVOS MISSÆ SVNT
EPISTOLÆ.

A

Leonso Carafæ Cardinali Creato. 13	
Aloyfio Esté si Cardi- nali Creato.	198
Antonio Polseuino.	49
Antonio Nattæ.	144.
145. 146. 147. 148. 149.	
151. 152. 153. 155. 156. 157.	
158. 159.	
Andræ Patricio.	169
Antonio Rolando.	187
Alexandro Crispo.	205
Aulo Sacrato.	201
Antonio Augustino.	73. 74
	75. 76. 78.

B

Bartholomæo Riccio.	71
Bened. cto Rhamberto.	78
Bernardino Maffeo.	34

C

Christophoro Romulo.	45
Casari Ferrantio.	102
Carolo Sigonio.	
Camillo Paleotto.	

E

Ex libro de 4. rebu: publi- cis.	61

F

Francisco Lusino.	38
Francisco Gonzagæ.	48
Francisco vargæ Caroli 5. impe. orato i.	57
Fabio Stelæ.	87. 82.
Francisco Robortello.	201
Francisco Molino.	112
Federico Gallo-	182

G

Gabrieli Catiano.	36

H

Hieronymo Falseto.	59
Hieronymo Lippomano.	
	51. 64. 15.
Hieronymo Furnarino	93
Horatio Ursino.	175
Hieronymo Capiluppo.	194
Hieronymo Seipando.	197
Hyppolito Estensi.	112
Hennibali Caro.	105. 106
	107. 108.

I N D E X.

I	O
Ioanni Bapt. Pastorio. 85	Octauiano Ferrario. 165.
Ioanni Bap. Rafario. 186	177.178.184.
Iulio Bellogrado. 196	Octauiano Magfo. 110
Ioanni Bapt. Saracio 199.	P
Ignoto. 87. 88. 89. 90. 92. 171	Proœmium de magistrati-
Iulio Pogiano. 173	bus Romanis. 98
Io. Antonio Turoneo. 179	Pro. 4. Pontifici Creato no-
Io. Baptiff. Rhãnuſio. 141.	mine liberaliũ artiũ. 159
L	Petro Miſcouio. 167
Lenino Torrẽtino. 94. 166	Paulo Contareno. 40
M	R
Marcello Ceruino. 31	Rainuntio Farnefio Car-
Mario Nizolio. 51	dinali Creato. 11
Mario Corrado. 79	S
Marco Ant. Lõbardino. 97	Stephano Saulio. 15. 21. 24.
Marco Antonio Mureto.	Syluio Antoniano. 69
90. 95. 114. 115. 116. 118. 119	Sebaſtiano Leoni. 95
120. 121. 122. 123. 124. 125.	Stanislaõ Fogeluetrio. 170
127. 128. 130. 131. 133. 134.	
135. 136. 137. 139. 192.	V
N	Vincentio Stellæ 85. 87
Nicafio Caſletano. 195	Vido Lolgio 104

Ad quos miſſæ ſunt Præfationes.

A d Alexandrum Cæſarinum, Cardinal.	222.
Ad Antonium Carlonem, Allifanũ Principem.	236.
Ad Benedictum Accolrum: Card.	216.
Ad Benedictum Rhambertum.	229.
Ad Carolum Piſaurium.	213.
Ad Diegum Hartadum de Mendoga.	213.
Ad Gulielmum Bellaium Langeum,	210.
Ad Ioannẽ Monlucium, Regis Gallorum Orat.	224.
Ad Mattheum Senaregam,	209.

F I N I S.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible due to fading and significant water damage (foxing) on the paper. Some faint words like "Rec" and "pro" are visible at the top.

+
oseñor muy prudente qualquier que
tu seras. agore sabers queres mio el libro
que yo he perdido por darle. mal recado
sibos quierays saber mi nombre
Juan tengo sigui el nombre sibos
quereys saber el sobre nombre
hallareys apie de la letra /

Juan de las Tablas
estudiante de la compaña

---

resceram: es

